

ERVARINGEN VAN VROUWEN EN MANNEN MET PSYCHOLOGISCH, FYSIEK EN SEKSUEEL GEWELD

Uitgever:

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
Ernest Blerotstraat 1
1070 Brussel
T 02 233 41 75 – F 02 233 40 32
gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be
www.igvm.belgium.be

Auteurs:

Jérôme Pieters | Patrick Italiano | Anne-Marie Offermans | Sabine Hellemans

Onderzoeksteams:

Université de Liège | Centre d'Etude de l'Opinion (CLEO) | Panel de démographie familiale
Boulevard du Rectorat 7, B31, Boîte 47 – 4000 Liège | www.cleo-utg.be
Prof. dr. Marc Jacquemain | Prof. dr. Frédéric Heselmans | Ivan Toussaint | Jérôme Pieters | Patrick Italiano
Marie-Thérèse Casman

Anne-Marie Offermans – Sociologe, wetenschappelijk medewerkster

Universiteit Gent | Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen | Vakgroep Experimenteel-Klinische en
Gezondheidspsychologie
Henri Dunantlaan 2 – 9000 Gent | www.ekgp.ugent.be
Prof. dr. Ann Buysse | Sabine Hellemans

Coördinatie:

Université de Liège | CLEO | Panel de démographie familiale

Vormgeving:

Gevaert Graphics

Verantwoordelijke uitgever:

Michel Pasteel – Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Depotnummer:

D/2010/10.043/8

Cette publication est également disponible en français.

**ERVARINGEN VAN VROUWEN EN MANNEN MET
PSYCHOLOGISCH, FYSIEK EN SEKSUEEL GEWELD**

JÉRÔME PIETERS | PATRICK ITALIANO | ANNE-MARIE OFFERMANS | SABINE HELLEMANS

2010

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	8
HOOFDSTUK 1. DOELSTELLINGEN EN METHODOLOGIE	10
1 Doelstellingen van het onderzoek	11
2 Geweld: een beknopt historisch overzicht	11
3 Definities van geweld	13
4 Methodologie	14
4.1 <i>Ontwikkeling van de vragenlijst</i>	14
4.2 <i>Opbouw van de vragenlijst</i>	16
4.2.1 <i>Benaming</i>	16
4.2.2 <i>Opbouw</i>	16
4.2.3 <i>Operationalisering van "geweld" in de vragenlijst</i>	18
4.2.4 <i>Opzet van de vragenlijst</i>	20
4.2.5 <i>Ernst van de daden</i>	20
4.2.6 <i>Pretest</i>	22
4.3 <i>Steekproef, afname en poststratificatie</i>	22
4.3.1 <i>Doelgroep en steekproef</i>	22
4.3.2 <i>Opleiding, briefing en feedback van de enquêteurs</i>	22
4.3.3 <i>Afname</i>	23
4.3.4 <i>Non-respons</i>	23
4.3.5 <i>Respons</i>	24
4.3.6 <i>Codering, validering van de gegevens</i>	25
4.3.7 <i>Poststratificatie</i>	25
HOOFDSTUK 2. PREVALENTIE VAN GEWELD IN DE LOOP VAN HET LEVEN	26
1 Geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar	27
1.1 <i>Vergelijkingen met de enquête van 1998: verschillen in methode en resultaten</i>	29
1.2 <i>Slachtofferschap in functie van de leeftijd</i>	30
1.3 <i>Slachtofferschap in functie van het diploma</i>	33
1.4 <i>Slachtofferschap in functie van de religieuze betrokkenheid</i>	36
1.5 <i>Gevolgen van geweld</i>	37
2 Geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar: verdieping van de belangrijkste of ergste feiten	44
2.1 <i>Ergste vorm van ervaren geweld</i>	45
2.2 <i>Verhouding tussen slachtoffer en dader</i>	46
2.2.1 <i>Verhouding tot de dader als indicator van de levenssfeer</i>	46
2.2.2 <i>Identificatie van de dader</i>	48
2.2.3 <i>Frequentie van de feiten</i>	49
2.3 <i>Reacties van het slachtoffer</i>	51
2.3.1 <i>Geweldervaringen toevertrouwen aan derden</i>	51
2.3.2 <i>Aangiftes bij de politie</i>	54
3 Seksueel geweld ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar	59
3.1 <i>Beschrijving van de feiten</i>	60
3.1.1 <i>De dader</i>	60
3.1.2 <i>Herhaling</i>	60
3.1.3 <i>Subjectieve ernst</i>	61
3.1.4 <i>Geweldervaringen toevertrouwen aan derden</i>	62
3.2 <i>Gevolgen van seksueel geweld vóór de leeftijd van 18 jaar</i>	63

HOOFDSTUK 3. GEWELD BINNEN HET KOPPEL EN DOOR DE EX-PARTNER	68
1 Inleiding	69
2 Algemene cijfers	70
2.1 Operationalisering van geweld	70
2.2 Slachtofferschap van partnergeweld gedurende de laatste twaalf maanden	73
2.3 Vorm en duur van het ervaren geweld	76
2.4 Ernst van het ervaren geweld	79
2.4.1 Vorming van de indicator	80
2.4.2 Prevalentie van geweld binnen het koppel	85
2.4.3 Internationale vergelijkingen	89
2.5 Economisch geweld	90
3 Geweldervaringen toevertrouwen aan derden	91
3.1 Geslacht van het slachtoffer	91
3.2 Leeftijd van het slachtoffer	94
3.3 Vorm van ervaren geweld	95
3.4 Partnersituatie van het slachtoffer	95
3.5 Regio waar het slachtoffer woont	96
3.6 Aangiftes bij de politie	97
3.7 Tevredenheid over de ontvangen hulp	97
4 Gevolgen van partnergeweld en houding van het slachtoffer tegenover geweld	100
4.1 Lichamelijke en professionele gevolgen van partnergeweld	100
4.2 Psychologische gevolgen van partnergeweld	102
4.3 Synthetische indicator	103
4.4 Gevolgen voor de gezondheid	105
4.5 Houding ten opzichte van geweld	107
HOOFDSTUK 4. RISICOFACTOREN	110
1 Inleiding	111
2 Risicofactoren voor partnergeweld	111
2.1 Risicofactoren op macroniveau	113
2.2 Risicofactoren op exoniveau	115
2.2.1 Sociaal netwerk	115
2.2.2 Opleidingsniveau, werkomgeving en sociale status	117
2.2.3 Leeftijd	120
2.2.4 Religie	121
2.3 Risicofactoren op microniveau	121
2.3.1 Relatietevredenheid en kwaliteit	121
2.3.2 Aanwezigheid van kinderen	123
2.3.3 Stress	123
2.3.4 Burgerlijke staat	124
2.4 Risicofactoren op ontogenetisch niveau	125
2.4.1 Alcohol- en druggebruik	125
2.4.2 Zwangerschap	126
2.4.3 Ervaringen met geweld in de kindertijd	126
2.4.4 Individuele ervaringen van de partner	128
3 Model van risicofactoren van heel ernstig partnergeweld	129

HOOFDSTUK 5. GEWELD VAN FAMILIE EN NAASTE OMGEVING		134
1	Prevalentie van geweld	135
1.1	<i>Verbaal geweld</i>	135
1.2	<i>Psychologisch geweld</i>	135
1.3	<i>Fysiek, seksueel en economisch geweld</i>	136
1.4	<i>Verwaarlozing van ouderen</i>	136
1.5	<i>Karakterisering van de slachtoffers</i>	137
2	Verkenning van het belangrijkste of ergste feit	137
2.1	<i>De dader</i>	138
2.2	<i>Geweldervaringen toevertrouwen aan derden</i>	138
2.3	<i>Aangiftes bij de politie</i>	139
HOOFDSTUK 6. GEWELD IN DE OPENBARE RUIMTE		140
1	Prevalentie van geweld	141
1.1	<i>Verbaal geweld</i>	141
1.2	<i>Worden gevolgd op straat</i>	142
1.3	<i>Fysiek geweld</i>	142
1.3.1	<i>(Poging tot) diefstal met geweld</i>	142
1.3.2	<i>Fysieke agressie</i>	143
1.3.3	<i>Gewapende bedreiging en moordpoging</i>	143
1.4	<i>Seksueel geweld</i>	144
1.4.1	<i>Exhibitionisme en ongewenste seksuele aanrakingen</i>	144
1.4.2	<i>Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen</i>	144
1.5	<i>Karakterisering van de slachtoffers</i>	144
2	Verkenning van het belangrijkste of ergste feit	145
2.1	<i>De dader(s)</i>	145
2.2	<i>Geweldervaringen toevertrouwen aan derden</i>	146
2.3	<i>Aangiftes bij de politie</i>	147
HOOFDSTUK 7. GETUIGEN VAN GEWELD		148
1	Getuigen van partnergeweld	149
2	Getuigen van geweld in de loop van het leven	150

HOOFDSTUK 8. AANBEVELINGEN VOOR DE PREVENTIE EN DE OPVANG VAN GEWELD	154
1 Vorming van de focusgroepen	155
1.1 <i>Selectiecriteria en rekrutering</i>	155
1.2 <i>Begeleidingsprotocol</i>	156
2 Vaststellingen en aanbevelingen	157
2.1 <i>Publiek en ernst van geweld</i>	157
2.1.1 <i>Psychologisch geweld</i>	157
2.1.2 <i>Risicocategorieën</i>	159
2.2 <i>Preventie</i>	159
2.3 <i>Contexten van breuk of scheiding en de kinderen</i>	160
2.4 <i>Verbetering van de organisatie van diensten</i>	161
HOOFDSTUK 9. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	164
BIBLIOGRAFIE	170
1 Nationale studies met betrekking tot geweld	171
2 Andere publicaties	172
BIJLAGEN	176
Bijlage 1. De Dyadische aanpassingsschaal DAS-16	177
Bijlage 2. Gedetailleerde opbouw van de vragenlijst	178
Bijlage 3. Overzicht van de ervaren geweldsdaden in functie van hun vormen	179
Bijlage 4. Onderzoekplan van de verschillende vormen van geweld in functie van het aantal daden en items	181
Bijlage 5. Vergelijkingen van geweldsdaden tussen de verschillende levenssferen en -periodes	182
Bijlage 6. Ontwikkeling van het model van risicofactoren voor partnergeweld	183
Bijlage 7. Enquête over gezondheid, veiligheid en algemene levensomstandigheden	186

VOORWOORD

Sinds een aantal jaar concretiseert België zijn engagement in de strijd tegen partnergeweld door middel van een nationaal actieplan, waarbij zowel de Federale Staat als de Gemeenschappen en de Gewesten zijn betrokken. Dit nationaal actieplan, dat vanaf het begin werd gecoördineerd door het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM), ontwikkelt zich rond verschillende doelstellingen.

In dit kader is het ontwikkelen van kennis en het verbeteren van begrip omtrent deze problematiek van essentieel belang om een aangepast beleid te waarborgen inzake de strijd tegen het partnergeweld. Bovendien worden op Europees en internationaal niveau de intensivering van onderzoeksinspanningen en de bevordering van gegevensverzameling in het domein van partnergeweld regelmatig naar voren geschoven en geformuleerd in allerhande resoluties en aanbevelingen.

Sinds de inwerkingtreding in 2006 van twee richtlijnen van strafrechtelijk beleid, is de registratie van partnergeweld verplicht op het niveau van de parketten en de politiediensten. Op die manier worden gegevens verzameld door deze sectoren, die toelaten om het fenomeen op een coherente en ononderbroken manier waar te nemen. Maar omdat het onvoldoende wordt aangegeven, blijft partnergeweld ondervertegenwoordigd in de officiële statistieken, die dus geen totaalbeeld geven van de reële omvang van het fenomeen. Om een doeltreffend geweldbestrijdingsbeleid te kunnen voeren, is het dus onontbeerlijk om studies uit te voeren naar het geheel van de daden die niet worden aangegeven bij de overheden en bijgevolg niet zijn opgenomen in de statistieken.

In België werden reeds twee studies uitgevoerd naar de prevalentie van geweld tegen vrouwen (en mannen). De eerste studie uit 1988 analyseerde het voorkomen van geweld bij vrouwen. In een tweede onderzoek in 1998 werd dit uitgebreid naar mannen.

Om die reden wilde het IGVM, tien jaar later, een nieuwe grootschalige studie laten uitvoeren over de ervaringen van vrouwen en mannen met gendergerelateerd geweld. De doelstelling ervan is niet alleen om een beter inzicht te krijgen in het voorkomen, de vormen en de ernst van gendergerelateerd psychologisch, fysiek en seksueel geweld, maar ook in de risico- en beschermingsfactoren die daaraan zijn verbonden.

In deze publicatie wil het IGVM de nieuwe cijfergegevens ter beschikking stellen om op die manier de problematiek nauwkeuriger en meer diepgaand te begrijpen, en om het beleid dat op de verschillende machtsniveaus wordt gevoerd te verbeteren.

De onderzoeksopdracht werd toegekend aan het Centre Liégeois d'Etude de l'Opinion (CLEO) van de Universiteit Luik en de vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie van de Universiteit Gent. Het onderzoek liep van september 2008 tot december 2009, en werd uitgevoerd door Prof. dr. Marc Jacquemain, Prof. dr. Frédéric Heselmans, Ivan Toussaint, Jérôme Pieters, Patrick Italiano en Marie-Thérèse Casman van de Universiteit Luik en door Prof. dr. Ann Buysse en Sabine Hellemans van de Universiteit Gent, in samenwerking met Anne-Marie Offermans. Onderhavig rapport is de neerslag van het werk dat zij leverden. Het IGVM dankt hen voor de goede samenwerking in het kader van dit project.

Ik dank tevens alle leden van het externe begeleidingscomité voor hun interesse in het onderzoek: Pascale Franck en Ann Beliën (Provinciale coördinatrices geweld te Antwerpen), Kris De Groof en Gerard Van Menxel (Steunpunt Algemeen Welzijnswerk), Benoît Galand (Université Catholique de Louvain), Freddy Gazan (Federale overheidsdienst Justitie, Dienst voor het Strafrechtelijk beleid), Julia Laot (Fédération des Centres de Planning Familial van de Femmes Prévoyantes Socialistes), Lydia Merckx en Anja Termote (Algemene Directie Statistiek en Economische informatie) en Ivo Aertsen (Katholieke Universiteit Leuven). Hun waardevolle aanbevelingen en relevante opmerkingen hebben zonder twijfel bijgedragen aan de kwaliteit van deze studie.

*Michel Pasteel,
Directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen*

Juni 2010

HOOFDSTUK 1. DOELSTELLINGEN EN METHODOLOGIE

1

- 1 DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK
- 2 GEWELD: EEN BEKNOPT HISTORISCH OVERZICHT
- 3 DEFINITIES VAN GEWELD
- 4 METHODOLOGIE

1 DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK

De algemene doelstelling van dit onderzoeksproject is om door een actualisering van de gegevens over gendergerelateerd geweld een beter begrip te krijgen van het voorkomen, de vormen en de ernst van psychologisch, fysiek en seksueel geweld dat door vrouwen en mannen wordt ervaren, evenals van de risico- en protectieve factoren ervan. Daarnaast willen we inzicht krijgen in de doeltreffendheid van het gevoerde beleid ter zake.

Deze algemene doelstelling wordt vertaald in tien onderzoeksvragen:

- 1 In welke mate ervaren vrouwen en mannen in België psychologisch, fysiek en seksueel geweld?
- 2 In welke mate zijn vrouwen en mannen in België getuige van psychologisch, fysiek en seksueel geweld?
- 3 Hoe evolueert de prevalentie door de tijd heen?
- 4 In welke mate zijn slachtoffers bereid om geweldfeiten te melden?
- 5 Wat is de relatie tussen het slachtoffer en de dader en, desgevallend, tussen getuige en slachtoffer?
- 6 Wat zijn de vormen, de ernst en de duur van het ervaren geweld?
- 7 Wat zijn de risicofactoren en de protectieve factoren voor het ervaren van geweld?
- 8 Hoe staan slachtoffers tegenover psychologisch, fysiek en seksueel geweld?
- 9 Wat zijn de gevolgen van psychologisch, fysiek en seksueel geweld?
- 10 Is het Belgische beleid om geweld te bestrijden, specifiek de primaire en secundaire preventie van geweld, doeltreffend? Hebben slachtoffers van geweld in voldoende mate toegang tot advies, ondersteuning en hulpverlening?

De resultaten dienen vervolgens te worden geanalyseerd en gecontextualiseerd, daarbij rekening houdend met geslacht, leeftijd, en waar het relevant is, de gemeenschap/taalgroep. Op basis daarvan dienden aanbevelingen te worden opgesteld met het oog op het optimaliseren van het gevoerde beleid inzake primaire preventie en secundaire hulpverlening.

De onderzoeksvragen betreffen zowel aanvullende als heel gediversifieerde onderzoeksrichtingen. De eerste oriëntatie bestaat erin het verschijnsel van geweld zo goed mogelijk te kwantificeren vanuit verschillende invalshoeken: statuut (slachtoffer, getuige), configuratie (vorm, duur, frequentie, ernst), context en evolutie in de tijd. De tweede richting heeft betrekking op de verklarende factoren van geweld (risico-/protectieve factoren) alsook op de gevolgen. De derde oriëntatie, tot slot, betreft het preventieve aspect met het oog op de uitwerking van beleidsmaatregelen.

2 GEWELD: EEN BEKNOPT HISTORISCH OVERZICHT

Vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam er in toenemende mate aandacht voor interpersoonlijk geweld als maatschappelijke problematiek. Voorheen werd interpersoonlijk geweld – en de gevolgen ervan – vooral bekeken als medisch probleem. Vanaf het einde van de jaren 1940 werd het ook maatschappelijk gecontextualiseerd, en werd het op een

meerlagig niveau bestudeerd. De feministische beweging op haar beurt vestigde in de jaren 1970 de aandacht op de gendergebonden dimensie van interpersoonlijk geweld, en kaderde de problematiek binnen de maatschappelijke man-vrouwverhoudingen. Op die manier heeft de feministische beweging bijgedragen tot de structurering van het middenveld, wat leidde tot de politieke erkenning van de noodzaak om acties te ontwikkelen met het oog op de preventie van intrafamiliaal geweld en op de hulpverlening.

De publieke aandacht voor de slachtoffers van seksueel misbruik en voor andere sociale actoren, zoals ouders van vermoorde of verdwenen kinderen, heeft vervolgens de beeldvorming van de problematiek nog versterkt. Als een "sneeuwbal-effect" werden andere vormen van geweld in het daglicht gesteld: geweld van kinderen en jongeren tegenover ouders of andere kinderen, mishandeling van ouderen, institutioneel geweld (in de gevangenis, op school, op het werk¹...), kinderen die getuige zijn van geweld.

Europese en internationale organisaties, zoals de Europese Commissie, de Raad van Europa en de Verenigde Naties, hebben de aandacht gericht op geweld waarvan vrouwen slachtoffer zijn via het opstellen van richtlijnen, resoluties en andere officiële documenten die het uitwerken van beleidslijnen, met name inzake preventie en onderzoek op dit vlak, tot doel hadden.

In België is de problematiek van geweld tegenover vrouwen een politiek aandachtspunt sinds de jaren 1980, waarbij vooral wordt gefocust op fysiek en seksueel geweld in partnerrelaties. In 1987-1988 liet toenmalig staatssecretaris voor Maatschappelijke emancipatie Miet Smet een eerste nationaal prevalentieonderzoek uitvoeren naar de aard, de omvang en de gevolgen van fysiek en seksueel geweld bij vrouwen. Op basis van de resultaten daarvan werd een beleid ontwikkeld ter bestrijding van fysiek en seksueel geweld tegenover vrouwen en kinderen. In 1998 vond een nieuw prevalentieonderzoek plaats, waarbij ook de ervaringen van mannen met geweld in kaart werden gebracht.²

In 2001 werd in België het eerste Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen het geweld op vrouwen uitgewerkt. Alle acties in het kader van de strijd tegen geweld op vrouwen werden voor het eerst gecoördineerd en in gezamenlijk overleg bepaald. Na een evaluatie door het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werd in 2004 een nieuw actieplan uitgewerkt rond één groot domein: de strijd tegen (ex-) partnergeweld. Op de interministeriële conferentie van 8 februari 2006 werd beslist dit Nationaal Actieplan tegen het partnergeweld uit te breiden met acties van de Gemeenschappen en de Gewesten. De opeenvolgende acties en actieplannen beogen resultaten op het vlak van sensibilisering, opleiding en vorming, preventie, bescherming en opvang, begeleiding, opvolging en repressieve maatregelen opgelegd aan daders, registratie en tenslotte coördinatie en evaluatie.

¹ Bruynooghe, R., S. Noelanders en S. Opdebeeck (1998). *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*, Hasselt/Brussel: Universitair Centrum Limburg/Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijkekansenbeleid, pp. 4-11.

² Vandewege, R., R. Bruynooghe en S. Opdebeeck (1988). *Ervaringen van vrouwen met fysiek en seksueel geweld - preventie en gevolgen*. Rapport bestemd voor de staatssecretaris voor Leefmilieu en Maatschappelijke emancipatie, Brussel: INBEL; Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*; Cockx, R. (2009). *Miet Smet: drie decennia gelijkekansenbeleid*, Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, pp. 90-92.

3 DEFINITIES VAN GEWELD

In deze studie beperken we ons tot interpersoonlijk geweld en wordt tegen zichzelf gericht geweld ("self-directed violence", bv. zelfmoord, zelfverminking) en collectief geweld (bv. opstand, oorlog tussen staten, burgeroorlog, genocide) uitgesloten, of het nu economisch, politiek dan wel sociaal is.³

De definitie van gendergerelateerd interpersoonlijk geweld evolueerde aanzienlijk de afgelopen decennia. De definitie van geweld is, zoals Bruynooghe et al. benadrukken,⁴ evolutief; geweld wordt steeds meer beschouwd als een veelvormig en complex verschijnsel. We vermelden, niet-exhaustief, enkele definities.

De Raad van Europa omschrijft geweld als "iedere daad of nalatigheid gepleegd door een persoon (of een groep) als hij schade berokkent aan het leven, aan de lichamelijke of fysieke integriteit of aan de vrijheid van een persoon (of van een groep) of de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid ernstig in gevaar brengt en/of zijn financiële zekerheid benadeelt".⁵

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie wordt geweld tussen partners gedefinieerd als "iedere daad van geweld binnen een intieme relatie die een nadeel of fysiek, psychologisch of seksueel leed veroorzaakt voor de personen die er deel van uitmaken".⁶ Ook de dreiging met dergelijke daden, dwang of willekeurige vrijheidsberoving, ongeacht of dit plaatsvindt in de openbare ruimte of in het privéleven, worden hierin beschouwd.

Het Belgische Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen het partnergeweld, lopende acties en perspectieven, goedgekeurd op de interministeriële conferentie van 8 februari 2006 definieert geweld in intieme relaties als "een geheel van gedragingen, handelingen en houdingen van een van de partners of ex-partners die erop gericht zijn de andere te controleren en te domineren. Het omvat verbale, fysieke, seksuele en economische agressie, bedreigingen en geweldplegingen die zich herhalen of kunnen herhalen die de integriteit van de andere en zelfs zijn socio-professionele integratie aantasten."⁷

In het kader van deze studie verwijzen we naar het begrip "aantasting van de fysieke of geestelijke integriteit van de persoon". Zoals Jaspard et al. vermelden is "de aantasting van de persoon een ethisch concept met universele waarde dat een brede consensus vindt" in lijn met het respect voor de rechten van de persoon.⁸ Hoewel dit begrip operationeel lijkt op juridisch, politiek en heuristisch vlak, is het voor de kwantificering van het verschijnsel belangrijk om rekening te houden met de complexe en heel gediversifieerde realiteit die het omvat. De verschillende vormen van geweld – verbaal, psychologisch (of emotioneel), economisch (of financieel), fysiek, seksueel – en de levenssferen (intieme relaties, familiale context, naaste omgeving, openbare ruimte) waarin ze kunnen voorkomen, zullen in aanmerking worden genomen in de vragenlijst.

³ García-Moreno, C. et al. (2005). *WHO Multi-country study on women's health and domestic violence against women*, Genève: Wereldgezondheidsorganisatie, p. 13, Fig. 2.1.

⁴ Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*, p. 5.

⁵ "La violence se caractérise par tout acte ou omission commis par une personne (ou un groupe) s'il porte atteinte à la vie, à l'intégrité corporelle ou psychique ou à la liberté d'une personne (ou d'un groupe) ou compromet gravement le développement de sa personnalité et/ou nuit à sa sécurité financière"; zie: Raad van Europa, Rapport van de commissie "Violence au sein de la famille", november 1987.

⁶ Krug, Etienne G. et al. (red.) (2002). *World report on violence and health*, Genève: Wereldgezondheidsorganisatie, p. 100.

⁷ Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2004). *Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen het partnergeweld 2004-2007*, Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, p. 8.

⁸ "L'atteinte à la personne est un concept éthique à valeur universelle qui rencontre un large consensus"; zie: Jaspard, M. et al. (2003). *Les violences envers les femmes en France: une enquête nationale*, Parijs: La documentation française.

Wat de gendergerelateerde dimensie van geweld betreft, die zal geval per geval worden beoordeeld. Want hoewel het in bepaalde situaties overduidelijk is dat geweld is gekoppeld aan de maatschappelijke verhoudingen tussen vrouwen en mannen (bijvoorbeeld ernstig fysiek en seksueel geweld in partnerrelaties), kan dit in andere situaties minder duidelijk zijn (bijvoorbeeld diefstal of agressie op straat). Geweld kan ook voorkomen onafhankelijk van sekseverschillen.

4 METHODOLOGIE

Om de doelstelling, zoals hierboven vermeld, te verwezenlijken, werd beslist een groot-schalige enquête te realiseren bij een representatief staal van de Belgische bevolking. Een belangrijke stap daarbij was uiteraard het opstellen van een vragenlijst.⁹

4.1 ONTWIKKELING VAN DE VRAGENLIJST

Met het oog op het ontwikkelen van de vragenlijst werd ten eerste het recente buitenlandse onderzoek met betrekking tot interpersoonlijk geweld bestudeerd. Walby en Myhill identificeren drie soorten studies inzake interpersoonlijk geweld, met name studies over criminaliteit, over intrafamiliaal geweld en over geweld tegenover vrouwen.¹⁰ Op basis van deze categorisering werd een corpus relevante documenten weerhouden, die grondig werden bestudeerd. Het betreft volgende studies:

- Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen (België, 1998);
- Geweld en onveiligheidsgevoelens bij ouderen: prevalentie en gevolgen (België, 1998);
- Enquête nationale sur les violences envers les femmes en France (ENVEFF, 2000);
- Health, well-being and personal safety of women in Germany (2003);
- International violence against women survey (IVAWS), project gecoördineerd door het European Institute for Crime Prevention and Control (HEUNI) met de steun van het United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), het United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) en Statistics Canada (2003);
- Men's experiences of interpersonal violence in Germany: results of a pilot study (2004);
- Multi-country study on women's health and domestic violence against women (Wereldgezondheidsorganisatie, 2004);
- Domestic abuse of women and men in Ireland (2005);
- Violence and abuses against women inside and outside family in Italy (2006);
- Gezondheidsenquête door interview België 2008 (Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, lopend);
- General Social Survey – Victimization (GSS) (Statistics Canada, lopend).

De analyse van deze verschillende studies heeft het mogelijk gemaakt om:

- de belangrijkste onderzoekshypothesen ter zake te inventariseren;
- te verifiëren hoe de verschillende vragenlijsten zijn opgebouwd;

⁹ De vragenlijst is opgenomen in bijlage 7.

¹⁰ Walby, S. en A. Myhill (2001). 'New survey methodologies in researching violence against women', *British journal of criminology* 41, pp. 502-522.

- indicatoren te beschrijven, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende dimensies van de geweldproblematiek;
- de vragen op te stellen die overeenkomen met deze verschillende indicatoren.

De vragenlijst diende verschillende parameters in overweging te nemen:

- de verscheidenheid in doelstellingen: het onderzoek betreft niet alleen de identificatie van geweld, maar ook het duiden van de verklarende factoren ervan;
- de prioriteiten van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM);
- de relevante hypothesen en indicatoren en de methodologische vereisten in verband met het opsporen van geweld, zoals die naar voren komen uit de literatuurstudie.

Bovendien werden we tijdens de fase van het opstellen van de vragenlijst geconfronteerd met enkele praktische en methodologische beperkingen, die ons noodden af te wijken van de oorspronkelijke opzet.

- 1 Aanvankelijk werd beoogd om de resultaten van de enquête te vergelijken met die van het Belgische prevalentieonderzoek uit 1998,¹¹ en om een raming te geven van de kwantitatieve ontwikkeling van geweld. Al snel bleek echter dat het in overweging nemen van de recente ontwikkelingen inzake onderzoek naar geweld de validiteit van deze vergelijking zou verminderen. Er werd daarom beslist om de vragenlijst te actualiseren in functie van de nieuwe methodologische criteria. Het problematische karakter van de vergelijking van onze resultaten met die van het onderzoek van tien jaar geleden zou worden gecompenseerd door een internationale vergelijking.
- 2 De leeftijdsbeperking voor deelname aan de enquête werd op 18 jaar gebracht in plaats van 15 jaar, zoals in eerste instantie voorgesteld. Uit onderzoek blijkt dat geweld bij jongeren heel specifiek is (bijvoorbeeld geweld tussen *peers*).¹² Deze specifieke vormen van geweld in aanmerking nemen en de gebruikte woordenschat aanpassen aan deze leeftijdscategorie bleek moeilijk verenigbaar binnen een vragenlijst die geweld in het algemeen wil onderzoeken.
- 3 Om de validiteit van de resultaten te vergroten, was de peiling naar het ervaren van geweld gedurende de laatste 12 maanden aanvankelijk gestructureerd naargelang volgende contexten: openbare ruimte, beroepsactiviteiten, koppel, relaties met de laatste partner, familie en naaste omgeving. Omdat de problematiek van geweld op het werk het onderwerp uitmaakt van specifieke studies werd beslist daarop niet verder in te gaan in het kader van voorliggend onderzoek.
- 4 De vragenlijst moest ook zo worden opgebouwd dat enerzijds de prevalentie van de diverse vormen van geweld kan worden bevraagd en anderzijds bepaalde situaties grondiger kunnen worden bestudeerd. Om de vragenlijst beheersbaar te houden, werd slechts één situatie – met name de relatie met de huidige partner of met de laatste partner in de loop van de laatste 12 maanden – in de diepte verkend. De verschillende gevolgen van geweld (fysiek, psychologisch, ...) komen daarbij aan bod, evenals zoeken van steun bij naasten en gespecialiseerde diensten, aangifte bij de politie, de aanwezigheid van getuigen in geweldsituaties en, tot slot, de kenmerken van de partner en van zijn/haar oorspronkelijk gezin. Voor de andere levenssferen en -periodes zal alleen de daad die de

¹¹ Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*.

¹² Crick, N.R. en M.A. Bigbee (1998). 'Relational and overt forms of peer victimization: a multiinformant approach', *Journal of consulting and clinical psychology* 66(2), pp. 337-347; Mynard, H. en S. Joseph (2000). 'Development of the multidimensional peer-victimization scale', *Aggressive behaviour* 26, pp. 169-178.

respondent het ergst of het belangrijkste vindt beknopt worden onderzocht. Zoals wordt benadrukt in het Franse ENVEFF-onderzoek “is het heel waarschijnlijk dat de keuze van de respondent, per definitie subjectief, overeenkomt met wat sociaal of strafrechtelijk wordt beschouwd als het ergst (verkrachting is erger dan beledigingen, bijvoorbeeld)”¹³ – een keuze die niettemin van essentieel belang is om te analyseren. In dat kader wordt een minimum aan informatie verzameld: relatie met de dader, steun zoeken bij de omgeving en aangifte bij de politie.

- 5 Aanvankelijk wilden we de respondenten bevragen naar hun ervaringen als slachtoffer van geweld en als dader. Daarvan hebben we uiteindelijk afgezien. Ten eerste wordt de afnametijd aanzienlijk langer door het bevragen van de ervaringen van de respondent in beide posities. Ten tweede, en misschien nog belangrijker, stelt het moeilijk te counteren problemen om respondenten eerst te vragen om hun ervaringen als slachtoffer van geweld te rapporteren en vervolgens als dader. Het betreft immers een volledige omkering van de positie van de respondent. Bovendien is er ook een onderaangifte van gepleegde misdaden, net omdat dit maatschappelijk gevoelig ligt. Daarom werd besloten de vragen over daders van geweld niet op te nemen in het onderzoek.

4.2 OPBOUW VAN DE VRAGENLIJST

4.2.1 Benaming

Het onderwerp interpersoonlijk geweld moet adequaat worden voorgesteld om geen weigeringen te veroorzaken vanwege personen die zich niet betrokken voelen, of omgekeerd, vanwege “te” betrokken personen die repercussies zouden vrezen voor hun deelname. Om die reden werd een veeleer neutrale titel gekozen: “Enquête over gezondheid, veiligheid en algemene levensomstandigheden”. Gezondheid en veiligheid zijn namelijk minder delicate thema’s om te bespreken, maar zijn toch nauw verbonden met de problematiek van geweld. Geweldsituaties worden gekenmerkt door een gevoel van onveiligheid bij slachtoffers of getuigen ervan. De gevolgen van geweld voor de gezondheid worden benadrukt in de literatuur:¹⁴ depressie, angst, chronische pijn, gynaecologische problemen, gebruik van psychofarmaca, ... Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie is partnergeweld de grootste oorzaak van overlijden en invaliditeit bij vrouwen van 16 tot 44 jaar.¹⁵

4.2.2 Opbouw

De afname van de vragenlijst nam gemiddeld 20 minuten in beslag. De gehanteerde benaming is gericht op vertrouwen en op het zich herinneren van soms heel oude gebeurtenissen (zie tabel 1).

Om een vertrouwensrelatie op te bouwen, komen de misdaden pas aan bod na vijf modules waarin contextuele gegevens worden verzameld (woon-, gezinskenmerken, ...), evenals elementen over het sociale netwerk, de gezondheidstoestand, het gezinsleven, overtuigingen over gelijkheid in relaties en het gebruik van fysiek geweld.

¹³ “Le choix du répondant, par essence subjectif, a toutes les chances de correspondre à ce qui est considéré comme socialement ou pénalement le plus grave (un viol est plus grave que des insultes, par exemple)”; zie: Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*, p. 29.

¹⁴ Feder, G. et al. (2009). *How far does screening women for domestic (partner) violence in different health care settings meet criteria for a screening programme? Systematic reviews of nine UK National Screening Committee criteria*, Health Technology Assessment 13(16).

¹⁵ Krug et al., *World report on violence and health*, p. 100.

Twee modules zijn gewijd aan de problematiek van geweld, en dat verdeeld in twee periodes: enerzijds tijdens de laatste 12 maanden en anderzijds tijdens het hele leven. In eerste instantie worden de geweldfeiten ervaren gedurende de laatste 12 maanden bevroegd voor de volgende levenssferen: openbare ruimte, koppel (huidige partner en laatste partner) en familie. In tweede instantie wordt het geweld ervaren sinds de leeftijd van 18 jaar, en vervolgens seksuele agressie vóór de leeftijd van 18 jaar bevroegd. Ten slotte worden de geweldfeiten bevroegd waarvan de respondent getuige was in de loop van zijn/haar leven.

In de literatuur wordt, specifiek in het kader van partnerrelaties, een interessant element naar voren geschoven: het onderscheid tussen geweld en conflicten.¹⁶ Om dat te kunnen onderzoeken worden in het eerste deel van de vragenlijst (module 5) enkele vragen gesteld over de relatiestijl van het koppel, met name de verstandhouding binnen het koppel (zie bijlage 1: Dyadische aanpassingsschaal DAS-16¹⁷) en het oplossen van conflicten; geweldsituaties worden behandeld in de module met betrekking tot het koppel (module 6.2).

Het laatste deel van de vragenlijst omvat drie modules: de eerste heeft betrekking op kennis van de hulpverlening en de preventiecampagnes inzake geweld; de tweede bevroegt contextuele kenmerken zoals nationaliteit, religie, opleiding, beroepsactiviteit, het inkomen van de respondent en van zijn/haar partner of ex-partner; de laatste module beoordeelt de mate van tevredenheid van de respondent over de enquête.

Tabel 1. Opbouw van de vragenlijst

Module 1	Identificatie van de respondent	
Module 2	Sociaal netwerk	
Module 3	Gezondheid	
Module 4	Overtuigingen (1^e deel)	
Module 5	Gezinsleven	
Module 6	Geweld ervaren gedurende de afgelopen 12 maanden	
	Context 1	Openbare ruimte
	Context 2	Het koppel
	Context 3	Familie en naaste omgeving
Module 7	Geweld ervaren gedurende de levensloop	
	Deel 1	Ervaringen als slachtoffer van geweld vanaf de leeftijd van 18 jaar
	Deel 2	Ervaringen als slachtoffer van geweld vóór de leeftijd van 18 jaar
	Deel 3	Ervaringen als getuige van geweld
Module 8	Overtuigingen (2e deel)	
Module 9	Andere identificatievragen	
Module 10	Tevredenheid van de respondent	

¹⁶ Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*, p. 77.

¹⁷ Antoine, P., V. Christophe en J.-L. Nandrino (2008). 'Echelle d'ajustement dyadique: intérêts cliniques d'une révision et validation d'une version abrégée', *L'Encéphale* 34 (1), pp. 38-46.

4.2.3 Operationalisering van “geweld” in de vragenlijst

Het concept “geweld” wordt in de vragenlijst geoperationaliseerd met behulp van verschillende indicatoren, zoals de vormen en de daden van geweld, de ernst ervan en de relatie met de dader.

Daden van verbaal en psychologisch geweld

De daden van verbaal en psychologisch geweld vertonen een bijzonder grote diversiteit. De specifiek ontworpen schaal voor de studie van psychologisch geweld in partnerrelaties, de Multidimensional Measure of Emotional Abuse (MMEA),¹⁸ bestaat uit 28 daden gegroepeerd in vier subschalen die overeenkomen met de volgende categorieën van psychologisch geweld: verstikkende inperking (Restrictive engulfment), kleinering (Denigration), vijandige terugtrekking (Hostile withdrawal) en dominantie/intimidatie (Dominance/intimidation). Er is trouwens geen consensus over de daden van psychologisch geweld waarvan de prevalentie prioritair moet worden gemeten.¹⁹

Om de situaties van partnergeweld gedurende de laatste 12 maanden grondiger te onderzoeken, werden de daden van verbaal en psychologisch geweld zodanig geselecteerd dat ze een groot aantal categorieën schetsen, dat ze identificeren of de relatie met de (ex-) partner al dan niet is gebaseerd op controle,²⁰ dat ze de meest frequent gepleegde daden, door zowel vrouwen als mannen, tegenover hun partner omvatten,²¹ en dat ze de betrokkenheid van kinderen in geweldsituaties in kaart brengen.

Daden van economisch geweld

Economisch geweld kan in bepaalde gevallen worden gezien als een specifieke vorm van psychologisch geweld: controle van een partner over de andere kan betrekking hebben op de toegang tot middelen, tot bank- en financiële gegevens, tot de beroepsactiviteit.

Zoals in nagenoeg alle enquêtes ter zake werd in onderhavige studie maar één vraag weerhouden met betrekking tot economisch geweld. Ze vermeldt drie gewelddaden die wijzen op controle en is opgenomen in de context “Koppel” en “Familie en naaste omgeving”, met name: “Heeft uw huidige partner of uw laatste partner (vs. een familielid of iemand uit uw naaste omgeving) de afgelopen 12 maanden, tegen uw wil, uw loon (uw pensioen) of spaarcenten ingepalmd of schulden in uw naam gemaakt?”.

Daden van fysiek geweld

De diversiteit van daden van fysiek geweld is zeer groot, omdat:

- de aard van de daden waarvan mannen en vrouwen meestal slachtoffer of dader zijn lijkt te verschillen;²²
- de grote theoretische stromingen gedeeltelijk verschillende lijsten van gewelddaden hebben opgesteld.

¹⁸ Murphy, C.M. en Hoover S.A. (2001). ‘Measuring emotional abuse in dating relationship as a multifactorial construct’, in: K.D. O’Leary en R.D. Maiuro (red.), *Psychological abuse in violent domestic relations*, New York: Springer, pp. 29-46.

¹⁹ García-Moreno et al., *WHO Multi-country study on women’s health and domestic violence against women*, p. 14.

²⁰ De aanwezigheid of de afwezigheid van controlerende houdingen behoort tot de indicatoren die het mogelijk maken conflictsituaties (waar het geweld wederzijds, toevallig is, en zelden een escalatie veroorzaakt) te onderscheiden van dominantierelaties (waar geweld unilateraal en terugkerend is en heel vaak verergert door escalatie). Zie: Johnson, M.P. (1999). ‘Two types of violence against women in the American family: identifying patriarchal terrorism and common couple violence’. Paper presented at the annual meetings of the National Council on Family Relations, Irvine, CA, November, pp. 2-3.

²¹ Lenz, H.J. en R. Puchert (2005). ‘Violence within the family: men as victims’. Inleidende uiteenzetting, Conférence du Conseil de l’Europe sur la violence familiale: la place et le rôle des hommes, Straatsburg, 6-7 december 2005, p. 22.

²² Lenz en Puchert wijzen met name op daden als bijten en krabben. Zie: Lenz en Puchert, ‘Violence within the family: men as victims’, p. 21.

Ondanks deze controversen bestaat er een consensus over welke daden van fysiek geweld men moet opnemen in een vragenlijst die erop gericht is om, onder andere, fysiek geweld ervaren binnen het koppel te meten.²³ Net zoals in andere prevalentiestudies, die we in het kader van dit onderzoek hebben onderzocht, hebben we bijna alle daden met gebruik van fysieke kracht of geweld, zoals die zijn opgenomen in de “schaal van strategieën inzake conflictbeheer”, de zogenaamde Conflict Tactics Scale 2 (CTS2), weerhouden in onze enquête.²⁴ De weerhouden daden werden echter aangepast met het oog op de vergelijkbaarheid met de internationale gegevens.

Daden van seksueel geweld

Recente enquêtes verschillen onderling sterk voor wat betreft het aantal geïnventariseerde daden van seksueel geweld. Dit kwantitatieve verschil blijkt overeen te stemmen met een kwalitatief verschil: hoe hoger het aantal daden, hoe meer daden ze omvatten waarvan het gewelddadige karakter, hoewel objectief vast te stellen, moeilijk precies te meten is; het bepalen van wat al dan niet gewelddadig is, wordt overgelaten aan de respondent.

Verkrachting komt als daad van seksueel geweld voor in alle vragenlijsten, net zoals ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen.

In onderhavige studie worden voor elke context of levensperiode minimum drie daden van seksueel geweld bevroegd: gedwongen seksuele aanrakingen, pogingen tot gedwongen seksuele betrekkingen, en gedwongen seksuele betrekkingen.

Om deze thematiek verder te onderzoeken, werden twee daden van seksueel geweld toegevoegd aan de vragenlijst:

- voor de context “Openbare ruimte”: “Heeft iemand de afgelopen 12 maanden op straat, in het openbaar vervoer of op een andere openbare plaats, zich voor u uitgekleeft of, tegen uw wil, een lichaamsdeel (borsten, billen) aangeraakt?”;
- voor de context “Koppel”: “Heeft uw partner of uw laatste partner u de afgelopen 12 maanden seksuele voorstellen gedaan die u ontarend of vernederend vond?”.

Daden van verwaarlozing

Er werden twee vragen over verwaarlozing opgesteld die specifiek waren voorbehouden voor personen ouder dan 65 jaar. Ze waren gebaseerd op de psychologische geweld daden zoals geanalyseerd in de studie *Geweld en gevoelens van onveiligheid bij ouderen: prevalentie en gevolgen*.²⁵ “Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving u de afgelopen 12 maanden in de steek gelaten toen u ziek was of verzorging nodig had?”, en “Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving de afgelopen 12 maanden geweigerd om boodschappen te doen voor u of om u ergens naartoe te brengen?”.

²³ García-Moreno et al., *WHO Multi-country study on women's health and domestic violence against women*, p. 14.

²⁴ Verstikken en verbranden zijn daden die ook in andere studies niet systematisch worden opgenomen. Zie: Archer, J.A. (1999). ‘Assessment of the reliability of the conflict tactics scales: a meta-analytic review’, *Journal of interpersonal violence* 14(12), pp. 1263-1289.

²⁵ Vandenberk, A., S. Opdebeeck en F. Lammertyn (1998). *Geweld en gevoelens van onveiligheid bij ouderen: prevalentie en gevolgen*, Leuven/Brussel: K.U.Leuven/Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijkekansbeleid.

4.2.4 Opzet van de vragenlijst

Het onderzoek naar ervaren geweld werd geordend naargelang:

- de positie van de persoon in de geweldsituatie: slachtoffer of getuige;
- de tijdsperiode: het meest recente ervaren geweld (gedurende de afgelopen twaalf maanden),²⁶ geweld ervaren sinds de leeftijd van 18 jaar, geweld ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar;
- levenssferen, in stijgende volgorde van intimiteit (openbare ruimte, partner, laatste partner, familie en naaste omgeving);
- gewelddaden: de beschouwde daden vormen een continuüm dat verbaal, psychologisch, fysiek en seksueel geweld inhoudt. Bovendien worden ze, in de mate van het mogelijke, op exact dezelfde wijze herhaald in elke levenssfeer.

Deze verschillende combinaties dragen bij tot de validiteit van de inhoud van de vragenlijst en zullen toelaten de nauwkeurigheid van de prevalentiegraad te verbeteren. Zoals blijkt uit de resultaten van de Franse ENVEFF-enquête, die is gebaseerd op dezelfde benadering, "heeft de herhaalde vraagstelling, sfeer per sfeer, over geweldfeiten ervaren gedurende de laatste 12 maanden het werk toegelaten van zich herinneren en van selectie voorafgaand aan de slotvragenlijst over de levensloop. Deze methode heeft bij bepaalde vrouwen ook een vorm van bewustwording van het verschijnsel kunnen teweeg brengen, waardoor ze situaties herbeschouwden die ze in eerste instantie niet zouden hebben aangegeven, en waardoor ze die op het einde van het gesprek ter sprake konden brengen."²⁷

4.2.5 Ernst van de daden

De beoordeling van de ernst van het ervaren geweld is niet evident, aangezien de indicator die werd ontwikkeld in het kader van de eerste versie van de Conflict Tactics Scale van Gelles en Straus, met name de intrinsieke graad van ernst van de gewelddaden of de aard van de daden, ontoereikend blijkt.

Om aan die ontoereikendheid te verhelpen, is het aan te raden om in de eerste plaats de volgende gegevens te verzamelen om de ernst van het geweld in te schatten:²⁸

- de frequentie van de gewelddaden;²⁹
- lichamelijke schade veroorzaakt door het ervaren geweld.

Er worden ook andere soorten gegevens in overweging genomen:

- de veelheid aan daden;
- de duur van de gewelddaden;
- de angst voor de partner;

²⁶ Om de prevalentie in de laatste 12 maanden te bepalen, wordt de identificatie van geweld ervaren door de ex-partner ook voorgesteld aan personen die momenteel een relatie hebben en die contact hadden met hun laatste partner in de loop van de laatste 12 maanden (zie vragenlijst: Q125B-Q137B).

²⁷ "Le questionnaire répété, sphère par sphère, sur les actes de violence subis au cours des 12 derniers mois a permis le travail de mémorisation et de sélection préalable au questionnaire final sur le cours de la vie. Cette méthode a également pu produire chez certaines femmes une forme de prise de conscience du phénomène, les amenant à reconsidérer des situations vécues qu'elles n'auraient pas déclarées dans un premier temps et permettant qu'elles les évoquent en fin d'entretien"; zie: Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*, p. 2.

²⁸ Walby, S. (2006) 'Towards international standards for data collection and statistics on violence against women', in: *Proceedings of the United Nation Economic Commission for Europe meeting on gender statistics*, online publicatie; Walby, S. (2007). *Developing indicators on violence against women*, Lancaster: Department of Sociology, Lancaster University; Basile K.C. en L.E. Saltzman (2002). *Sexual violence surveillance. Uniform definitions and recommended data elements*, versie 1.0, Atlanta, Georgia: Centres for Disease Control and Prevention, National Centre for Injury Prevention and Control.

²⁹ De gegevens over de frequentie van ervaren geweld en over hun plaatsing in de tijd zijn specifiek van belang in de mate dat ze het mogelijk maken de hierna ontwikkelde hypothese te testen volgens dewelke geweld steeds erger wordt naarmate het wordt herhaald.

- de perceptie van de ernst van de situatie door het slachtoffer, of de identificatie van de ergste daad door de respondent;
- de psychologische schade;
- hospitalisatie of medische zorgen die geen hospitalisatie vragen;
- arbeidsongeschiktheid;
- de socio-economische kost;
- de aanwezigheid van geweld tijdens een zwangerschap;
- de impact op kinderen die getuige zijn van geweldscènes;
- andere soorten gevolgen (verhuizing, ...).

De vragenlijst in het kader van deze studie verzamelt gegevens over de hierboven genoemde categorieën, met uitzondering van de socio-economische kost. De frequentie van de geweldsdaden wordt systematisch geregistreerd voor het geweld ervaren gedurende de laatste 12 maanden, ongeacht de beschouwde levenssfeer, en wordt voor het geweld ervaren in de loop van het leven uitsluitend geëvalueerd voor de ergste daad ervaren als slachtoffer of getuige in de loop van het leven.

Merk op dat deze frequentiemetingen, voor de feiten binnen het koppel ervaren tijdens de afgelopen 12 maanden, worden aangevuld met informatie over de duur van het geweld en over het voortduren dan wel het eindigen van ervaren geweldsituaties. Deze twee vragen worden opgenomen omwille van de empirische vaststelling dat “partnergeweld wordt ontwikkeld via cycli. In de ergste gevallen (degene die worden vastgesteld door gespecialiseerde diensten) verhogen de intensiteit en de frequentie van de geweldfasen met de tijd en leiden ze tot een punt waar geen terugkeer mogelijk is”.³⁰

Wat de andere levenssferen (openbare ruimte, familie en naaste omgeving) en periodes (voor 18 jaar en na 18 jaar) betreft, heeft de beschikbare informatie betreffende de ernst enkel betrekking op de perceptie van de gewelddaad door het slachtoffer of de getuige: “Van de feiten die we zonet hebben besproken, welk is voor u het belangrijkste of het ergste?”

Bovendien worden de gevolgen van geweld onrechtstreeks beoordeeld via vergelijkingen van gezondheidstoestandindicatoren die aan bod komen in module 3 van de vragenlijst, met name:

- de algemene evaluatie van de gezondheidstoestand;
- chronische ziekte of gezondheidsproblemen;
- het stressniveau;
- geestelijke gezondheidsstoornissen (depressie, chronische angst, slapeloosheid);
- traumatologische aandoeningen;
- het krijgen van medische zorgen (raadpleging van gezondheidsprofessionals, hospitalisatie);
- zelfmoordpogingen;
- problemen van verslaving (alcohol, drugs, geneesmiddelen).

Er zullen verbanden worden gelegd tussen deze verschillende indicatoren en het ervaren van geweld gedurende de afgelopen 12 maanden, ongeacht de levenssfeer waarin het heeft plaatsgevonden.

³⁰ “Les violences conjugales se développent à travers des cycles. Dans les cas les plus graves (ceux observés par des services spécialisés), l’intensité et la fréquence des phases de violences augmentent avec le temps pour aboutir à un point de non-retour”; zie: Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*, p. 27.

4.2.6 Pretest

Er werd een pretest uitgevoerd bij een tiental personen om de aanvaardbaarheid van het onderwerp, de geldigheid van de vragen en de formulering ervan te testen, en om bovendien de duur van de afname van de vragenlijst te beoordelen.

De belangrijkste aanpassingen bestonden uit een aanzienlijke vermindering van de duur van de enquête. Voor module 3 “Gezondheid” werd de schaal om het niveau van “psychologische ontredde” te meten (de General Health Vragenlijst in 12 items³¹) geschrapt. Ook de Schwartz-schaal, die aanvankelijk was geïntegreerd in de module “Overtuigingen” en die de houding meet van de respondent tegenover waarden in verband met respect voor de persoon, werd verwijderd uit de definitieve versie van de vragenlijst. Module 7 “Geweld ervaren gedurende de levensloop” werd vereenvoudigd: een vermindering van daden voor de identificatie van het ervaren geweld na de leeftijd van 18 jaar, waarbij echter de representativiteit van de verschillende vormen van geweld werd behouden; voor de leeftijd vóór 18 jaar werd alleen seksuele agressie in aanmerking genomen.

4.3 STEEKPROEF, AFNAME EN POSTSTRATIFICATIE

4.3.1 Doelgroep en steekproef

De doelgroep van de enquête bestaat uit de hele bevolking woonachtig in België met een leeftijd van 18 tot 75 jaar.

De contactgegevens werden aangekocht bij WDM Belgium, een direct marketing dienstverlener op het gebied van data en database management services. Ze werden onderworpen aan een *a priori* stratificatie op basis van taalgroep, regio, geslacht en leeftijdscategorie. De aldus verkregen waarschijnlijkheidssteekproef omvatte 5.050 gebruikers. We verwachtten een antwoordpercentage van 50% en minimum 2.000 verzamelde enquêtes. Zo konden we in het meest ongunstige geval een betrouwbaarheidsinterval verkrijgen van +/- 2,2%.³²

4.3.2 Opleiding, briefing en feedback van de enquêteurs

De enquêteurs kregen een algemene opleiding over de kwaliteit en de waarde van het verzamelen van onderzoeksgegevens via een enquête. Ze hebben ook een specifieke briefing bijgewoond over de problematiek van geweld, over de vragenlijst en over de contactprocedure. Tijdens het hele verzameltraject was er begeleiding voorzien. De enquêteurs die het werk emotioneel te belastend vonden (ze konden worden geconfronteerd met soms heel moeilijke situaties om naar te luisteren), konden uiteraard te allen tijde hun medewerking beëindigen.

³¹ De General Health Questionnaire werd in 1972 ontworpen door Goldberg. Goldberg, D.P. (1972). *The detection of psychiatric illness by questionnaire*, Londen: Oxford University Press.

³² Een betrouwbaarheidsinterval is de foutenmarge bij een onderzoeksresultaat op basis van een steekproef. Die foutenmarge wordt berekend met een vooropgestelde zekerheid. Er kan dan bijvoorbeeld met 95% zekerheid worden gesteld dat het aantal vrouwen dat slachtoffer is van een bepaalde vorm van geweld tussen 13% en 17% ligt. De p-waarde is de kans dat men zich vergist. In tabel 7, bijvoorbeeld, is $p=0,05$, of met andere woorden 5%. Wanneer er bijvoorbeeld staat: $p=0,008$ betekent dit dat een vastgesteld verschil statistisch significant is, met een zekerheid van 99,2% en een kans dat men zich vergist van 0,8%.

4.3.3 Afname

In eerste instantie werd per brief een aankondiging verstuurd naar iedere persoon in de steekproef. Deze brief vermeldde de thematiek (opdrachtgever, beoogde doelstellingen, gestelde vragen, ...), verduidelijkte de methode van willekeurige selectie en benadrukte de vertrouwelijkheid van de verzamelde gegevens. Vervolgens gebeurde het eerste contact per telefoon. De eigenlijke afname gebeurde naar keuze van de respondent, ofwel per telefoon, ofwel via zelfafname online.³³ De gemengde afnamevorm zorgde voor een minimalisering van het aantal wegeringen en een maximalisering van het comfort van de respondent. Uit onderzoek blijkt bovendien dat de kwaliteit van de antwoorden voor dit soort (gevoelige) vragenlijst betrouwbaarder is als de fysieke afstand tussen de respondent en de enquêteur groot is. Door deze afstand wordt de druk om sociaal wenselijke antwoorden te geven kleiner. Anderzijds is het gemakkelijker te antwoorden op intieme vragen of vragen die pijnlijke herinneringen oproepen als de enquêteur niet fysiek aanwezig is. Deze afnameprocedure garandeert daarnaast de veiligheid van de ondervraagde personen.

Vanuit hetzelfde oogpunt werd beslist dat de enquêtrices de hele doelgroep zouden bevragen, terwijl de enquêteurs zich zouden beperken tot de mannelijke respondenten. Immers, vrouwen die geweld hebben ervaren vanwege een mannelijke dader zullen misschien minder geneigd zijn dit toe te vertrouwen aan een mannelijke enquêteur.

De gegevensverzameling begon begin april 2009 en nam vier maanden in beslag.

We beschikten over logistieke tools om deze gemengde afname te beheren. Bovendien hebben de enquêteurs met online informatools gewerkt (het virtuele contactcenter Opinonline), waardoor de opvolging en de verificatie van het terreinwerk online kon gebeuren.

Er werd aan de enquêteurs gevraagd de afname te onderbreken als de respondent werd "gestoord" door iemand, wat de vertrouwelijkheid en de authenticiteit van de antwoorden zou kunnen beïnvloeden. Op het einde van het gesprek werd bovendien systematisch een telefoonnummer meegedeeld van gespecialiseerde diensten aan de respondenten die verklaarden gewelddaden te hebben ervaren.

4.3.4 Non-respons

Om een optimale respons te verkrijgen, werden verschillende strategieën gehanteerd:

- het gebruik van een contactfiche om de dagen en uren van contactname af te wisselen en om minimum vijf contactpogingen voor elke ondervraagde te garanderen;
- bij non-respons of *soft refusal* in de eerste afnameperiode gebeurde de tweede contactname door de beste enquêteurs;
- bij *soft refusal* tijdens de eerste contactname werd een alternatieve afname voorgesteld (verzending van een specifieke code om de vragenlijst online in te vullen);
- typering van de omstandigheden van non-respons (context, profiel van de respondent), om daarop te kunnen anticiperen.

³³ We kozen voor deze studie voor een telefonische/online enquête, in tegenstelling tot het prevalentieonderzoek uit 1998, waar werd gewerkt met face to face interviews.

4.3.5 Respons

Na de afname benadert de respons ruwweg 41%. Als de foute nummers, de personen die niet in aanmerking komen (75-plussers), de personen die niet kunnen antwoorden (geheugenproblemen, gehoorproblemen, taalproblemen, ...) en de personen die afwezig waren in de afnameperiode worden verwijderd, verkrijgen we een antwoordpercentage van ongeveer 47%. De responsgraad is iets lager in Vlaanderen dan in Wallonië.

Tabel 2. Responsgraad – Vlaanderen en Wallonië

VLAANDEREN	
Basissteekproef	3.034
Overlijden	3
Ziekte	40
Taalprobleem	77
Leeftijd	114
Langdurige afwezigheid	22
Fout telefoonnummer of verhuis	83
<i>Totaal</i>	<i>339</i>
Totaal personen die in aanmerking komen	2.695
Weigering of niet-bereikbare personen	1.449
Complete vragenlijsten gerealiseerd	1.246
<i>Responsgraad</i>	<i>46,23%</i>

WALLONIE	
Basissteekproef	2.003
Overlijden	1
Ziekte	45
Taalprobleem	43
Leeftijd	89
Langdurige afwezigheid	17
Fout telefoonnummer of verhuis	79
<i>Totaal</i>	<i>274</i>
Totaal personen die in aanmerking komen	1.729
Weigering of niet-bereikbare personen	902
Complete vragenlijst gerealiseerd	827
<i>Responsgraad</i>	<i>47,83%</i>

4.3.6 Codering, validering van de gegevens

De gebruikte informaticaondersteuning is een interface die specifiek werd ontwikkeld voor deze enquête (en ook werd gebruikt voor de online versie van de vragenlijst). Deze procedure laat de opmaak toe van een bestand zonder sorteer- en codeerfouten. Om de betrouwbaarheid en de validiteit van de gegevens te garanderen, hebben we ook de variabele leeftijd gecontroleerd, zowel in het bestand van de steekproef als in dat van de verzamelde gegevens. Na *cleaning* omvat onze database 2.014 individuen, waarvan 1.211 Nederlands-talige en 803 Franstalige.

4.3.7 Poststratificatie

Ondanks een *a priori* stratificatie, bleek een poststratificatie in functie van de leeftijd noodzakelijk.

Tabel 3. Poststratificatie in functie van de leeftijd

Leeftijdscategorie	Steekproef	Belgische bevolking	Wegingscoëfficiënt
18-24 jaar	9,1%	12,4550	1,368678426
25-34 jaar	10,4%	20,1579	1,938263316
35-44 jaar	19,6%	20,7814	1,060274484
45-54 jaar	18,9%	17,8997	0,94707382
55-64 jaar	19,2%	15,1427	0,78868223
65-75 jaar	22,8%	13,5633	0,59488219

De andere variabelen, zoals geslacht of regio, vereisten geen poststratificatie.

Tabel 4. Geslacht van de respondenten

	N	%	Frequentie-weging	Gewogen percentage	België*
Vrouw	987	49,0%	993	49,3%	51,1%
Man	1.027	51,0%	1.021	50,7%	48,9%
Totaal	2.014	100,0%	2.014	100,0%	100,0%

* Bron: Gegevens Algemene Directie Statistiek en Economische informatie, Bevolkingscijfers 2008

Tabel 5. Regio van de respondenten

	N	%	Frequentie-weging	Gewogen percentage	België*
Brussel FR	139	6,9%	124	6,2%	9,53%
Brussel NL	23	1,1%	22	1,1%	
Wallonië	662	32,9%	643	32,0%	32,6%
Vlaanderen	1.190	59,1%	1.224	60,8%	57,87%
Totaal	2.014	100,0%	2.014	100,0%	100%

* Bron: Gegevens Algemene Directie Statistiek en Economische informatie, Bevolkingscijfers 2008

HOOFDSTUK 2. PREVALENTIE VAN GEWELD IN DE LOOP VAN HET LEVEN

2

- 1 GEWELD ERVAREN NA DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR
- 2 GEWELD ERVAREN NA DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR:
VERDIEPING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEITEN
- 3 SEKSUEEL GEWELD ERVAREN VÓÓR DE LEEFTIJD
VAN 18 JAAR

In deze studie wordt vooral gefocust op het geweld dat in de verschillende geïdentificeerde levenssferen (partnerrelatie, familie en naaste omgeving en openbare ruimte) werd ervaren gedurende de laatste 12 maanden. Dit vormt met andere woorden de referentieperiode voor onze analyse van de ervaringen van vrouwen en mannen met geweld in België. Daarnaast werd echter ook een aantal vragen gesteld over de prevalentie van geweld buiten deze referentieperiode, met name het geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar voor de vier vormen van geweld: verbaal, psychologisch, fysiek en seksueel, en het geweld ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar, waarbij enkel seksueel geweld aan bod komt. In dit hoofdstuk stellen we precies deze cijfers voor.

In de mate van het mogelijke zullen we de hier verzamelde gegevens vergelijken met de prevalentiecijfers uit het onderzoek van Bruynooghe et al. van 1998. In § 4.1 van hoofdstuk 1 wezen we er al op dat een dergelijke vergelijking niet onproblematisch is. Het onderzoek van 1998 had immers uitsluitend betrekking op het geweld dat werd ervaren in de loop van het leven. De verschillende vormen van geweld werden voor die tijdsreferentie daarom veel gedetailleerder bevraagd dan in onze studie. Bovendien beoogde het onderzoek van 1998 zelf een vergelijking met dat van 1988, en was de begrenzing van de ondervraagde bevolking (20-50-jarigen) veel strikter dan in onderhavig onderzoek. We kunnen de vergelijkbare leeftijdscategorieën wel selecteren, maar dat gaat ten koste van de grootte van de steekproef voor deze vergelijkingen. Bovendien gebeurde de afname in het onderzoek van 1998 op een andere manier (face to face) en ook de inleidende instructies bij de vragen van de enquêteurs waren anders, waardoor de interviewomstandigheden niet identiek waren.

Bovendien weerspiegelen de rapportagecijfers op dit gebied niet noodzakelijk de totaliteit van de ervaringen, en daarom is een zekere voorzichtigheid geboden om de verschillen te interpreteren als een weergave van de evolutie van de reële slachtofferpercentages gedurende de voorbije tien jaar. Het kan, zoals reeds werd opgemerkt in het onderzoek van 1998, net zo goed gaan om een evolutie in de rapportagebereidheid als om een evolutie in het voorkomen van geweld zelf. De rapportagecijfers kunnen zelf evolueren in lijn met de maatschappelijke gevoeligheid voor de problematiek (cfr. de golf van vermoedens en herinneringen aan misbruikervaringen die samenging met de zaak Dutroux van 15 jaar geleden), maar ook met de manier waarop de onderzoekscontext feiten die reeds lang geleden hebben plaatsgevonden aan het licht tracht te brengen. Vanuit dit standpunt zijn de cijfermatige ramingen over de geweldervaringen gedurende het hele leven zeker gevoeliger voor de selectiviteit van het geheugen dan degene die betrekking hebben op de laatste 12 maanden.

1 GEWELD ERVAREN NA DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR

We gaan ten eerste na in welke mate de respondenten in de loop van hun volwassen leven werden geconfronteerd met geweld. Uit tabel 6 blijkt dat 52,2% verklaart geen enkele vorm van geweld te hebben ervaren sinds de leeftijd van 18 jaar. Uitgesplitst naar geslacht betreft het 55,1% vrouwen en 49,3% mannen (het verschil is statistisch significant). Daaruit volgt dat geweld meer mannen (50,7%) treft dan vrouwen (44,9%).

Tabel 6. Geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	55,1%	49,3%	52,2%
Slachtoffer	44,9%	50,7%	47,8%

$p=0,005$

Tabel 7 toont de verschillende vormen van geweld die werden voorgelegd aan de respondenten, met vermelding van de prevalentie voor de hele steekproef (N=2.014). Zowel verbaal, psychologisch, fysiek als seksueel geweld komen aan bod; de gegevens hebben betrekking op alle levenssferen (partnerrelatie, familie en naaste omgeving, openbare ruimte).

Tabel 7. Geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	39,2%	43,7%	41,5%
Intimidaties	22,7%	21,4%	22,0%
Klappen, slagen, fysieke agressie	13,9%	16,1%	15,0%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen	5,6%	7,2%	6,4%
Opgesloten of aan de deur gezet	5,9%	2,7%	4,3%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen	5,6%	,8%	3,2%

Verbaal geweld (beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden) komt veruit het meest voor, en mannen zijn hiervan vaker dan vrouwen slachtoffer. Omgekeerd is de prevalentie aanzienlijk hoger bij vrouwen voor wat betreft het worden opgesloten of aan de deur gezet, en voor seksueel geweld (gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen). Voor de andere vormen is er geen significant verschil naargelang geslacht. We spreken ons in dit stadium niet uit over de ernst of de frequentie van de feiten. We zouden kunnen vermoeden dat er een onderrapportage is van verbaal geweld (beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden). In de openbare ruimte worden we daarmee immers vrij gemakkelijk geconfronteerd, maar het laat niet noodzakelijk een blijvende herinnering na op lange termijn. We willen daarom dezelfde berekening maken zonder verbaal geweld in beschouwing te nemen.

Tabel 8. Geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar (exclusief verbaal geweld), in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	71,1%	67,0%	69,0%
Slachtoffer	28,9%	33,0%	31,0%

$p=0,025$

Uit tabel 8 blijkt dat 31% van de respondenten minstens één keer ander dan verbaal geweld heeft ervaren in de loop van het volwassen leven. Het betreft meer mannen (33%) dan vrouwen (28,9%).

1.1 VERGELIJKINGEN MET DE ENQUÊTE VAN 1998: VERSCHILLEN IN METHODE EN RESULTATEN

De vergelijking van de prevalentiecijfers uit onderhavige enquête met die van 1998 geeft methodologische problemen die moeilijk te counteren zijn. De vergelijking was trouwens geen prioritaire doelstelling van dit onderzoek, zodat de vragenlijst, de inleidende instructies en de afnamevorm niet werden afgestemd op die van het prevalentieonderzoek van 1998.

We wezen er in de inleiding van dit hoofdstuk al op dat in het onderzoek van 1998 de verschillende vormen van geweld die voor de tijdsreferentie “loop van het leven” werden bevraagd veel gedetailleerder aan bod kwamen dan in onderhavige studie. Het feit dat een gevoelig thema zoals geweld in een enquête daad per daad gedetailleerd wordt beschreven (1998) dan wel op een meer synthetische manier wordt geformuleerd, waarbij verschillende daden in één vraag worden gegroepeerd (2009), kan de resultaten beïnvloeden. Er speelt immers een effect van interpretatie (zowel bij de enquêteur als bij de ondervraagde) van wat geweld vormt, van herinnering, of zelfs van suggestie. Het is methodologisch gezien dan ook zeer moeilijk om de resultaten van een enquête die 17 daden van fysiek geweld en 24 daden van seksueel geweld opsomt (1998) te vergelijken met die van een enquête waarin weliswaar dezelfde vormen van geweld worden bevraagd, maar op een veel minder gedetailleerde manier, met name drie vragen met betrekking tot fysiek geweld en een algemene vraag over seksueel geweld (2009). Daaruit volgt dat methodologische keuzes (bv. vraagstelling, afname, ...) die in een andere context als minder belangrijk zouden kunnen worden beschouwd, van grote betekenis blijken voor het bevragen van de geweldproblematiek.

Omdat in het onderzoek van 1998 alleen personen tussen 20 en 49 jaar werden ondervraagd, isoleren we voor de beoogde vergelijking de respondenten van deze leeftijdscategorie in onze steekproef. De tijdsreferentie van de enquête van 1998 was het hele leven, terwijl wij uitsluitend het geweld ervaren op volwassen leeftijd in detail hebben onderzocht. Vóór de leeftijd van 18 jaar hebben we enkel vragen gesteld over seksueel geweld. We beschikken dus niet over eenvoudig vergelijkbare gegevens, tenzij voor een klein deel van de vormen van geweld die we hebben bestudeerd. In tabel 9 vindt u, ter herinnering, de prevalentiecijfers van 1998.

Tabel 9. Bevolking van 20 tot 49 jaar: ervaren geweld in de loop van het leven – cijfers 1998, in %

	Vrouwen (N=783)	Mannen (N=656)	Totaal (N=1.439)
Geen slachtoffer	31,9%	27,0%	29,7%
Enkel fysiek geweld	24,2%	48,0%	35,0%
Enkel seksueel geweld	11,1%	3,8%	7,8%
Fysiek en seksueel geweld	32,8%	21,2%	27,5%

Voor dezelfde leeftijdscategorie van respondenten (20-49 jaar) kunnen we voor wat betreft de resultaten van 2009 alleen het geweld ervaren op volwassen leeftijd (na 18 jaar) in rekening brengen. De cijfers van 1998 betreffen daarentegen het geweld dat werd ervaren in de loop van het hele leven. Verbaal geweld werd in dat laatste onderzoek overigens niet uitgediept, en wordt daarom niet opgenomen in tabel 9 en 10. Ook psychologisch geweld wordt in geen van beide tabellen opgenomen.

Tabel 10. Bevolking van 20 tot 49 jaar: geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar – cijfers 2009, in %

	Vrouwen (N=596)	Mannen (N=563)	Totaal (N=1.158)
Geen slachtoffer	69,5%	63,3%	66,4%
Enkel fysiek geweld	12,9%	21,7%	16,4%
Enkel seksueel geweld	2,3%	,7%	1,4%
Fysiek en seksueel geweld	3,7%	,2%	1,8%

Het vastgestelde verschil in prevalentie tussen 1998 en 2009 verwijst niet noodzakelijk naar een (sterke) daling van het voorkomen van geweld in België. Een verklaring hiervoor dient veeleer te worden gezocht in de verschillende tijdsreferenties waarop beide enquêtes betrekking hebben (zie supra). Deze verklaring alleen voldoet echter niet, omdat het zou betekenen dat de respondenten die in 2009 werden bevraagd vóór de leeftijd van 18 jaar in erge mate slachtoffer werden van geweld. Het verschil in prevalentie heeft wellicht ook te maken met een andere invulling van de definitie van geweld, en het verschillende niveau van detail in de in de enquête opgenomen items.

We moeten dus vaststellen dat brede, maar algemene formuleringen, zoals: “Heeft iemand, een partner, een familielid of iemand uit uw naaste omgeving, een collega of een onbekende u gedwongen tot seksuele aanrakingen, of heeft iemand geprobeerd of is iemand er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen te hebben met u?”, gebruikt in de enquête van 2009 voor de feiten na de leeftijd van 18 jaar, niet dezelfde realiteiten oproepen als het meer gedetailleerd formuleren van verschillende vormen van geweld, zoals in het onderzoek van 1998. Het is enerzijds mogelijk dat dergelijke formuleringen verborgen feiten in het geheugen oproepen, die niet noodzakelijk worden herinnerd bij een algemene vraag. Anderzijds zou men kunnen reflecteren over de betekenisverschillen tussen “ongewenst” en “tegen uw zin”, “streling” en “aanraking”, enzovoort. In elk geval benadrukken deze aanzienlijke verschillen in prevalentiecijfers zoals gezegd de gevoeligheid van een onderzoek over een dergelijk thema wat betreft de methodologische omstandigheden van afname, waaronder het verschil tussen telefonische afname en via een persoonlijk gesprek.

Gezien de vastgestelde verschillen in meting tussen de twee enquêtes, lijkt het weinig relevant andere vergelijkingen te maken per leeftijdscategorie, of andere categorieën. Algemeen onthouden we, voor wat de feiten ervaren in de loop van het leven betreft, dat zowel in 1998 als in 2009 seksueel geweld bijna uitsluitend vrouwen treft, terwijl mannen beduidend vaker slachtoffer zijn van fysiek geweld, als de levenssferen in het geheel worden beschouwd. Ook dit komt verder in dit rapport nog aan bod.

1.2 SLACHTOFFERSCHAP IN FUNCTIE VAN DE LEEFTIJD

In wat volgt, verkennen we enkele sociodemografische kenmerken van de respondenten die op volwassen leeftijd geweld hebben ervaren. Enkel de kenmerken die betrekking hebben op een lange levensperiode zijn in dit kader significant, terwijl bijvoorbeeld de huidige woonplaats weinig informatie zal bieden over de situatie op het moment van de feiten als die zich langere tijd geleden voordeden.

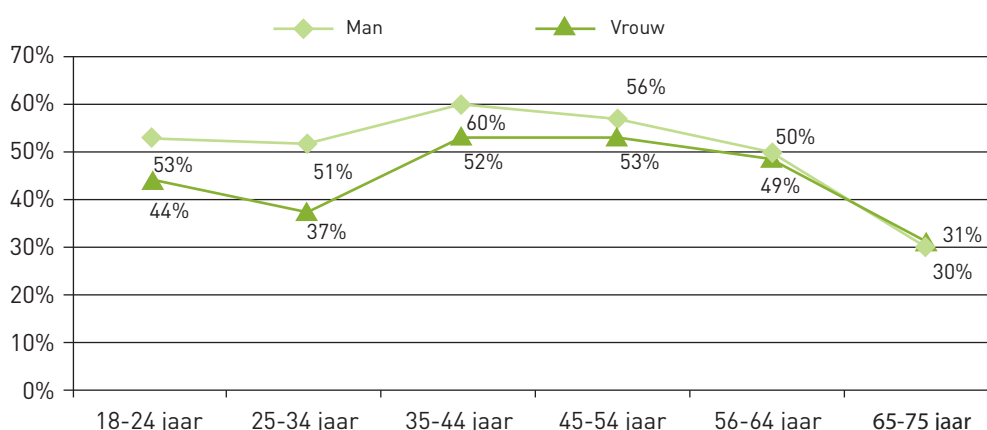
Tabel 11. Geweld ervaren (totaal) na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in absolute cijfers en in %³⁴

		18-24 jaar (N=249)	25-34 jaar (N=405)	35-44 jaar (N=419)	45-54 jaar (N=360)	55-64 jaar (N=307)	65-75 jaar (N=274)
Vrouw	N	58	72	118	90	69	40
	%	43,9%	37,1%	52,4%	52,6%	48,6%	30,8%
Man	N	62	109	116	106	83	43
	%	52,5%	51,4%	59,8%	56,4%	50,3%	29,9%

We stellen vast dat vrouwen en mannen in de oudste leeftijdscategorieën algemeen genomen het minst slachtofferschap opgeven (tabel 11). Dit kunnen we ongetwijfeld interpreteren als een geheugeneffect, aangezien de langere periode waarin deze respondenten onderhevig zouden kunnen zijn geweest aan geweld het waarschijnlijker maakt dat ze daadwerkelijk geweld hebben gekend, al was het maar één keer. Dit benadrukt dus het belang van het zich herinneren, of van de selectie van gebeurtenissen die men voldoende relevant vindt om te vermelden.

Bij de mannelijke respondenten merken we een zekere stabiliteit door de leeftijdscategorieën heen, met een maximale prevalentie van 59,8% voor de 35-44-jarigen. Bij de -35-jarigen zijn vrouwen aanzienlijk minder slachtoffer dan mannen; na die leeftijd groeien de percentages naar elkaar toe. Ondanks de vrij kleine verschillen tussen de leeftijdscategorieën is het verband tussen slachtofferschap en leeftijd toch significant. Het afwijkende patroon dat te vinden is voor de oudste categorie weegt hierin door.

Grafiek 1. Geweld ervaren (totaal) na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in %

³⁴ De percentages die worden vermeld in de cellen, betreffen steeds het aantal slachtoffers in verhouding tot het aantal respondenten binnen deze specifieke categorie. Bijvoorbeeld, 43,9% van de vrouwen van 18 tot 24 jaar is slachtoffer van geweld. Ook de percentages in de volgende tabellen dienen op die manier te worden geïnterpreteerd.

Als we de prevalentiecijfers voor de vrouwen bestuderen, meer bepaald in de twee jongste leeftijdscategorieën, dan valt het op dat vrouwen in de categorie van 18 tot 24 jaar aanzienlijk vaker slachtoffer zijn van geweld dan de 25- tot 34-jarigen. Het zou eventueel een ervaring van geweld bij jongeren kunnen weerspiegelen. We wijzen er echter op dat, hoewel het aantal respondenten voldoende groot is, de vermelde aantallen in tabel 11 vrij laag zijn op dit niveau van gegevensuitsplitsing, waardoor algemene conclusies moeilijk te maken zijn. Bovendien worden jongeren relatief minder gemakkelijk bereikt met een telefonische enquête. Dat zou in de jongste leeftijdscategorie een effect van selectie kunnen hebben gehad, in die zin dat de jongeren die enkel een GSM ter beschikking hebben en dus niet zijn opgenomen in de databases, in deze leeftijdscategorie ondervertegenwoordigd zijn.

We houden deze bedenking in het achterhoofd, en verkennen in tabel 12 tot 15 de verschillende vormen van geweld meer in detail. We wijzen er wel op dat de (kleine) aantallen een zekere voorzichtigheid vereisen bij de interpretatie van de vastgestelde verschillen.

Tabel 12. Fysiek geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in absolute cijfers en in %

		18-24 jaar (N=249)	25-34 jaar (N=405)	35-44 jaar (N=419)	45-54 jaar (N=360)	55-64 jaar (N=307)	65-75 jaar (N=274)
Vrouw	N	19	25	42	41	29	11
	%	14,5%	12,9%	18,8%	23,8%	20,6%	8,5%
Man	N	18	49	46	41	32	14
	%	15,3%	23,1%	23,7%	21,7%	19,3%	9,8%

Voor wat betreft fysiek geweld (tabel 12), stellen we een enigszins andere evolutie vast bij mannen en bij vrouwen. In de jongste leeftijdscategorie (18-24 jaar) noteren we bij vrouwen en mannen een quasi identieke prevalentie van fysiek geweld (ongeveer 15%). Na die leeftijd stijgt het slachtofferschap bij mannen tussen 25 en 44 jaar sneller dan bij vrouwen. In de leeftijdscategorie van 25 tot 34 jaar is het verschil in prevalentie tussen vrouwen en mannen het grootst, en dat ten nadele van de mannen. Vanaf de leeftijd van 45 jaar zijn vrouwen en mannen in min of meer gelijke mate slachtoffer van fysiek geweld.

Tabel 13. Intimidaties ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in absolute cijfers en in %

		18-24 jaar (N=249)	25-34 jaar (N=405)	35-44 jaar (N=419)	45-54 jaar (N=360)	55-64 jaar (N=307)	65-75 jaar (N=274)
Vrouw	N	12	39	69	50	41	14
	%	9,2%	20,1%	30,7%	29,2%	29,1%	10,7%
Man	N	29	45	48	48	36	14
	%	24,6%	21,2%	24,7%	25,5%	21,7%	9,7%

Terwijl mannen door de verschillende leeftijdscategorieën heen, met uitzondering van de oudste categorie, in ongeveer gelijke mate (tussen 21% en 25%) te maken krijgen met intimidaties, zien we hierin meer schommelingen bij vrouwen (tabel 13). Vrouwen in de jongste leeftijdscategorieën zijn veeleer zelden slachtoffer van intimidaties - wat niet het geval is bij mannen -; vanaf de leeftijd van 35 jaar krijgt zo'n 30% van de vrouwen te maken met intimidaties, waardoor ze vaker slachtoffer blijken dan mannen. De percentages dalen opnieuw aanzienlijk voor de oudste leeftijdscategorie, en dat zowel bij mannen als bij vrouwen.

Tabel 14. Seksueel geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in absolute cijfers en in %

		18-24 jaar (N=249)	25-34 jaar (N=405)	35-44 jaar (N=419)	45-54 jaar (N=360)	55-64 jaar (N=307)	65-75 jaar (N=274)
Vrouw	N	4	8	18	15	7	4
	%	3,1%	4,1%	8,0%	8,8%	5,0%	3,1%
Man	N	0	2	2	1	2	1
	%	,0%	,9%	1,0%	,5%	1,2%	,7%

Seksueel geweld (tabel 14) komt algemeen genomen weinig voor, en is in onze steekproef verwaarloosbaar voor wat betreft de mannelijke respondenten. Bij vrouwen zien we dat de prevalentie in de middelste leeftijdscategorieën (35-54 jaar) ongeveer dubbel zo hoog is als in de andere categorieën.

Tabel 15. Verbaal geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar leeftijdscategorie, in absolute cijfers en in %

		18-24 jaar (N=249)	25-34 jaar (N=405)	35-44 jaar (N=419)	45-54 jaar (N=360)	55-64 jaar (N=307)	65-75 jaar (N=274)
Vrouw	N	51	60	106	80	57	36
	%	38,6%	30,9%	47,1%	46,5%	40,1%	27,5%
Man	N	55	97	98	86	75	36
	%	46,6%	46,0%	50,5%	45,7%	45,5%	25,0%

Verbaal geweld (tabel 15) is, zoals eerder al aangegeven, de meest voorkomende vorm van geweld. Algemeen genomen treft verbaal geweld meer mannen dan vrouwen, behalve tussen 45 en 54 jaar, waar we een wezenlijke gelijkheid vaststellen van slachtofferschap bij mannen en vrouwen. De resultaten per leeftijdscategorie gelijken overigens op wat we hebben vastgesteld voor de andere vormen van geweld, zoals intimidaties: boven 65 jaar daalt de prevalentie zowel bij vrouwen als bij mannen sterk. Voor de andere leeftijdscategorieën zien we dat telkens iets minder dan de helft van de mannen slachtoffer is van verbaal geweld. Mannen in de leeftijdscategorie van 35 tot 44 jaar hebben hiermee het vaakst te maken. De evolutie is minder gelijkmatig bij vrouwen: vrouwen van 25 tot 34 jaar zijn, als we de oudste leeftijdscategorie buiten beschouwing laten, het minste slachtoffer van verbaal geweld, maar de prevalentie stijgt aanzienlijk in de twee daaropvolgende leeftijdscategorieën.

1.3 SLACHTOFFERSCHAP IN FUNCTIE VAN HET DIPLOMA

Om het socioculturele niveau van de respondenten te bepalen, zijn er verschillende indicatoren mogelijk. Er kan bijvoorbeeld worden gekozen voor het beroepsstatuut van de respondenten. Maar deze indicator is enigszins "conjunctuurgevoelig", in die zin dat, bijvoorbeeld, hooggeschoolden die op het moment van de bevraging (tijdelijk) werkloos zijn in een lager sociocultureel niveau worden ingedeeld dan bij tewerkstelling het geval zou zijn. Bovendien zijn gepensioneerden en studenten niet in een bepaalde beroepscategorie onder te brengen. Daarom werd gekozen voor het diploma als de meest relevante indicator om het socioculturele niveau te bepalen.

Tabel 16. Geweld ervaren (totaal) na de leeftijd van 18 jaar naar diploma, in absolute cijfers en in %

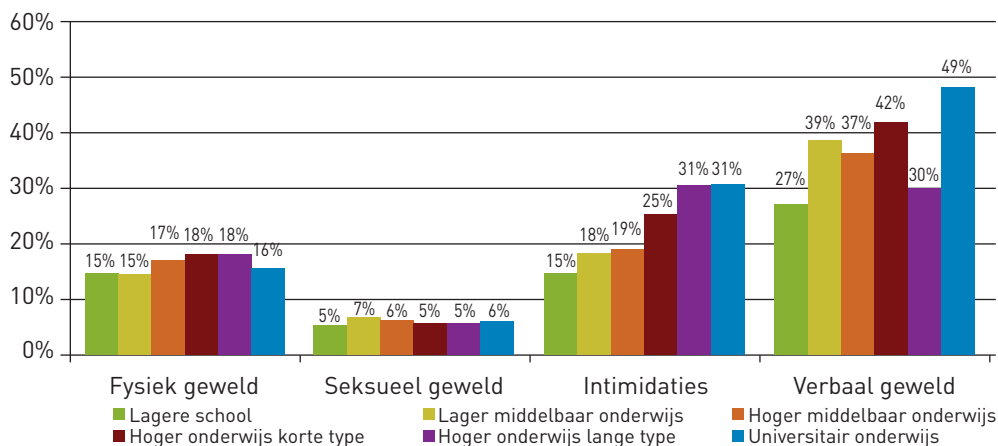
		Lagere school (N=97)	Lager mid-delbaar onderwijs (N=234)	Hoger middelbaar onderwijs (N=738)	Hoger onderwijs korte type (N=144)	Hoger onderwijs lange type (N=111)	Univer-sitair onderwijs (N=338)
Vrouw	N	18	52	146	144	13	71
	%	32,1%	43,7%	42,1%	50,7%	33,3%	50,7%
Man	N	14	58	179	107	39	115
	%	33,3%	50,4%	45,8%	55,7%	54,9%	58,4%

De algemene prevalentie van geweld blijkt geen lineair verloop te hebben naargelang van het diploma. Bij mannen zien we dat de hoogst gediplomeerden, d.i. zij met een diploma hoger onderwijs, ongeacht het type, het meest geweld ervaren. Dit lijkt in te gaan tegen de gangbare veronderstelling dat geweld vaker voorkomt in economisch en cultureel minder bevoorrechte kringen. Ook andere studies spreken dit echter tegen: het Belgische gezondheidsonderzoek van 2004 stelde eveneens een groter slachtofferschap, zowel van fysiek als van psychologisch geweld, vast in de hoogst opgeleide kringen.³⁵ We kunnen veronderstellen dat dit effect ten minste deels het resultaat is van een andere selectiviteit van de respondenten in de verschillende categorieën met betrekking tot wat wordt beschouwd als vermeldenswaardig geweld.

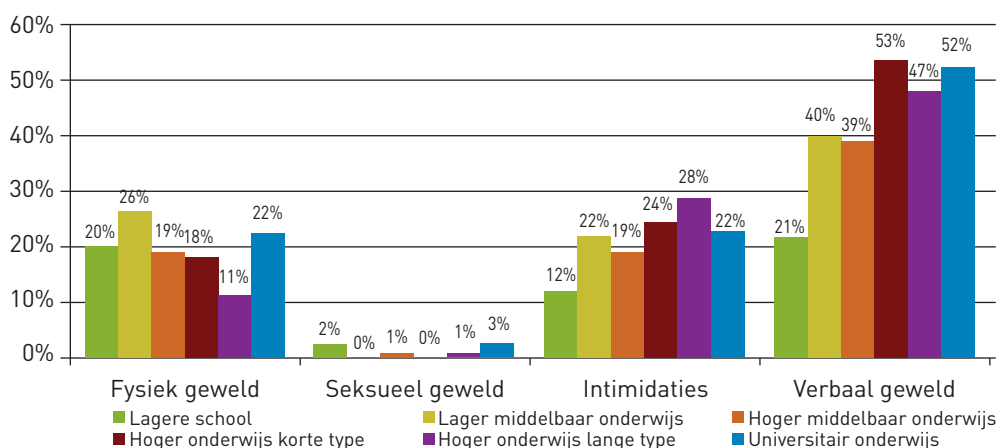
Bij vrouwen kunnen we deels hetzelfde constateren, met uitzondering van de respondenten met een diploma hoger onderwijs lange type, waar we de op een na laagste prevalentie van geweld terugvinden. In deze categorie is het verschil in prevalentie tussen mannen en vrouwen overigens het meest uitgesproken, en dat in het nadeel van de mannen. Voor zowel vrouwen als mannen geldt dat zij met een diploma lagere school het minst vaak slachtoffer zijn. De historische context – de leerplicht werd in 1983 verlengd tot 18 jaar, waardoor het onmogelijk werd dat men de school verliet met enkel een diploma lagere school – laat vermoeden dat het hier wellicht vooral oudere respondenten betreft. Net zij geven een veel lagere prevalentie van geweld aan (zie tabel 11). We kunnen echter geen algemene conclusies trekken uit deze analyse, aangezien er in de diplomacategorieën die het meest afwijken van het gemiddelde patroon net de minste respondenten zitten. We besluiten dan ook dat geweld bij alle diplomaniveaus in vrij vergelijkbare verhoudingen voorkomt, ook al zijn de geconstateerde verschillen zowel bij mannen als bij vrouwen statistisch significant (met probabiliteiten van respectievelijk 0,013 en 0,042).

In grafiek 2 en 3 analyseren we het voorkomen van de verschillende vormen van geweld (fysiek geweld, seksueel geweld, intimidaties en verbaal geweld) in functie van het diploma. Het diploma blijkt niet voor elke vorm van geweld eenzelfde effect te hebben, en we kunnen dus geen algemeen patroon terugvinden. We wijzen nogmaals op de relatief lage absolute aantallen waarop deze resultaten betrekking hebben, en benadrukken dat we dus weinig algemene uitspraken kunnen doen.

³⁵ Bayingana, K. et al. (2004). *Gezondheidsenquête door interview België 2004*, Boek VI, Brussel: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (IPH/EPI REPORTS N° 2006 – 034).

Grafiek 2. Geweld ervaren door vrouwen na de leeftijd van 18 jaar naar diploma, in %

Bij vrouwen vinden we alleen voor intimidaties een significant verband met het diploma ($p=0,031$): de prevalentie neemt toe naarmate het niveau van het diploma stijgt. Zoals gezegd, dienen we ons af te vragen of het gaat om een reëel verschil in prevalentie, om een beter vermogen om deze vorm van geweld te herkennen als men er het slachtoffer van is, of om een grotere gevoeligheid hiervoor. Niettegenstaande de zichtbare verschillen in de grafiek, is het verband niet significant voor verbaal geweld ($p=0,06$).

Grafiek 3. Geweld ervaren door mannen na de leeftijd van 18 jaar naar diploma, in %

Bij mannen heeft alleen verbaal geweld een statistisch significant verband met het diploma. Ook hier noteren we een stijgende tendens in functie van het diploma, waarbij we een – hoog - blok onderscheiden bij de diploma's hoger onderwijs, en een in vergelijking zeer lage prevalentie bij de diploma's lager onderwijs (waarbij evenwel rekening dient te worden gehouden met de kleine aantallen).

1.4 SLACHTOFFERSCHAP IN FUNCTIE VAN DE RELIGIEUZE BETROKKENHEID

Een laatste "stabiele" variabele die we in beschouwing hebben genomen is de religieuze betrokkenheid van de respondenten. De resultaten zijn vrij moeilijk interpreteerbaar, in de zin dat ze alleen verbanden aantonen en verschillen tussen mannen en vrouwen.

Tabel 17. Geweld ervaren (totaal) na de leeftijd van 18 jaar naar religieuze betrokkenheid, in absolute cijfers en in %

		Gelovig (N=1.073)	Niet gelovig (N=912)
Vrouw	N	257	184
	%	44,3%	45,7%
Man	N	232	281
	%	47,1%	55,2%

Uit tabel 17 blijkt dat vrouwen die gelovig zijn in ongeveer dezelfde mate als zij die niet gelovig zijn geweld ervaren; religieuze betrokkenheid lijkt voor vrouwen dus geen rol te spelen. Bij mannen is er wel een significant verschil te zien ($p=0,013$): zij die niet gelovig zijn, zijn het meest slachtoffer van geweld. Een dergelijke waarneming is moeilijk te verklaren. We merken echter op dat, op een strikt beschrijvende wijze van de steekproef, vrouwen aanzienlijk vaker verklaren gelovig te zijn, in totaal 58%, tegenover 48% van de mannen. We weten evenwel niet, want dat was niet voorzien in de vragenlijst, over welke religie dit gaat: katholiek, moslim of een andere.

Wat de verschillende vormen van geweld betreft, merken we dat vrouwen minder vaak slachtoffer zijn van fysiek geweld als ze gelovig zijn ($p=0,006$). Dat kan niet op een statistisch voldoende significant niveau worden bevestigd bij mannen, ook al tonen de cijfers in tabel 18 een verschil dat in dezelfde richting gaat.

Tabel 18. Fysiek geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar religieuze betrokkenheid, in absolute cijfers en in %

		Gelovig	Niet gelovig
Vrouw	N	81	87
	%	14,0%	21,6%
Man	N	86	110
	%	17,4%	21,6%

Omgekeerd toont tabel 19 dat mannen die niet gelovig zijn aanzienlijk meer te maken hebben met verbaal geweld ($p=0,003$) dan de andere categorieën van respondenten.

Tabel 19. Verbaal geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar naar religieuze betrokkenheid, in absolute cijfers en in %

		Gelovig	Niet gelovig
Vrouw	N	226	158
	%	39,0%	39,2%
Man	N	196	248
	%	39,8%	48,7%

Voor de andere vormen van geweld vinden we geen verband met de religieuze betrokkenheid.

1.5 GEVOLGEN VAN GEWELD

Ook al weten we in dit stadium niets over de ernst noch over de frequentie van het ervaren geweld, toch is het relevant het slachtofferschap in verband te brengen met bevraagde variabelen inzake gezondheid en leefhygiëne enerzijds en de kennis van de hulpverlening anderzijds. In bepaalde gevallen zouden we kunnen veronderstellen dat gezondheidsaandoeningen het gevolg zijn van ervaren geweld. Dat blijven echter hypothesen. In tegenstelling tot de meer gedetailleerde bevraging van recente feiten (de laatste 12 maanden), waar de vragen werden ingeleid met de formulering "als gevolg van deze handelingen...", was er immers geen oorzakelijk verband tussen de vragen over de gezondheidssituatie of kennis van de hulpverlening en die over geweldervaringen in de loop van het leven. De relaties kunnen dus in de twee richtingen werken (bijvoorbeeld het nemen van psychofarmaca als oorzaak of als gevolg van geweld), of een derde aspect kan de oorzaak vormen van zowel geweld als gezondheidsproblemen. We merken hierbij op dat de gezondheidssituatie werd bevraagd voor de laatste 12 maanden, terwijl we hier de geweldervaringen in de loop van het leven analyseren. Deze feiten vonden mogelijk lang geleden plaats, d.i. voorafgaand aan de gezondheidsproblemen. Dit zouden we kunnen interpreteren als bewijs van de richting van oorzakelijkheid, maar we hebben geen gedetailleerde informatie over de periode waarin de gewelddaden plaatsvonden noch over de duur ervan.

We analyseren de resultaten hier niet systematisch in functie van het geslacht, omdat het aantal waarnemingen niet steeds voldoende groot was om deze opsplitsing te maken.

Stress

Tabel 20. Dagen beschouwd als stresserend naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Helemaal niet stresserend	Niet al te stresserend	Een beetje stresserend	Vrij stresserend	Zeer stresserend	Weet het niet
Geen slachtoffer	16,3%	16,9%	42,6%	19,5%	4,6%	,2%
Slachtoffer	8,8%	16,1%	39,3%	27,6%	8,1%	,1%

$p=0,000$

Tabel 20 toont een symmetrie aan de twee uiteinden: er zijn in verhouding twee keer meer slachtoffers van geweld die hun dagen als zeer stresserend omschrijven (8,1%) dan niet-slachtoffers (4,6%). Aan het andere uiteinde zijn er twee keer meer niet-slachtoffers die ze helemaal niet stresserend vinden (16,3%) dan slachtoffers (8,8%). Voor de antwoordcategorieën "niet al te stresserend" en "een beetje stresserend" zijn de resultaten vergelijkbaar.

Slachtoffers geven echter ook heel wat vaker aan dat hun dagen “vrij stresserend” zijn. Er blijkt dus een positief verband te zijn tussen slachtofferschap en het ervaren van stress. We kunnen evenwel niet besluiten of geweld en stress twee gevolgen zijn van een gemeenschappelijke oorzaak dan wel of de ervaring van stress kan worden toegeschreven aan de ervaring van geweld in het verleden.

Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers (tabel 21), dan zien we dat slachtoffers in nog grotere mate hun dagen als zeer stresserend omschrijven dan zij die geen slachtoffer zijn, maar dat anderzijds het verschil in ervaring van stress tussen slachtoffers en niet-slachtoffers vermindert voor de categorie “helemaal niet stresserend”. Algemeen genomen is het patroon, zoals te vinden in tabel 20 en 21, echter niet erg verschillend. Daaruit kunnen we besluiten dat het ervaren van verbaal geweld, net zoals de andere vormen van geweld, een gelijkaardig verband heeft met het ervaren van stress.

Tabel 21. Dagen beschouwd als stresserend naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (exclusief verbaal geweld), in %

	Helemaal niet stresserend	Niet al te stresserend	Een beetje stresserend	Vrij stresserend	Zeer stresserend	Weet het niet
Geen slachtoffer	14,5%	17,2%	42,1%	21,7%	4,2%	,2%
Slachtoffer	8,8%	14,9%	38,6%	27,1%	10,6%	,0%

Depressie en angst

Tabel 22. Ervaring van depressie en angst gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Depressie of angst	Geen depressie of angst	Weigering
Geen slachtoffer	4,5%	95,3%	,2%
Slachtoffer	9,6%	89,8%	,6%

$p=0,003$

Tabel 22 toont dat slachtoffers van geweld tijdens de laatste 12 maanden relatief gezien twee keer meer ernstige depressies of chronische angst hebben ondervonden dan zij die geen geweld hebben ervaren. Verschillende studies, die werden samengevat in de meta-analyse van Stith et al.,³⁶ tonen deze invloed van geweld op de geestelijke gezondheid van slachtoffers aan. We merken echter op dat er een verschil is tussen mannen en vrouwen op dit vlak, zoals weergegeven in tabel 23. Ook al is bij beiden het ervaren van geweld gekoppeld aan depressie, toch vinden we vooral bij niet-slachtoffers meer depressieve vrouwen. We kunnen dus stellen dat, verhoudingsgewijs, de blootstelling aan geweld het risico op depressie voor mannen meer doet toenemen dan voor vrouwen (voor zover men deze richting van oorzakelijkheid volgt). Bij mannen wordt het risico vermenigvuldigd met een factor 3, bij vrouwen met minder dan 2.

36 Stith, S.M. et al. (2003). 'Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: a meta-analytic review', *Aggression and violent behaviour* 10(1), pp. 65-98.

Tabel 23. Ervaring van depressie of angst gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Vrouwen met ervaring van depressie of angst	Mannen met ervaring van depressie of angst
Geen slachtoffer	6,8%	1,8%
Slachtoffer	10,6%	5,8%

Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers (tabel 24) dan zien we dat zowel bij mannelijke als bij vrouwelijke slachtoffers depressies en angstervaringen iets toenemen. Dit betekent dat slachtoffers van ander dan verbaal geweld (psychologisch, fysiek, seksueel geweld) in hogere mate te kampen hebben met depressies en angstervaringen dan slachtoffers van verbaal geweld.

Tabel 24. Ervaring van depressie of angst gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (exclusief verbaal geweld), in %

	Vrouwen met ervaring van depressie of angst	Mannen met ervaring van depressie of angst
Geen slachtoffer	6,9%	2,0%
Slachtoffer	12,2%	7,4%

Slapeloosheid

Tabel 25. Frequentie van slapeloosheid gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

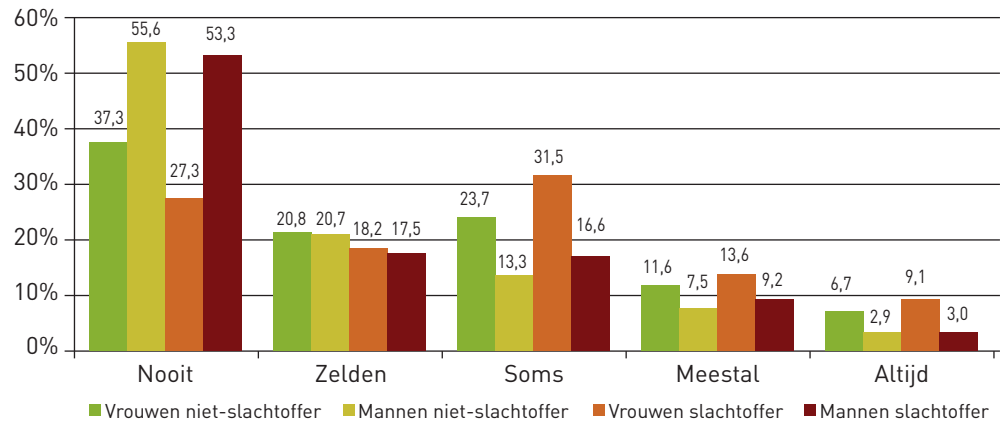
	Nooit	Zelden	Soms	Meestal	Altijd	Weet het niet
Geen slachtoffer	47,5%	20,4%	18,5%	9,3%	4,4%	,0%
Slachtoffer	41,7%	19,2%	21,9%	10,9%	6,0%	,3%

$p=0,015$

Het verband tussen slapeloosheid en het ervaren van geweld is significant, maar is vrij zwak (tabel 25): niet-slachtoffers hebben vaker "nooit" of "zelden" last van slapeloosheid dan slachtoffers van geweld; die laatsten blijken vaker dan niet-slachtoffers "soms" met slapeloosheid te kampen. Slachtoffers en niet-slachtoffers van geweld antwoorden ongeveer in dezelfde mate "meestal" en "altijd" aan slapeloosheid te lijden.

Algemeen genomen lijden vrouwen (slachtoffers en niet-slachtoffers) meer aan slapeloosheid dan mannen, en dit verband is sterker dan dat tussen slapeloosheid en slachtofferschap. Als vrouwen slachtoffer zijn geweest van geweld, hebben ze echter in toenemende mate te maken met slapeloosheid, terwijl deze trend geringer is bij mannen (grafiek 4).

Grafiek 4. Frequentie van slapeloosheid gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers, dan veranderen de resultaten niet aanzienlijk, wat betekent dat het effect van de andere vormen van geweld op slapeloosheid niet noodzakelijk meer uitgesproken is dan dat van verbaal geweld.

Gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva

Een variabele die verband houdt met de vorige is het gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva. Het verband tussen het ervaren van (alle vormen van) geweld en het gebruik van antidepressiva of slaapmiddelen is statistisch niet significant. Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers, dan benadert het verband tussen het gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva en slachtofferschap bijna de significantiedrempel ($p=0,08$), zonder hem evenwel te bereiken. We merken in dat geval een klein verschil tussen slachtoffers en niet-slachtoffers, vooral bij degenen die deze geneesmiddelen hebben gebruikt in het verleden, maar dat nu niet meer doen (tabel 26). Dit zou een aanwijzing kunnen zijn van het verband tussen het ervaren van geweld en het gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva, maar de statistische test laat niet toe dit te bevestigen. Ook hier is het dominante verband dat tussen geslacht en gebruik: vrouwen gebruiken relatief gezien twee keer vaker dan mannen slaapmiddelen en antidepressiva, en dat onafhankelijk van het slachtofferschap.

Tabel 26. Gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (exclusief verbaal geweld) (NIET significant), in %

	Nooit	Af en toe	Regelmatig, maar nu niet meer	Regelmatig, en ook nu nog	Weet het niet
Geen slachtoffer	83,6%	3,0%	3,1%	10,1%	,2%
Slachtoffer	80,8%	2,6%	5,3%	11,4%	,0%

$p=0,08$

Gebruik van verboden middelen

Zonder dat het mogelijk is een eenduidig oorzakelijk verband te veronderstellen, merken we dat slachtoffers van geweld in de loop van de laatste 12 maanden dubbel zo vaak geneigd zijn verboden middelen (cannabis, ecstasy, amfetaminen, cocaïne) te gebruiken (tabel 27). Dat kan uiteraard net zo goed verwijzen naar een minder “geregeld” leven dat druggebruikers meer blootstelt aan geweld in de openbare ruimte, als naar een vorm van zelfmedicatie ten gevolge van slachtofferschap van geweld.

Tabel 27. Gebruik van verboden middelen gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Gebruik van verboden middelen	Geen gebruik van verboden middelen	Geen antwoord
Geen slachtoffer	1,5%	98,4%	,1%
Slachtoffer	3,8%	96,2%	,0%

$p=0,003$

Het gebruik van verboden middelen komt meer voor bij mannen dan bij vrouwen (tabel 28), maar we stellen vast dat er zowel bij vrouwen als bij mannen een verband is tussen slachtofferschap en druggebruik.

Tabel 28. Gebruik van verboden middelen naar slachtofferschap na 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

		Gebruik van verboden middelen	Geen gebruik van verboden middelen	Geen antwoord
Vrouw	Geen slachtoffer	,7%	99,3%	,0%
	Slachtoffer	2,2%	97,8%	,0%
Man	Geen slachtoffer	2,4%	97,4%	,2%
	Slachtoffer	5,2%	94,8%	,0%

Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers, dan krijgen we gelijkaardige resultaten: slachtoffers van psychologisch, fysiek en seksueel geweld gebruiken relatief gezien meer verboden middelen dan niet-slachtoffers. De aantallen zijn te klein om het verband tussen slachtofferschap en de frequentie van het druggebruik, dat eveneens werd bevraagd, maar waarop slechts 2,7% van de respondenten heeft geantwoord, te analyseren.

Alcoholgebruik

Zoals uit de meta-analyses ter zake blijkt,³⁷ merken we hier op dat de frequentie van alcoholgebruik in het dagelijkse leven geen enkel statistisch significant verband ($p=0,27$) vertoont met de ervaring van geweld in de loop van het volwassen leven. Deze afwezigheid van een statistisch verband wordt zowel bevestigd bij vrouwen als bij mannen. We merken wel een lichte stijging van alcoholgebruik “een of twee maal per week” bij mannelijke slachtof-

³⁷ Dinh-Zarr, T. et al. (1999). ‘Preventing injuries through interventions for problem drinking: a systematic review of randomized controlled trials’, *Alcohol and alcoholism* 34, pp. 609-621; Gil-González, D. et al. (2006). ‘Alcohol and intimate partner violence: do we have enough information to act?’, *European journal of public health* 16, pp. 278-284.

fers, wat in verband zou kunnen worden gebracht met een verhoogd risico op het ervaren van geweld tijdens het uitgaan.

Zelfmoordpogingen

Uit studies blijkt dat geweld gericht tegen zichzelf, met name zelfmoordpogingen, vaker voorkomen bij slachtoffers van geweld dan bij niet-slachtoffers.³⁸ Dat wordt ook hier bevestigd (tabel 29): zelfmoordpogingen komen relatief gezien twee keer meer voor bij slachtoffers dan bij niet-slachtoffers.

Tabel 29. Zelfmoordpogingen naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Een zelfmoordpoging	Meerdere zelfmoordpogingen	Geen zelfmoordpogingen
Geen slachtoffer	,9%	,7%	98,5%
Slachtoffer	2,6%	1,5%	95,7%

$p=0,006$

Indien we slachtofferschap van verbaal geweld niet meerekenen in de cijfers, dan wordt dit verband iets sterker (tabel 30).

Tabel 30. Zelfmoordpogingen naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (exclusief verbaal geweld), in %

	Een zelfmoordpoging	Meerdere zelfmoordpogingen	Geen zelfmoordpogingen
Geen slachtoffer	,9%	,8%	98,3%
Slachtoffer	3,4%	1,6%	94,7%

We merken op dat zelfmoordpogingen algemeen genomen meer voorkomen bij vrouwen dan bij mannen (tabel 31), maar ook dat slachtofferschap alleen bij vrouwen een significant effect ($p=0,006$) heeft op het voorkomen van zelfmoordpogingen, terwijl dat niet zo is bij mannen ($p=0,188$). We merken evenwel op dat het hier gaat over heel kleine absolute aantallen en dat hieruit dus geen algemene conclusies kunnen worden getrokken.

Tabel 31. Zelfmoordpogingen naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

		Een zelfmoordpoging	Meerdere zelfmoordpogingen	Geen zelfmoordpogingen
Vrouw	Geen slachtoffer	1,1%	,9%	98,0%
	Slachtoffer	3,6%	2,5%	93,9%
Man	Geen slachtoffer	,6%	,4%	99,0%
	Slachtoffer	1,9%	,6%	97,5%

38 Feder, G.S et al. (2006). 'Women exposed to intimate partner violence: expectations and experiences when they encounter health care professionals: a meta-analysis of qualitative studies', *Archives of internal medicine* 21(166), pp. 22-37.

Psychologische raadplegingen

In mogelijke overeenstemming met de leef- en de geestelijke gezondheidsomstandigheden zoals vermeld in de vorige paragrafen, noteren we dat slachtofferschap ook is gekoppeld aan het frequenter ($p=0,001$) een beroep doen op psychologen of psychiaters. Dit zou er in het beste geval op kunnen wijzen dat slachtoffers van geweld hun problemen trachten op te vangen. Maar ook hier kunnen we in principe geen uitspraken doen over de oorzakelijke relaties. Dezelfde vaststelling wordt ondersteund door andere studies, waaronder het Franse ENVEFF-onderzoek.³⁹

Tabel 32. Beroep doen op een psycholoog, psychiater, ... gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Beroep op psycholoog of psychiater	Geen beroep op psycholoog of psychiater
Geen slachtoffer	3,2%	96,8%
Slachtoffer	6,3%	93,7%

Vrouwen zoeken algemeen genomen frequenter psychologische hulp dan mannen, terwijl zowel vrouwelijke als mannelijke slachtoffers zich ongeveer dubbel zo vaak wenden tot een psycholoog, psychiater of andere hulpverlener dan niet-slachtoffers (tabel 33).

Tabel 33. Beroep doen op een psycholoog, psychiater, ... gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

		Beroep op psycholoog of psychiater	Geen beroep op psycholoog of psychiater
Vrouw	Geen slachtoffer	4,4%	95,6%
	Slachtoffer	8,1%	91,9%
Man	Geen slachtoffer	2,0%	98,0%
	Slachtoffer	4,8%	95,2%

Kennis van acties en hulpdiensten

Het ervaren van geweld heeft slechts een beperkt effect, ook al is dat significant ($p=0,045$), op de kennis van preventie- en sensibiliseringscampagnes met betrekking tot partnergeweld, meer bepaald de wittelintjescampagne. Deze prevalentiecijfers betreffen evenwel alle levenssferen (partnerrelatie, familie en naaste omgeving en openbare ruimte), terwijl de wittelintjescampagne specifiek partner- of intrafamiliaal geweld betreft. Het verband ($p=0,000$) tussen slachtofferschap en de kennis van hulpdiensten die ter beschikking staan van de slachtoffers is daarentegen sterker (tabel 34).

Tabel 34. Kennis van acties en hulpdiensten naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Wittelintjescampagne	Hulpdiensten voor slachtoffers
Geen slachtoffer	30,4%	28,7%
Slachtoffer	35,4%	43,0%

³⁹ Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*.

Ongeveer een derde van de respondenten kent de wittelintjescampagne; vrouwen kennen ze algemeen genomen beter dan mannen (tabel 35). Vrouwelijke slachtoffers van geweld kennen de campagne in verhouding iets meer dan andere vrouwen. Wanneer verbaal geweld buiten beschouwing wordt gelaten, is dit verschil niet langer statistisch significant. Waarschijnlijk is dit te wijten aan de kleine aantallen. Het verschil tussen mannelijke slachtoffers en niet-slachtoffers is nooit statistisch significant.

Tabel 35. Kennis van de wittelintjescampagne naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar, in %

		Inclusief verbaal geweld	Exclusief verbaal geweld
Vrouw	Geen slachtoffer	32,8%	35,0%
	Slachtoffer	40,8% (p=0,024)	40,1% (p=0,267)
Man	Geen slachtoffer	27,8%	28,1%
	Slachtoffer	30,8% (p=0,466)	31,7% (p=0,078)

De kennis van hulpdiensten voor slachtoffers evolueert gelijkaardig bij mannelijke en bij vrouwelijke slachtoffers. Bij degenen die deze diensten kennen, kunnen we ook de mate van kennis van de verschillende hulpdiensten onderscheiden (tabel 36). De kennis over elk van de diensten varieert maar weinig naargelang het al dan niet slachtoffer zijn. Met uitzondering van de vlucht- en opvangtehuizen, kennen de niet-slachtoffers de hulpdiensten beter dan de slachtoffers. Het verschil tussen beiden is echter enkel statistisch significant voor de hulpdiensten voor slachtoffers bij de politie (p=0,039) en voor de hulpcentra voor senioren (p=0,023).

Tabel 36. Kennis van hulpdiensten naar slachtofferschap na de leeftijd van 18 jaar (inclusief verbaal geweld), in %

	Slachtoffers (N= 429)	Niet-slachtoffers (N=310)
Dienst voor slachtofferhulp bij de politie	66,7%	74,5%
Dienst voor slachtofferonthaal bij het parket	17,0%	18,4%
Dienst voor justitieel welzijnswerk	14,5%	16,1%
Justitiehuis	26,0%	29,6%
Vlucht- en opvangtehuis	46,7%	46,2%
Hulpcentrum voor senioren	18,1%	26,1%
Hulpcentrum voor ouders	13,2%	13,9%

2 GEWELD ERVAREN NA DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR: VERDIEPING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEITEN

Omdat we tot nog toe het slachtofferschap in zijn algemeenheid hebben beschouwd, ongeacht de sfeer waarin het geweld werd ervaren, werden sommige resultaten op weinig genuanceerde wijze weergegeven: bepaalde correlaties zijn ongetwijfeld directer voor bepaalde soorten feiten, terwijl ze verdunnen als men ze veralgemeent. Omdat de focus van onder-

havig onderzoek ligt op geweld dat werd ervaren gedurende de laatste 12 maanden voorafgaand aan de enquête, en specifiek op partnergeweld, werd ervoor gekozen om alleen in te gaan op het belangrijkste of het ergst geachte feit van het geweld dat werd ervaren in de loop van het volwassen leven (vanaf de leeftijd van 18 jaar). Hiermee werd gepoogd om de lengte van de vragenlijst binnen de perken te houden.

We benadrukken nogmaals de reikwijdte van de hiernavolgende gegevens: ze zijn ongetwijfeld nauwkeuriger dan de voorafgaande wat de vorm van geweld, de dader ervan en de reacties van het slachtoffer betreft, maar ze hebben enkel betrekking op een – eventueel oud – feit of soort feit, dat werd ervaren op volwassen leeftijd, dat voldoende belangrijk of zelfs traumatiserend werd geacht om als antwoord te worden gegeven op een keuzevraag. Dat neemt niet weg dat andere feiten, ervaren in dezelfde of in een andere sfeer, met eventueel andere kenmerken, relevant kunnen zijn geweest.

2.1 ERGSTE VORM VAN ERVAREN GEWELD

Tabel 37 geeft een overzicht van de door de respondenten als belangrijkste of ergst geïdentificeerde feiten, die hier worden weergegeven in functie van de vorm van geweld. We benadrukken dat dit in geen geval de relatieve frequentie van deze vormen van geweld bij de populatie weergeeft.

Tabel 37. Het ergste feit weerhouden door het slachtoffer binnen het geweld ervaren na de leeftijd van 18 jaar (N=886), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	46,4%	45,7%	46,1%
Intimidaties	19,4%	19,7%	19,6%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie	17,8%	19,7%	18,8%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen	5,9%	10,9%	8,6%
Opgesloten of aan de deur gezet	2,4%	2,4%	2,4%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen	8,1%	1,5%	4,6%
Totaal	100%	100%	100%

De steekproefbasis is niet dezelfde als in het eerste deel van dit hoofdstuk; het betreft hier alleen slachtoffers, terwijl we in het eerste deel de totaliteit van de steekproef in beschouwing namen. Toch merken we een verbazende gelijkenis op in de grootordes tussen tabel 37 en tabel 10 (geweld ervaren na 18 jaar): verbaal geweld, de meest gerapporteerde vorm van geweld binnen de volledige populatie, wordt ook het meest frequent genoemd als ergste feit. We hadden kunnen verwachten dat meervoudig slachtofferschap in de context van deze vraag zou leiden tot een oververtegenwoordiging van de intrinsiek ergste feiten. Dat is slechts deels zo, meer bepaald voor seksueel geweld, en in een zekere mate voor bepaalde vormen van fysiek geweld. Dit toont aan dat de omstandigheden, de herhaling of de modaliteiten van geweld even belangrijk kunnen zijn als een *a priori* geschatte hiërarchie van ernst van geweld.

We kunnen deze opmerking illustreren door de 409 respondenten te analyseren die verbaal geweld hebben opgegeven als het ergste feit. Het gaat hier geenszins om personen die alleen deze vorm van geweld hebben ervaren. Aangezien er meervoudig slachtofferschap is, geven we in tabel 38 de absolute aantallen weer, omdat dezelfde persoon verschillende keren kan voorkomen in de telling.

Tabel 38. Ander slachtofferschap van de respondenten die verbaal geweld kiezen als het ergste feit, in absolute cijfers

Totaal aantal slachtoffers van verbaal geweld	409
<i>Hebben verklaard ook te hebben ervaren:</i>	
Intimidaties	114
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie	36
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen	14
Opgesloten of aan de deur gezet	10
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen	7

In dezelfde logica die rekening houdt met de waardering van het slachtoffer zelf van de relatieve ernst van de ervaren feiten, kan men voor elke categorie van ervaren feiten onderzoeken welk percentage het feit vertegenwoordigt als "het belangrijkste of ergste" (tabel 39). Iets meer dan 65% van de slachtoffers van seksueel geweld geeft aan dat dit het ergste of belangrijkste feit was dat ze hebben ervaren. Dat betekent echter dat ongeveer 35% een ander soort feit aangeeft als het ergste of belangrijkste.

Tabel 39. Voor elke vorm van opgegeven geweld, percentage van de gevallen waar het gaat om het ergste feit

Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=775)	52,0%
Intimidaties (N=429)	38,9%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=291)	55,7%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=124)	60,5%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=86)	24,4%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=63)	65,1%

2.2 VERHOUDING TUSSEN SLACHTOFFER EN DADER

2.2.1 Verhouding tot de dader als indicator van de levenssfeer

Door middel van de vraag over de verhouding tussen het slachtoffer dat het feit verklaart en de dader van het feit in kwestie kunnen we impliciet opmaken in welke levenssfeer het geweld heeft plaatsgevonden. We beginnen met een voorstelling van het soort dader, gegroepeerd in categorieën die verwijzen naar deze sferen. Daarna zullen we de eigenlijke verhouding tussen slachtoffer en dader meer gedetailleerd onderzoeken.

Tabel 40. Verhouding tussen slachtoffer en dader, geïdentificeerd voor het ergste feit (N=828), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Partner	30,8%	5,7%	17,5%
Familie	27,4%	16,2%	21,5%
Iemand uit de naaste omgeving	11,3%	15,8%	13,6%
Werk	17,2%	21,9%	19,7%
Onbekende	13,3%	40,4%	27,7%

Tabel 40 bevat interessante informatie. Het belang van de verschillende levenssferen varieert sterk. Geweld door personen uit de naaste omgeving waarmee men niet verwant is, wordt het minst vaak vermeld (13,6%), maar is toch aanzienlijk. Wat betreft geweld door onbekenden, kan het zijn dat de selectie van het belangrijkste feit mogelijk feiten bij de respondent oproept die op zichzelf staan, maar die dermate traumatiserend waren (verassing, min of meer onbekende omgeving, ...) dat ze onmiddellijk de herinnering eraan naar boven halen. We merken ook op dat dit soort situaties vooral mannen betreft: 40,4% van de ergste feiten die door mannen worden geïdentificeerd werden door onbekenden gepleegd. Het kan niet worden uitgesloten dat deze vorm van geweld om sociale redenen voor hen gemakkelijker is aan te geven dan andere vormen van geweld. Daartegenover zien we dat bij vrouwen vooral geweld gepleegd door de partner overheerst: meer dan 30% van de ergste feiten die door hen werden ervaren, gebeurde door de partner. Bovendien zien we dat geweld gepleegd door een familielid bijna even talrijk is bij vrouwen. Het komt ook voor bij mannen, maar minder frequent. Eén op vijf van de "ergste feiten" heeft betrekking op de beroepssfeer, die overigens niet specifiek werd onderzocht in onderhavige studie. Deze situatie wordt iets vaker vermeld door mannen dan door vrouwen. Samenvattend kunnen we zeggen dat mannen meer aangeven geweld te ervaren in de openbare sfeer: werk, onbekenden, en in zekere mate personen uit de naaste omgeving (criminologisch onderzoek toont aan dat fysieke agressie waarvan aangifte wordt gedaan bij de politie meestal jonge mannen betreft die elkaar kennen). Vrouwen geven aan meer geweld te ervaren in de privé-sfeer (partnerrelatie en familie).

Tabel 41. Verhouding tot de dader naar het soort ergste feit (N=828), in % ⁴⁰

	Partner	Familie	Naaste	Werk	Onbekend
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	10,8%	30,4%	15,2%	26,9%	16,7%
Intimidaties	20,7%	16,7%	16,7%	28,0%	18,0%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie	28,2%	16,7%	8,3%	5,1%	41,7%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen	12,5%	leeg	9,4%	3,1%	75,0%
Opgesloten of aan de deur gezet	42,9%	47,6%	,0%	4,8%	4,8%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen	41,0%	7,7%	17,9%	7,7%	25,6%

De sfeer waarin geweld wordt ervaren, varieert beduidend naargelang van het gerapporteerde feit (tabel 41). Intimidaties vinden we in nagenoeg gelijke mate terug in de verschillende levenssferen. Opsluiting gebeurt dan weer quasi uitsluitend in de privé-sfeer, d.i. in een partner- of familierelatie. Gewapende bedreigingen gebeuren voor drie vierde door onbekenden; fysieke agressie en slagen worden eveneens vooral in die sfeer ervaren. Ook partners zijn in belangrijke mate dader van dit soort feiten, maar daarin zien we een opmerkelijk verschil tussen vrouwelijke en mannelijke slachtoffers: bij mannen zijn onbekenden in 67% van de gevallen dader van slagen en fysieke agressie, bij vrouwen is vooral de partner dader van deze vorm van geweld. De tabellen 42 en 43 tonen het verband tussen feiten en daders in functie van het geslacht van het slachtoffer. De kleine absolute aantallen binnen bepaalde categorieën vragen een zeker voorbehoud bij de interpretatie.

⁴⁰ 'Leeg' komt overeen met lege cellen, d.i. geen feiten gerapporteerd voor deze specifieke kruising.

Tabel 42. Verhouding tot de dader naar het soort ergste feit - VROUWEN (N=375), in %⁴¹

	Partner	Familie	Naaste	Werk	Onbekend
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=167)	17,4%	35,9%	13,8%	23,4%	9,6%
Intimidaties (N=74)	33,8%	21,6%	13,5%	24,3%	6,8%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=72)	55,6%	27,8%	1,4%	4,2%	11,1%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=21)	33,3%	leeg	14,3%	leeg	52,4%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=10)	40,0%	60,0%	leeg	leeg	leeg
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=31)	48,4%	9,7%	12,9%	6,5%	22,6%

Tabel 43. Verhouding tot de dader naar het soort ergste feit - MANNEN (N=397), in %

	Partner	Familie	Naaste	Werk	Onbekend
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=175)	4,6%	25,1%	16,6%	30,3%	23,4%
Intimidaties (N=75)	8,0%	12,0%	20,0%	30,7%	29,3%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=85)	4,7%	7,1%	14,1%	7,1%	67,1%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=43)	2,3%	leeg	7,0%	4,7%	86,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=11)	45,5%	36,4%	leeg	9,1%	9,1%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=8)	12,5%	leeg	37,5%	12,5%	37,5%

2.2.2 Identificatie van de dader

Tabel 44. Verhouding tot de dader voor het ergste feit (N=886), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Partner (man)	26,9%	,4%	12,6%
Partner (vrouw)	,2%	4,4%	2,5%
Vader, schoonvader, partner van moeder	8,8%	5,0%	6,8%
Moeder, schoonmoeder, partner van vader	4,1%	2,7%	3,3%
Zoon, schoonzoon, zoon van partner	,9%	,4%	,6%
Dochter, schoondochter, dochter van partner	,5%	,2%	,3%

⁴¹ De aantallen van tabel 42 en tabel 43 liggen iets lager dan het aantal gerapporteerde feiten, in de mate dat de herindeling van de daders niet kon gebeuren voor de categorieën "andere" of "geen antwoord". "Leeg" komt overeen met lege cellen, d.i. geen feiten gerapporteerd voor deze specifieke kruising.

Broer, schoonbroer	3,4%	1,7%	2,5%
Zuster, schoonzuster	3,2%	1,2%	2,1%
Andere man uit familie	1,6%	1,2%	1,4%
Andere vrouw uit familie	1,6%	1,4%	1,5%
Man uit naaste omgeving, die het slachtoffer kent	6,1%	11,4%	8,9%
Vrouw uit naaste omgeving, die het slachtoffer kent	3,8%	1,9%	2,8%
Collega (man)	3,8%	13,1%	8,8%
Collega (vrouw)	6,1%	1,5%	3,6%
Mannelijke overste	3,8%	3,7%	3,7%
Vrouwelijke overste	1,4%	,4%	,8%
Onbekende (man)	10,6%	33,4%	22,9%
Onbekende (vrouw)	,9%	,8%	,8%
Andere	7,0%	3,1%	4,9%
Weet het niet	5,0%	10,8%	8,1%
Geen antwoord	,5%	1,4%	,9%

Als de voorgestelde typologie om de dader te identificeren gedetailleerd wordt bekeken (tabel 44), kunnen we enkele interessante bevestigingen en vaststellingen maken. We wijzen, in het geval van vrouwelijke slachtoffers, op het duidelijke overwicht van geweld gepleegd door mannelijke partners. Bij mannelijke slachtoffers springt het belang van geweld gepleegd door mannelijke onbekenden in het oog. In beide gevallen zijn mannelijke daders dus kwantitatief het meest vertegenwoordigd. Verder valt op dat meer dan 10% van de mannelijke slachtoffers niet weet wie de dader was van het ergste geweldfeit dat ze hebben ervaren. Dat lijkt verbaazingwekkend en laat een zekere terughoudendheid vermoeden, omwille van sociale belemmeringen of omwille van imago, om te spreken over bepaalde gewelddaden. In de familiale sfeer overheerst geweld gepleegd door de vader, maar ook geweld van moeders tegenover hun dochter komt voor, net zoals geweld tussen (schoon)zussen en geweld gepleegd door (schoon)broers. In de werkomgeving plegen mannelijke oversten geweld op zowel mannen als vrouwen; bij collega's gebeurt dit vooral tussen collega's van hetzelfde geslacht.

2.2.3 Frequentie van de feiten

Tabel 45. Aantal keer dat het ergste feit werd herhaald (N=886), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
1 keer	33,0%	42,9%	38,4%
2 of 3 keer	25,2%	30,8%	28,2%
4 tot 10 keer	13,7%	9,3%	11,3%
Meer dan 10 keer	16,2%	7,2%	11,3%
(Bijna) alle dagen	6,3%	,8%	3,3%
Weet het niet	5,2%	8,3%	6,9%
Geen antwoord	,4%	,8%	,6%

In tabel 45 stellen we vast dat de feiten die door mannen worden geïdentificeerd als de ergste, ongeacht hun aard, beduidend vaker alleenstaande feiten zijn. Dit kon reeds onrechtstreeks worden vermoed op basis van de gegevens in tabel 44. Veeleer uitzonderlijk wordt het ergste geweldfeit (bijna) elke dag herhaald, maar het is niettemin sprekend dat meer dan 6% van de vrouwelijke slachtoffers, tegenover minder dan 1% van de mannelijke slachtoffers, stelt dat zij in die hoge mate met de als ergst of belangrijkste geïdentificeerde feiten werd geconfronteerd.

Tabel 46. Aantal keren dat het ergste feit werd herhaald naar het soort ergste feit, in %

	1 keer	2 of 3 keer	4 tot 10 keer	Meer dan 10 keer	(Bijna) alle dagen	Weet het niet
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=342)	28,4%	31,5%	12,0%	13,0%	3,4%	11,5%
Intimidaties (N=149)	36,4%	28,3%	16,8%	11,0%	3,5%	2,9%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=157)	50,6%	23,5%	4,2%	10,2%	5,4%	4,8%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=64)	64,9%	27,0%	2,7%	5,4%	,0%	,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=21)	52,4%	14,3%	23,8%	4,8%	4,8%	,0%
Gedwongen aanrakingen of seksuele betrekkingen (N=39)	53,7%	9,8%	9,8%	19,5%	4,9%	2,4%

Een meer gedetailleerde analyse van tabel 46 laat toe om de verschillende feiten, zoals hiervoor gerapporteerd, beter te onderscheiden. De identificatie van verbaal geweld als "ergste feit" wordt niet verklaard door een meer herhaald karakter: in ongeveer een derde van de gevallen betreft het eenmalige feiten. Fysieke agressie, seksueel geweld en bedreigingen en moordpogingen zijn meestal alleenstaande feiten, maar in een niet te verwaarlozen aantal gevallen kunnen ze ook herhaaldelijk voorkomen. Samengevat kunnen we zeggen dat de ergste geweldfeiten slechts uitzonderlijk worden ervaren door slachtoffers, maar we zien tevens dat een klein aantal slachtoffers wel degelijk chronisch geweld ervaart.

Tabel 47. Aantal keer dat het ergste feit werd herhaald naar categorie van dader (N=828), in %

	1 keer	2 of 3 keer	4 tot 10 keer	Meer dan 10 keer	(Bijna) alle dagen	Weet het niet
Partner	28,5%	21,5%	11,8%	24,3%	9,7%	2,8%
Familie	25,8%	31,5%	18,0%	17,4%	5,1%	2,2%
Iemand uit de naaste omgeving	44,7%	38,6%	10,5%	6,1%	,0%	,0%
Werk	34,4%	33,1%	14,7%	10,4%	4,3%	3,1%
Onbekende	65,4%	24,6%	4,8%	3,1%	,0%	2,2%

Het verbaast niet dat geweld gepleegd door onbekende daders meestal geïsoleerd plaatsvindt. De herhaling van geweldfeiten gepleegd door onbekenden, zoals vermeld in de derde en vierde kolom van tabel 47, betreft wellicht meerdere aanvallen of ruzies waarvan de respondent slachtoffer was, maar waarbij verschillende daders waren betrokken. Anderzijds worden de feiten die meermaals worden herhaald vooral gepleegd door personen uit de naaste omgeving van het slachtoffer, in de eerste plaats door de partner, vervolgens door de familie. Opvallend is ook dat geweld op de werkvloer zowel eenmalig als herhaald voorkomt.

2.3 REACTIES VAN HET SLACHTOFFER

Hoe hebben de slachtoffers gereageerd op het belangrijkste of ergste geweldfeit dat ze hebben ervaren? We gingen na of de respondenten de feiten aan iemand toevertrouwden en of ze klacht indienden.

2.3.1 *Geweldervaringen toevertrouwen aan derden*

Het is gekend, en onderhavig onderzoek bevestigt dat, dat een niet te verwaarlozen deel van het geweld dat door slachtoffers wordt ervaren niet wordt aangegeven, en dat er zelfs in de privésfeer niet over wordt gesproken. Ze laten na om dat te doen uit schaamte of uit angst, omdat ze het gevoel hebben dat het nutteloos is om aangifte te doen, of om een andere reden. Het rapporteren over vroegere gebeurtenissen in een anoniem kader laat in dit onderzoek evenwel toe om een deel van de feiten die nergens werden gemeld toch in kaart te brengen. De identificatie van enerzijds slachtoffers en van anderzijds feiten waarover tot nog toe niet werd gesproken, geeft een, weliswaar onvolledige, indicatie over waar het merendeel van de niet-onthulde feiten zich schuilhoudt. Maar zelfs in het kader van een anoniem onderzoek zullen niet alle slachtoffers spreken over belangrijke geweldfeiten die ze hebben ervaren, en het is dus een illusie te denken dat alle relevante feiten in onderhavig onderzoek aan het licht komen.

Tabel 48. Het belangrijkste of ergste feit: hebt u hierover met iemand gesproken? (N=886), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Ja	81,7%	68,7%	74,7%
Neen	15,7%	24,3%	20,3%
Weet het niet	2,2%	6,0%	4,2%
Geen antwoord	,4%	1,0%	,7%

Tabel 48 illustreert het verborgen karakter van geweld: we stellen vast dat 20% van de slachtoffers met niemand heeft gesproken over het ergste geweldfeit dat ze hebben ervaren. We kunnen ons afvragen hoe het antwoord "ik weet het niet" dient te worden geïnterpreteerd. Zijn de feiten te oud, vinden de respondenten het belang van de feiten uiteindelijk relatief, of verraadt dit antwoord een zekere schaamte om te bekennen dat men er vroeger nooit over heeft gesproken?

Het valt overigens op dat mannelijke slachtoffers nog minder praten over ervaren geweld dan vrouwen: mannen vertrouwden slechts iets meer dan twee derde van de vermelde feiten aan iemand toe, terwijl meer dan 80% van de vrouwelijke slachtoffers erover sprak. Het resultaat is statistisch significant ($p=0,000$), en doet vermoeden dat de onderrapportering van geweld nog groter is bij mannen dan bij vrouwen. We hebben hiervoor echter gezien dat

de aard van de feiten en de levenssfeer waarin ze plaatsvonden verschillen tussen mannen en vrouwen, en dus intrinsiek verschillende realiteiten omvatten.

Tabel 49. Hebt u met iemand over dit feit gesproken?, naar het soort ergste feit, in %

	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=342)	67,7%	24,4%	6,6%	1,2%
Intimidaties (N=149)	80,5%	16,7%	2,3%	,6%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=157)	76,6%	18,6%	4,2%	,6%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=64)	90,8%	9,2%	,0%	,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=21)	85,7%	14,3%	,0%	,0%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=39)	73,2%	26,8%	,0%	,0%

Tabel 49 geeft aan over welke geweldfeiten slachtoffers met derden spraken. Het valt op dat meer dan 6% van de slachtoffers van verbaal geweld niet meer weet of ze hierover met anderen hebben gesproken, wat meer is dan voor andere categorieën. Dit zou kunnen overeenkomen met de hypothese dat het feit slechts als relatief belangrijk wordt beschouwd door de respondenten, althans op het moment van het onderzoek. Echter, meer dan 4% van de slachtoffers van fysieke agressie herinnert zich niet meer of ze al dan niet hierover hebben gesproken, wat zou kunnen wijzen op gevoelens van schaamte, schuld, ontkenning, angst, Bij de niet-toevertrouwde feiten valt op dat vooral over verbaal geweld en over seksueel geweld niet wordt gesproken met derden. Het eerste is misschien ook te interpreteren in functie van het relatieve belang dat hieraan wordt gehecht, of wijst minstens op een banalisering ervan. Seksueel geweld komt weliswaar minder veelvuldig voor, maar wordt ook door meer dan een kwart van de slachtoffers niet gedeeld met anderen. Zoals we hiervoor hebben gezien, zijn vooral vrouwen slachtoffer van deze vorm van geweld.

Tabel 50. Hebt u met iemand over dit feit gesproken?, naar het soort ergste feit - VROUWEN, in %

	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=197)	79,7%	15,2%	4,1%	1,0%
Intimidaties (N=82)	90,2%	9,8%	,0%	,0%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=75)	77,3%	22,7%	,0%	,0%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=25)	92,0%	8,0%	,0%	,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=10)	100,0%	,0%	,0%	,0%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=34)	70,6%	29,4%	,0%	,0%

Tabel 51. Hebt u met iemand over dit feit gesproken?, naar het soort ergste feit - MANNEN, in %

	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=214)	56,5%	32,7%	9,3%	1,4%
Intimidaties (N=92)	71,7%	22,8%	4,3%	1,1%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=92)	76,1%	15,2%	7,6%	1,1%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=50)	90,0%	10,0%	,0%	,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=10)	70,0%	30,0%	,0%	,0%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=7)	85,7%	14,3%	,0%	,0%

Uit tabel 50 en tabel 51 blijkt dat mannen en vrouwen in significant verschillende mate geneigd zijn om verbaal geweld ($p=0,000$) en intimidaties ($p=0,013$) toe te vertrouwen aan derden; voor fysiek geweld is het verschil bijna significant ($p=0,051$). Gezien de geringe aantallen dienen deze conclusies met enige omzichtigheid te worden benaderd. We merken op dat mannen zich niet herinneren of ze met iemand hebben gesproken over fysieke agressie. Daardoor is de mate waarin mannen en vrouwen daadwerkelijk hierover met anderen hebben gesproken uiteindelijk nagenoeg dezelfde. We merken ook op dat vrouwen voor alle vormen van geweld, met uitzondering van seksueel geweld, in meerdere mate anderen in vertrouwen nemen dan mannen. Seksueel geweld komt bijzonder weinig voor bij mannen (het betreft zeven gevallen), maar relatief gezien spreken ze er vrij vaak over met derden. Vrouwen, die veel vaker dan mannen slachtoffer zijn van seksueel geweld, spreken hierover net het minste met anderen (29,4% van de vrouwelijke slachtoffers van seksueel geweld neemt niemand in vertrouwen).

Tabel 52. Hebt u met iemand over dit feit gesproken?, naar categorie van dader (N=828), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Partner	78,5%	58,3%	75,2%
Familie	88,8%	80,3%	85,4%
Iemand uit de naaste omgeving	90,9%	77,1%	82,5%
Werk	88,1%	73,2%	79,1%
Onbekende	80,8%	76,3%	77,6%

Vrouwen zijn zes keer vaker slachtoffer van partnergeweld dan mannen. Het valt echter op dat mannelijke slachtoffers van partnergeweld daarover in veel mindere mate met derden praten dan vrouwen, zodat de onderschatting van partnergeweld ervaren door mannen, afgezien van de hier gerapporteerde cijfers, nog groter zou kunnen zijn dan dat ervaren door vrouwen. Over geweld gepleegd door een familielid spreken vrouwen en mannen in min of meer gelijke mate. Algemeen genomen, wordt partnergeweld het meest verzwegen. Leef-tijd noch diplomaneiveau tonen hierin een significant verschil, ook al kunnen we vaststellen dat enkele respondenten die alleen een diploma lagere school hebben, minder over hun slachtofferschap spreken dan anderen.

2.3.2 Aangiftes bij de politie

In wat volgt gaan we na in welke mate en in welke gevallen de gerapporteerde geweldfeiten werden aangegeven bij de politie.

Tabel 53. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend? (N=886), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Ja, ik heb het zelf gedaan	13,9%	9,8%	11,7%
Ja, iemand anders heeft het gedaan	1,1%	1,2%	1,1%
Neen	83,2%	84,9%	84,1%
Weet het niet	1,3%	2,7%	2,1%
Geen antwoord	,4%	1,4%	,9%

Algemeen genomen werd voor slechts een kleine minderheid van de geweldfeiten die werden geïdentificeerd als de belangrijkste of de ergste feiten tijdens het volwassen leven klacht ingediend: het betreft iets meer dan 12% van de gevallen. Vrouwen dienen iets vaker dan mannen klacht in, wat de hypothese van onderschatting van geweld ervaren door mannen, waarover we eerder spraken, zou kunnen bevestigen. Het grootste verschil vinden we echter in de antwoordcategorieën “weet het niet” en “geen antwoord”, wat niet toelaat besluiten te maken in die zin.

Tabel 54. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend?, naar het soort ergste feit, in %

	Ja, ik heb het zelf gedaan	Ja, iemand anders heeft het gedaan	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=408)	4,9%	1,0%	89,7%	2,9%	1,5%
Intimidaties (N=173)	13,3%	,6%	83,8%	1,7%	,6%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=167)	19,8%	1,2%	76,6%	1,8%	,6%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=75)	34,7%	2,7%	61,3%	1,3%	,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=21)	19,0%	,0%	81,0%	,0%	,0%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=41)	9,8%	,0%	90,2%	,0%	,0%

Het lijkt enigszins logisch dat het indienen van een klacht afhangt van het soort feiten in kwestie ($p=0,000$). Alleen gewapende bedreigingen worden in meer dan drie op tien gevallen aangegeven; de andere vormen van geweld worden veel minder frequent aangegeven. Het gebeurt slechts zelden dat een derde persoon aangifte doet. We vinden verspreid over de verschillende categorieën overigens geen significant verschil tussen de bereidheid van vrouwen en mannen om klacht in te dienen.

Tabel 55. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend? (N=828), naar categorie van dader, in %

	Ja, ik heb het zelf gedaan	Ja, iemand anders heeft het gedaan	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Partner	17,9%	1,4%	80,7%	,0%	,0%
Familie	6,2%	,6%	93,3%	,0%	,0%
Iemand uit de naaste omgeving	8,8%	1,8%	89,5%	,0%	,0%
Werk	6,1%	,0%	92,6%	,0%	1,2%
Onbekende	21,1%	2,6%	74,6%	1,8%	,0%

Uit tabel 52 bleek dat slachtoffers het minst geneigd zijn met derden te praten over het ervaren partnergeweld, maar in tabel 55 zien we dat partnergeweld, na geweld gepleegd door onbekenden, het meest wordt aangegeven bij de politie. Niettemin wordt nog steeds minder dan 20% van het ervaren partnergeweld aangegeven bij de politie. Geweld gepleegd door familie, door iemand uit de naaste omgeving of in de werkcontext wordt door de slachtoffers in minder dan 10% van de gevallen aangegeven bij de politie. We vinden hierin geen onderscheid tussen vrouwen en mannen.

Het is daarenboven interessant na te gaan welke vorm van geweld, in combinatie met de categorie van dader, wordt aangegeven. In functie van de leesbaarheid van tabel 56 hebben we alleen het aandeel klachten vermeld, ongeacht of ze door het slachtoffer of door een derde zijn ingediend.

Tabel 56. Aangifte van geweldfeiten of indienen van klachten bij de politie, naar het soort ergste feit en naar dader (N=828), in %⁴²

	Partner	Familie	Naaste	Werk	Onbekend
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=408)	16,2%	1,9%	5,8%	4,4%	14,5%
Intimidaties (N=173)	25,8%	8,0%	11,5%	9,8%	14,8%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=167)	18,6%	19,2%	16,7%	,0%	31,7%
Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=75)	37,5%	leeg	50,0%	,0%	41,7%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=21)	22,2%	20,0%	leeg	,0%	,0%
Gedwongen ongewenste aanrakingen of seksuele betrekkingen (N=41)	,0%	33,3%	14,3%	,0%	10,0%

We merken ten eerste op dat verbaal geweld gepleegd door een partner het meest wordt aangegeven; verbaal geweld gepleegd door een onbekende dader wordt ongeveer in dezelfde mate aangegeven. Hieruit zouden we kunnen afleiden dat slachtoffers minder geneigd zijn deze specifieke vorm van partnergeweld te verzwijgen dan doorgaans wordt aangenomen.

⁴² Elk cijfer in de tabel geeft het percentage feiten, aangegeven aan de politie voor deze combinatie dader/feit; de percentages worden dus niet opgeteld, noch horizontaal noch verticaal. "Leeg" komt overeen met lege cellen, d.i. geen feiten gerapporteerd voor deze specifieke kruising.

men. Anderzijds zou dit cijfer deels kunnen worden verklaard doordat het klachten betreft ingediend tegen ex-partners en/of in het kader van een echtscheidingsprocedure. De vaststelling uit tabel 55 dat intrafamiliaal geweld slechts in geringe mate wordt aangegeven bij de politie wordt hier gerelativeerd, in die zin dat fysiek geweld gepleegd door familie in dezelfde verhouding wordt aangegeven als fysiek geweld gepleegd door een partner of iemand uit de naaste omgeving. Vooral verbaal en psychologisch geweld door familie wordt minder gerapporteerd aan de politie. Seksueel geweld wordt het meest aangegeven als het wordt gepleegd door familie, terwijl voor feiten van dit type gepleegd door de partner geen klacht wordt ingediend.

Uit tabel 57 blijkt dat jongeren veel minder geneigd zijn dan oudere respondenten om klacht in te dienen voor geweldfeiten.

Tabel 57. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend?, naar leeftijd, in %

	Ja, ik heb het zelf gedaan	Ja, iemand anders heeft het gedaan	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
18-24 jaar	2,5%	,8%	95,8%	,8%	,0%
25-34 jaar	8,8%	,0%	89,0%	1,1%	1,1%
35-44 jaar	13,7%	1,7%	81,1%	2,6%	,9%
45-54 jaar	16,3%	,5%	82,1%	1,0%	,0%
55-64 jaar	13,9%	1,3%	80,8%	2,6%	1,3%
65-75 jaar	12,0%	2,4%	77,1%	6,0%	2,4%

Als men echter leeftijd kruist met het soort daden (tabel 58), dan wordt deze onderrapportering door jongeren enkel statistisch bevestigd voor verbaal geweld ($p=0,038$) en voor intimidaties ($p=0,041$). De leeftijd heeft geen effect op de andere categorieën van feiten. De 0% klachten voor gewapende bedreigingen/moordpoging en voor seksueel geweld in de jongste leeftijdscategorie zijn terug te brengen tot een aantal van drie slachtoffers voor elk van deze feiten in deze leeftijdscategorie, wat de niet-significante test verklaart. De afwezigheid van klachten bij jongeren - we voegen hieraan de zes slachtoffers van seksueel geweld onder 25-34-jarigen toe - zou zorgen kunnen baren, maar deze lage absolute aantallen maken een veralgemening riskant.

Tabel 58. Aangifte van geweldfeiten of indienen van klachten bij de politie, naar het soort feiten en naar leeftijd, in %⁴³

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden (N=391)	1,7%	,0%	5,7%	8,6%	12,7%	5,1%
Intimidaties (N=170)	,0%	6,1%	20,8%	25,0%	15,8%	,0%
Klappen gekregen, geslagen, fysieke agressie (N=163)	16,7%	19,5%	22,2%	22,0%	19,0%	33,3%

⁴³ Elk cijfer in de tabel geeft het percentage feiten, aangegeven aan de politie voor deze combinatie dader/feit; de percentages worden dus niet opgeteld, noch horizontaal noch verticaal. "Leeg" komt overeen met lege cellen; d.i. geen feiten gerapporteerd voor deze specifieke kruising; zie noot 42.

Bedreigd met een wapen of ander voorwerp, gepoogd te doden of te wurgen (N=77)	,0%	27,3%	38,1%	54,5%	40,0%	60,0%
Opgesloten of aan de deur gezet (N=21)	leeg	leeg	16,7%	20,0%	25,0%	,0%
Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen (N=42)	,0%	,0%	16,7%	9,10%	,0%	33,3%

Als de bereidheid om klacht in te dienen wordt gekruist met het diplomaniveau (tabel 59), vinden we een statistisch significant verband ($p=0,002$), in die zin dat het aandeel ingediende klachten afneemt naarmate het diplomaniveau stijgt. Als deze oefening wordt herhaald in functie van de vorm van feiten, dan verdwijnt dit statistisch verband echter. Hoewel er algemeen genomen geen statistisch significant verband is tussen het diplomaniveau en het soort ergste feit ($p=0,593$), zouden de cijfers zoals weergegeven in tabel 59 in verband kunnen worden gebracht met een lokaal effect, in die zin dat respondenten met een diploma lager onderwijs meer fysieke agressie aangeven, maar de absolute aantallen blijven laag.

Tabel 59. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend?, naar diploma, in %

	Ja, ik heb het zelf gedaan	Ja, iemand anders heeft het gedaan	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
Lager onderwijs	21,9%	6,3%	68,8%	3,1%	,0%
Lager middelbaar onderwijs	14,7%	1,8%	77,1%	5,5%	,9%
Hoger middelbaar onderwijs	12,6%	,6%	83,4%	2,2%	1,2%
Hoger onderwijs korte type	11,2%	1,2%	86,1%	1,2%	,4%
Hoger onderwijs lange type	7,5%	1,9%	86,8%	1,9%	1,9%
Universitair onderwijs	7,5%	1,1%	89,8%	1,1%	,5%

Tot slot vermelden we in tabel 60 dat er een positieve correlatie bestaat tussen het toevertrouwen van ervaren geweld aan derden (zie § 2.3.1) en het indienen van een klacht bij de politie ($p=0,000$).

Tabel 60. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht ingediend?, naar of men erover heeft gesproken met iemand, in %

	Ja, ik heb zelf klacht ingediend	Ja, iemand anders heeft klacht ingediend	Neen	Weet het niet	Geen antwoord
<i>Aan iemand toevertrouwd:</i>					
Ja	14,6%	1,4%	83,6%	,1%	,3%
Neen	3,6%	1,0%	95,4%	,0%	,0%
Weet het niet	,0%	,0%	52,5%	47,5%	,0%
Geen antwoord	,0%	,0%	14,3%	,0%	85,7%

GEWELD ERVAREN NA DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR: SAMENVATTING

- In totaal verklaart 55,1% van de vrouwen en 49,3% van de mannen geen enkele vorm van geweld te hebben ervaren sinds de leeftijd van 18 jaar, ongeacht de context en de dader. Indien verbaal geweld hierin niet wordt meegerekend, blijkt 71,1% van de vrouwen en 67% van de mannen geen geweld te hebben ervaren op volwassen leeftijd.
- Verbaal geweld komt veruit het meest voor (41,5%), gevolgd door intimidaties (22%), en door slagen of klappen (15%). Seksueel geweld treft vooral vrouwen (5,6%, tegenover 0,8% mannen), en zij worden ook het meest opgesloten of aan de deur gezet (5,9%, tegenover 2,7% mannen).
- De methodologische keuzes die in het kader van onderhavig onderzoek werden gemaakt zijn van aard dat vergelijkingen met de cijfers uit het Belgische prevalentieonderzoek van 1998 moeilijk te maken zijn, en dat conclusies over een evolutie in de prevalentie van geweld met omzichtigheid moeten worden benaderd.
- We merken op dat de oudste respondenten verklaren minder geweld te hebben ervaren in de loop van hun hele leven. Deze vaststelling wordt veeleer geïnterpreteerd als een geheugeneffect, wat niet te verwaarlozen is in de algemene conclusies over de prevalentie in de loop van het leven. Zo kan ook een grotere prevalentie van geweld bij de hoogst gediplomeerden, vooral bij mannen, worden gezien als een gevolg van de interpretatie, door het slachtoffer zelf, van wat al dan niet geweld vormt. Vooral verbaal geweld en intimidaties nemen toe naarmate het niveau van het diploma hoger is. Het geloof in een religie gaat dan weer, vooral bij vrouwen, samen met een mindere blootstelling aan fysiek geweld.
- De gezondheidstoestand van slachtoffers van geweld is minder goed dan die van de andere respondenten voor wat betreft slaapproblemen, angstaanvallen, het nemen van geneesmiddelen of drugs, en stress. Zelfmoedpogingen komen twee keer meer voor bij slachtoffers van geweld, vooral bij vrouwelijke slachtoffers van fysiek geweld (3,4%, tegenover 0,9% bij vrouwelijke niet-slachtoffers). We stellen echter vast dat het alcoholgebruik niet wordt beïnvloed. Slachtoffers doen ook meer een beroep op psychologische begeleiding. De witteljescampagne is echter nauwelijks beter gekend door slachtoffers dan door niet-slachtoffers.
- Als de ergste of de belangrijkste feiten nauwkeuriger worden geanalyseerd, dan blijkt verbaal geweld nog steeds 46% te vertegenwoordigen van alle vormen van geweld, en het komt soms voor samen met andere feiten. Algemeen genomen noteren we een zekere spreiding van de soorten daders. Bij vrouwelijke slachtoffers komt geweld gepleegd door de partner echter het meest voor (30,8%), terwijl bij mannen de daders meestal onbekenden zijn (40,4%). De feiten die door mannelijke slachtoffers als de ergste worden weerhouden, zijn meestal alleenstaande feiten, terwijl vrouwen meer het slachtoffer worden van herhaalde geweldsituaties, die vaker worden gepleegd door de naaste omgeving dan door onbekenden.
- Mannen praten minder vaak met derden over het geweld dat ze hebben ervaren dan vrouwen (68,7%, tegenover 81,7%). Dat geldt des te meer wanneer het gaat om partnergeweld. Op basis daarvan zouden we kunnen veronderstellen dat de onderschatting van geweld nog groter is bij mannen dan bij vrouwen. Slechts in een minderheid van de gevallen wordt klacht ingediend door slachtoffers van geweld: 13,9% van de vrouwelijke slachtoffers en 9,8% van de mannelijke slachtoffers doet, ongeacht de dader, aangifte bij de politie. Geweld gepleegd door familie wordt het minst aangegeven (6,2%), terwijl partnergeweld (17,9%) en geweld gepleegd door onbekenden (21,1%) relatief gezien het vaakst worden aangegeven.

3 SEKSUEEL GEWELD ERVAREN VÓÓR DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR

Eén module van onderhavig onderzoek was specifiek gewijd aan de ervaring van seksueel geweld vóór de leeftijd van 18 jaar, waarover een beperkt aantal vragen werd gesteld. In het eerste deel van dit hoofdstuk hebben we de geaggregeerde gegevens met betrekking tot seksueel geweld reeds voorgesteld. Het was in die context veeleer moeilijk om de actuele cijfergegevens te vergelijken met die van het eerdere prevalentieonderzoek van 1998. In dit deel willen we de actuele gegevens met betrekking tot het ervaren van seksueel geweld vóór 18 jaar meer gedetailleerd onderzoeken. Voor alle respondenten gaat het om vroegere, zelfs volledig afgelopen situaties, die echter nu nog gevolgen kunnen hebben. Omdat we dit niet diepgaand hebben onderzocht in de vragenlijst, kunnen we de respondenten weinig tot niet karakteriseren in functie van de risicofactoren of leefomstandigheden ten tijde van deze feiten, waardoor we ons in de eerste plaats zullen beperken tot een totaalbeeld van de slachtoffers van deze vorm van geweld. Zelfs de leeftijd van de slachtoffers op het ogenblik van het onderzoek geeft slechts bij benadering informatie over de periode waarin de gerapporteerde feiten hebben plaatsgevonden, in die zin dat we geen precisering hebben gevraagd over de leeftijd op het ogenblik van de feiten.

Omwille van het belang van de methodologische keuzes, waarop we eerder al ingingen, willen we hier de vraag hernemen zoals ze werd gesteld in de enquête om de prevalentie waarover we spreken te duiden:

Vóór de leeftijd van 18 jaar, heeft iemand – een familielid, iemand uit uw naaste omgeving, een vriendje/vriendinnetje, collega (studiegenoot of werk) of onbekende:

- a) u gedwongen tot het stellen of ondergaan van seksuele aanrakingen?;
- b) geprobeerd of is er met geweld in geslaagd tegen uw wil seksuele betrekkingen met u te hebben?

Tabel 61. Seksueel geweld ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar, in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Gedwongen seksuele aanrakingen	8,1%	2,7%	5,4%
Ongewenste seksuele betrekkingen	3,9%	1,8%	2,8%
Globale prevalentie	8,9%	3,2%	6,0%

Ook voor de feiten ervaren ná de leeftijd van 18 jaar werd diezelfde formulering gebruikt, met dat verschil dat beide aspecten (gedwongen seksuele aanrakingen en ongewenste seksuele betrekkingen) in éénzelfde vraag werden opgenomen, terwijl dit werd gesplitst in twee vragen voor de feiten vóór 18 jaar. In dat kader stellen we dan ook vast dat de frequentie van seksueel geweld groter is vóór de leeftijd van 18 jaar dan daarna. Als we het aantal slachtoffers dat ten minste een van deze twee gewelddaden heeft ervaren samentellen, krijgen we namelijk een totaal van 6%, d.i. bijna het dubbele van het aantal slachtoffers van seksueel geweld na de leeftijd van 18 jaar (3,2%, zie tabel 7). Het betreft vooral een stijging van de slachtoffers van gedwongen seksuele aanrakingen. Hoewel dit verschil zowel bij vrouwen als bij mannen wordt bevestigd, valt vooral het grotere aandeel mannelijke slachtoffers vóór de leeftijd van 18 jaar op (van 0,8% na 18 jaar naar 3,2% vóór 18 jaar).

De huidige leeftijd van de respondent, die zoals eerder vermeld slechts een indicator kan zijn van de periode waarin de feiten plaatsvonden, heeft geen significant effect op de prevalentie, algemeen noch uitgesplitst per geslacht. Er is een iets kleinere prevalentie van seksueel geweld vóór 18 jaar bij de respondenten van 25 tot 34 jaar, maar dit volstaat niet om de test te beïnvloeden.

3.1 BESCHRIJVING VAN DE FEITEN

3.1.1 De dader

Tabel 62. Verhouding tot de hoofddader op het ogenblik van de feiten, in %

	Vrouwen (N=88)	Mannen (N=34)	Totaal (N=122)
Partner (vriendje)	1,1%	,0%	,8%
Vader, schoonvader, partner van moeder	12,4%	,0%	9,0%
Broer, schoonbroer, zoon van de partner van vader of moeder	5,6%	12,1%	7,4%
Andere man uit familie	23,6%	,0%	17,2%
Andere vrouw uit familie	,0%	9,1%	2,5%
Man uit naaste omgeving	18,0%	24,2%	19,7%
Leerling (schoolvriend), mannelijke collega	2,2%	6,1%	3,3%
Leerlinge (schoolvriendin), vrouwelijke collega	1,1%	,0%	,8%
Leerkracht of overste	6,7%	27,3%	12,3%
Onbekende	14,6%	15,2%	14,8%
Andere	11,2%	,0%	8,2%
Geen antwoord	3,4%	6,1%	4,1%

We merken in tabel 62 ten eerste op dat de dader in de meerderheid van de gevallen een man is. Indien het een vrouwelijke dader betreft, dan is het meestal een vrouwelijk familielid dat seksueel geweld pleegt tegenover een mannelijk slachtoffer (N=3), of een schoolvriendin tegenover een vrouwelijk slachtoffer (N=1).

Vervolgens merken we op dat de grote meerderheid van seksueel geweld vóór 18 jaar gebeurt door iemand uit de naaste omgeving of door familieleden: bij vrouwelijke slachtoffers betreft het voor bijna een kwart mannelijke familieleden (andere dan vaders of broers), gevolgd door vaders (12,4%) en broers (5%); mannelijke daders uit de naaste omgeving zijn verantwoordelijk voor 18% van het seksueel geweld gepleegd op minderjarige meisjes. 14,6% van het seksueel geweld op vrouwen vóór 18 jaar wordt gepleegd door onbekenden, terwijl vrouwelijke slachtoffers ook aangeven dat meer dan een op tien van de feiten werd gepleegd door nog andere daders. Bij mannelijke slachtoffers wordt seksueel geweld verhoudingsgewijs ongeveer even vaak gepleegd door onbekenden, maar het is opvallend dat vooral leerkrachten of oversten, en mannen uit de naaste omgeving worden aangeduid als daders.

3.1.2 Herhaling

Tabel 63. Aantal keren dat de feiten zijn gebeurd, in %

	Vrouwen (N=88)	Mannen (N=34)	Totaal (N=122)
1 keer	50,6%	41,2%	48,0%
2 of 3 keer	15,7%	20,6%	17,1%
4 tot 10 keer	14,6%	23,5%	17,1%

Meer dan 10 keer	12,4%	11,8%	12,2%
(Bijna) alle dagen	2,2%	,0%	1,6%
Weet het niet	1,1%	,0%	,8%
Geen antwoord	3,4%	2,9%	3,3%

Wanneer we de frequentie van de geweldfeiten analyseren (tabel 63), blijkt dat het in bijna de helft van de gevallen om feiten gaat die slechts één keer zijn voorgevallen. Bij mannelijke slachtoffers betreft het wel iets vaker dan bij vrouwen herhaalde feiten, maar dit verschil is niet significant. Twee vrouwelijke respondenten gaven aan dat de feiten zich (bijna) dagelijks herhaalden.

We kunnen de dader en de frequentie kruisen. Dit verband is statistisch significant ($p=0,000$) (tabel 64). Om de leesbaarheid te bevorderen, hebben we een frequentie-index berekend, waarbij de frequentie "1 keer" de waarde 1 kreeg en de frequentie "(bijna) alle dagen" de waarde 5. Een dergelijke index heeft geen numerieke waarde en dient alleen om de interpretatie te vergemakkelijken.

Tabel 64. Frequentie-index naar de dader van seksueel geweld vóór de leeftijd van 18 jaar (N=117)

Partner (vriendje)	4
Vader, (schoonvader), partner van moeder	3,1687
Broer, schoonbroer, zoon van de partner van vader of moeder	2,7404
Andere man uit familie	2,5048
Andere vrouw uit familie	3,7653
Man uit naaste omgeving	1,54
Leerling (schoolvriend), collega	1,6015
Leerlinge (schoolvriendin), collega	1
Leerkracht of overste	1,3215
Onbekende	1,4037

De waarde voor de partner is niet interpreteerbaar, aangezien het gaat om één enkele vaststelling. We zien dat de feiten die plaatsvinden binnen de familiecontext (vader, broer, familieleden) frequenter plaatsvinden dan die waarvan de dader geen familielid is.

3.1.3 Subjectieve ernst

Tabel 65. Hoe ervaart u de situatie waarin u verkeerde?, in %

	Vrouwen (N=88)	Mannen (N=34)	Totaal (N=122)
Helemaal niet erg	1,1%	9,1%	3,3%
Eerder niet erg	18,0%	15,2%	17,2%
Eerder erg	25,8%	30,3%	27,0%
Zeerg erg	52,8%	39,4%	49,2%
Weet het niet	1,1%	3,0%	1,6%
Geen antwoord	1,1%	3,0%	1,6%

We beschikken niet over gedetailleerde informatie over de ervaren situatie, noch over de omstandigheden ervan. We hebben echter wel gevraagd hoe slachtoffers de situatie waarin ze verkeerden, inschatten. De helft van de slachtoffers geeft aan de situatie van seksueel geweld waarin ze zich bevonden “zeer erg” te vinden (tabel 65). Iets meer dan een vijfde benoemt de situatie echter als “helemaal niet erg” of “eerder niet erg”. Er is geen significant verschil tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers ($p=0,228$). Uit tabel 66 blijkt dan weer dat de herhaalde situaties vaker als (zeer) erg worden beschouwd ($p=0,022$). Opvallend – en zeker relevant in het kader van de onderrapportering – is evenwel de vaststelling dat slachtoffers van geweldsituaties vaak vaak (meer dan 10 keer) “ik weet het niet” antwoorden op de vraag naar hun inschatting van de feiten. Ernstige geweldsituaties worden blijkbaar moeilijker onder woorden gebracht.

Tabel 66. Frequentie-index naar de subjectieve ernst van seksueel geweld vóór de leeftijd van 18 jaar (N=117)

Helemaal niet erg	1,585
Eerder niet erg	1,485
Eerder erg	1,842
Zeer erg	2,181
Weet het niet	3,909

3.1.4 Geweldervaringen toevertrouwen aan derden

We vroegen aan de respondenten of zij over de feiten met iemand hebben gesproken. Bij de analyse van deze vraag bleek echter dat er een fout was geslopen in de antwoordmodaliteiten, omdat de modaliteit “ik heb er met niemand over gesproken” ontbrak. Daarom, en omdat alle betrokken slachtoffers een gecodeerd antwoord hebben gekregen, kan enkel worden verondersteld dat degenen die er destijds niet over hebben gesproken, zijn gecodeerd onder “geen antwoord”, wat meteen ook het hoge percentage voor deze categorie verklaart.

Tabel 67. Hebt u met iemand over deze feiten gesproken?, in %

	Vrouwen (N=88)	Mannen (N=34)	Totaal (N=122)
Met een van ouders	29,5%	20,6%	27,0%
Met een familielid	12,5%	11,8%	12,3%
Met iemand op school	8,0%	11,8%	9,0%
Met de politie	4,5%	2,9%	4,1%
Met andere mensen	22,7%	8,8%	18,9%
Weet het niet	8,0%	11,8%	9,0%
Geen antwoord	14,8%	32,4%	19,7%

De interpretatie van deze gegevens moet dus, omwille van een onvolkomen codering, met enige omzichtigheid gebeuren. We stellen in tabel 67 vast dat mannelijke slachtoffers, net als voor geweld ervaren op volwassen leeftijd, minder over de feiten spreken dan vrouwen: één op drie mannelijke slachtoffers heeft er met niemand over gesproken; bij vrouwen is dat ongeveer 15%. Slechts uitzonderlijk wordt er aangifte gedaan bij de politie. Vrouwelijke slachtoffers lijken dit iets meer te doen dan mannen, maar het gaat hier om zeer kleine absolute aantallen en dus moeten de cijfers met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Vrouwen praten over de feiten ook meer met “anderen”, wellicht zijn dit in de eerste plaats vriendinnen of vrienden.

Gezien het beperkte aantal categorieën en aantallen, geven pogingen om deze resultaten te kruisen met andere variabelen negatieve tests en gekruiste tabellen met heel wat lege cellen. Dit aspect kan dus niet verder worden onderzocht.

3.2 GEVOLGEN VAN SEKSUEEL GEWELD VÓÓR DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR

We kunnen veronderstellen dat, in tegenstelling tot wat betreft de prevalentie van geweld op volwassen leeftijd, het voorkomen van feiten van seksueel geweld op jonge leeftijd een meer plausibele oorzakelijkheidsfactor vormt met betrekking tot de gevolgen op het vlak van geestelijke gezondheid en verstavingen. Echter, ook hier kunnen we gezondheidsproblemen niet zonder meer causaal verbinden met de ervaringen van geweld, aangezien in het onderzoek geen enkele beoordeling van dit verband werd gevraagd aan de respondenten.

Stress

Tabel 68. Dagen beschouwd als stresserend naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Helemaal niet stresserend	Niet al te stresserend	Een beetje stresserend	Redelijk stresserend	Zeer stresserend	Weet het niet
Geen slachtoffer	12,8%	16,4%	41,4%	23,6%	5,6%	,2%
Slachtoffer	12,3%	17,2%	33,6%	20,5%	16,4%	,0%

In tabel 68 zien we dat het aantal slachtoffers dat hun dagen “helemaal niet” stresserend, “niet al te” stresserend of “redelijk” stresserend vindt nagenoeg hetzelfde is bij slachtoffers en niet-slachtoffers. Anderzijds ervaren slachtoffers relatief gezien drie keer meer dan niet-slachtoffers hun dagen als “zeer stresserend”.

Depressie en angst

Tabel 69. Ervaring van depressie en angst gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Depressie/angst	Geen depressie/angst
Geen slachtoffer	5,5%	94,2%
Slachtoffer	15,7%	83,5%

Slachtoffers lijden ook drie keer meer dan niet-slachtoffers aan chronische depressies of angst; ze kampen overigens ook anderhalve keer vaker met depressie of angst dan respondenten die op volwassen leeftijd eender welke vorm van geweld ervoeren (zie tabel 22). Dit verschil is slechts deels toe te schrijven aan de grotere verhouding van vrouwen, in die zin dat, zoals tabel 70 toont, slachtofferschap een effect heeft zowel bij mannen als bij vrouwen, maar het effect is sterker bij vrouwen: bijna 20% van de vrouwen die slachtoffer waren van seksueel geweld leed de afgelopen 12 maanden aan depressies en angstaanvallen. In de literatuur worden depressie- of angststoornissen als pathologie frequent geassocieerd met ervaren geweld.⁴⁴

⁴⁴ Stith et al., ‘Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors’, pp. 65-98.

Tabel 70. Ervaring van depressie en angst gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Vrouwen met ervaring van depressie of angst	Mannen met ervaring van depressie of angst
Geen slachtoffer	7,4%	3,7%
Slachtoffer	19,3%	6,1%

Slapeloosheid

Tabel 71. Frequentie van slapeloosheid gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Nooit	Zelden	Soms	Meestal	Altijd	Weet het niet
Geen slachtoffer	45,5%	19,8%	19,9%	9,8%	4,9%	,2%
Slachtoffer	32,2%	20,7%	23,1%	14,0%	9,9%	,0%

Slachtoffers van seksueel geweld vóór de leeftijd van 18 jaar hebben vaker te kampen met slapeloosheid ($p=0,023$) dan enerzijds niet-slachtoffers en dan anderzijds zij die op volwassen leeftijd te maken kregen met eender welke vorm van geweld (zie tabel 25).

Gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva

Tabel 72. Gebruik van slaapmiddelen en antidepressiva gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Nooit	Af en toe	Regelmatig, maar nu niet meer	Regelmatig, en ook nu nog	Weet het niet
Geen slachtoffer	83,1%	3,0%	3,7%	10,1%	,1%
Slachtoffer	75,4%	1,6%	5,7%	16,4%	,8%

Als logisch gevolg van de grotere frequentie van depressiviteit en slapeloosheid, stellen we vast dat het gebruik van psychofarmaca groter is bij slachtoffers dan bij niet-slachtoffers. Wanneer we het gebruik van psychofarmaca van de respondenten die op minderjarige leeftijd seksueel geweld hebben ervaren vergelijken met dat van slachtoffers op volwassen leeftijd van eender welke vorm van geweld (zie tabel 26), dan zien we vooral een verschil in de categorieën van regelmatig gebruik.

In tegenstelling tot wat we hebben vastgesteld met betrekking tot het al dan niet ervaren van geweld op volwassen leeftijd (zie tabel 27 en 28), heeft slachtofferschap van seksueel geweld vóór 18 jaar geen significant effect op het gebruik van verboden middelen.

Zelfmoordpogingen

Tabel 73. Zelfmoordpogingen naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Een zelfmoordpoging	Meerdere zelfmoordpogingen	Geen zelfmoordpoging
Geen slachtoffer	1,4%	,7%	97,8%
Slachtoffer	5,8%	6,6%	87,6%

Bij zij die seksueel geweld hebben ervaren op minderjarige leeftijd stellen we een hoog aantal zelfmoordpogingen vast. De cijfers zijn ook veel hoger dan die van slachtoffers van eender welke vorm van geweld op volwassen leeftijd (zie tabel 29): we noteren twee keer meer eenmalige pogingen (2,6%, tegenover 5,8%), en vier keer meer meervoudige pogingen (1,5%, tegenover 6,6%). In de literatuur worden soortgelijke vaststellingen gedaan.⁴⁵

Psychologische raadplegingen

Tabel 74. Beroep doen op een psycholoog, psychiater, ... gedurende de afgelopen 12 maanden naar slachtofferschap vóór de leeftijd van 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Beroep op psycholoog of psychiater	Geen beroep op psycholoog of psychiater
Geen slachtoffer	4,2%	95,8%
Slachtoffer	13,9%	86,1%

De gegevens met betrekking tot het al dan niet een beroep doen op psychologische hulp liggen in lijn met die over de hiervoor besproken gevolgen. Zij die op minderjarige leeftijd te maken kregen met seksueel geweld raadplegen drie keer vaker dan niet-slachtoffers een psycholoog of psychiater, en twee keer zoveel dan de slachtoffers van eender welke vorm van geweld op volwassen leeftijd (zie tabel 32).

Overtuigingen over geweld binnen het koppel

We hebben ook nagegaan in welke mate deze ervaringen van seksueel geweld op minderjarige leeftijd de opvattingen over geweld binnen het koppel kunnen beïnvloeden. We hebben geen significant verschil gevonden in de standpunten van slachtoffers en niet-slachtoffers met betrekking tot de vraag of vrouwen verplicht zijn om seksuele betrekkingen te hebben met hun partner als ze daar geen zin in hebben, en of derden al dan niet moeten tussenkomen in het geval van mishandeling. Slachtoffers zijn het daarentegen wel meer eens met de stelling dat een persoon iemand zo ver kan drijven dat ze die verplichten om te slaan ($p=0,022$). Met andere woorden, een significante minderheid van slachtoffers spreekt geweld-daden in bepaalde omstandigheden goed.

⁴⁵ Feder, 'Women exposed to intimate partner violence', pp. 27-37.

Tabel 75. “Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar te slaan” naar slachtofferschap vóór 18 jaar (seksueel geweld), in %

	Helemaal akkoord	Eerder akkoord	Eerder niet akkoord	Helemaal niet akkoord	Weet het niet
Geen slachtoffer	4,4%	14,7%	19,9%	58,3%	2,2%
Slachtoffer	9,1%	19,0%	10,7%	60,3%	,8%

SEKSUEEL GEWELD ERVAREN VÓÓR DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR: SAMENVATTING

- 8,9% van de vrouwen en 3,2% van de mannen heeft gedwongen seksuele aanrakingen of betrekkingen ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar, wat hoger is dan de prevalentie van dezelfde feiten na 18 jaar.
- De grote meerderheid van het seksueel geweld vóór 18 jaar is gebeurd door iemand uit de naaste omgeving of door familieleden, vooral indien het vrouwelijke slachtoffers betreft. Slechts zelden gaat het om seksueel geweld gepleegd door de partner. In de helft van de gevallen betreft het alleenstaande feiten, vooral wanneer de dader geen verwante is.
- 80% van de slachtoffers ervaart de gerapporteerde feiten als “vrij erg” of “heel erg”.
- Slechts 60% van de mannelijke slachtoffers, tegenover 77% van de vrouwelijke slachtoffers, heeft over deze feiten gesproken met iemand.
- De gevolgen van seksueel geweld ervaren op minderjarige leeftijd voor de actuele gezondheid zijn nog groter dan die van geweld ervaren op volwassen leeftijd, en dat in termen van depressie, slapeloosheid en in het bijzonder zelfmoordpogingen. Deze slachtoffers doen ook vaker een beroep op psychologische hulp.

HOOFDSTUK 3. GEWELD BINNEN HET KOPPEL EN DOOR DE EX-PARTNER

3

- 1 INLEIDING
- 2 ALGEMENE CIJFERS
- 3 GEWELDERVARINGEN TOEVERTROUWEN AAN DERDEN
- 4 GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD EN HOUDING VAN HET
SLACHTOFFER TEGENOVER GEWELD

1 INLEIDING ⁴⁶

In dit hoofdstuk behandelen we alle partnergeweld ervaren in de loop van de laatste 12 maanden. In het kader van dit onderzoek hebben we het concept van partnergeweld uitgebreid naar de ex-partner. Zo hebben we naast geweld gepleegd door de partner, ook geweld gepleegd door de ex-partner in aanmerking genomen (onafgezien van het feit of de respondent op het moment van de afname van de enquête al dan niet een relatie heeft).

Het begrip “koppel” wordt hier beschouwd in brede zin: partnerschap in het kader van een kerngezin, met of zonder kind(eren), met of zonder wettelijke band, de twee partners kunnen samenwonen of apart. De partner is dus niet alleen de persoon met wie men samenleeft, maar kan ook het vriendje of vriendinnetje zijn, de verloofde, Tabel 76 illustreert deze verschillende mogelijke situaties.

Tabel 76. Partnersituatie in functie van geslacht, in absolute cijfers en in %

	Geen relatie en geen contact met ex-partner	Heeft momenteel een relatie		Contact met de ex-partner			Totaal
		Heeft een relatie en woont samen met partner	Heeft een relatie, maar woont niet samen met partner	Heeft een relatie en heeft contact gehad met ex-partner	Gescheiden ⁴⁷ gedurende de afgelopen 12 maanden en heeft contact gehad met ex-partner	Geen relatie gedurende de afgelopen 12 maanden en heeft contact gehad met ex-partner	
Vrouw	213	504	83	87	55	52	994
	21,4%	50,7%	8,4%	8,8%	5,5%	5,2%	100,0%
Man	150	673	63	63	53	18	1.020
	14,7%	66,0%	6,2%	6,2%	5,2%	1,8%	100,0%
Totaal	363	1.177	146	150	108	70	2.014
	18,0%	58,4%	7,2%	7,4%	5,4%	3,5%	100,0%

65,6% van de respondenten verklaart samen te wonen of een relatie te hebben. 7,4% van hen heeft contact gehad met de ex-partner in de loop van de laatste 12 maanden. 18% (waaronder 58,7% vrouwen) heeft geen relatie en heeft geen enkel contact gehad met een ex-partner in het voorbije jaar. 5,4% is gescheiden of uit elkaar gegaan in de loop van de laatste 12 maanden, en 3,5% heeft geen relatie, maar heeft contact gehad met hun ex-partner. Het is interessant te zien dat vooral vrouwen (74,3%) verklaren contact te hebben met de ex-partner als ze geen relatie hebben.

Uit tabel 77 blijkt dat de partnersituatie gecorreleerd is met de leeftijd. Jongeren hebben vaker geen relatie, of wonen niet samen met de partner als ze een relatie hebben. Vanaf de leeftijd van 25 jaar woont de meerderheid van de respondenten samen met de partner.

⁴⁶ Er kan een licht verschil zijn tussen de absolute aantallen in de tabellen in dit en volgende hoofdstukken ten gevolge van een weging die achteraf is gebeurd. De cijfers zijn afgerond naar de lagere of de hogere eenheid, waardoor er af en toe een eenheid minder of meer is.

⁴⁷ Met “gescheiden” wordt in het vervolg van het rapport niet enkel de echtscheiding van getrouwde koppels bedoeld, maar een relatiebreuk in het algemeen, dus zowel van getrouwde koppels, als van al dan niet wettig samenwonenden en van koppels die niet samenwoonden.

Tabel 77. Partnersituatie in functie van de leeftijd, in absolute cijfers en in %

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar	Totaal
Geen relatie en geen contact met ex-partner	92 25,3%	54 14,9%	30 8,3%	47 12,9%	58 16,0%	82 22,6%	363 100,0%
Heeft een relatie en woont samen met partner	22 1,9%	243 20,6%	313 26,6%	230 19,5%	197 16,7%	173 14,7%	1.178 100,0%
Heeft een relatie, maar woont niet samen met partner	59 40,4%	31 21,2%	13 8,9%	23 15,8%	15 10,3%	5 3,4%	146 100,0%
Heeft een relatie en heeft contact gehad met ex-partner	27 18,0%	31 20,7%	38 25,3%	27 18,0%	21 14,0%	6 4,0%	150 100,0%
Gescheiden gedurende de afgelopen 12 maanden en heeft contact gehad met ex-partner	41 38,0%	33 30,6%	14 13,0%	10 9,3%	6 5,6%	4 3,7%	108 100,0%
Geen relatie gedurende de afgelopen 12 maanden en heeft contact gehad met ex-partner	8 11,3%	14 19,7%	12 16,9%	23 32,4%	11 15,5%	3 4,2%	71 100,0%

2 ALGEMENE CIJFERS

2.1 OPERATIONALISERING VAN GEWELD

We harnemen in tabel 78 de verschillende daden die werden geïdentificeerd om partnergeweld in de loop van de laatste 12 maanden te kwantificeren.

Tabel 78. Geselecteerde gewelddaden in het kader van partnergeweld

Partner	Ex-partner
<i>Verbaal en psychologisch geweld</i>	
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden
Controle van relaties	Worden gevolgd, gestalkt, doodsbedreiging
Poging om contacten met familie en vrienden te beperken	
Weigeren te praten of te overleggen	
Intimidaties	
Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen	Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen
<i>Economisch geweld</i>	
Inpalmen van inkomsten, van spaarcenten of schulden maken	
<i>Fysiek geweld</i>	
Gooien met een voorwerp, duwen, brutaal aanpakken	

Krabben, hardhandig beetpakken, bijten, aan de haren trekken	
Een kaakslag, een vuistslag, een schop geven of slaan met een voorwerp dat verwondt	Een kaakslag geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging
De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten, achterlaten langs de weg	
<i>Seksueel geweld</i>	
Onterende of vernederende seksuele voorstellen	
Gedwongen seksuele aanrakingen, (poging tot) gedwongen seksuele betrekkingen	Gedwongen seksuele aanrakingen, (poging tot) gedwongen seksuele betrekkingen

In tabel 79 en tabel 80 stellen we voor elke categorie van gewelddaad het aantal respondenten (man/vrouw) voor dat heeft verklaard deze vorm van geweld te hebben ervaren vanwege hun partner of hun ex-partner in de loop van de laatste 12 maanden.

Wat verbaal geweld betreft (beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden), verwijzen de cijfers naar de daden die het afgelopen jaar tenminste drie keer werden ervaren. Voor psychologisch, economisch, fysiek en seksueel geweld omvat de verhouding de personen die één of meerdere keren agressie hebben ondergaan.

Gezien de kleine absolute aantallen in elk van de geïdentificeerde categorieën, is het onvermijdelijk de verdere analyses te doen aan de hand van een combinatie van vormen van geweld. De constructie van deze indicatoren – wanneer omschrijven we iemand als “slachtoffer van geweld”, wanneer als “slachtoffer van ernstig geweld”, enzovoort – is een sleutelement in het onderzoek. De ontwikkeling van dergelijke indicatoren dient vooraf te gaan aan de verkenning van de risicofactoren, vóór het ervaren geweld, en gevolgd door de gevolgen ervan, zodat de definitie van de indicatoren een aanzienlijk deel van de statistische bewerkingen bepaalt. Op basis van de definitie van slachtofferschap zullen bepaalde observaties bij de analyse immers in één of andere categorie worden ingedeeld.

Tabel 79. Gewelddaden door huidige partner, in absolute cijfers en in %

	Vrouw		Man	
	N	%	N	%
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	7	1%	8	1%
Controle van relaties	34	5%	46	6%
Poging om contacten met familie of vrienden te beperken	28	4%	16	2%
Weigeren te praten of te overleggen	46	7%	41	5%
Intimidaties	24	4%	17	2%
Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen	5	1%	4	0%
Inpalmen van inkomsten, van spaarcenten of schulden maken	3	0%	1	0%

Gooien met een voorwerp, duwen, brutaal aanpakken	12	2%	4	0%
Krabben, hardhandig beetpakken, bijten, aan de haren trekken	4	1%	2	0%
Een kaakslag, een vuistslag, een schop geven of slaan met een voorwerp dat verwondt	5	1%	2	0%
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	1	0%	1	0%
De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten, achterlaten langs de weg	2	0%	0	0%
Onterende of vernederende seksuele voorstellen	3	0%	0	0%
Gedwongen seksuele aanrakingen, (poging tot) gedwongen seksuele betrekkingen	2	0%	0	0%

Tabel 80. Gewelddaden door ex-partner, in absolute cijfers en in %

	Vrouw		Man	
	N	%	N	%
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	26	13%	16	12%
Worden gevolgd, gestalkt, doodsbedreiging	14	7%	4	3%
Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen	6	3%	4	3%
Een kaakslag geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen	3	2%	2	1%
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	2	1%	0	0%
Gedwongen seksuele aanrakingen, (poging tot) gedwongen seksuele betrekkingen	2	1%	0	0%

We hebben onze analyse gebaseerd op drie indicatoren:

- binaire indicator: geen slachtoffer van geweld / slachtoffer van minstens één daad van geweld;
- indicator die de "vorm van ervaren geweld" (verbaal, psychologisch, fysiek, seksueel) opneemt;
- synthetische indicator geconstrueerd volgens de volgende modaliteiten: matig geweld, ernstig geweld, heel ernstig geweld.

Deze drie indicatoren zijn, zoals we zullen zien, meestal gecorreleerd, maar ze laten toe om verschillende realiteiten te belichten. Om te beginnen geven we de algemene cijfers voor elk van de drie indicatoren op basis van sleutelvariabelen. In tweede instantie zullen ze dienen als onafhankelijke variabelen bij de analyse van de risicofactoren, de gevolgen en de toevertrouwing.

2.2 SLACHTOFFERSCHAP VAN PARTNERGEWELD GEDURENDE DE LAATSTE TWAALF MAANDEN

Tabel 81. Prevalentie van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, in absolute cijfers en in %

	N	%
Geen slachtoffer	1.444	87,5%
Slachtoffer	206	12,5%
Totaal	1.651	100,0%

In tabel 81 stellen we vast dat 12,5% van de respondenten verklaart minstens één daad van geweld te hebben ervaren door hun partner of ex-partner in de loop van de laatste 12 maanden. Als deze gegevens worden uitgesplitst naar geslacht (tabel 82), dan zien we dat vrouwen (14,9%) statistisch gezien vaker slachtoffer zijn van partnergeweld dan mannen (10,5%). Ook het aantal ervaren daden verschilt: 6,8% van de vrouwen verklaart meer dan één gewelddaad te hebben ervaren, tegenover slechts 3,7% van de mannen.

Tabel 82. Prevalentie van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Vrouw	Man	Totaal
Geen geweld	665	779	1.444
	85,1%	89,5%	87,5%
Eén daad van geweld	63	59	122
	8,1%	6,8%	7,4%
Meer dan één daad van geweld	53	32	85
	6,8%	3,7%	5,1%
Totaal	781	870	1.651
	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,008$

Als de gegevens worden gedifferentieerd in functie van de partnersituatie (tabel 83), dan merken we wat betreft vrouwen dat 87,7% van zij met een relatie geen slachtoffer is van partnergeweld. De vrouwen wier partnerrelatie de afgelopen 12 maanden is verbroken, en zij die contact hebben met hun ex-partner worden relatief gezien vaker slachtoffer van geweld: respectievelijk 18,2% en 24,6% van hen heeft partnergeweld ervaren gedurende de laatste 12 maanden. Bij mannen zijn zij die de afgelopen 12 maanden de relatie hebben verbroken het minste slachtoffer, gevolgd door mannen die een relatie hebben en zij die contact houden met de ex-partner. Voor elk van deze afzonderlijke categorieën bestaat er enkel in de categorie van koppels die tijdens de laatste 12 maanden zijn gescheiden een significant verschil tussen mannen en vrouwen.

Man	Geen geweld	56	151	161	160	136	115	779
		88,9%	90,4%	87,5%	91,4%	87,7%	91,3%	89,5%
	Geweld	7	16	23	15	19	11	91
		11,1%	9,6%	12,5%	8,6%	12,3%	8,7%	10,5%
	Totaal	63	167	184	175	155	126	870
100,0%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$p=0,076$

$p=0,763$

Regionaal gezien (tabel 85), merken we dat er een significant verschil is in prevalentie tussen Wallonië en de andere regio's. 16,3% van de Waalse respondenten verklaart partnergeweld te hebben ervaren, tegenover 11% tot 12% in Vlaanderen en Brussel.

Tabel 85. Prevalentie van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de regio van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Geen geweld	Geweld	Totaal
Brussel FR	81	11	92
	88,0%	12,0%	100,0%
Wallonië	417	81	498
	83,7%	16,3%	100,0%
Brussel NL	16	2	18
	88,9%	11,1%	100,0%
Vlaanderen	931	111	1042
	89,3%	10,7%	100,0%
Totaal	1445	205	1650
	87,6%	12,4%	100,0%

$p=0,020$

Als deze cijfers worden uitgesplitst naar geslacht (tabel 86), dan zien we dat er enkel voor vrouwen een significant verschil bestaat. 22,1% van de vrouwen die in Wallonië wonen verklaart partnergeweld te hebben ervaren, tegenover 11% tot 14% van zij die in Vlaanderen of Brussel wonen.

Tabel 86. Prevalentie binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de regio en het geslacht van het slachtoffer

		Geen geweld	Geweld	Totaal
Vrouw	Brussel FR	42	7	49
		85,7%	14,3%	100,0%
	Wallonië	148	42	190
		77,9%	22,1%	100,0%
	Brussel NL	8	1	9
		88,9%	11,1%	100,0%
	Vlaanderen	467	66	533
		87,6%	12,4%	100,0%
	Totaal	665	116	781
		85,1%	14,9%	100,0%
Man	Brussel FR	39	4	43
		90,7%	9,3%	100,0%
	Wallonië	269	40	309
		87,1%	12,9%	100,0%
	Brussel NL	7	2	9
		77,8%	22,2%	100,0%
	Vlaanderen	464	46	510
		91,0%	9,0%	100,0%
	Totaal	779	92	871
		89,4%	10,6%	100,0%

$p=0,014$

$p=0,211$

2.3 VORM EN DUUR VAN HET ERVAREN GEWELD

Naast de binaire prevalentie (al dan niet slachtoffer van geweld) lijkt het belangrijk om rekening te houden met de vormen van geweld (verbaal en psychologisch geweld, fysiek geweld en seksueel geweld) waarvan de respondenten slachtoffer zijn.

Tabel 87. Prevalentie van de verschillende vormen van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Geen geweld	665	779	1.444
	85,3%	89,5%	87,5%
Verbaal of psychologisch geweld	93	84	177
	11,9%	9,7%	10,7%
Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	15	7	22
	1,9%	,8%	1,3%

Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	7	0	7
	,9%	,0%	,4%
Totaal	780	870	1.650
	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,002$

Tabel 87 toont dat psychologisch of verbaal geweld betrekking heeft op bijna 11% van de respondenten. 1,3% van de respondenten (1,9% vrouwen, tegenover 0,8% mannen) heeft verklaard fysiek geweld te hebben ervaren; seksueel geweld binnen het koppel werd ervaren door 0,9% van de vrouwen. Deze eerste vaststelling toont aan dat de vaak gebruikte term “geslagen vrouwen” geen rekenschap geeft van de totaliteit van partnergeweld, aangezien vooral psychologisch geweld het meest lijkt voor te komen. We noteren tevens dat er een statistisch verband bestaat tussen de vorm van geweld en het geslacht van de respondent: vrouwen zijn vaker slachtoffer van psychologisch, fysiek en seksueel geweld binnen de partnerrelatie dan mannen. Niettemin is ook een niet te verwaarlozen aantal mannen slachtoffer van geweld.

Tabel 88. Prevalentie van de verschillende vormen van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht en de partnersituatie van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

		Met een relatie	Gescheiden in de afgelopen 12 maanden	Ex-partner	Totaal
Vrouw	Geen geweld	515	45	104	664
		87,7%	81,8%	75,4%	85,1%
	Verbaal of psychologisch geweld	59	8	27	94
		10,1%	14,5%	19,6%	12,1%
	Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	8	1	6	15
		1,4%	1,8%	4,3%	1,9%
Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	5	1	1	7	
	,9%	1,8	,7%	,9%	
Totaal	587	55	138	780	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Man	Geen geweld	667	51	62	780
		90,6%	94,4%	75,6%	89,4%
	Verbaal of psychologisch geweld	64	3	18	85
		8,7%	5,6%	22,0%	9,7%
	Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	5	0	2	7
		,7%	,0%	2,4%	,8%
	Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	0	0	0	0
		,0%	,0%	,0%	,0%
	Totaal	736	54	82	872
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,011$

$p=0,001$

Hoewel het ervaren van partnergeweld sterk geslachtsgebonden is, blijkt het soort partnerrelatie de meest bepalende factor te zijn (tabel 88). Zo verklaren respondenten die contact hebben met hun ex-partner twee keer meer psychologisch of verbaal geweld te ervaren dan zij die een relatie hebben. Ook fysiek geweld komt bij hen meer voor. Het hoge aantal gevallen van verbaal of psychologisch geweld vanwege de ex-partner, wordt deels verklaard door de aard van de relatie tussen de respondent en de dader. Enerzijds lijkt het gemakkelijker feiten gepleegd door een ex-partner te rapporteren dan feiten die worden gepleegd door de huidige partner. Anderzijds tonen verschillende studies aan dat er bij een breuk soms een dynamiek ontstaat waarbij de ex-partner, vaak onder invloed van de nieuwe partner, wordt zwartgemaakt.

Voor de afzonderlijke categorieën bestaat er een significant verschil tussen mannen en vrouwen voor de respondenten met een relatie, en voor de respondenten die de afgelopen 12 maanden zijn gescheiden. Wat betreft geweld van de ex-partner vinden we gelijkaardige cijfers voor mannen en vrouwen voor elk van de gewelddaden.

Zoals tabel 89 illustreert, is fysiek geweld meestal meervoudig en gaat het samen met psychologisch of verbaal geweld. Terwijl 65,7% van de slachtoffers van psychologisch geweld één enkele gewelddaad heeft opgegeven, daalt dat aandeel naar 18,2% voor fysiek geweld. De mediaan ligt tussen 3 en 4 daden.

Tabel 89. Aantal ervaren gewelddaden binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de vorm van geweld, in absolute cijfers en in %

	Aantal aangegeven daden									Totaal
	0	1	2	3	4	5	6	8	9	
Geen geweld	1.444	0	0	0	0	0	0	0	0	1.444
	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Verbaal of psychologisch geweld	0	117	36	16	7	2	0	0	0	178
	,0%	65,7%	20,2%	9,0%	3,9%	1,1%	,0%	,0%	,0%	100,0%

Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	0	4	1	5	7	2	2	0	1	22
	,0%	18,2%	4,5%	22,7%	31,8%	9,1%	9,1%	,0%	4,5%	100,0%
Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	0	1	0	1	2	1	0	2	0	7
	,0%	14,3%	,0%	14,3%	28,6%	14,3%	,0%	28,6%	,0%	100,0%
Totaal	1.444	122	37	22	16	5	2	2	1	1.651
	87,5%	7,4%	2,2%	1,3%	1,0%	,3%	,1%	,1%	,1%	100,0%

Wat de duur van het geweld betreft (tabel 90), die bedraagt in 90,2% van de situaties minder dan één jaar. We vinden hierbij geen verschil tussen vrouwen en mannen. Gezien de kleine absolute aantallen in de andere categorieën, kan de duur niet worden gekruist met andere variabelen, zoals de vormen van geweld of de ernst ervan.

Tabel 90. Duur van de ervaren gewelddaden binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht, in absolute cijfers en in %

	Minder dan 1 jaar	1 tot 5 jaar	5 tot 10 jaar	Meer dan 10 jaar	Totaal
Vrouw	96	5	3	2	106
	90,6%	4,7%	2,8%	1,9%	100,0%
Man	70	6	2	0	78
	89,7%	7,7%	2,6%	,0%	100,0%
Totaal	166	11	5	2	184
	90,2%	6,0%	2,7%	1,1%	100,0%

$p = 0,751$

2.4 ERNST VAN HET ERVAREN GEWELD

Gezien de kleine absolute aantallen voor elke vorm van geweld, moeten we de verschillende variabelen indelen in categorieën en een synthetische indicator vormen om de ernst van het ervaren geweld te bepalen. Het synthetische karakter van deze indicator zal er onvermijdelijk toe leiden dat de resultaten de fijnere en gedetailleerde beschrijvingen die kunnen worden gemaakt van slachtofferschap, en die genuanceerd en met voorzichtigheid worden benaderd, deels maskeren: het risico bestaat dat “het” cijfer dat voortkomt uit de berekening van deze indicator wordt gebruikt in de media om de mate van ervaren geweld algemeen voor te stellen, zodat de strategische en politieke inzet aanzienlijk is.

De gebruikte terminologie zou ook gevolgen kunnen hebben op het vlak van externe communicatie als men naar het concept “ernst” verwijst met een schaal die de intrinsieke ernst van de gerapporteerde feiten (bijvoorbeeld ervan uitgaand dat seksueel geweld altijd “heel erg” is) combineert met de frequentie (als, voor de intrinsiek moeilijker te categoriseren feiten zoals verbaal geweld, in het verlengde van de definitie van stalken, een herhaling van op zich weinig ernstige feiten wordt gezien als een typische geweldindex). We combineren dus de beoordeling van de feiten, de frequentie en de verscheidenheid ervan in één enkele schaal, die we moeten benoemen. In dit geval verwijst de benaming “ernst” voor het geheel van deze schaal in principe naar slechts een deel van de classificatie.

De gevolgen van het gebruik van deze synthetische indicator betreffen zowel de mogelijk ondeskundige interpretatie van journalisten en het grote publiek als de vergelijkingen die zullen worden gemaakt met in principe onvergelijkbare gegevens, hetzij in de tijd, hetzij in de ruimte. Bij de opmaak van de vragenlijst zijn we uitgegaan van de mogelijkheid tot internationale vergelijkbaarheid van de resultaten. Daaruit volgt dat de methodologische keuzes werden aangepast aan de constructie van indicatoren die elders werden weerhouden. Ook al werd de opmaak van de vragenlijst door dat principe geleid, dan nog duiken er al snel averechtse gevolgen van deze constructie op, aangezien de voorwaarden voor de berekening van de indicator niet strikt identiek zijn – en dat kunnen ze nooit voor 100% zijn.

2.4.1 Vorming van de indicator

De directe vergelijkbaarheid van de resultaten van voorliggend onderzoek met de Franse ENVEFF-enquête zou veronderstellen dat precies dezelfde berekening dient te worden gebruikt. Maar omdat we in dit onderzoek de verschillende sferen waar geweld kan worden ervaren ruimer wilden benaderden, hebben we het aantal soorten feiten beperkt.

Dit verschil tussen het aantal afzonderlijk geïnventariseerde feiten in het Franse onderzoek (22) en in onderhavig onderzoek (14), zorgt er technisch voor dat de toepassing van een identieke berekeningsmethode zou leiden tot feitelijk veel te beperkende criteria bij het in overweging nemen van de verschillende gewelddaden. We moeten dus een indicator ontwikkelen die de filosofie van het Franse onderzoek respecteert en die tegelijk is aangepast aan de kenmerken van het onze.

We zullen deze indicator enkel gebruiken voor de analyse van “geweldsituaties” binnen het koppel. Om de onderliggende mechanismen voor het voortduren van partnergeweld te begrijpen, in het bijzonder de modaliteiten van de bestendinging ervan, maken we een onderscheid tussen de respondenten met een relatie, de respondenten ondervraagd over de verbroken relatie in de loop van het jaar, en de contacten met de ex-partner. Zoals we hebben vastgesteld, verschillen de prevalentiecijfers bij de personen met een relatie van die bij de respondenten die onlangs zijn gescheiden.

Tabel 91. Een synthetische indicator kiezen

We hebben drie verschillende indicatoren getest, waarbij telkens het vereiste niveau voor de kwalificatie “heel ernstig” licht werd verhoogd en waarbij voor de laatste ook de toegangsdrempel van “ernstige situaties” werd versterkt.

Om de categorie van slachtoffers niet aan te tasten, lijkt het onvermijdelijk om, net zoals in het Franse ENVEFF-onderzoek, de respondenten die antwoorden in het geheel genomen (d.i. met uitsluiting van elk ander feit) “zelden” of minder (zijnde minder dan drie keer in de loop van de laatste 12 maanden) verbaal geweld (beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden) te hebben ervaren niet op te nemen. De eerste twee indicatoren die we voorstellen, weerhouden dit toegangscriterium, en verschillen alleen voor het verdelingscriterium “ernstig” – “heel ernstig”.⁴⁸

Indicator 1

Verbaal of psychologisch geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van psychologisch geweld heeft ervaren.
	Als de persoon maximaal “zelden” verbaal geweld heeft ervaren.
Erg	Als de persoon “zelden” of “enkele keren” een daad van psychologisch geweld heeft ervaren.
	Als de persoon “enkele keren” verbaal geweld heeft ervaren.
	Als de persoon “zelden” twee daden van psychologisch geweld heeft ervaren.
Heel erg	Als de persoon “vaak” een daad van geweld heeft ervaren.
	Als de persoon minstens “zelden” meerdere daden van psychologisch geweld heeft ervaren.

Fysiek geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van fysiek geweld heeft ervaren.
Erg	Als de persoon maximaal “zelden” een daad van fysiek geweld heeft ervaren.
Heel erg	Als de persoon minimum “enkele keren” een daad van fysiek geweld heeft ervaren.
	Als de persoon minimum “zelden” twee (verschillende) daden van fysiek geweld heeft ervaren.

Seksueel geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van seksueel geweld heeft ervaren.
Heel erg	Als de persoon minimum “zelden” een daad van seksueel geweld heeft ervaren.

We zien dus dat het overgangscriterium van “erg” naar “heel erg” is beperkt tot een herhaling van psychologisch of fysiek geweld dat verder gaat dan “zelden”, of de aanwezigheid van tenminste twee vormen van dit geweld. De verscheidenheid wordt dus in aanmerking genomen, maar slechts minimaal.

⁴⁸ Zonder te beperkend te willen zijn, kunnen de verschillende frequenties als volgt worden becijferd: “zelden” = 1 tot 3 keer; “enkele keren” = 4 tot 10 keer; “vaak” = meer dan 10 keer; “systematisch” = (bijna) alle dagen.

We hebben een indicator geconstrueerd met minder strikte criteria dan die van het Franse ENVEFF-onderzoek. Het verbaast dan ook niet dat dit resulteert in een hoger percentage "slachtoffers van geweld": in de ENVEFF-enquête werd 6,7% vrouwen met een relatie geïdentificeerd die "erg geweld" hebben ervaren, tegenover 2,3% die "heel erg" geweld hebben ervaren.

Hoewel er op zich geen reden is om te streven naar een overeenkomst met de Franse resultaten - niets wijst erop dat ze dezelfde moeten zijn in België als in Frankrijk -, heeft de vergelijking een methodologisch nut, in die zin dat men ziet in welke mate de gekozen criteria de grens kunnen bepalen tussen "erg" en "heel erg" geweld. Dit onderscheid heeft per definitie een willekeurige component, en de relatieve verhouding tussen "erg" en "heel erg" lijkt erop te wijzen dat men een gelijkaardig onderscheid maakt.

Indicator 2

Deze indicator is gebaseerd op een index waarbij "zelden" = 1, "enkele keren" = 2, enzovoort, en de indexen worden opgeteld voor elk gerapporteerd feit. De drempel van "heel erg" wordt bepaald op 4. De verstrakking van de criteria gebeurde op dezelfde manier voor fysiek geweld, waar de drempel van "heel erg" wordt bereikt als een soort feit "vaak" (of een index van 3) wordt gerapporteerd of een combinatie van feiten die de index 3 behaalt (bijvoorbeeld een "zelden" voorkomend feit en een ander "enkele keren", of drie verschillende feiten "zelden"). Voor seksueel geweld volstaat, zoals bij indicator 1, een "zelden" voorkomend feit om in de categorie "heel erg" te worden opgenomen.

Deze indicator geeft binnen onze steekproef de volgende verdeling:

	N	%
Geen geweld of zelden verbaal geweld	1.301	88,4%
Ernstig geweld	130	8,9%
Heel ernstig geweld	41	2,8%

Indicator 3

Naast de onmogelijkheid om een identiek criterium te gebruiken voor de verscheidenheid, gezien het verschillende aantal categorieën van feiten, merken we op dat de Franse indicator voor wat betreft psychologisch geweld meer "eist" voor de toegang tot de categorie "erg". Men wordt niet als slachtoffer van psychologisch geweld "gekwalificeerd" als het slechts "zelden" wordt gerapporteerd (ongeacht de verscheidenheid ervan), en men moet meer dan drie maal "af en toe" psychologisch geweld hebben ervaren om te worden beschouwd als slachtoffer van een "ernstige" situatie. Dit zou er ons dus kunnen toe aanzetten om onze basisvoorwaarden strikter te maken, en om een derde indicator voor te stellen, waarbij psychologisch geweld (andere dan beledigingen en kritiek) pas "kwalificerend" is als het tenminste "af en toe" wordt gerapporteerd, of als er ten minste twee soorten van deze inbreuken worden gerapporteerd. Met andere woorden, de indicator blijft dezelfde als hiervoor, maar degenen die slechts "zelden" werden gecontroleerd OF intimidaties, enzovoort hebben ervaren, worden niet geïdentificeerd als slachtoffers.

Deze indicator geeft binnen onze steekproef de volgende verdeling:

	N	%
Geen geweld of zelden verbaal geweld	1.382	93,8%

Ernstig geweld	52	3,5%
Heel ernstig geweld	39	2,6%

We merken vooral het opvallende effect op dat deze lichte verstrakking van de voorwaarden heeft op het algemene resultaat van de indicator: terwijl de eerste indicatoren de Belgische vrouwen klassificeerden als vaker slachtoffer (totale prevalentie van 11,6%, tegenover 9% in Frankrijk), blijft deze indicator onder de Franse prevalentie (6,2%, tegenover 7,3%), hoewel onze criteria formeel minder eisend blijven dan de Franse. De verdeling tussen "ernstig" en "heel ernstig" wordt daarentegen niet gerespecteerd, aangezien de twee categorieën bij de vrouwen hetzelfde gewicht hebben.

Dit opmerkelijke verschil volgend op een vrij kleine verandering van de criteria geeft aan dat er in onze gegevens een groot aantal "slachtoffers" is opgenomen voor tamelijk zeldzame feiten. Er is dus een aanzienlijke impact te verwachten van deze criteria op de identificatie van groepen personen die worden gekenmerkt door "geweldsituaties", zoals beschreven door de Franse auteurs, voor de aanzienlijke gevolgen op het leven en de gezondheid van deze personen.

Als we de gevolgen verkennen die worden ervaren door de personen die worden ingedeeld in functie van de drie beschouwde indicatoren, dan wordt bevestigd dat de verstrakking van de indelingsvoorwaarden voor "ernstig geweld" en "heel ernstig geweld" leidt tot een grotere karakterisering van de aldus ingedeelde personen. De volgende tabel toont de gemiddelden van een score, berekend op basis van Q145 ("Hebt u als gevolg van deze feiten uw dagelijkse activiteiten en/of uw beroepsactiviteiten moeten veranderen of onderbreken?") en Q146 tot 155 (lijst van de gevolgen waaronder angst, schuldgevoel, gebrek aan zelfvertrouwen, agressiviteit, enzovoort).

	Indicator 1	N	Indicator 2	N	Indicator 3	N
Geen geweld (code 0)	0,0162	1.301	0,0162	1.301	0,0582	1.382
Ernstig geweld	0,9012	117	1,0101	130	1,4929	52
Heel ernstig geweld	3,2033	54	3,6267	41	3,6631	39

De overgang van indicator 1 naar de meer restrictieve indicator 2 heeft tot gevolg dat de scores met betrekking tot de gevolgen stijgen, aangezien de meest typerende gevallen worden geselecteerd onder "heel ernstig". Dit lijkt overeen te komen met de logica van de definitie van de hoger vermelde "geweldsituaties". Indicator 3, waarbij de toegangsdrempel voor de categorie "ernstig" werd verhoogd, verhoogt ook de "matige gevolgen", in het bijzonder van de tussenliggende categorie, maar het feit dat 80 personen worden "overgebracht" naar code 0, doet evenzeer de score ervan stijgen.

Als zodanig geven deze scores aan dat we plausibele categorieën verkrijgen, maar ze stellen ons niet in staat te beslissen tussen indicator 2 en 3. We zien namelijk dat, als de 82 personen worden afgezonderd die werden "verhuisd" van categorie door de verstrenging van de criteria van indicator 3, hun gevolgscore 0,7880 bedraagt, zijnde dicht bij die van de categorie "ernstig" dan die van de "code 0". We stellen dus een indicator voor met vier posities, waarbij we een tussenliggende categorie "matig geweld" invoegen tussen de "code 0" en "ernstig geweld". Deze indicator zou de volgende kenmerken vertonen.

De laatste indicator zal worden weerhouden voor de volgende analyses.

Weerhouden indicator

Verbaal of psychologisch geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van psychologisch geweld heeft ervaren.
	Als de persoon maximaal "zelden" verbaal geweld heeft ervaren.
Matig	Als de persoon "zelden" (een daad van) psychologisch geweld heeft ervaren.
Erg	Als de persoon "af en toe" of "vaak" een daad van psychologisch geweld heeft ervaren.
	Als de persoon "af en toe" of "vaak" verbaal geweld heeft ervaren.
	Als de persoon "zelden" maximaal drie daden van psychologisch geweld heeft ervaren.
	Als de persoon een combinatie van twee daden heeft ervaren waarvan één in het ergste geval "af en toe".
Heel erg	Als de persoon systematisch een daad van verbaal geweld heeft ervaren.
	Als de persoon minimum "zelden" meer dan drie gewelddadens heeft ervaren.
	Als de persoon tenminste "af en toe" een combinatie van twee daden heeft ervaren.

Fysiek geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van fysiek geweld heeft ervaren.
Erg	Als de persoon "zelden" of "af en toe" een daad van fysiek geweld heeft ervaren.
	Als de persoon "zelden" twee daden van fysiek geweld heeft ervaren.
Heel erg	Als de persoon minimum "vaak" een daad van fysiek geweld heeft ervaren.
	Als de persoon minimum "af en toe" twee daden van fysiek geweld heeft ervaren.

Seksueel geweld	
0	Als de persoon geen enkele daad van seksueel geweld heeft ervaren.
Heel erg	Als de persoon minimum "zelden" een daad van seksueel geweld heeft ervaren.

De indicator geeft de volgende scores:

Voorgestelde indicator	Score gevolgen	N	% van de personen met een relatie
Geen geweld (code 0)	0,0162	1.301	88,4%
Matig geweld	0,7402	80	5,5%
Ernstig geweld	1,4929	52	3,5%
Heel ernstig geweld	3,6631	39	2,6%

2.4.2 Prevalentie van geweld binnen het koppel

In dit deel over de prevalentie van ervaren partnergeweld heeft de voorgestelde indicator betrekking op het koppel en de ex-partners.

Tabel 92. Synthetische indicator geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Geen geweld	665	779	1.444
	85,3%	89,5%	87,5%
Matig geweld	37	46	83
	4,7%	5,3%	5,0%
Ernstig geweld	39	30	69
	5,0%	3,4%	4,2%
Heel ernstig geweld	39	15	54
	5,0%	1,7%	3,3%
Totaal	780	870	1.650
	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,001$

Zoals reeds aangehaald, is er een opmerkelijk verschil vast te stellen tussen vrouwen en mannen wat betreft het ervaren van partnergeweld (tabel 92). Bij vrouwen vinden we een hoger percentage slachtoffers van "ernstig" en "heel ernstig" geweld. Het verschil tussen mannen en vrouwen ligt dus veeleer in de ernst van de ervaren daden (gekoppeld aan de frequentie en de vorm van geweld) dan in het feit al dan niet geweld te hebben ervaren.

Tabel 93. Synthetische indicator geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar het geslacht en de partnersituatie van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

		Met een relatie	Gescheiden in afgelopen 12 maanden	Ex-partner	Totaal
Vrouw	Geen geweld	515	45	104	664
		87,7%	81,8%	75,4%	85,1%
	Matig geweld	31	2	4	37
		5,3%	3,6%	2,9%	4,7%
	Ernstig geweld	22	3	15	40
		3,7%	5,5%	10,9%	5,1%
	Heel ernstig geweld	19	5	15	39
		3,2%	9,1%	10,9%	5,0%
	Totaal	587	55	138	780
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Man	Geen geweld	667	51	62	780
		90,7%	94,4%	75,6%	89,6%
	Matig geweld	36	3	7	46
		4,9%	5,6%	8,5%	5,3%
	Ernstig geweld	22	0	8	30
		3,0	,0%	9,8%	3,4%
	Heel ernstig geweld	10	0	5	15
		1,4%	,0%	6,1%	1,7%
	Totaal	735	54	82	871
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,000$

$p=0,000$

De partnersituatie blijkt een belangrijke verklarende factor te vormen (tabel 93). De algemene prevalentie is het laagste voor respondenten met een relatie, en we vinden bovendien voor die partnersituatie enerzijds het meest "gematigd" partnergeweld en anderzijds het minst "heel ernstig" partnergeweld. Er is dus een lineair verband tussen enerzijds het tijdsaspect van de relatie (tijdens/breuk/na), en anderzijds de "ernst" van het ervaren geweld. We vinden alleen een significant verschil tussen mannen en vrouwen voor de koppels die in de laatste 12 maanden gescheiden zijn.

Als de duur van het ervaren geweld wordt onderzocht (tabel 94), dan stellen we vast dat de grote meerderheid (bijna 90%) van het gerapporteerde geweld minder dan een jaar heeft geduurd. We zien echter ook dat ernstig geweld bij bijna 15% van de respondenten die dit heeft ervaren vijf tot tien jaar aansleept. Er is geen significant verschil tussen mannen en vrouwen wat de gemiddelde duur van het geweld betreft.

Tabel 94. Synthetische indicator geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de duur van de geweldfeiten, in absolute cijfers en in %

	Minder dan 1 jaar	1 tot 5 jaar	5 tot 10 jaar	Meer dan 10 jaar	Totaal
Zelden verbaal geweld	55	4	0	0	59
	93,2%	6,8%	,0%	,0%	100,0%
Matig geweld	53	3	2	0	58
	91,4%	5,2%	3,4%	,0%	100,0%
Ernstig geweld	23	1	4	0	28
	82,1%	3,6%	14,3%	,0%	100,0%
Heel ernstig geweld	36	3	0	2	41
	87,8%	7,3%	,0%	4,9%	100,0%
Totaal	167	11	6	2	186
	87,9%	5,9%	3,2%	1,1%	100,0%

$p=0,01$

Op basis van de synthetische indicator wordt in tabel 95 de vorm van geweld ervaren door de respondenten verduidelijkt. Van de respondenten die uitsluitend psychologisch geweld hebben ervaren, was 46,6% gedurende de afgelopen 12 maanden slachtoffer van één gewelddaad, en dit zelden. 35,4% heeft verklaard af en toe psychologisch geweld te ervaren, d.i. slachtoffer te zijn van ernstig geweld. In 18% van de gevallen betreft het systematisch verbaal geweld of frequent psychologisch geweld (minstens drie daden "zelden" ervaren), of een combinatie van verbaal en psychologisch geweld (minstens "af en toe" geweld ervaren). Van de slachtoffers van fysiek geweld geeft 28,6% aan "zelden" of "af en toe" één daad van fysiek geweld te hebben ervaren (ernstig geweld); meer dan 70% heeft daarentegen te maken met heel ernstig partnergeweld. Seksueel geweld wordt steeds als heel ernstig geklassificeerd, ongeacht de frequentie.

Tabel 95. Synthetische indicator geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de vorm van ervaren geweld, in absolute cijfers en in %

	Geen geweld	Psychologisch of verbaal geweld	Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	Totaal
Geen geweld	1.444	0	0	0	1.444
	100,0%	,0%	,%0	,0%	87,5%
Matig geweld	0	83	0	0	83
	,0%	46,6%	,0%	,0%	5,0%
Ernstig geweld	0	63	6	0	69
	,0%	35,4%	28,6%	,0%	4,2%
Heel ernstig geweld	0	32	15	7	54
	,0%	18,0%	71,4%	100,0%	3,3%
Totaal	1444	178	21	7	1.650
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tot slot hebben we de indicator gekruist met de volgende vraag: "Hoe ervaart u de situatie waarin u verkeerde?" (tabel 96). Op die manier merken we dat de beoordeling van de ernst van de situatie door de respondent niet alleen wordt verklaard door de vorm en de frequentie van de gewelddad. We zien bijvoorbeeld dat bijna 45% van zij die matig geweld hebben ervaren dat als "helemaal niet erg" beoordelen. Iets meer dan de helft van zij die heel ernstig geweld hebben ervaren, beoordeelt deze situatie als "eerder erg"; slechts 13,2% benoemt het "heel erg". Algemeen genomen wordt het ervaren geweld door de slachtoffers als "eerder erg" beoordeeld.

Tabel 96. Synthetische indicator geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar de beoordeling van de ernst van de situatie, in absolute cijfers en in %

	Hoe ervaart u de situatie waarin u verkeert of hebt verkeerd?						Totaal
	Helemaal niet erg	Niet zo erg	Eerder erg	Heel erg	Weet het niet	Geen antwoord	
Zelden verbaal geweld	7	12	13	6	0	2	40
	17,5%	30,0%	32,5%	15,0%	,0%	5,0%	100,0%
Matig geweld	36	16	20	5	3	1	81
	44,4%	19,8%	24,7%	6,2%	3,7%	1,2%	100,0%
Ernstig geweld	17	11	18	3	1	1	51
	33,3%	21,6%	35,3%	5,9%	2,0%	2,0%	100,0%
Heel ernstig geweld	4	8	20	5	0	1	38
	10,5%	21,1%	52,6%	13,2%	,0%	2,6%	100,0%
Totaal	64	47	71	19	4	5	210
	30,5%	22,4%	33,8%	9,0%	1,9%	2,4%	100,0%

Als een gemiddelde score wordt berekend van de "beoordeling van de ernst" door 0 toe te kennen aan "helemaal niet erg", 1 aan "eerder niet erg", 2 aan "eerder erg" en 3 aan "heel erg", krijgen we een correlatie tussen enerzijds deze beoordelingsscore van de ernst en anderzijds de vorm van ervaren geweld (tabel 97). Daaruit blijkt dat de respondenten een lagere score toekennen aan situaties van psychologisch geweld dan aan situaties van fysiek geweld. Aangezien fysiek geweld, zoals we eerder hebben gezien, meestal samengaat met psychologisch geweld, lijkt dit logisch.

Tabel 97. Vorm van geweld in functie van de beoordelingsscore van de ernst van de situatie

		Gemiddelde	N
Zelden verbaal geweld	Vrouw	1,7110	39
	Man	1,0503	45
	Totaal	1,3546	84
Verbaal of psychologisch geweld	Vrouw	1,3722	88
	Man	,9681	82
	Totaal	1,1774	169
Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	Vrouw	1,9137	14
	Man	1,5000	6
	Totaal	1,7937	20
Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	Vrouw	1,7787	7
	Totaal	1,7787	7
Totaal	Vrouw	1,5319	147
	Man	1,0195	133
	Totaal	1,2891	280

We blijven even stilstaan bij de score voor “zelden verbaal geweld”. We merken op dat zowel vrouwen als mannen daaraan een hogere score toekennen dan aan psychologisch geweld. Dit toont aan dat de perceptie van de ernst van een situatie sterk afhankelijk is van de context waarin ze plaatsvindt. We kunnen veronderstellen dat personen die heel weinig te maken krijgen met geweld dit – hoewel het “miniem” is - als ernstig percipiëren.

We wijzen er ook op dat de gemiddelde score van vrouwen in elk van de categorieën van geweld altijd hoger is dan die van mannen.

2.4.3 Internationale vergelijkingen⁴⁹

We willen tot slot een internationale vergelijking maken, maar houden in het achterhoofd dat dergelijke vergelijkingen altijd heel delicaat zijn, en dat omwille van verschillende factoren:⁵⁰

- Op mondiaal vlak wordt (partner)geweld niet op dezelfde manier gepercipieerd. De perceptie en de tolerantiedrempel van geweld verschillen naargelang de van kracht zijnde wetten en de heersende gewoonten. Daden die in bepaalde landen worden beschouwd als onwettig, worden in andere landen getolereerd. De toe-eigening van het lichaam van vrouwen door de partner is nog aanzienlijk in een groot deel van de wereld. Algemeen dragen de structurele ongelijkheden tussen mannen en vrouwen bij tot een verhoging van het risico op geweld tussen partners. Vooral een verinnerlijking door vrouwen van culturele waarden die partnergeweld rechtvaardigen stelt hen in grote mate bloot aan het risico om geweld te ervaren.
- In de westerse landen zijn de problemen in verband met een verschillende perceptie weliswaar beperkter, maar de verscheidenheid van benaderingswijzen bemoeilijkt niettemin de vergelijkingen tussen nationale onderzoeken. De interpretatie van de waargenomen verschillen tussen landen blijkt dus heel delicaat Deze verschillen hebben niet alleen betrekking op de omschrijving en het aantal vragen, op de plaats ervan in de vragenlijst, op de diversiteit van de doelgroepopulatie (leeftijd, burgerlijke staat), op de afnamemethode van de enquête (face to face, zelfbeheer, telefonisch), maar ook op de groepering van variabelen in de vorming van percentages of indicatoren.

Op basis van de beschikbare gegevens, hebben we de vergelijking beperkt tot de prevalentie van fysiek en seksueel geweld dat de afgelopen 12 maanden door vrouwen werd ervaren in hun relatie en/of met hun ex-partner.

⁴⁹ Jaspard, M. (2005). *Les violences contre les femmes*, Parijs: La découverte.

⁵⁰ Idem.

Tabel 98. Prevalentie van fysiek en seksueel geweld tegenover vrouwen binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden in verschillende landen, in %⁵¹

	Jaar van de enquête	Fysiek geweld	Seksueel geweld
Finland	1997	7%	2,8%
Frankrijk	2000	2,7%	1,1%
Zweden	2001	4,6%	,7%
Ierland	2005	1,4%	,7%
Italië	2006	1,7%	1,0%
België	2009	1,9%	,9%

Uit tabel 98 kunnen we besluiten dat jaarlijks tussen 1,4% en 4,6% van de vrouwen slachtoffer wordt van fysiek partnergeweld, terwijl ongeveer 1% van de vrouwen slachtoffer is van ernstig seksueel geweld. Vooral het zeer hoge prevalentiecijfer van fysiek en seksueel geweld bij de Finse vrouwen is verbazingwekkend. Betreft het een methodologische fout, heeft het te maken met het feit dat het een oudere enquête betreft, of stemt het overeen met de realiteit?

2.5 ECONOMISCH GEWELD

In de vragenlijst werd ook aandacht besteed aan economisch geweld. De vraag "heeft uw partner tegen uw wil uw loon of uw spaarcenten ingepalmd of schulden gemaakt in uw naam?" werd gesteld aan alle personen met een relatie. Slechts vier respondenten rapporteerden slachtoffer te zijn van economisch geweld (3 vrouwen en 1 man). Deze vorm van geweld komt bovendien nooit alleen voor: van de vier geïdentificeerde personen zijn twee ook slachtoffer van fysiek geweld, terwijl de twee andere slachtoffer zijn van seksueel geweld. Die laatsten vertegenwoordigen overigens 40% van de personen die seksueel geweld hebben gerapporteerd.

Tabel 99. Economisch geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, in absolute cijfers en in %

	Heeft, tegen uw wil, uw loon (uw pensioen), uw spaarcenten ingepalmd of in uw naam schulden gemaakt?		Totaal
	Neen	Ja	
Geen geweld	1.291	0	1.291
	87,9%	,0%	87,7%
Matig geweld	78	0	78
	5,3%	,0%	5,3%
Ernstig geweld	60	0	60
	4,1%	,0%	4,1%
Heel ernstig geweld	39	4	43
	2,7%	100,0%	2,9%
Totaal	1.468	4	1.472
	100,0%	100,0%	100,0%

⁵¹ Schröttle, M. et al. (red.) (2006). *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe – obstacles and possible solutions*. Testing a comparative approach on selected studies, Online rapport, Osnabrück: Co-ordination Action on Human Rights Violations.

Gezien de lage absolute aantallen, hebben we geen aparte categorie gevormd voor deze vorm van geweld. Gezien de ernst ervan werd het opgenomen onder fysiek geweld en ingedeeld als “heel ernstig” in de synthetische indicator.

GEWELD BINNEN HET KOPPEL EN DOOR DE EX-PARTNER – ALGEMENE CIJFERS: SAMENVATTING

Partnergeweld, ervaren gedurende de laatste 12 maanden, werd in het kader van onderhavig onderzoek uitgebreid met geweld ervaren door de ex-partner.

- 12,5% van de respondenten heeft verklaard minimum één daad van geweld te hebben ervaren door hun partner of hun ex-partner gedurende de afgelopen 12 maanden (14,9% van de vrouwen en 10,5% van de mannen).
- Vrouwen zijn vaker dan mannen slachtoffer van “ernstig” en “heel ernstig” partnergeweld. Het verschil tussen mannen en vrouwen ligt dus veeleer in de ernst van de ervaren daden (gekoppeld aan de frequentie en de vorm van geweld) dan in het feit al dan niet geweld te hebben ervaren.
- Als de verschillende partnersituaties worden vergeleken, dan merken we op dat vrouwen met een partnerrelatie het minst worden getroffen door partnergeweld: 87,7% van hen heeft geen geweld ervaren. Vrouwen die de afgelopen 12 maanden zijn gescheiden of een relatiebreuk hebben meegemaakt en vrouwen die in contact stonden met hun ex-partner hebben in respectievelijk 81,8% en 75,4% van de gevallen geen partnergeweld ervaren.
- Leeftijd blijkt bij vrouwen noch bij mannen een effect te hebben op het ervaren van partnergeweld. Niettemin merken we op dat de jongste vrouwen (tussen 18 en 25 jaar) beduidend meer partnergeweld hebben gerapporteerd (22,1%) dan de andere categorieën.
- Een analyse in termen van de vorm van ervaren geweld toont dat de gangbare term “geslagen vrouwen” geen rekenschap geeft van de totaliteit van het partnergeweld, aangezien vooral psychologisch geweld voorkomt: psychologisch of verbaal geweld betreft bijna 11% van de respondenten, terwijl fysieke agressie 1,3% van de respondenten betreft.
- De geweldsituatie duurt in meer dan 90,2% van de gevallen minder dan één jaar.

3 GEWELDERVARINGEN TOEVERTROUWEN AAN DERDEN

We zijn nagegaan in welke mate slachtoffers van partnergeweld hulp zoeken. Daarmee doelen we op hulp in de brede zin van het woord, d.i. zowel in de informele sfeer (familie, vrienden, ...) als in de meer formele sfeer (politie, artsen, hulpverlening, ...). We zullen dit analyseren in functie van verschillende verklarende variabelen: het geslacht van het slachtoffer, de leeftijd, de partnersituatie, de regio en de vorm van ervaren geweld. Tot slot gaan we na in welke mate slachtoffers tevreden zijn over de hulpverlening.

3.1 GESLACHT VAN HET SLACHTOFFER

Er bestaat een significant verschil in de mate waarin vrouwelijke en mannelijke slachtoffers van partnergeweld met derden over de feiten hebben gesproken: 64,8% van de vrouwen deed dit, tegenover 39,2% van de mannen (tabel 100).

Tabel 100. Aandeel vrouwelijke en mannelijke slachtoffers van partnergeweld die hun verhaal toevertrouwen aan iemand, in absolute cijfers en in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
<i>Hebt u met iemand over dit feit of deze feiten gesproken?</i>			
Ja	68 64,8%	31 39,2%	99 53,8%
Neen	36 34,3%	44 55,7%	80 43,5%
Weet het niet	0 ,0%	4 5,1%	4 2,2%
Geen antwoord	1 1,0%	0 ,0%	1 ,5%
Totaal	105 100,0%	79 100,0%	184 100,0%

$p=0,000$

De vraag die daarbij rijst, is aan wie slachtoffers hun verhaal toevertrouwen. Daartoe hebben we in tabel 101 het antwoord op Q160 tot 167 gedetailleerd weergegeven, waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen vrouwen en mannen.

Tabel 101. Toevertrouwing gedetailleerd naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

Het slachtoffer heeft over de geweldervaringen gesproken met:	Vrouwen	Mannen	Totaal
een of meer familieleden ($p=0,008$)	62 67,4%	23 45,1%	85 59,4%
een vriend(in) of een buur ($p=0,3$)	72 79,1%	43 84,3%	115 81,0%
een collega ($p=0,634$)	19 22,4%	9 20,5%	28 21,7%
een arts, een verpleegkundige ($p=0,031$)	23 26,4%	5 11,1%	28 21,2%
een psycholoog of een psychiater (in een ziekenhuis, privé-kabinet, in een ander centrum) ($p=0,18$)	21 24,1%	7 15,6%	28 21,2%
een advocaat/advocate ($p=0,385$)	9 10,5%	3 7,0%	12 9,3%
iemand van een hulpdienst (teleonthaal, dienst voor slachtofferhulp, dienst voor justitieel welzijnswerk, vluchthuis ...) ($p=0,436$)	2 2,3%	0 ,0%	2 1,5%
de politie ($p=0,552$)	7 8,2%	3 7,0%	10 7,8%

Om de resultaten verder te verkennen, werd de toevertrouwing gegroepeerd in drie sferen: de "informele sfeer" (familie, vrienden, ...), de "medische en psychosociale sfeer" (artsen, psychologen, hulpdiensten, ...) en de "juridische" sfeer (advocaten, politie, ...).

Tabel 102. Sferen van toevertrouwing naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Informele sfeer (p=0,00)	90	50	140
	64,3%	42,4%	54,3
Medische / psychosociale sfeer (p=0,00)	33	8	41
	23,4%	6,8%	15,9%
Juridische sfeer (p=0,023)	12	4	16
	8,5%	3,4%	6,2%

Op de informele sfeer wordt veruit het meest een beroep gedaan, zowel door vrouwen (64,3%) als door mannen (42,4%). De medische en psychosociale sfeer wordt op zijn beurt vooral gebruikt door vrouwen: 23,6% van de vrouwelijke slachtoffers neemt een arts of een psycholoog in vertrouwen, tegenover slechts 6,8% van de mannen. Tot slot wendt slechts 8,6% van de vrouwelijke en 3,4% van de mannelijke slachtoffers van partnergeweld zich tot de juridische sfeer.

Als deze resultaten worden onderzocht in functie van de synthetische indicator met betrekking tot de ernst van de ervaren feiten van partnergeweld (tabel 103), dan merken we dat zowel vrouwen als mannen hun verhaal veeleer doen voor de ergste situaties, en dat ongeacht de sfeer van toevertrouwing. Voor de vrouwen lijkt de overgang van "matig" naar "ernstig" geweld bepalend; voor mannen bevindt het scharnierpunt zich duidelijk bij "heel ernstig" geweld.

Tabel 103. Sferen van toevertrouwing naar het geslacht van het slachtoffer en de ernst van de ervaren feiten, in absolute cijfers en in %⁵²

		Matig geweld	Ernstig geweld	Heel ernstig geweld	Totaal
Informele sfeer	Vrouw	16	19	29	90
		44,4%	59,4%	78,4%	63,8%
	Man	9	8	12	50
		22,50%	30,80%	85,70%	42,40%
Medische / psychosociale sfeer	Vrouw	4	12	12	33
		11,1%	37,5%	32,4%	23,6%
	Man	1	1	3	8
		2,6%	3,8%	21,4%	6,8%
Juridische sfeer	Vrouw	2	4	5	12
		5,6%	12,9%	13,5%	8,6%
	Man	0	1	1	4
		,0%	3,8%	7,1%	3,4%

⁵² De absolute aantallen in deze tabel zijn iets lager dan in de andere tabellen in deze paragraaf, aangezien de slachtoffers van "zelden verbaal geweld" in deze tabel niet zijn opgenomen.

3.2 LEEFTIJD VAN HET SLACHTOFFER

Tabel 104. Toevertrouwing naar de leeftijd van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar
Slachtoffer heeft met iemand gesproken over de feiten	34	23	41	22	17	10
	82,9%	54,8%	56,9%	52,4%	44,7%	41,7%

$p = 0,016$

De mate van toevertrouwing is ook gecorreleerd met de leeftijd (tabel 104). De jongste slachtoffers (18-24 jaar) onderscheiden zich sterk van de andere leeftijdscategorieën met een aandeel van 82,9% dat zijn of haar verhaal toevertrouwt aan derden, terwijl de gemiddelde mate van toevertrouwing rond 57% ligt. De oudste respondenten (55-64 jaar en 65-75 jaar) praten het minst met anderen over het ervaren partnergeweld.

Als deze resultaten worden geanalyseerd in functie van de sferen van toevertrouwing (tabel 105), dan blijkt er een lineair verband te bestaan tussen enerzijds het beroep doen op de informele sfeer en anderzijds de leeftijd: hoe jonger het slachtoffer is, hoe meer hij/zij zich tot de informele sfeer wendt. We stellen ook vast dat vooral de respondenten tussen 45 en 54 jaar de medische en psychosociale en juridische middelen gebruiken, terwijl die over het algemeen niet of nauwelijks worden aangesproken door de jongste respondenten (18-34 jaar).

Tabel 105. Sferen van toevertrouwing naar de leeftijd van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar	Totaal
Informele sfeer	33	23	38	21	16	9	140
	80,5%	54,8%	52,8%	50,0%	43,2%	37,5%	54,3%
Medische / psychosociale sfeer	3	4	13	12	6	4	42
	7,3%	9,3%	18,1%	29,3%	15,8%	16,7%	16,2%
Juridische sfeer	0	2	5	7	2	1	17
	,0%	4,7%	6,9%	16,7%	5,3%	4,2%	6,5%

3.3 VORM VAN ERVAREN GEWELD

Tabel 106. Toevertrouwing binnen de informele sfeer (familie, iemand uit de naaste omgeving, buur, collega, ...) naar de vorm van ervaren geweld, in absolute cijfers en in %

	Zelden verbaal geweld	Verbaal of psychologisch geweld	Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch of verbaal geweld)	Seksueel geweld (al dan niet samen met fysiek of psychologisch geweld)	Totaal
Toevertrouwing binnen de informele sfeer	47	76	11	7	94
	56,4%	42,7%	50,0%	100,0%	45,1%
Geen toevertrouwing binnen de informele sfeer	36	103	11	0	114
	43,4%	57,5%	50,0%	,0%	54,9%

$p=0,01$

We hebben hiervoor (tabel 103) al gezien dat er een verband bestaat tussen de synthetische indicator van ernst van het ervaren geweld en het beroep doen op informele en formele hulpbronnen: hoe meer men ernstig geweld ervaart, hoe meer men zijn/haar verhaal toevertrouwt aan iemand. Zoals tabel 106 illustreert, geldt dat ook voor de vorm van ervaren geweld en het beroep doen op de informele sfeer: de helft van de slachtoffers van fysiek partnergeweld neemt een familielid, een vriend, buur of collega in vertrouwen, en dat geldt zelfs voor alle slachtoffers van seksueel partnergeweld, hoewel we daarbij moeten benadrukken dat het om heel lage absolute aantallen gaat en dat de cijfers dus met omzichtigheid moeten worden benaderd. Gezien de ernst van de situatie (seksueel geweld) kunnen we overigens vermoeden dat de personen die in eerste instantie deze "persoonlijke" stap hebben gezet (met naasten over hun ervaringen spreken), ook meer geneigd zijn erover te spreken tijdens een telefonische enquête. Voor de andere sferen is er geen significant verschil tussen de toevertrouwing en de vorm van ervaren geweld.

3.4 PARTNERSITUATIE VAN HET SLACHTOFFER

De partnersituatie is een belangrijke variabele om geweldsituaties te begrijpen. We stellen in tabel 107 vast dat het voor slachtoffers gemakkelijker lijkt om hun verhaal te doen over daden die werden gepleegd door hun ex-partner dan over daden die werden gepleegd door de huidige partner, en dat des te meer als ze samenwonen: slechts 46,9% van de slachtoffers die een relatie hebben en samenwonen met de partner sprak erover met derden. Geweld gepleegd binnen het (huidige) koppel wordt dus meer verzwegen naar de buitenwereld toe. Voor getrouwde respondenten vinden we een nagenoeg identiek percentage (46,4%).

Tabel 107. Toevertrouwing naar de partnersituatie, in absolute cijfers en in %

	Partnersituatie					Totaal
	Heeft een relatie en woont samen met haar/zijn partner	Heeft een relatie, maar woont niet samen met haar/zijn partner	Heeft een relatie en heeft contacten gehad met de ex-partner	Gescheiden gedurende de afgelopen 12 maanden	Heeft een relatie en heeft contacten gehad met de ex-partner	
Toe- vertrouwing	67	14	18	30	18	147
	46,9%	56,0%	62,1%	71,4%	94,7%	57,0%

$p=0,022$

Deze globale tendens is te vinden in elke afzonderlijke sfeer van toevertrouwing (tabel 108): slachtoffers met een relatie spreken algemeen genomen minder vaak over de ervaren feiten van partnergeweld met familie of vrienden, met een dokter of psycholoog, of met politie en justitie.

Tabel 108. Sferen van toevertrouwing naar de partnersituatie, in absolute cijfers en in %

	Met een relatie	Gescheiden gedurende de afgelopen 12 maanden	Ex-partner	Totaal
Informeel sfeer ($p=0$)	76	30	34	140
	45,2%	71,4%	70,8%	54,3%
Medische / psychosociale sfeer ($p=0,001$)	22	3	17	42
	13,0%	7,0%	35,4%	16,2%
Juridische sfeer ($p=0,001$)	4	5	8	17
	2,4%	11,9%	16,7%	6,6%

3.5 REGIO WAAR HET SLACHTOFFER WOONT

Aangezien in België de hulpverlening, vooral in de psychosociale sfeer, op gemeenschapsniveau is georganiseerd, is het interessant om de mate waarin slachtoffers een beroep doen op hulpverlening te vergelijken in functie van de regio waarin ze wonen. We vinden in dat opzicht dat slachtoffers in Vlaanderen (64,6%) vaker met derden over hun geweldervaringen praten dan in Wallonië (42,9%), en dat terwijl Vlaamse respondenten minder vaak slachtoffer blijken te zijn van geweld (zie tabel 85).

Tabel 109. Toevertrouwing naar regio, in absolute cijfers en in %

	Brussel FR	Wallonië	Brussel NL	Vlaanderen	Totaal
Toevertrouwing	6	36	3	102	147
	42,9%	42,9%	75,0%	64,6%	56,5%

$p=0,031$

Volgens de deelnemers aan de focusgroepen (zie hoofdstuk 8), wordt dit verschil deels verklaard door de verschillende institutionele contexten en benaderingen tussen de regio's. Als we deze resultaten echter uitsplitsen in functie van de sferen van toevertrouwing (tabel 110), dan merken we dat het regionale verschil vooral te wijten is aan het feit dat Vlaamse

slachtoffers zich vaker wenden tot de informele sfeer; voor de medische en psychosociale sfeer en voor de juridische sfeer zijn er nauwelijks verschillen te vinden tussen Vlaanderen en Wallonië. Over Brussel kunnen we moeilijk uitspraken doen, gezien het gaat om zeer kleine absolute aantallen.

Tabel 110. Sferen van toevertrouwing naar regio, in absolute cijfers en in %

	Brussel FR	Wallonië	Brussel NL	Vlaanderen	Totaal
Informele sfeer	5	36	3	95	139
	38,5%	42,9%	75,0%	60,5%	53,9%
Medische / psychosociale sfeer	3	12	1	25	41
	23,1%	14,3%	25,0%	15,9%	15,9%
Juridische sfeer	1	4	1	10	16
	7,1%	4,8%	25,0%	6,4%	6,2%

3.6 AANGIFTES BIJ DE POLITIE

We gingen na in welke mate slachtoffers een aangifte doen of klacht indienen bij de politie.

Tabel 111. Hebt u een aangifte gedaan bij de politie, in absolute cijfers en in %

	N	%
Ja, ik heb het zelf gedaan	9	3,3

Zoals blijkt uit tabel 111, hebben slechts negen slachtoffers een formele klacht ingediend. Dit lage cijfer illustreert de bestaande discrepantie tussen de politiestatistiek en de realiteit van het terrein.⁵³ Echter, op basis van deze indicator kunnen we in geen geval het aantal reële slachtoffers van partnergeweld bepalen, aangezien het slechts 3,3% vertegenwoordigt van de slachtoffers opgenomen in onze enquête.

3.7 TEVREDENHEID OVER DE ONTVANGEN HULP

Aan de slachtoffers van partnergeweld die een beroep deden op één of meerdere vormen van hulpverlening werd gevraagd in welke mate ze hierover tevreden waren. We hebben op basis van hun antwoorden een synthetische tevredenheidsindicator geconstrueerd door de score -2 toe te kennen aan "helemaal niet tevreden", -1 aan "niet tevreden", 1 aan "tevreden" en 2 aan "heel tevreden". We deden dit om de indicator meer te dichotomiseren, en om op die manier een uiteenzetting van een middenkoers te vermijden.

Tabel 112 toont dat de gemiddelde score voor alle sferen "1" benadert, d.i. de score die werd toegekend aan "tevreden". We noteren niettemin een iets hogere score voor de informele sfeer (1,35), en een lagere score voor de juridische sfeer (0,83).

Mannen zijn significant minder tevreden dan vrouwen. De mate van tevredenheid van mannen en vrouwen toont aanzienlijke verschillen voor de medische/ psychosociale en de juridische sfeer.

⁵³ Volgens de criminaliteitsstatistiek van de federale politie werden in 2008, inzake geweld binnen het koppel, 19.802 feiten van fysiek geweld geregistreerd, 16.938 feiten van psychologisch geweld, 1.510 feiten van economisch geweld en 131 feiten van seksueel geweld. Zie: Politie criminaliteitsstatistiek, 2000 - Kwartaal 3 2009, Federale Politie - CGOP / Beleidsgegevens. Deze gegevens zijn consulteerbaar op de website: www.polfed-fedpol.be/crim/crim_stat_fr.php.

Tabel 112. Tevredenheidsscore naar het geslacht en de sferen van toevertrouwing

Tevredenheid over de verkregen hulp in:	Geslacht slachtoffer	Gemiddelde	N
Informeel sfeer	Vrouw	1,3776	86
	Man	1,2919	47
	Totaal	1,3472	133
Medische / psychosociale sfeer	Vrouw	1,1932	32
	Man	,1849	8
	Totaal	,9881	41
Juridische sfeer	Vrouw	1,0777	12
	Man	,0407	4
	Totaal	,8284	16

Als de tevredenheidsindex gedetailleerder wordt bekeken (tabel 113), krijgen we de volgende resultaten:

Tabel 113. Tevredenheidsscore naar de betrokken "hulpverlener"

Tevredenheid over de verkregen hulp van:	Geslacht slachtoffer	Gemiddelde	N
een of meer familieleden	Vrouw	1,2644	61
	Man	1,1983	21
	Totaal	1,2476	81
een vriend(in) of een buur	Vrouw	1,4226	69
	Man	1,2467	41
	Totaal	1,3571	110
een collega	Vrouw	1,4099	19
	Man	,9410	7
	Totaal	1,2834	26
een arts, een verpleegkundige	Vrouw	1,1668	22
	Man	-,0146	5
	Totaal	,9517	27
een psycholoog of een psychiater (in een ziekenhuis, privé-kabinet, in een ander centrum)	Vrouw	1,1030	21
	Man	,3104	7
	Totaal	8917	28
een advocaat/advocate	Vrouw	1,1031	9
	Man	,8141	3
	Totaal	1,0356	12
iemand van een hulpdienst (teleonthaal, dienst voor slachtofferhulp, dienst voor justitieel welzijnswerk ..., vluchthuis)	Vrouw	1,0000	2
	Man	-	0
	Totaal	1,0000	2
de politie	Vrouw	1,1395	7
	Man	-,7018	3
	Totaal	,6022	10

Er is een significant verschil tussen de tevredenheid van mannelijke en vrouwelijke slachtoffers voor drie categorieën van betrokken "hulpverleners": artsen, psychologen en politie, waaraan mannen altijd een lagere tevredenheidsscore toekennen dan vrouwen. Zoals tijdens de focusgroepen door verschillende werd opgeworpen (zie hoofdstuk 8), kan deze score worden verklaard door de onervarenheid en het gebrek aan kennis van bepaalde professionals die te maken krijgen met partnergeweld tegenover mannen.

Een vergelijking tussen Vlaanderen en Wallonië van de tevredenheid over de hulpverlening (tabel 114) wijst ten slotte enkel voor de juridische sfeer op een correlatie tussen enerzijds de tevredenheid van de ontvangen hulp en anderzijds de regio. De kleine absolute aantallen in deze categorie (juridische sfeer) vragen echter omzichtigheid bij de analyse van de cijfers.

Tabel 114. Tevredenheidsscore naar sfeer van toevertrouwing en regio's

Tevredenheid over de verkregen hulp in:	Regio	Gemiddelde	N
Informeel sfeer	Wallonië	1,1254	36
	Vlaanderen	1,4254	89
Medische / psychosociale sfeer	Wallonië	8383	12
	Vlaanderen	,9878	24
Juridische sfeer	Wallonië	2295	4
	Vlaanderen	1,0431	10

GEWELD BINNEN HET KOPPEL EN DOOR DE EX-PARTNER – GEWELDERVARINGEN TOEVERTROUWEN AAN DERDEN: SAMENVATTING

- Vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld praten vaker dan mannelijke slachtoffers met derden over hun ervaringen: 67,4% van de vrouwen sprak erover, tegenover 44,9% van de mannen.
- Wat betreft leeftijd, vertrouwen de jongste slachtoffers (18-24 jaar) opvallend meer dan de andere leeftijdscategorieën hun verhaal toe aan derden: 82,9% spreekt erover, terwijl het gemiddelde rond 57% ligt.
- Slachtoffers zwijgen opvallend vaker over geweld dat wordt gepleegd binnen de huidige relatie: minder dan de helft (46,9%) van de slachtoffers met een relatie en die samenwonen met hun partner spreekt erover. Voor getrouwde personen vinden we een nagenoeg identiek percentage (46,4%).
- Slachtoffers van partnergeweld praten vooral met familie, vrienden, burens en collega's (de zogenaamde informele sfeer) over hun ervaringen van partnergeweld. Dat geldt zowel voor vrouwen als voor mannen. Vrouwen wendden zich opvallend vaker tot een arts, een psycholoog of een hulpverleningsdienst (de medische / psychosociale sfeer): 23,6% van de vrouwelijke slachtoffers doet haar verhaal aan een arts of een psycholoog, tegenover slechts 6,8% van de mannen.
- Algemeen genomen spreken Vlaamse slachtoffers van partnergeweld vaker over hun ervaringen dan Waalse slachtoffers. Het verschil situeert zich echter vooral in de informele sfeer.
- Wat de mate van tevredenheid van de slachtoffers van partnergeweld over de gekregen hulp betreft, stellen we een significant verschil vast tussen mannen en vrouwen, en dat voor drie categorieën van betrokken "hulpverleners": artsen, psychologen en politie, waaraan mannen altijd een lagere tevredenheidsscore toekennen dan vrouwen. Dit zou kunnen worden verklaard door de onervarenheid en het gebrek aan kennis van bepaalde professionals inzake de dynamiek van partnergeweld.

4 GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD EN HOUDING VAN HET SLACHTOFFER TEGENOVER GEWELD⁵⁴

De analyse in termen van de gevolgen van partnergeweld zal gebeuren vanuit verschillende invalshoeken.⁵⁵ We behandelen eerst de vragen met betrekking tot de fysieke of professionele gevolgen die rechtstreeks zijn toe te schrijven aan de ervaren geweldfeiten. Het betreft volgende aspecten: lichamelijk gekwetst zijn geraakt; medische zorgen toegediend krijgen; de dagelijkse activiteiten en/of beroepsactiviteiten moeten veranderen of onderbreken ten gevolge van ervaren geweld. Vervolgens onderzoeken we de psychologische gevolgen in de vorm van tien vragen. De derde invalshoek zal bestaan uit de berekening van een synthetische indicator op basis van de twee eerder genoemde soorten gevolgen. Hij zal worden gekruist met verschillende verklarende variabelen: geslacht, vorm van geweld, ernst, Tot slot, maar evenwel zonder een eenduidige oorzakelijkheid te kunnen vaststellen, zullen we verschillende variabelen analyseren uit de module "gezondheid", in het bijzonder betreffende alcoholgebruik of de inname van geneesmiddelen. De strategieën die door het slachtoffer worden gebruikt om de geweldsituaties het hoofd te bieden, komen aan bod in het laatste deel van deze paragraaf.

4.1 LICHAAMELIJKE EN PROFESSIONELE GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD

Om de lichamelijke en professionele gevolgen van partnergeweld voor het slachtoffer te onderzoeken, hernemen we de synthetische indicator met betrekking tot de ernst van ervaren geweldfeiten. Als de drie vragen in verband met lichamelijke en professionele gevolgen (Q144-146) worden geanalyseerd in functie van deze synthetische indicator (tabel 115), dan blijkt een lineair verband: hoe erger het geweld waarvan men slachtoffer is, hoe groter de gevolgen van lichamelijke of professionele aard.

Tabel 115. Lichamelijke en professionele gevolgen naar de synthetische indicator van partnergeweld, in absolute cijfers en in %

	Met betrekking tot de situaties waarin u verkeerde, is het voorgevallen dat u op een of andere manier lichamelijk gekwetst bent geraakt?				Totaal
	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord	
Matig geweld	0	77	2	4	83
	,0%	92,8%	2,4%	4,8%	100,0%
Ernstig geweld	4	54	1	2	61
	6,6%	88,5%	1,6%	3,3%	100,0%
Heel ernstig geweld	14	37	0	0	51
	27,5%	72,5%	,0%	,0%	100,0%

⁵⁴ Men kan een verschil opmerken in de algemene absolute aantallen in deze en volgende tabellen. Dit heeft twee gelijktijdige oorzaken. Enerzijds hebben de respondenten niet geantwoord op alle vragen die hen werden voorgelegd, anderzijds werd het geheel van de vragen niet voorgelegd aan alle respondenten. In beide gevallen leidt dit tot een vermindering van de absolute aantallen.

⁵⁵ Alle kruisingen die hier worden voorgesteld, hebben, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, een p-waarde van minder dan 0,05.

	Kreeg u als gevolg van deze feiten reeds medische zorgen toegediend?				Totaal
	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord	
Matig geweld	0	79	0	4	83
	,0%	95,2%	,0%	4,8%	100,0%
Ernstig geweld	2	56	1	3	62
	3,2%	90,3%	1,6%	4,8%	100,0%
Heel ernstig geweld	6	42	0	3	51
	11,8%	82,4%	,0%	5,9%	100,0%
	Hebt u als gevolg van deze feiten uw dagelijkse activiteiten en/of uw beroepsactiviteiten moeten veranderen of onderbreken?				Totaal
	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord	
Matig geweld	2	76	0	4	82
	2,4%	92,7%	,0%	4,9%	100,0%
Ernstig geweld	4	54	1	2	61
	6,6%	88,5%	1,6%	3,3%	100,0%
Heel ernstig geweld	10	41	0	0	51
	19,6%	80,4%	,0%	,0%	100,0%

Tabel 116 toont aan dat meer dan 9% van de slachtoffers van partnergeweld verklaart op een of andere manier lichamelijk gewond te zijn geraakt naar aanleiding van geweldsituaties die ze hebben ervaren. Dit aandeel verschilt sterk naargelang het geslacht. Zo verklaart 15,7% van de vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld gewond te zijn geraakt, tegenover slechts 1,1% van de mannelijke slachtoffers. Aangezien dit verschil niet alleen kan worden verklaard door de verschillende verhouding tussen mannen en vrouwen als slachtoffer van fysiek partnergeweld, kunnen we besluiten dat vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld vaker lichamelijk gewond raken dan mannen.

Tabel 116. Lichamelijke gevolgen naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	Met betrekking tot de situaties waarin u verkeerde, is het voorgevallen dat u op een of andere manier lichamelijk gekwetst bent geraakt?				Totaal
	Ja	Neen	Weet het niet	Geen antwoord	
Vrouw	17	88	1	2	108
	15,7%	81,5%	,9%	1,9%	100,0%
Man	1	80	2	5	88
	1,1%	90,9%	2,3%	5,7%	100,0%
Totaal	18	168	3	7	196
	9,2%	85,7%	1,5%	3,6%	100,0%

4.2 PSYCHOLOGISCHE GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD

Tabel 117. Psychologische gevolgen naar het geslacht van het slachtoffer, in absolute cijfers en in %

	U hebt minder vertrouwen gekregen	U bent agressiever geworden	U voelt zich schuldig, u voelt zich beschaamd	U hebt schrik van de persoon waarmee u samenleeft/ leefde	U hebt gebroken met uw naaste omgeving, sommigen hebben zich van u afgekeerd
Vrouw	44	26	28	19	29
	40,7%	23,9%	25,7%	17,4%	26,6%
Man	14	8	6	5	9
	16,1%	9,2%	7,0%	5,7%	10,3%
Totaal	58	33	35	24	38
	29,3%	16,7%	17,7%	12,1%	19,2%
	U hebt problemen zoals depressie, angst, slapeloosheid	Uw kinderen zijn verward door de situatie	U hebt maatregelen genomen om u te beschermen (een buur verwittigen, ...)	U hebt de persoon met wie u samenleeft/ leefde verlaten	U probeert het te vergeten, er niet meer aan te denken
Vrouw	34	26	27	26	57
	31,2%	23,9%	24,8%	24,1%	52,3%
Man	9	6	6	3	15
	10,3%	6,9%	6,9%	3,4%	17,2%
Totaal	43	33	32	29	72
	21,7%	16,7%	16,2%	14,6%	36,4%

We stellen in tabel 117 vast dat alle psychologische gevolgen die werden bevraagd, in verband kunnen worden gebracht met de variabele "geslacht". Hoewel we niet mogen stellen dat partnergeweld tegenover vrouwen meer psychologische gevolgen heeft, illustreren deze cijfers toch een oorzakelijkheid die beduidend meer wordt ervaren bij vrouwen: zij schrijven meer dan mannen psychologische gevolgen toe aan het ervaren geweld. 40,7% van de vrouwelijke slachtoffers voelt zich bijvoorbeeld minder zelfzeker, 25,7% voelt zich schuldig of beschaamd en 23,9% is agressiever geworden – cijfers die bij mannelijke slachtoffers respectievelijk 16,1%, 7% en 9,2% bedragen.

Tabel 118 illustreert voorts dat er een perfect lineair verband bestaat tussen enerzijds de ernst van het ervaren geweld en anderzijds de afzonderlijke psychologische gevolgen: de slachtoffers die ernstig of heel ernstig geweld hebben ervaren, geven aan meer te kampen te hebben met de psychologische gevolgen.

Tabel 118. Psychologische gevolgen naar de ernst van geweld, in absolute cijfers en in %

	U hebt minder vertrouwen gekregen	U bent agressiever geworden	U voelt zich schuldig, u voelt zich beschaamd	U hebt schrik van de persoon waarmee u samenleeft/ leefde	U hebt gebroken met uw naaste omgeving, sommigen hebben zich van u afgekeerd
Matig geweld	7	7	10	0	4
	8,3%	8,3%	11,9%	,0%	4,8%
Ernstig geweld	22	9	13	5	12
	36,1%	14,8%	21,3%	8,1%	19,4%
Heel ernstig geweld	29	17	12	19	22
	55,8%	33,3%	23,5%	36,5%	42,3%
Totaal	58	33	35	24	38
	29,3%	16,7%	17,7%	12,1%	19,2%
	U hebt problemen zoals depressie, angst, slapeloosheid	Uw kinderen zijn verward door de situatie	U hebt maatregelen genomen om u te beschermen (een buur verwittigen, ...)	U hebt de persoon met wie u samenleeft/ leefde verlaten	U probeert het te vergeten, er niet meer aan te denken
Matig geweld	7	1	8	5	24
	8,4%	1,2%	9,6%	6,0%	28,6%
Ernstig geweld	13	11	7	8	19
	21,3%	17,7%	11,5%	13,1%	31,1%
Heel ernstig geweld	23	21	17	16	29
	44,2%	40,4%	32,7%	31,4%	55,8%
Totaal	43	33	32	29	72
	21,7%	16,7%	16,2%	14,6%	36,4%

4.3 SYNTHETISCHE INDICATOR

Voortbouwend op deze eerste analyse van de gevolgen van partnergeweld, hebben we een synthetische indicator van gevolg gecreëerd. De indicator werd opgebouwd door 11 vragen op te tellen, en het totaal te delen door 1,1. Hij kan dus schommelen tussen 0 en 10. De vragen over kinderen (Q152) en de scheiding (Q154) werden hierbij niet in rekening genomen, aangezien ze afhangen van de familiale en partnercontext van de respondent.

Als we deze score analyseren in functie van de leeftijd van de slachtoffers (tabel 119), vinden we geen enkel significant verschil. De laagste score (1,36) vinden we bij de jongste slachtoffers; de hoogste (1,86) bij de 35- tot 44-jarigen; de gemiddelde score is 1,664. Met andere woorden: de gevolgen van partnergeweld zijn niet erger (of minder erg) voor jongeren dan voor ouderen.

Tabel 119. Indicator inzake gevolgen naar de leeftijd van het slachtoffer

	Gemiddelde	N
18-24 jaar	1,3636	27
25-34 jaar	1,7172	35
35-44 jaar	1,8696	56
45-54 jaar	1,6408	39
55-64 jaar	1,4286	28
65-75 jaar	1,7677	21
Totaal	1,6640	206

Als de score wordt geanalyseerd in functie van het geslacht en de vorm van ervaren geweld (tabel 120), dan vinden we opnieuw dat vrouwen altijd meer gevolgen ondervinden van partnergeweld dan mannen. Deze tendens neigt echter af te nemen voor fysiek geweld. Het valt op dat de gevolgen van seksueel geweld veel groter zijn dan die van de twee andere vormen van geweld.

Tabel 120. Indicator inzake gevolgen naar het geslacht van het slachtoffer en de vorm van ervaren geweld

		Gemiddelde	N
Verbaal of psychologisch geweld	Vrouw	2,0984	93
	Man	0,6657	84
	Totaal	1,4179	178
Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	Vrouw	2,6901	51
	Man	2,2927	7
	Totaal	2,717	22
Seksueel geweld (al dan niet samen met fysiek of psychologisch geweld)	Vrouw	4,7689	7
	Man	-	0
	Totaal	4,7689	7
Totaal	Vrouw	2,3595	115
	Man	0,7838	91
	Totaal	1,664	206

Ten slotte hebben we de gemiddelde scores berekend voor elk van de partnersituaties (tabel 121). Slachtoffers die contact hebben met een ex-partner (1,8) ervaren in ergere mate de gevolgen van partnergeweld dan slachtoffers met een relatie (1,43). Dit wordt grotendeels verklaard doordat net in die eerste categorie het ergste partnergeweld is te vinden (zie tabel 93). De zeer hoge score van vrouwen die in de laatste 12 maanden zijn gescheiden wordt deels verklaard door de cumulatie van de gevolgen gekoppeld aan de scheiding en die van geweld. Het is interessant te noteren dat de duur van de geweldsituaties geen significant effect blijkt te hebben op de ernst van de gevolgen.

Tabel 121. Indicator inzake gevolgen naar het geslacht en de partnersituatie van het slachtoffer

		Gemiddelde	N
Met een relatie	Vrouw	2,0685	72
	Man	,7820	69
	Totaal	1,4375	140
Gescheiden in de afgelopen 12 maanden	Vrouw	4,1600	9
	Man	1,5784	3
	Totaal	3,5798	12
Ex-partner	Vrouw	2,4725	34
	Man	,6787	19
	Totaal	1,8228	54
Totaal	Vrouw	2,3595	115
	Man	,7838	91
	Totaal	1,6640	206

4.4 GEVOLGEN VOOR DE GEZONDHEID

We zijn nagegaan in welke mate er een verband bestaat tussen het ervaren van partnergeweld en de algemene gezondheidstoestand van het slachtoffer, wat werd bevraagd in module 3 van de vragenlijst, en, in tegenstelling tot Q144-146, los stond van de vragen over partnergeweld. We dienen bijgevolg deze gegevens met omzichtigheid te benaderen, en kunnen geenszins een eenduidig oorzakelijk verband poneren tussen beide aspecten.

We zien een nauw verband tussen enerzijds slaapproblemen en het gebruik van geneesmiddelen en anderzijds het ervaren van partnergeweld (tabel 122), maar we kunnen dit slechts deels verklaren als een rechtstreeks gevolg van het ervaren geweld. 47,8% van zij die geen slachtoffer zijn van partnergeweld zegt gedurende de afgelopen 12 maanden geen problemen te hebben gehad om in slaap te geraken, tegenover slechts 27,5% van de slachtoffers van partnergeweld. Voor de andere frequentie categorieën (zelden, soms, meestal, altijd slaapproblemen) zijn de cijfers voor de slachtoffers van partnergeweld telkens ongeveer 5% hoger.

Hetzelfde geldt voor het gebruik van geneesmiddelen (slaapmiddelen, kalmeer middelen antidepressiva, angstwerende geneesmiddelen). Van de slachtoffers van partnergeweld neemt of nam 18,9% regelmatig geneesmiddelen, tegenover 12,3% van zij die geen slachtoffer zijn.

Tabel 122. Gezondheidsproblemen en het nemen van geneesmiddelen naar het slachtofferschap van partnergeweld, in absolute cijfers en in %

	Hoe vaak had u de afgelopen 12 maanden problemen om in slaap te geraken of door te slapen?					Totaal
	Nooit	Zelden	Soms	Meestal	Altijd	
Geen slachtoffer	690	280	285	127	60	1.442
	47,8%	19,4%	19,7%	8,8%	4,2%	100,0%
Slachtoffer	57	54	50	31	15	207
	27,5%	26,1%	24,2%	15,0%	7,2%	100,0%
Totaal	747	334	335	158	75	1.650
	45,2%	20,2%	20,3%	9,6%	4,5%	100,0%

	Hebt u de afgelopen 12 maanden slaapmiddelen, kalmeermiddelen, antidepressiva of angstwerende geneesmiddelen genomen?					Totaal
	Nooit	Af en toe	Regelmatig, maar nu niet meer	Regelmatig, en ook nu nog	Weet het niet	
Geen slachtoffer	1.229	37	50	127	1	1.444
	85,1%	2,6%	3,5%	8,8%	,1%	100,0%
Slachtoffer	158	7	14	25	2	206
	76,7%	3,4%	6,8%	12,1%	1,0%	100,0%
Totaal	1.387	44	64	152	3	1.650
	84,1%	2,7%	3,9%	9,2%	,2%	100,0%

We vinden echter geen significant verband tussen alcoholgebruik en het al dan niet ervaren van partnergeweld (tabel 123). De frequentie van het alcoholgebruik bij de slachtoffers kan dus niet systematisch worden geïnterpreteerd als een risicofactor noch als een gevolg van partnergeweld.

Tabel 123. Alcoholgebruik naar het slachtofferschap van partnergeweld, in absolute cijfers en in %

	Hoe vaak drinkt u alcohol?					Totaal
	Nooit	Minder dan een keer per maand	Een tot drie keer per maand	Een of twee keer per week	(Bijna) alle dagen	
Geen slachtoffer	226	147	282	537	252	1.444
	15,7%	10,2%	19,5%	37,2%	17,5%	100,0%
Slachtoffer	23	25	43	75	41	207
	11,1%	12,1%	20,8%	36,2%	19,8%	100,0%
Totaal	249	172	325	612	293	1.651
	15,1%	10,4%	19,7%	37,1%	17,7%	100,0%

4.5 HOUDING TEN OPZICHTE VAN GEWELD

Als personen te maken krijgen met situaties van partnergeweld, doen sommigen hun verhaal of ondernemen ze stappen. De verschillende houdingen, die door Bouchard en Tremblay worden geïdentificeerd,⁵⁶ werden voorgelegd aan de respondenten van voorliggend onderzoek. Tabel 124 herneemt de verschillende houdingen in functie van de ernst van het ervaren geweld. Een analyse in termen van geslacht wijst erop dat er geen significant verschil is tussen de manier waarop vrouwen en mannen reageren op partnergeweld.

Tabel 124. Houding ten opzichte van geweld naar de ernst van het ervaren geweld, in absolute cijfers en in %

	Men kan op verschillende manieren met dergelijke situaties omgaan. Welke van de volgende manieren stemt het meeste overeen met uw aanpak?						
	Ik vind het niet erg en denk dat het er zo aan toe gaat bij de meeste koppels	Ik denk dat ik niet genoeg doe om hem/haar voldoende te geven	Als het niet gaat, ga ik naar mijn ouders, mijn vrienden, op hotel	Ik heb erover gesproken met buitenstaanders die mijn partner zouden kunnen helpen	Als hij/zij roept, roep ik terug, als hij/zij dreigt, dreig ik ook, zelfs als het niets oplevert	Om een eind aan deze situatie te maken, zal ik zelf stappen moeten ondernemen	Er is niets aan te doen, ik tracht te overleven
Matig geweld	50	6	4	1	6	2	5
	60,2%	7,2%	4,8%	1,2%	7,2%	2,4%	6,0%
Ernstig geweld	29	2	2	2	2	6	5
	52,7%	3,6%	3,6%	3,6%	3,6%	10,9%	9,1%
Heel ernstig geweld	15	0	1	6	11	6	4
	32,6%	,0%	2,2%	13,0%	23,9%	13,0%	8,7%

$p=0,000$

De stelling "Ik vind het niet erg en denk dat het er zo aan toe gaat bij alle koppels" lijkt de meest frequente beschermingsstrategie te zijn, ongeacht de ernst van het ervaren geweld. We zien evenwel dat het aandeel ervan lineair vermindert naarmate de ernst van het ervaren geweld toeneemt. We stellen ook vast dat de bewustwording van de noodzaak om stappen te ondernemen stijgt als de respondent slachtoffer is van ernstig geweld: het aandeel stijgt van 2,4% bij slachtoffers van matig partnergeweld, over 10,9% bij zij die ernstig geweld ervaren, tot 13% bij de slachtoffers van heel ernstig partnergeweld. Ten slotte valt ook op dat bijna 24% van zij die te maken krijgen met ernstig partnergeweld wederzijds geweld gebruikt als strategie.

⁵⁶ Bouchard, M. en D. Tremblay (2002). *Validation des concepts relatifs à l'estimation de la sévérité d'une dynamique de domination conjugale*, Rapport de recherche (phase 1), Québec: La Séjournelle.

GEWELD BINNEN HET KOPPEL EN DOOR DE EX-PARTNER – GEVOLGEN VAN PARTNERGEWELD EN HOUDING VAN HET SLACHTOFFER TEGENOVER GEWELD: SAMENVATTING

- Vrouwen rapporteren meer psychologische gevolgen van partnergeweld te hebben ervaren dan mannen. Ten gevolge van partnergeweld voelt 40,7% van de vrouwelijke slachtoffers zich minder zelfzeker, 25,7% voelt zich schuldig of beschaamd en 23,9% zegt agressiever te zijn geworden, tegenover respectievelijk 16,1%, 7% en 9,2% van de mannelijke slachtoffers.
- Vrouwen die slachtoffer zijn van partnergeweld raken vaker lichamelijk gewond dan mannelijke slachtoffers: 15,7% van de vrouwelijke slachtoffers zegt gewond te zijn geraakt, tegenover slechts 1,1% van de mannen.
- Een synthetische indicator inzake de gevolgen van partnergeweld toonde aan dat de gevolgen van seksueel partnergeweld veel ernstiger zijn dan die van verbaal of psychologisch en van fysiek partnergeweld.

HOOFDSTUK 4. RISICOFACTOREN

4

- 1 INLEIDING
- 2 RISICOFACTOREN VOOR PARTNERGEWELD
- 3 MODEL VAN RISICOFACTOREN VAN HEEL ERNSTIG PARTNERGEWELD

1 INLEIDING

Geweld is een sociaal-maatschappelijk probleem dat een impact heeft op de ganse bevolking. Het vindt plaats op alle niveaus: in de openbare ruimte, in de werksfeer, in de privé-sfeer, en zelfs op individueel niveau. Het voorkomen van geweld leidt steeds weer tot de vraag: waarom? Wat leidt ertoe dat mensen gewelddadig gedrag stellen of slachtoffer worden van geweld? Reeds heel wat onderzoek is verricht naar de verschillende factoren die de kans op gewelddadige handelingen verhogen (risicofactoren), en factoren die de kans op het voorkomen van geweld doen dalen (protectieve factoren). Niettegenstaande een groot aantal studies herhaaldelijk heeft aangetoond dat bepaalde factoren samengaan met geweld, beschikken we slechts over beperkte informatie rond causaliteit.⁵⁷ Meer specifiek houdt dit in dat de aanwezigheid van een risicofactor of protectieve factor het al dan niet voorkomen van geweld moeilijk kan voorspellen. Het is niet omdat bepaalde factoren vaker dan bij toeval kan worden aangenomen, samengaan met geweld, dat deze factoren geweld ook uitlokken. Bovendien kunnen sommige factoren, zoals verder zal blijken, zowel een risicofactor als een gevolg zijn van geweld. Toch is uit onderzoek gebleken dat de aanwezigheid van meerdere risicofactoren samen de kans op het voorkomen van geweld verhoogt.⁵⁸

In wat volgt, ligt de focus op partnergeweld. In tegenstelling tot wat iedereen wenst, biedt een partner niet altijd de veiligheid die men verlangt. Zoals hiervoor werd aangetoond, lopen net in deze sfeer veel mensen het risico om slachtoffer te worden van fysiek, psychologisch en/of seksueel geweld.⁵⁹ In dit hoofdstuk willen we een overzicht geven van de risicofactoren die een rol kunnen spelen bij (ex-) partnergeweld. Veel wetenschappelijk onderzoek en internationale studies die peilen naar partnergeweld hebben reeds een groot aantal risicofactoren in kaart gebracht. Concreet zullen we aandacht besteden aan verbanden tussen geweld en bepaalde opvattingen, het sociale netwerk, het opleidingsniveau, de werksituatie, het gezinsinkomen, religie, leeftijd, de relatietevredenheid, stress, de aanwezigheid van kinderen, scheiding, alcohol- en druggebruik, zwangerschap, confrontatie met geweld in de kindertijd en persoonlijke ervaringen. Gezondheidsgerelateerde aspecten, zoals angst en depressie, werden eerder besproken, omdat zij evenzeer kunnen optreden als gevolg van partnergeweld.

2 RISICOFACTOREN VOOR PARTNERGEWELD

Gezien het grote aantal risicofactoren dat wordt gerelateerd aan partnergeweld, hebben verschillende onderzoekers gepoogd om deze factoren onder te brengen in subgroepen. Om enige uniformiteit in deze groeperingen te garanderen hebben Stith et al.⁶⁰ op basis van 85 studies een meta-analyse uitgevoerd. Zij kwamen tot vier grote groepen/systemen waaronder risicofactoren kunnen worden geplaatst: (1) een macrostysteem, (2) een exosysteem, (3) een microsysteem en (4) een ontogenetisch systeem (figuur 1).

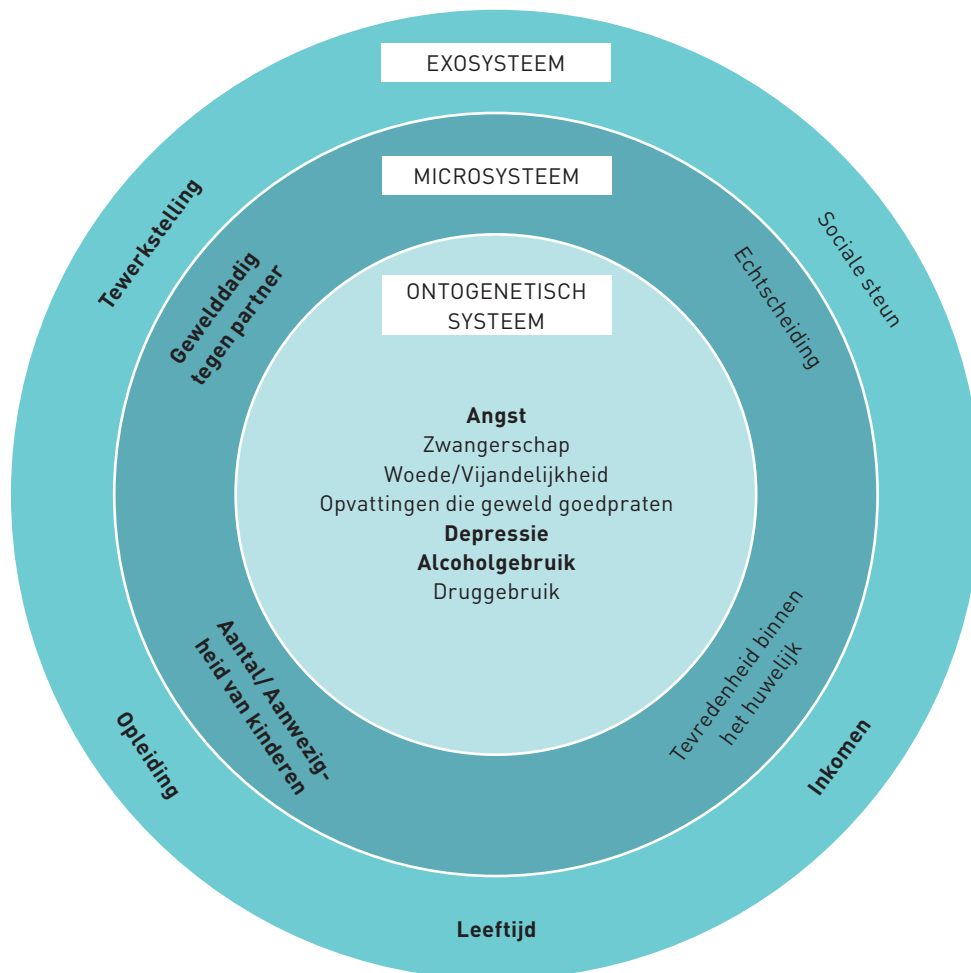
⁵⁷ Schröttle et al., *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe*.

⁵⁸ Stith et al., 'Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors', pp. 65-98.

⁵⁹ Savenije, A., M.J. van Lawick en E.T.M. Reijmers (2008). *Handboek systeemtherapie*, Utrecht: De Tijdstroom.

⁶⁰ Stith et al., 'Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors', pp. 65-98.

Figuur 1. Risicofactoren voor partnergeweld volgens de meta-analyse van Stith et al.

Het eerste systeem, het macrosysteem, verwijst naar risicofactoren die een rol spelen op maatschappelijk niveau. Dit betreft onder andere sociale ongelijkheid of gangbare opvattingen. Het exosysteem verwijst naar factoren die een rol spelen op een kleinschaliger niveau dan de maatschappij, namelijk de omgeving waarin men functioneert. Hierin worden factoren opgenomen zoals het sociale netwerk, de werksituatie, religie en leeftijd. Op microniveau vinden we de factoren terug die rechtstreeks gerelateerd zijn aan de setting waarin het intrafamiliale geweld plaatsvindt. Het gaat om factoren zoals de relatiekwaliteit en -tevredenheid, stress, kinderen en scheiding. Het laatste systeem, het ontogenetische systeem, behandelt persoonlijke factoren zoals angst, depressie, zwangerschap, alcohol- en druggebruik. Ondanks het feit dat risicofactoren op alle niveaus een rol spelen, blijken ze op ontogenetisch niveau toch het meeste door te wegen.⁶¹ Dit kan zo zijn omwille van veel redenen. Misschien oefent het ontogenetische systeem het meeste invloed uit op het menselijke handelen, of misschien geldt hier de regel die wel vaker in onderzoek geldt: hoe meer proximaal een determinant, hoe makkelijker het is om er significante verbanden mee te vinden.

In wat volgt zal er een overzicht worden gegeven van deze verschillende risicofactoren aan de hand van de systemen opgesteld door Stith et al. Zowel voor vrouwen als voor mannen zal worden nagegaan of er een verband bestaat tussen de risicofactor en het al dan niet voorkomen van geweld, de vorm van geweld (psychologisch, fysiek, seksueel) en de ernst ervan (gematigd, ernstig, zeer ernstig). We benadrukken dat een multifactoriële benadering, veeleer dan een unifactoriële benadering, is aangewezen om de problematiek te begrijpen.⁶²

2.1 RISICOFACTOREN OP MACRONIVEAU

Vooraf willen we opmerken dat lang niet alle factoren zijn opgenomen in dit onderzoek. Zo omvat de steekproef te weinig mensen van niet-Belgische origine om vergelijkingen te maken of conclusies te trekken. Nochtans is dit een factor die in voorgaand onderzoek vaker betekenisvol is gebleken.⁶³

In voorliggende studie zijn acht stellingen opgenomen die peilen naar de overtuigingen die vrouwen en mannen kunnen hebben inzake traditionele rollenpatronen. Per stelling werd aan de respondenten gevraagd aan te geven in welke mate hij/zij akkoord ging met de stelling. Antwoorden varieerden van "helemaal niet akkoord" (score 1) tot "helemaal akkoord" (score 4). Volgende stellingen werden voorgelegd aan de respondenten:

1. Familieproblemen zouden enkel binnen de familie moeten worden besproken.
2. Een vrouw moet zich schikken naar de mening van haar partner, zelfs als zij hiermee niet akkoord is.
3. Voor een vrouw is het belangrijker haar partner te steunen in zijn carrière, dan zelf carrière te maken.
4. Het is de taak van de man om geld te verdienen om zijn gezin te onderhouden.
5. Een vrouw moet zich meer bezig houden met de kinderen dan haar partner.
6. Een vrouw is verplicht seksuele betrekkingen te hebben met haar partner, ook als zij daar geen zin in heeft.
7. Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan.
8. Indien iemand zijn/haar partner mishandelt, moeten buitenstaanders tussenkomen.

⁶² Idem: "The large number of risk factors with small or moderate effect sizes identified in this study lends support to the complicated nature of domestic violence. Given the complexity, it is unreasonable to assume that any one variable would account for a large amount of the variance in explaining intimate partner violence. This meta-analysis provides support for the importance of examining intimate partner violence from a multifactorial perspective."

⁶³ Brownridge, D.A. (2006). 'Violence against women post separation', *Aggression and violent behaviour* 11, pp. 514-530.

Slechts twee van de acht stellingen toonden een significant verband met het voorkomen van partnergeweld. Het betreft de stellingen "Familieproblemen zouden enkel binnen de familie moeten worden besproken" ($p=0,01$) en "Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan" ($p=0,00$). Tabel 125 en tabel 126 geven de gemiddelde scores weer van de respondenten, die variëren van 0 tot 4. Hoe hoger het gemiddelde, hoe meer de respondenten akkoord gaan met de stelling; hoe lager het gemiddelde, hoe minder de respondenten akkoord gaan met de stelling. Tabel 125 laat zien dat zowel vrouwen als mannen die veeleer akkoord gaan meer slachtoffer worden van partnergeweld dan zij die minder akkoord gaan; voor tabel 126 is er geen verband.

Tabel 125. "Familiale problemen zouden enkel binnen de familie moeten worden besproken"

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld
Vrouw	2,35	2,60
	N=662	N= 114
Man	2,02	2,22
	N= 766	N= 90

$p=0,001$

Tabel 126. "Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan"

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld
Vrouw	3,46	2,93
	N= 651	N= 115
Man	3,34	3,33
	N= 762	N= 89

$p=0,000$

Akkoord gaan met de eerste stelling differentieert enkel tussen wel of niet voorkomen van partnergeweld. De tweede stelling daarentegen differentieert ook naar vorm van geweld (psychologisch, verbaal en seksueel). Zo toont tabel 127 dat vrouwen en mannen die slachtoffer zijn van psychologisch of verbaal geweld door hun partner vaker akkoord gaan met de stelling dan vrouwen en mannen die slachtoffer zijn van fysiek partnergeweld. Specifiek voor vrouwen geldt dat zij die slachtoffer zijn van seksueel geweld door hun partner meer akkoord gaan met de stelling dan vrouwen die slachtoffer zijn van andere vormen van partnergeweld.

Tabel 127. "Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan"

		Gemiddelde	N
Geen slachtoffer van partnergeweld	Vrouw	3,46	651
	Man	3,34	762
	Totaal	3,39	1413
Slachtoffer van verbaal of psychologisch partnergeweld	Vrouw	2,97	93
	Man	3,34	82
	Totaal	3,14	176

Slachtoffer van fysiek partnergeweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	Vrouw	2,47	15
	Man	3,20	7
	Totaal	2,69	22
Slachtoffer van seksueel partnergeweld (al dan niet samen met fysiek of psychologisch geweld)	Vrouw	3,34	7
	Man	-	0
	Totaal	3,34	7
Totaal	Vrouw	3,38	766
	Man	3,34	851
	Totaal	3,36	1617

$p=0,000$

Vier van de hiervoor opgesomde stellingen zijn ook aan bod gekomen in het onderzoek van Bruynooghe et al. uit 1998. Uit hun studie is gebleken dat er over het algemeen geen significante verschillen worden gevonden tussen sekserolopvattingen van vrouwen en mannen en het voorkomen van geweld. Hun stelling “Een vrouw drijft haar man soms zo ver dat het nodig is haar te slaan” benadert onze stelling “Een persoon kan iemand anders zo ver drijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan”, en bleek in het onderzoek uit 1998 samen te gaan met de geneigdheid om geweld te gebruiken.⁶⁴

2.2 RISICOFACTOREN OP EXONIVEAU

2.2.1 Sociaal netwerk

De aanwezigheid van een sociaal netwerk wordt in de literatuur omschreven als een belangrijke protectieve factor om het voorkomen van geweld te beperken. Hiertoe werd in de vragenlijst een module opgesteld waarin zes vragen zijn opgenomen die peilen naar de aanwezigheid van een sociaal netwerk. Deze vragen zijn zowel gericht op de objectieve aanwezigheid van sociale activiteiten buitenshuis (zoals een sportactiviteit, een hobby, een muzikaal of een cultureel evenement) en het zien van vrienden en familie, als op de subjectieve beleving hiervan. Uit de resultaten kan men afleiden dat er geen verband is tussen de frequentie van het deelnemen aan sociale activiteiten en het voorkomen van geweld. Met andere woorden, het feit dat iemand niet, minder dan één keer per week of meerdere keren per week deelneemt aan een sociale activiteit hangt niet samen met een verhoogde kans om slachtoffer te worden van een of meerdere gewelddadige handelingen door een (ex-)partner.

⁶⁴ Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*.

Tabel 128. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, naar activiteit buitenshuis, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van één vorm van partnergeweld	Slachtoffer van meerdere vormen van partnergeweld	Totaal
Nooit	6	1	1	8
	,4%	,8%	1,2%	,5%
Minder dan één keer per week	219	24	16	259
	15,3%	19,7%	19,3%	15,8%
Meer dan één keer per week	1.211	97	66	1.374
	84,3%	79,5%	79,5%	83,7%
Totaal	1.436	122	83	1.641
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,425$

Ook het aantal keer dat men familie of vrienden ziet die niet bij de respondent in kwestie inwonen staat niet in verband met (ex-) partnergeweld. De subjectieve beleving van steun door het netwerk relateert wel aan het voorkomen van geweld. Meer concreet zijn zij die vinden onvoldoende contact te hebben met vrienden of familie die niet bij hen inwonen vaker slachtoffer van (ex-) partnergeweld dan degenen die aangeven wel voldoende contact te hebben met deze personen. Tabel 129 laat zien dat van al diegenen die het gevoel hebben dat ze te weinig contact hebben met familie en vrienden die niet bij hen inwonen, 28,6% de afgelopen 12 maanden slachtoffer is geworden van meerdere gewelddadige handelingen, 14,8% van één gewelddadige handeling en 11,9% was geen slachtoffer. De personen die aangeven wel voldoende contact te hebben met personen die niet bij hen inwonen rapporteren daarentegen nauwelijks geweld.

Tabel 129. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden naar tevredenheid over contact met vrienden of familie, in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van één daad van partnergeweld	Slachtoffer van meerdere daden van partnergeweld
Voldoende contact met vrienden of familie	87,9%	85,2%	71,4%
Niet voldoende contact met vrienden of familie	11,9%	14,8%	28,6%

$p=0,002$

De analyse naar verschillen tussen vrouwen en mannen met betrekking tot de subjectieve beleving "Ik heb het gevoel dat ik mijn familie en vrienden niet voldoende zie" toont aan dat er zowel bij vrouwen als bij mannen een verschil bestaat wat betreft rapportering van geweld tussen zij die vinden dat ze voldoende contact hebben en zij die vinden dat ze onvoldoende contact hebben. Dit effect is meer uitgesproken bij mannen dan bij vrouwen.

Tabel 130. Tevredenheid over contact met vrienden en familie naar geslacht van de slachtoffers van geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, in %

	Slachtoffer van partnergeweld	
	Vrouwen	Mannen
Voldoende contact met vrienden of familie	75,0%	85,7%
Niet voldoende contact met vrienden of familie	25,0%	14,3%

$p=0,000$

Deze resultaten moeten evenwel met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het kan zijn dat de personen die slachtoffer zijn van (ex-) partnergeweld meer nood hebben aan contact met familie en vrienden die niet bij hen inwonen, en net daarom het gevoel hebben dat zij onvoldoende contact hebben met dit netwerk. Zoals reeds werd beschreven in het onderzoek van 1998 kan de dader het slachtoffer echter ook dwingen tot geheimhouding,⁶⁵ of het slachtoffer verbieden om contact op te nemen met deze mensen. Hoe dan ook is de subjectieve beleving van niet voldoende contact te hebben met andere mensen een belangrijke factor die samengaat met geweld.

2.2.2 Opleidingsniveau, werkomgeving en sociale status

In de meta-analyse van Stith et al.⁶⁶ wordt beschreven dat een lagere opleiding en werkloosheid verband houden met hogere prevalentiecijfers van partnergeweld. Toch kan men hieruit niet besluiten dat deze factoren altijd rechtstreeks in verband staan met geweld. Verschillende studies hebben aangetoond dat indien er wordt gecontroleerd voor bepaalde variabelen deze factoren geen voorspellende waarde hebben.⁶⁷ Een studie van de Wereldgezondheidsorganisatie die peilt naar de mate waarin vrouwen slachtoffer worden van geweld, heeft aangetoond dat een hogere opleiding een protectieve factor is. Dit bleek ook na controle van de variabelen leeftijd en inkomen zo te zijn. De onderzoekers verklaren dit effect door te stellen dat hoger opgeleide vrouwen dikwijls zijn gehuwd met meer opgeleide mannen. Een andere verklaring luidt dat hoger opgeleide vrouwen meer keuze hebben om een partner te vinden en om al dan niet te huwen.⁶⁸ Een Ierse studie kwam tot het besluit dat oudere volwassenen doorgaans een lager opleidingsniveau hebben dan jongere volwassenen. Bovendien stellen zij dat het risico om slachtoffer te worden het grootst is voor vrouwen die niet werken omwille van ziekte of een handicap.⁶⁹ De Franse ENVEFF-studie die geweld tegenover vrouwen in kaart bracht, kwam tot het resultaat dat vrouwen jonger dan 35 jaar met een beperkte of geen opleiding twee keer meer slachtoffer worden van psychologisch geweld dan gediplomeerde vrouwen.⁷⁰ In onderhavige studie vinden we, gelijkaardig aan de bevindingen in Ierland, geen significant verband tussen opleidingsniveau en geweld (tabel 131).

⁶⁵ Idem.

⁶⁶ Stith et al., 'Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors', pp. 65-98.

⁶⁷ Schröttle et al., *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe*; Watson, D. en S. Parsons (2005). *Domestic abuse of women and men in Ireland: report on the national study of domestic abuse*, Dublin: National Crime Council, in association with the Economic and Social Research Institute.

⁶⁸ Garcia-Moreno et al., *Multi-country study on women's health and domestic violence against women*.

⁶⁹ Watson en Parsons, *Domestic abuse of women and men in Ireland*.

⁷⁰ Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*.

Tabel 131. Diploma en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld	Totaal
Lager onderwijs	57 81,4%	13 18,6%	70 100,0%
Lager middelbaar onderwijs	165 90,7%	17 9,3%	182 100,0%
Hoger middelbaar onderwijs	497 85,8%	82 14,2%	579 100,0%
Hoger onderwijs korte type	353 86,5%	55 13,5%	408 100,0%
Hoger onderwijs lange type	84 90,3%	9 9,7%	93 100,0%
Universitair onderwijs	275 91,4%	26 8,6%	301 100,0%
Andere	9 81,8%	2 18,2%	11 100,0%
Totaal	1.440 87,6%	204 12,4%	1.644 100,0%

$p=0,080$

Een mogelijke verklaring hiervoor is dat, rekening houdend met het feit dat geweld meer voorkomt bij jongere generaties, veel ouderen lager geschoold zijn dan de jongeren nu. Om het effect van opleidingsniveau op het voorkomen van geweld na te gaan, is er dus onderzocht of er een leeftijdseffect meespeelt. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. In de leeftijdscategorie 18-34 jaar wordt er namelijk wel een verband gevonden tussen het opleidingsniveau en het voorkomen van partnergeweld. Het aantal personen dat slachtoffer is van partnergeweld in deze leeftijdscategorie is opmerkelijk hoger bij personen die enkel een diploma lager onderwijs hebben behaald ten opzichte van zij die een diploma hoger onderwijs of een universitair diploma hebben, namelijk 42,9% tegenover 7,6%. In de andere leeftijdscategorieën wordt dit verband niet teruggevonden. Omdat dit een heel lokaal effect is, is het niet mogelijk om hier verdere interpretaties uit af te leiden.

Naast het opleidingsniveau is er onderzocht of er een verband is tussen de werksituatie en het voorkomen van partnergeweld. Uit de analyses blijkt dat er algemeen genomen geen verband is met de werksituatie. Dit houdt in dat ongeacht het feit of de respondent werkt of niet, er geen verschillen zijn in het ervaren van partnergeweld ($p=0,322$). Ook hier kan dit mogelijks worden verklaard omwille van de leeftijdsgroep van 65-plussers die niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, maar waar partnergeweld minder voorkomt. Om na te gaan of er hier, net als bij het opleidingsniveau, een leeftijdseffect meespeelt, is er onderzocht of er binnen de populatie waarin wordt verwacht dat men beroepsactief is een verband wordt gevonden tussen de werksituatie en partnergeweld. Dat blijkt daadwerkelijk zo te zijn: de resultaten tonen aan dat respondenten in de leeftijdscategorie van 45 tot 54 jaar die niet werken meer kans vertonen om slachtoffer te zijn van partnergeweld. In de andere leeftijdscategorieën wordt geen verband gevonden. Omdat het hier eveneens om een lokaal effect gaat, is het niet mogelijk om er verdere interpretaties uit af te leiden.

Analyses naar welke personen het meeste kans maken om slachtoffer te zijn van partnergeweld binnen de categorie niet-werkenden (tabel 132), tonen aan dat voornamelijk studenten (27,7%) en diegenen die werkonbekwaam zijn (23,1%) het meeste slachtoffer zijn van partnergeweld. Gepensioneerden blijken het minst getroffen (10,6%), net als werkzoekenden (9,70%). Ook deze resultaten liggen in dezelfde lijn als die van de Franse ENVEFF-studie. Daar werd het effect van de werksituatie enkel onderzocht voor vrouwen, maar bleek eveneens dat werklozen, studenten en personen die niet in staat zijn om te werken vaker slachtoffer zijn van partnergeweld, en gepensioneerden het minst.⁷¹

Tabel 132. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden naar het (beroeps)statuut van het slachtoffer (binnen de categorie niet-werkenden), in %

(Beroeps)statuut van slachtoffer	Slachtoffer van partnergeweld	Geen slachtoffer van partnergeweld
Gepensioneerd	10,6%	89,4%
Werkzoekend	9,7%	90,3%
Huisvrouw/-man	12,9%	87,1%
Student	27,7%	72,3%
Werkonbekwaam	23,1%	76,9%

Analyses naar het verband tussen de werksituatie van de partner, d.i. de dader van partnergeweld, en het ervaren van geweld door de respondent blijken eveneens niet significant ($p=0,941$). Met andere woorden, partners die niet werken, plegen niet vaker gewelddadige handelingen dan partners die wel werken. Deze bevindingen zijn gelijkaardig aan de Franse ENVEFF-studie, waarin het al dan niet hebben van een job ook niet expliciet gerelateerd bleek aan het plegen van partnergeweld. Indien we in voorliggende studie echter meer in detail onderzoeken of er verschillen zijn binnen de categorie niet-werkende partners (tabel 133), dan blijkt er toch een groot verschil te bestaan. De respondenten die een partner hebben die op zoek is naar een job (25%), student is (19,4%) of werkonbekwaam is (19,2%), zijn vaker slachtoffer van geweld dan zij die een partner hebben die gepensioneerd is (9,1%) of huisvrouw/huisman is (8,6%).

Tabel 133. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden naar het (beroeps)statuut van de partner/geweldpleger (binnen de categorie niet-werkenden), in %

(Beroeps)statuut van partner/geweldpleger	Slachtoffer van partnergeweld	Geen slachtoffer van partnergeweld
Gepensioneerd	9,1%	90,9%
Werkzoekend	25,0%	75,0%
Huisvrouw/-man	8,6%	91,4%
Student	19,4%	80,6%
Werkonbekwaam	19,2%	80,8%
Andere	9,1%	90,9%

$p=0,000$

Wanneer we nagaan of er een verband bestaat tussen het (netto) gezinsinkomen en het ervaren van partnergeweld (tabel 134), dan blijkt dat het gezinsinkomen (netto-inkomen met kinderbijslag inbegrepen) geen verband houdt met het ervaren van partnergeweld. Deze bevinding is in tegenspraak met de bevindingen uit Ierland. Uit de Ierse studie is gebleken dat vrouwen die behoren tot de categorie met de laagste inkomens (< 16.000 euro/jaar) de grootste risicogroep vormen. Bij mannen vormen zij die tot de tweede laagste inkomens-categorie behoren (16.000-22.500 euro/jaar) de grootste risicogroep. We vestigen wel de aandacht op het feit dat in Ierland het verband met de geweldprevalentie gedurende het leven werd gemeten, terwijl in onderhavige studie de relatie met partnergeweld gedurende de laatste 12 maanden werd onderzocht.

Tabel 134. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden naar het maandelijkse gezinsinkomen, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld	Totaal
- dan 1.000 euro	50 92,6%	4 7,4%	54 100,0%
Tussen 1.000 en 1.999 euro	214 88,1%	29 11,9%	243 100,0%
Tussen 2.000 en 2.999 euro	259 83,8%	50 16,2%	309 100,0%
Tussen 3.000 en 3.999 euro	259 90,2%	28 9,8%	287 100,0%
4.000 euro en meer	139 87,4%	20 12,6%	159 100,0%
Weet het niet	273 89,5%	32 10,5%	305 100,0%
Geen antwoord	251 85,4%	43 14,6%	294 100,0%
Totaal	1.445 87,5%	206 12,5%	1.651 100,0%

$p=0,147$

2.2.3 Leeftijd

Leeftijd blijkt een rol te spelen. Jongere volwassenen hebben meer kans om slachtoffer te worden van geweld. Dit blijkt uit studies gevoerd in Ierland, Engeland en Wales, Finland en door de Wereldgezondheidsorganisatie.⁷² Hiervoor zijn er verschillende verklaringsmogelijkheden. De Wereldgezondheidsorganisatie onderzocht de prevalentie van geweld bij vrouwen, en stelt dat oudere vrouwen reeds langer zijn blootgesteld aan geweld en hierdoor bepaalde strategieën hebben aangeleerd om de frequentie van geweld te doen dalen. Een andere verklaringsmogelijkheid is dat oudere vrouwen reeds een hogere plaats hebben ingenomen op de sociale ladder en hierdoor minder kwetsbaar zijn om slachtoffer te zijn van geweld. Een laatste mogelijke verklaring die door de Wereldgezondheidsorganisatie naar voren wordt geschoven is dat jonge mannen mogelijk gewelddadiger zijn dan oudere mannen en dat jonge vrouwen hierdoor makkelijker slachtoffer van partnergeweld worden.⁷³ De impact van leeftijd in voorliggende studie en de cijfers daarover worden beschreven in hoofdstuk 2 en 3, maar de analyses hebben aangetoond dat er een significant verband

⁷² Watson en Parsons, *Domestic abuse of women and men in Ireland: report on the national study*.

⁷³ Garcia-Moreno et al., *WHO Multi-country study on women's health and domestic violence against women*.

is tussen leeftijd en geweld: jongere mensen worden vaker slachtoffer van partnergeweld dan oudere mensen.

2.2.4 Religie

In de vragenlijst werd gevraagd of de respondenten al dan niet gelovig waren. Het volgen van een bepaalde religie gaat samen met bepaalde overtuigingen en regels en kan op die manier verband houden met de manier van leven.⁷⁴ Verschillende studies hebben reeds aangetoond dat er een verband kan zijn tussen een religieuze achtergrond en het voorkomen van partnergeweld. Meer specifiek is in studies die peilen naar vrouwen die slachtoffer zijn van geweld gebleken dat mannen die niet tot een religieuze groep of tot een zeer kleine religieuze groep of sekte behoren relatief gezien het meest gewelddadig waren.⁷⁵ Ondanks deze resultaten bleek deze factor geen substantieel verklarende waarde te hebben. In de Franse ENVEFF-studie is ook het effect van religie onderzocht en daar bleek dit enkel een waarde te hebben voor vrouwen die verklaarden dat hun geloof zeer belangrijk was. 5% van de vrouwen die verklaarden dat hun geloof heel belangrijk was, tegenover 2% van de vrouwen die weinig of geen belang hechtten aan hun geloof, werd slachtoffer van partnergeweld in de laatste 12 maanden.

In onderhavige studie is er niet gepeild naar de mate waarin religie belangrijk is voor de respondenten. Toch wordt er ook een significant verband gevonden: vrouwen en mannen die gelovig zijn worden minder slachtoffer van geweld dan vrouwen en mannen die niet gelovig zijn. Tabel 135 toont aan dat 22,9% van de vrouwen die niet gelovig zijn, tegenover 9,6% van de vrouwen die wel gelovig zijn slachtoffer werd van partnergeweld. Voor de mannen geldt dat 12,8% van zij die niet gelovig zijn, tegenover 8% van zij die wel gelovig zijn slachtoffer werd van partnergeweld.

Tabel 135. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de afgelopen 12 maanden naar al dan niet gelovig zijn, in %

		Gelovig	Niet gelovig
Vrouw (p=0,000)	Geen slachtoffer van partnergeweld	90,4%	77,1%
	Slachtoffer van partnergeweld	9,6%	22,9%
Man (p=0,003)	Geen slachtoffer van partnergeweld	92,0%	87,2%
	Slachtoffer van partnergeweld	8,0%	12,8%

2.3 RISICOFACTOREN OP MICRONIVEAU

2.3.1 Relatietevredenheid en kwaliteit

In de context van partnergeweld spelen vooral factoren met betrekking tot de relatiekwaliteit en de relatietevredenheid een rol. Dat de kwaliteit van een partnerrelatie verband houdt met de levenskwaliteit van beide partners blijkt uit verschillende studies. Onderzoek

⁷⁴ Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*.

⁷⁵ Römken, R. (1989). *Geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties: een landelijk onderzoek naar de omvang, de aard, de gevolgen en de achtergronden*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

heeft onder andere aangetoond dat te veel stress in een partnerrelatie gerelateerd is aan angst, depressie of andere gezondheidsproblemen.⁷⁶ Gezien het belang van de kwaliteit van een partnerrelatie in verschillende contexten hebben onderzoekers gepoogd om die op een meer objectieve manier te meten. Een van de ontwikkelde instrumenten is de Dyadische aanpassingsschaal (Dyadic Adjustment Scale, DAS) van Graham B. Spanier (1976). Binnen de sociale en de gedragswetenschappen is de DAS het meest gebruikte instrument om de relatiekwaliteit te meten. De originele schaal bestaat uit 32 items (DAS-32). In deze vragenlijst is ervoor geopteerd om de verkorte versie van de DAS op te nemen, de DAS-16. Deze schaal bestaat uit vier subschalen: (1) consensus, (2) satisfactie, (3) cohesie en (4) affectieve expressie. Een hogere score op de DAS verwijst naar een betere relatiekwaliteit.

Uit onze analyses is gebleken dat er een verschil is in relatiekwaliteit binnen koppels waar er sprake is van partnergeweld en die waar er geen geweld plaatsvindt: hoe ernstiger het geweld, hoe lager de relatiekwaliteit. In tabel 136 is duidelijk te zien dat alle facetten die bijdragen aan de relatiekwaliteit van een koppel dalen naarmate het geweld ernstiger wordt. Het zijn voornamelijk een gebrek aan cohesie en affectieve expressie die samengaan met partnergeweld. Concreet, bij koppels die minder akkoord zijn met elkaar op het geheel van volgende aspecten blijkt er meer partnergeweld plaats te vinden: minder genegenheid, minder akkoord op het vlak van seksuele relaties, minder samen activiteiten buitenshuis doen, minder samen lachen en minder kalm dingen kunnen bespreken.

Tabel 136. DAS-16 en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden

	Consensus	Affectieve expressie	Satisfactie	Cohesie
Geen slachtoffer van partnergeweld	14,9623	7,6858	16,4693	12,2002
Slachtoffer van matig partnergeweld	14,012	7,0155	15,0625	11,2492
Slachtoffer van ernstig partnergeweld	12,4752	6,9092	14,1292	10,7684
Slachtoffer van heel ernstig partnergeweld	10,8369	5,5341	12,8232	9,6874

Indien we nagaan of hierin verschillen zijn voor vrouwen en mannen (tabel 137), dan blijken deze factoren voor beide groepen een rol te spelen. Er wordt met andere woorden geen verschil gevonden in het verband tussen relatiekwaliteit en partnergeweld bij mannen en bij vrouwen. Toch blijken er lichte verschillen te zijn tussen vrouwen en mannen op het vlak van de dimensie "satisfactie". In die koppels waar er sprake is van partnergeweld percipiëren vrouwen hun relatie als minder bevredigend (13,9) dan mannen (16,4). Op de andere dimensies is dit minder uitgesproken, maar algemeen genomen wordt de relatie iets negatiever beoordeeld door vrouwen dan door mannen die slachtoffer zijn van partnergeweld.

⁷⁶ Graham, J.M., Y.J. Liu en J.L. Jeziorski (2006). 'The dyadic adjustment scale: a reliability generalization meta-analysis', *Journal of marriage and family* 68(3), pp. 701-717.

Tabel 137. DAS-16 en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden, in %

		Consensus	Affectieve expressie	Satisfactie	Cohesie
Vrouw	Geen slachtoffer van partnergeweld	15,099	7,794	16,463	12,2048
	Slachtoffer van partnergeweld	12,6364	6,6771	13,9666	10,6034
Man	Geen slachtoffer van partnergeweld	14,64	7,4901	16,2616	12,0492
	Slachtoffer van partnergeweld	14,9623	7,6858	16,4693	12,2002

2.3.2 Aanwezigheid van kinderen

Verschillende studies geven aan dat ook de aanwezigheid en de leeftijd van kinderen verband houden met het voorkomen van geweld. Uit een Ierse studie⁷⁷ blijkt dat vrouwen met kinderen meer kans hebben om slachtoffer te zijn van geweld dan vrouwen zonder kinderen. Dit blijkt vooral zo te zijn voor alleenstaande of gescheiden vrouwen. Maar, zoals tabel 138 illustreert, bevestigen onze resultaten deze hypothese niet. De aanwezigheid van kinderen jonger dan zeven jaar bij vrouwen die gedurende de laatste 12 maanden contact hadden met hun ex-partner verhoogt het risico op geweld niet.

Tabel 138. Bij uw kinderen, zijn er bij die jonger zijn dan 7 jaar?, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld	Totaal
Ja	19	7	26
	73,1%	26,9%	100,0%
Neen	96	35	131
	73,3%	26,7%	100,0%
Totaal	115	42	157
	73,2%	26,8%	100,0%

$p=0,047$

2.3.3 Stress

Het gebruiken van geweld kan worden gezien als een hantering, een *coping* strategie, die ervoor zorgt dat stress tijdelijk afneemt.⁷⁸ Tabel 139 toont aan dat 16,2% van diegenen die hun dagelijkse leven omschrijven als behoorlijk stresserend tot zeer stresserend slachtoffer werd van geweld, tegenover 10,9% van zij die hun leven als niet of matig stresserend omschrijven.

⁷⁷ Watson en Parsons, *Domestic abuse of women and men in Ireland*.

⁷⁸ Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*.

Tabel 139. Rekening houdend met het algemene stressniveau in uw leven, hoe zou u het merendeel van uw dagen omschrijven?, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld	Totaal
Helemaal niet stresserend of een beetje stresserend	1.014	124	1.138
	89,1%	10,9%	100,0%
Redelijk stresserend tot zeer stresserend	429	83	512
	83,8%	16,2%	100,0%
Totaal	1.444	207	1.651
	87,5%	12,5%	100,0%

$p=0,010$

Een meer gedetailleerde analyse laat zien dat het voornamelijk om verhoogd psychologisch geweld gaat ($p=0,004$) (tabel 140).

Tabel 140. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden naar het voorkomen van stress, in %

	Verbaal of psychologisch geweld	Fysiek geweld (al dan niet samen met psychologisch geweld)	Seksueel geweld (al dan niet samen met psychologisch of fysiek geweld)	Totaal
Helemaal niet stresserend of een beetje stresserend	9,4%	1,2%	,2%	10,8%
Redelijk stresserend tot zeer stresserend	13,9%	1,4%	1,0%	16,3%

$p=0,004$

2.3.4 Burgerlijke staat

Het aantal echtscheidingen in België is nog nooit zo hoog geweest als in 2008: de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie meldt 35.366 scheidingen.⁷⁹ Uit de recente literatuur blijkt scheiding een risicofactor te vormen voor partnergeweld. Ondanks het feit dat er nog niet zoveel studies voorhanden zijn die peilen naar de risicofactoren van geweld gericht op ex-partners, is reeds gebleken dat vrouwen in bepaalde omstandigheden kwetsbaar zijn om hiervan slachtoffer te worden.⁸⁰ Scheiding kan op verschillende manieren verband houden met het voorkomen van geweld. Een eerste manier is cultuurgebonden: indien de mannelijke partner het vertrekken van zijn echtgenote beschouwt als een ondermijning van zijn mannelijke autoriteit heeft deze vrouw meer kans om slachtoffer te worden van partnergeweld. Een tweede manier heeft te maken met het feit dat scheiding een verlieservaring is. Een deel van de familie en het sociale netwerk valt weg. Overeenkomstig met de socialecontroletheorie blijkt dat mannen die het minst te verliezen hebben op sociaal vlak het minst worden afgeschrikt om gewelddadige handelingen te stellen ten opzichte van hun ex-partner.⁸¹ Naast deze zijn er nog een aantal andere variabelen die de relatie tussen geweld en scheiding mediëren. De aanwezigheid van geweld vóór de scheiding en de tijd die is verstreken sinds de scheiding houden allebei verband met partnergeweld. Onderzoek

⁷⁹ Zie: statbel.fgov.be/nl/statistiek/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenlevingscontracten/echtscheidingen/index.jsp

⁸⁰ Brownridge, 'Violence against women post separation', pp. 514-530.

⁸¹ Idem.

toont aan dat de eerste drie maanden het meest risicovol zijn om met geweld te worden geconfronteerd. Fleury et al.⁸² concluderen in hun onderzoek dat de kans op geweld kleiner wordt indien de ex-partners niet meer in dezelfde omgeving wonen. Zoals reeds eerder besproken, is ook de aanwezigheid van kinderen een risicofactor. Hiervoor zijn er verschillende redenen, waarvan de belangrijkste de gedeelde voogdij over de kinderen is.

De resultaten uit onderhavige studie laten zien dat, overeenkomstig de literatuur, meer personen die gescheiden zijn te maken krijgen met partnergeweld: 32,8% van de gescheiden vrouwen en 26,7% van de gescheiden mannen werd er de laatste 12 maanden mee geconfronteerd. Voor beide groepen geldt er een significant verband, maar er worden geen verschillen gevonden tussen vrouwen en mannen. Dit houdt in dat gescheiden vrouwen niet meer dan gescheiden mannen slachtoffer zijn van geweld.

Zowel voor vrouwen als voor mannen blijkt getrouwd te zijn daarentegen een protectieve factor: "slechts" 9,1% van de vrouwen en 8,1% van de mannen wordt in deze situatie slachtoffer van geweld.

Tabel 141. Ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden naar de burgerlijke staat, in %

		Alleenstaand	Ge-trouwd	Samen-wonend	Ge-scheiden	Weduwe / weduwnaar
Vrouw (p=0,000)	Geen slachtoffer van partnergeweld	81,3%	90,9%	81,8%	67,2%	80,0%
	Slachtoffer van partnergeweld	18,7%	9,1%	18,2%	32,8%	20,0%
Man (p=0,000)	Geen slachtoffer van partnergeweld	88,3%	91,9%	83,7%	73,3%	100,0%
	Slachtoffer van partnergeweld	11,7%	8,1%	16,3%	26,7%	,0%

2.4 RISICOFACTOREN OP ONTOGENETISCH NIVEAU

Op individueel niveau is er een groot aantal factoren dat verband kan houden met geweld. Voorbeelden zijn alcohol- en druggebruik, depressie en angst. Van een heel andere orde, maar ook bekend als een risicofactor voor vrouwen, is zwangerschap. We zullen enkel hieraan aandacht besteden. De meer gezondheidsgerelateerde factoren kunnen ook optreden als gevolg van blootstelling aan geweldsituaties en werden besproken in hoofdstuk 2 en 3. Onderzoek heeft in ieder geval aangetoond dat mensen met een zwakkere gezondheid, depressie en angst een hoger risico vertonen. Men kan echter enkel op correlatief niveau conclusies trekken, en niet met zekerheid stellen of het ene causaal is verbonden met het andere.

2.4.1 Alcohol- en druggebruik

Het is gekend dat alcoholgebruik gepaard gaat met geweld. Toch resulteert niet uit alle nationale prevalentiestudies dat alcohol een invloed heeft. Ook in onderhavige studie wordt geen verband gevonden tussen alcoholgebruik en het voorkomen van geweld. In andere

⁸² Fleury, R.E., C.M. Sullivan en D.I. Bybee (2000). 'When ending the relationship does not end the violence: women's experiences of violence by former partners', *Violence against women* 6(12), pp. 1363-1383.

studies vindt men enkel in zeer ernstige gevallen een verband.⁸³ Een veel voorkomende opvatting is dat diegene die te veel heeft gedronken het agressieve gedrag stelt. Toch kan ook de omgekeerde formulering worden gebruikt dat iemand gaat drinken als hantering of *coping* na confrontatie met geweld.⁸⁴ Hetzelfde geldt voor druggebruik. Omdat deze factor een belangrijke risicofactor is, wordt hij hier vermeld, maar omdat alcohol- en druggebruik eveneens gevolgen kunnen zijn van het ervaren van partnergeweld, worden de cijfers hierover elders in dit rapport beschreven.

2.4.2 Zwangerschap

Een specifieke risicogroep waaraan de laatste jaren meer aandacht wordt besteed zijn zwangere vrouwen. In onze vragenlijst werd aan vrouwen jonger dan 45 jaar gevraagd of zij de afgelopen 12 maanden zwanger zijn geweest. Uit de resultaten blijkt er geen significant verband tussen zwangerschap en geweld. Met andere woorden, vrouwen die zwanger zijn geweest, werden niet significant meer slachtoffer van partnergeweld dan vrouwen die niet zwanger zijn geweest. Dit betekent evenwel niet dat deze risicogroep niet belangrijk is, integendeel. Van de 42 vrouwen die rapporteerden dat ze zwanger zijn geweest de afgelopen 12 maanden werden er drie slachtoffer van geweld. Dit komt overeen met 7,1%. Ook andere recente studies hebben aangetoond dat 3% tot 8% van de vrouwen gedurende de zwangerschap slachtoffer is van partnergeweld.⁸⁵

Tabel 142. Bent u de afgelopen 12 maanden zwanger geweest en hebt u de laatste 12 maanden geweld ondergaan?, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van partnergeweld	Totaal
Zwanger geweest gedurende de laatste 12 maanden	39 92,9%	3 7,1%	42 100,0%
Niet zwanger geweest gedurende de laatste 12 maanden	372 84,2%	70 15,8%	442 100,0%
Totaal	411 84,9%	73 15,1%	484 100,0%

2.4.3 Ervaringen met geweld in de kindertijd

Uit literatuuronderzoek blijkt dat personen die gedurende hun kindertijd zelf slachtoffer werden van geweld of getuige waren van geweld tussen de ouders, kwetsbaarder zijn om in een partnerrelatie te worden geconfronteerd met geweld. Vrouwen hebben meer kans om later zelf slachtoffer te worden en mannen nemen veeleer de positie van geweldpleger in.⁸⁶ Zowel de Belgische prevalentiestudie van 1998 als de Franse ENVEFF-studie tonen aan dat niet alleen gewelddelicten uit het verleden maar ook andere negatieve levenservaringen uit de kindertijd zijn gerelateerd aan een verhoogd risico op het stellen van fysiek agressief gedrag⁸⁷ en op het slachtoffer worden van partnergeweld.⁸⁸ De Franse vrouwen die verklaarden ten minste één negatieve levenservaring te hebben meegemaakt, werden

⁸³ Schröttle et al., *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe*.

⁸⁴ Watson en Parsons, *Domestic abuse of women and men in Ireland*.

⁸⁵ Van Parys, A.S. et al. (2009). 'Zwangerschap en geweld', *Tijdschrift voor vroedvrouwen* 15(1), pp. 6-9.

⁸⁶ Schröttle et al., *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe*.

⁸⁷ Bruynooghe, Noelanders en Opdebeeck, *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*.

⁸⁸ Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*.

ongeveer driemaal vaker slachtoffer van partnergeweld dan vrouwen die geen negatieve levenservaringen rapporteerden.

In voorliggende studie is er gepeild naar het effect van ervaringen met geweld vóór en na de leeftijd van 18 jaar op het voorkomen van partnergeweld in de laatste 12 maanden. Met betrekking tot geweldervaringen vóór de leeftijd van 18 jaar is er bevraagd of de respondent slachtoffer is geweest van seksueel misbruik. Met betrekking tot geweldervaringen na de leeftijd van 18 jaar zijn er verschillende vormen van geweld bevraagd.

Tabel 143 toont aan dat er een significant verband is tussen seksueel misbruik in de kindertijd en het voorkomen van partnergeweld gedurende de laatste 12 maanden. Diegenen die slachtoffer werden van seksueel misbruik vóór de leeftijd van 18 jaar werden vaker (11,5%) slachtoffer van zeer ernstig partnergeweld dan zij die niet seksueel waren misbruikt (2,8%).

Tabel 143. Slachtofferschap vóór 18 jaar en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden, in absolute cijfers en in %

		Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van matig partnergeweld	Slachtoffer van ernstig partnergeweld	Slachtoffer van heel ernstig partnergeweld	Totaal
Seksueel geweld ervaren vóór 18 jaar	Neen	1.367	80	63	44	1.554
		88,0%	5,1%	4,1%	2,8%	100,0%
	Ja	77	2	6	11	96
		80,2%	2,1%	6,3%	11,5%	100,0%
Totaal		1.444	82	69	55	1.650
		87,5%	5,0%	4,2%	3,3%	100,0%

$p=0,000$

Een analyse naar het verband tussen ervaringen met geweld na de leeftijd van 18 jaar (zie hoofdstuk 2) en het voorkomen van partnergeweld gedurende de laatste 12 maanden toont aan dat er een significant verband is. Met andere woorden, diegenen die vanaf de leeftijd van 18 jaar één of meer ervaringen hebben gehad met geweld, werden de afgelopen 12 maanden vaker slachtoffer van partnergeweld dan zij die geen ervaringen hebben gehad met geweld. Tabel 144 laat zien dat 8,1% van diegenen die na de leeftijd van 18 jaar slachtoffer werden van meerdere gewelddadige handelingen, de afgelopen 12 maanden slachtoffer werden van zeer ernstig partnergeweld, tegenover 2,1% van zij die geen ervaringen hadden met geweld na de leeftijd van 18 jaar.

Tabel 144. Slachtofferschap na 18 jaar en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden, in absolute cijfers en in %

	Geen slachtoffer van partnergeweld	Slachtoffer van matig partnergeweld	Slachtoffer van ernstig partnergeweld	Slachtoffer van heel ernstig partnergeweld	Totaal
Geen geweld ervaren na 18 jaar	1.012	53	35	24	1.124
	90,0%	4,7%	3,1%	2,1%	100,0%
Eén daad van geweld ervaren na 18 jaar	263	25	14	13	315
	83,5%	7,9%	4,4%	4,1%	100,0%
Meer dan één daad van geweld ervaren na 18 jaar	170	4	20	17	211
	80,6%	1,9%	9,5%	8,1%	100,0%
Totaal	1.445	82	69	54	1.650
	87,6%	5,0%	4,2%	3,3%	100,0%

2.4.4 Individuele ervaringen van de partner

Naast het verband tussen persoonlijke levenservaringen van het slachtoffer en het voorkomen van partnergeweld, kan er ook een verband zijn tussen persoonlijke levenservaringen van de partner en het voorkomen van geweld. Aan de respondenten die in de vragenlijst hebben gerapporteerd dat ze de afgelopen 12 maanden slachtoffer waren van partnergeweld, werden enkele vragen gesteld over het verleden van hun partner. Er werd bevraagd of de partner sinds ze hem/haar kennen ooit last heeft gehad van een langdurige ziekte, heeft gevochten met iemand, contact heeft gehad met de politie omwille van agressief gedrag, iemand heeft geslagen of seksueel aangerand, zelf geslagen is of seksueel aangerand is door een familielid, of getuige was van gewelddelicten tussen de ouders. Tabel 145 geeft weer welke persoonlijke ervaringen van de partner een significant verband vertonen met het voorkomen van geweld gedurende de laatste 12 maanden.

Tabel 145. Persoonlijke ervaringen van de partner en ervaren geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden, in absolute cijfers en in %

	Slachtoffer van uitsluitend verbaal partnergeweld	Slachtoffer van matig partnergeweld	Slachtoffer van ernstig partnergeweld	Slachtoffer van heel ernstig partnergeweld	Totaal
Partner heeft gevochten met iemand buitenshuis	5	10	4	16	35
	14,3%	28,6%	11,4%	45,7%	100%

Partner heeft problemen gehad met de politie wegens agressief gedrag	3	3	2	9	17
	17,6%	17,6%	11,8%	52,9%	100,0%
Partner is vóór de leeftijd van 18 jaar geslagen of seksueel aangerand geweest door een familielid	4	11	11	14	40
	10,0%	27,5%	27,5%	35,0%	100,0%

Tabel 145 toont dat 45,7% van de partners die ooit iemand heeft geslagen zeer ernstig geweld heeft gebruikt tegen het slachtoffer (de andere partner) gedurende de laatste 12 maanden. 52,9% van de partners die ooit contact heeft gehad met de politie omwille van agressief gedrag heeft gedurende de laatste 12 maanden zeer ernstig geweld gebruikt tegen het slachtoffer, en 35% van de partners die getuige is geweest van geweld tussen de ouders heeft zeer ernstig geweld gebruikt tegen het slachtoffer.

3 MODEL VAN RISICOFACTOREN VAN HEEL ERNSTIG PARTNERGEWELD

In het voorgaande werden verschillende risicofactoren van partnergeweld naast elkaar belicht. De gegevens laten echter toe om te onderzoeken in welke mate bepaalde factoren een "voorspellende" waarde hebben, dat wil zeggen, in welke mate het voorkomen van heel ernstige vormen van partnergeweld regelmatig of zelfs vaak samengaat met bepaalde kenmerken van het slachtoffer of de dader.⁸⁹ Het gaat hier voor alle duidelijkheid enkel om risicofactoren. Voor hulpverleners kan een dergelijk model echter bijzonder nuttig zijn: het kan immers aangeven wanneer extra waakzaamheid is geboden. De technische informatie over de ontwikkeling van het model is opgenomen in bijlage 6.

Het vooropgesteld doel was de ontwikkeling van een zo eenvoudig mogelijk model, met andere woorden een model dat met zo weinig mogelijk variabelen een zo groot mogelijke voorspellende waarde had. Uit de analyse kwamen drie variabelen naar voren: het feit dat de partner buitenshuis gewelddadig is gebleken ("herrieschopper") tijdens de periode van de relatie, het feit dat de respondent vindt dat hij/zij niet voldoende contacten heeft met naaste vrienden of familie, en de score verkregen bij de vragenreeks met betrekking tot de interacties binnen het koppel. Deze drie variabelen dragen onafhankelijk van elkaar significant bij tot het voorspellend vermogen van het model.

Tabel 146 illustreert de relatieve risico's om slachtoffer te zijn van heel ernstig partnergeweld naargelang de verschillende profielen, bepaald door de combinatie van de weerhouden verklarende variabelen. De relatiekwaliteit is hier teruggebracht tot drie categorieën: laag, matig en hoog.⁹⁰

⁸⁹ De constructie van de categorie "heel ernstig" werd verklaard in hoofdstuk 3.

⁹⁰ Het gaat hier voor alle duidelijkheid om de DAS-indicator in categoriale vorm. De scores werden als volgt ingedeeld: <35 = laag; 35-44 = matig; 45+ = hoog.

Tabel 146. Waargenomen en “voorspeld” slachtofferschap van heel ernstig geweld binnen het koppel, inclusief de ex-partner, gedurende de laatste 12 maanden naar het model van risicofactoren

Vindt voldoende interacties te hebben met andere personen	Partner gewelddadig buitenshuis	Relatiekwaliteit	Slachtoffer van heel ernstig partnergeweld	Waargenomen (steekproefresultaat)	Theoretisch (voorspelling door het model)
Neen	Neen	Laag	Neen	71,6%	77,1%
			Ja	28,4%	22,9%
		Matig	Neen	97,3%	94,9%
			Ja	2,7%	5,1%
		Hoog	Neen	98,0%	98,3%
			Ja	2,0%	1,7%
	Ja	Laag	Neen	,0%	12,1%
			Ja	100,0%	87,9%
		Matig	Neen	19,5%	43,0%
			Ja	80,5%	57,0%
		Hoog	Neen	100,0%	70,5%
			Ja	,0%	29,5%
Ja	Neen	Laag	Neen	93,8%	93,8%
			Ja	6,2%	6,2%
		Matig	Neen	98,7%	98,8%
			Ja	1,3%	1,2%
		Hoog	Neen	99,5%	99,6%
			Ja	,5%	,4%
	Ja	Laag	Neen	55,6%	38,0%
			Ja	44,4%	62,0%
		Matig	Neen	74,9%	77,1%
			Ja	25,1%	22,9%
		Hoog	Neen	100,0%	91,4%
			Ja	,0%	8,6%

We zien dat het profiel met het hoogste risico, d.i. sociaal geïsoleerde individuen wier partner geweld pleegde buiten het koppel, en wier relatiekwaliteit laag is, bijna 220 keer meer “kans” hebben slachtoffer te zijn van heel ernstig partnergeweld dan de categorie met het minste risico's, namelijk de individuen met een hoge relatiekwaliteit, die tevreden zijn over hun contacten met vrienden en familie en wier partner geen geweld pleegde buitenshuis. Volgens het model heeft de hoogste risicocategorie 87,9% kans om slachtoffer te worden, de laagste slechts 0,4%.

De hoge kans op slachtofferschap (87,9%) neemt telkens af, wanneer één van de drie risicokenmerken wijzigt: 62% voor individuen die niet sociaal geïsoleerd zijn (maar wel een agressieve partner hebben en een slechte relatiekwaliteit), 57% kans voor wier relatiekwa-

liteit “matig” is in plaats van slecht, en 23% voor wie een partner heeft die geen geweld pleegde buitenshuis. Voor de laagste risicocategorie neemt de kans op slachtofferschap toe met elke wijziging: 1,2% voor wier relatiekwaliteit matig is, 1,7% voor wie sociaal geïsoleerd is en 8,6% voor wie een partner heeft die buitenshuis agressief gedrag vertoont. Uit deze vergelijkingen blijkt dat het al dan niet plegen van geweld buiten het koppel sterk doorweegt in de kans op partnergeweld.

In termen van preventie zou dit model als basis kunnen dienen voor een beperkte vragenreeks die moet toelaten individuen te identificeren die een groot risico lopen op ernstig geweld binnen het koppel of met een ex-partner. Bovendien blijkt het ontwikkelde model in een zekere mate relevant te zijn om minder ernstige vormen van partnergeweld te voorspellen.

RISICOFACTOREN: SAMENVATTING

Partnergeweld, ervaren gedurende de laatste 12 maanden, werd in het kader van onderhavig onderzoek uitgebreid met geweld ervaren door de ex-partner.

- Een multifactoriële, veeleer dan een unifactoriële benadering is aangewezen om de geweldproblematiek te begrijpen. Vertrekkend vanuit de complexiteit van het thema wordt er vanuit gegaan dat meerdere factoren samen op verschillende niveaus een invloed uitoefenen.
- Vrouwen en mannen die meer akkoord gaan met stellingen die verwijzen naar traditionele opvattingen met betrekking tot het bespreekbaar maken van familiale problemen en het uitlokken van geweld werden de afgelopen 12 maanden vaker slachtoffer van partnergeweld.
- Vrouwen en mannen die het subjectieve gevoel hebben te weinig contact te hebben met familie en vrienden zijn de afgelopen 12 maanden vaker slachtoffer geworden van partnergeweld.
- Vrouwen en mannen met een lager opleidingsniveau of die werkloos zijn, werden de afgelopen 12 maanden niet vaker slachtoffer van partnergeweld dan anderen. Dit is in strijd met frequente bevindingen in de literatuur, maar kan mogelijk worden verklaard door het beperkte aantal slachtoffers van partnergeweld gedurende de laatste 12 maanden.
- Jongere vrouwen en mannen werden de afgelopen 12 maanden vaker slachtoffer van partnergeweld dan oudere vrouwen en mannen.
- Vrouwen en mannen met een religieuze overtuiging werden de afgelopen 12 maanden minder vaak slachtoffer van partnergeweld dan vrouwen en mannen zonder religieuze overtuiging.
- Vrouwen en mannen die de afgelopen 12 maanden slachtoffer werden van partnergeweld rapporteerden een lagere relatietevredenheid en een minder goede relatiekwaliteit.
- In gezinnen met kinderen is er niet meer sprake van partnergeweld dan in gezinnen zonder kinderen. Wel blijkt de aanwezigheid van kinderen jonger dan 7 jaar samen te gaan met de aanwezigheid van meer psychologisch partnergeweld in de afgelopen 12 maanden.
- De aanwezigheid van stress houdt verband met het voorkomen van geweld gedurende de laatste 12 maanden.
- Vrouwen en mannen die gescheiden zijn, werden de afgelopen 12 maanden vaker geconfronteerd met partnergeweld dan niet-gescheiden koppels.
- Recente literatuur heeft aangetoond dat zwangerschap een risicofactor vormt voor vrouwen om slachtoffer te worden van partnergeweld. In onderhavige studie werd echter geen verband gevonden tussen zwangerschap en partnergeweld.
- Personen die gedurende hun kindertijd slachtoffer waren van seksueel geweld werden de afgelopen 12 maanden vaker slachtoffer van partnergeweld. Personen die vanaf de leeftijd van 18 jaar ervaringen hebben gehad met geweld, zijn de afgelopen 12 maanden eveneens vaker slachtoffer geworden van partnergeweld.
- Partners van slachtoffers van partnergeweld in de afgelopen 12 maanden hebben sinds ze hem/haar kennen vaker contact gehad met de politie omwille van agressief gedrag en waren vaker getuige van geweld tussen de ouders dan partners van niet-slachtoffers.
- In termen van geweldpreventie is het belangrijk om na te gaan of de partner gewelddadig gedrag vertoont buiten de familiale sfeer, of een persoon sociaal geïsoleerd is en of de relatiekwaliteit laag is. Deze drie factoren blijken immers de beste "voorspellers" te zijn van heel ernstige vormen van partnergeweld.

HOOFDSTUK 5. GEWELD VAN FAMILIE EN NAASTE OMGEVING

5

- 1 PREVALENTIE VAN GEWELD
- 2 VERKENNING VAN HET BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEIT

De familiesfeer en de naaste omgeving, met uitzondering van de partner of de ex-partner, werden minder diepgaand onderzocht in de enquête dan partnergeweld, en er werd gefocust op specifieke feiten. Uit de literatuur blijkt dat er geen algemene correlatie is tussen intergenerationeel geweld en het geslacht van het slachtoffer. De resultaten die in dit hoofdstuk worden voorgesteld, kunnen, in zover ze significant zijn, aanwijzingen geven inzake preventie en het opsporen van geweldsituaties of situaties van mishandeling.

1 PREVALENTIE VAN GEWELD

1.1 VERBAAL GEWELD

Tabel 147. Beledigingen, kritiek, kleinering door een familielid of iemand uit de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	84,6%	89,1%	86,9%
Slachtoffer	15,4%	10,9%	13,1%

Uit tabel 147 blijkt dat het voorkomen van verbaal geweld (beledigingen, kritiek, kleinering) vanwege familieleden en naasten van dezelfde grootorde is als dat ervaren in de openbare ruimte (zie hoofdstuk 6). We noteren een aanzienlijk verschil tussen mannen en vrouwen: vrouwen ervaren vaker verbaal geweld dan mannen ($p=0,003$). Als we rekening houden met alle bevraagde feiten, inclusief de occasionele, had ongeveer één persoon op zeven gedurende de afgelopen 12 maanden te maken met verbaal geweld.

Tabel 148. Frequentie van verbaal geweld door een familielid of iemand uit de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden (N=263), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Zelden	43,8%	49,5%	46,2%
Af en toe	39,2%	36,0%	37,9%
Vaak	12,4%	12,6%	12,5%
Systematisch	3,9%	,9%	2,7%
Weet het niet	,7%	,0%	,4%

De verdeling van de frequentie van verbaal geweld verschilt niet significant naargelang het geslacht van het slachtoffer (tabel 148). De helft van de gevallen betreft alleenstaande feiten, terwijl ongeveer 15% van dit verbaal geweld frequent is, waardoor het eventueel zou kunnen worden gekarakteriseerd als psychologisch geweld.

1.2 PSYCHOLOGISCH GEWELD

Tabel 149. Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging dit te doen door een familielid of iemand uit de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	97,7%	99,7%	98,7%
Slachtoffer	2,3%	,3%	1,3%

Psychologisch geweld in de familiesfeer werd in de vragenlijst enkel bevraagd via het misbruik van kinderen. Het betreft relatief zeldzame feiten, en gezien de aard ervan zijn moeders misschien kwetsbaarder voor deze vorm van geweld. We zien in tabel 149 dan ook dat vrouwen beduidend vaker slachtoffer worden dan mannen ($p=0,000$).

Tabel 150. Frequentie van mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging dit te doen door een familielid of iemand uit de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden (N=26), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Zelden	25,0%	,0%	22,2%
Af en toe	45,8%	66,7%	48,1%
Vaak	29,2%	33,3%	29,6%

De feiten hebben weliswaar betrekking op een klein aantal slachtoffers, maar we stellen in tabel 150 vast dat ze, in tegenstelling tot verbaal geweld, neigen frequenter te zijn.

Algemeen genomen onthouden we dat vrouwen vaker slachtoffer zijn van verbaal en psychologisch geweld dan mannen. Voor wat betreft fysiek geweld zijn we omwille van de heel kleine absolute aantallen verplicht een globale voorstelling te geven, zonder uitsplitsing in functie van geslacht.

1.3 FYSIEK, SEKSUEEL EN ECONOMISCH GEWELD

Tabel 151. Voorkomen van fysiek geweld door een familielid of iemand uit de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden (N=2.014), in %

Klappen geven, slaan of andere fysieke agressie	,6%
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	,0%
De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten, achterlaten langs de weg	,2%

Tabel 151 toont dat geen enkel item 1% bereikt; het is dan ook duidelijk dat het onmogelijk is de slachtoffers verder te karakteriseren. De meest talrijke categorie, klappen en slagen, omvat een totaal aantal van 12 respondenten.

Seksueel geweld (gedwongen of ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen) treft geen enkele respondent uit de steekproef.

Wat economisch geweld (loon, pensioen of spaarcenten inpalmen, of schulden maken in naam van het slachtoffer) betreft, dit vertegenwoordigt 0,4%, of acht antwoorden.

1.4 VERWAARLOZING VAN OUDEREN

Er werd een specifieke module van twee vragen ingelast in de vragenlijst om het voorkomen van ouderenverwaarlozing te onderzoeken. Deze module werd alleen voorgelegd aan personen ouder dan 65 jaar. Aangezien de bovenste leeftijdsgrens voor onze enquête 75 jaar was, en het veelvuldig voorkomt dat personen van die leeftijd nog perfect valide en zelfstandig zijn, is het mogelijk dat we voorbijgaan aan het soort mishandeling dat we beoogden met deze vragen. Van de 274 personen waarop de vragen betrekking hadden, hebben er slechts vier gerapporteerd de afgelopen 12 maanden in de steek te zijn gelaten toen ze ziek waren of ze verzorging nodig hadden, en slechts één respondent meldde dat iemand uit de naaste

omgeving heeft geweigerd om boodschappen te doen voor hem/haar of hem/haar ergens naartoe te brengen. Ook hier kunnen deze resultaten dus niet worden veralgemeend.

1.5 KARAKTERISERING VAN DE SLACHTOFFERS

Als alle slachtoffers van geweld in de familiale sfeer of de naaste omgeving worden gegroepeerd, met uitzondering van degene die "zelden" geweld hebben opgegeven, krijgen we het volgende globale voorkomen voor geweld in deze sfeer gedurende de laatste 12 maanden (tabel 152).

Tabel 152. Globaal voorkomen van geweld in de familiale sfeer of de naaste omgeving gedurende de afgelopen 12 maanden, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	94,9%	97,6%	96,3%
Slachtoffer	5,1%	2,4%	3,7%

De karakteriseringstests van deze slachtoffers brengen geen enkel significant verband aan het licht met de identificatievariabelen die ons relevant leken, zoals leeftijd, diploma, woonplaats (stad of platteland), of zelfs het feit in te wonen bij ouders of kinderen.

2 VERKENNING VAN HET BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEIT

Tabel 153. Welke van deze feiten vindt u het belangrijkste of het ergst? (N=251), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Verbaal geweld	80,0%	83,3%	81,3%
Mishandeling van kinderen	14,0%	3,9%	9,9%
Economisch geweld	,7%	5,9%	2,8%
Fysieke agressie	4,0%	2,0%	3,2%
Opsluiting	,7%	2,9%	1,6%
Verwaarlozing van verzorging	,7%	,0%	,4%
Verwaarlozing van dagelijkse hulp	,0%	2,0%	,8%

Tabel 153 toont welke feiten door de slachtoffers werden geïdentificeerd als de belangrijkste of ergste. Bij mishandeling van kinderen, en in mindere mate fysieke agressie (klappen en slagen), vinden we een verschil tussen mannen en vrouwen, waarbij vrouwen vaker slachtoffer worden van deze twee categorieën gewelddaden. We zien trouwens dat verbaal geweld in de overgrote meerderheid van de gevallen (81,3%) als het ergste of het belangrijkste wordt gedeut. Omdat deze categorie zo sterk doorweegt, en gezien het geringe totale aantal, zal het niet mogelijk zijn de volgende resultaten te verdelen per vorm van geweld.

2.1 DE DADER

Tabel 154. De hoofddader van dit feit was ... (N=251), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Vader, schoonvader, partner van moeder	12,4%	23,5%	17,0%
Moeder, schoonmoeder, partner van vader	16,0%	8,4%	12,8%
Zoon, schoonzoon, zoon van partner	4,7%	4,2%	4,5%
Dochter, schoondochter, dochter van partner	5,9%	2,5%	4,5%
Broer, schoonbroer	14,2%	11,8%	13,2%
Zuster, schoonzuster	22,5%	12,6%	18,4%
Andere man uit familie	7,7%	14,3%	10,4%
Andere vrouw uit familie	7,7%	3,4%	5,9%
Man uit naaste omgeving	4,1%	14,3%	8,3%
Vrouw uit naaste omgeving	3,0%	,8%	2,1%
Weet het niet	,6%	2,5%	1,4%
Geen antwoord	1,2%	1,7%	1,4%

Zoals blijkt uit tabel 154 zijn de daders van de gerapporteerde feiten meestal de (schoon-/stief)vader of de (schoon-/stief)moeder, de (schoon)broer of de (schoon)zus, of een andere man uit de familie. De verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers ($p=0,001$) zijn trouwens opmerkelijk. Bij vrouwen vinden we, binnen elke graad van verwantschap, bijna een gelijk aandeel van mannelijke en vrouwelijke daders, zelfs een licht overwicht van vrouwelijke daders, in het bijzonder bij geweld tussen zussen. Mannen zijn meestal het slachtoffer van geweld gepleegd door hun vader, een andere man van de familie of een man uit de naaste omgeving. Algemeen genomen gaat het bijna uitsluitend om geweld binnen de familie.

2.2 GEWELDERVARINGEN TOEVERTROUWEN AAN DERDEN

Tabel 155. Hebt u met iemand over dit feit gesproken? (N=251), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Ja	79,8%	66,9%	74,5%
Neen	19,6%	30,5%	24,1%
Weet het niet	,6%	,8%	,7%
Geen antwoord	,0%	1,7%	,7%

Voor wat het ergste of belangrijkste feit betreft, vroegen we aan de slachtoffers of ze hierover met iemand hebben gesproken (tabel 155). Het verschil tussen mannen en vrouwen is significant ($p=0,050$). Zoals voor de andere vormen van ervaren geweld, in het bijzonder partnergeweld, vertrouwen mannen aanzienlijk minder hun verhaal toe aan derden dan vrouwen.

2.3 AANGIFTES BIJ DE POLITIE

Tabel 156. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht neergelegd? (N=251), in %

Ja, ik heb het zelf gedaan	2,1%
Ja, maar iemand anders heeft het gedaan	1,4%
Neen	94,7%
Weet het niet	,7%
Geen antwoord	1,1%

Tot slot zien we in tabel 156 dat de geweldfeiten ervaren in de familiesfeer of de naaste omgeving slechts heel uitzonderlijk worden aangegeven bij de politie: bijna 95% heeft geen aangifte gedaan of een klacht neergelegd.

GEWELD VAN FAMILIE EN NAASTE OMGEVING: SAMENVATTING

- Geweld ervaren vanwege familieleden of vanwege iemand uit de naaste omgeving gedurende de laatste 12 maanden is dermate zeldzaam dat het niet erg diepgaand kan worden onderzocht in het kader van voorliggend onderzoek.
- Het betreft in de eerste plaats verbaal geweld (13% van de respondenten kreeg hiermee te maken), waarvan vrouwen iets vaker dan mannen slachtoffer zijn.
- De geweldfeiten ervaren in de familiesfeer of de naaste omgeving worden slechts zelden aangegeven bij de politie.
- We hebben het specifieke verschijnsel van ouderenverwaarlozing of -mishandeling niet kunnen bestuderen, in die zin dat de leeftijdsgrens die in de enquête werd vastgelegd (75 jaar) wellicht van aard was om het werkelijke probleem niet te kunnen identificeren, en bijgevolg een onvoldoende aantal gevallen werd gerapporteerd.

HOOFDSTUK 6. GEWELD IN DE OPENBARE RUIMTE

- 1 PREVALENTIE VAN GEWELD
- 2 VERKENNING VAN HET BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEIT

Om alle ervaren geweldfeiten te omvatten, bevatte de vragenlijst een module die geweld in de openbare ruimte bevroegt voor de laatste 12 maanden. Volgens ons onderscheidt deze ruimte zich echter van die van het koppel en van de familie/naaste omgeving, in die zin dat er geen of slechts in beperkte mate een duurzame band is tussen dader en slachtoffer. Een dergelijke band kan een geweldsituatie in stand houden, zoals Jaspard et al. stellen,⁹¹ en de blootstelling aan geweld in veeleer intieme relaties kan ernstige of langdurige gevolgen hebben, ook al hebben de afzonderlijke feiten een relatieve ernst.

Gezien de ervaringen van slachtoffers met geweld in de openbare ruimte dermate verschillen van wat we hiervoor hebben onderzocht, zullen we in dit hoofdstuk veeleer beknopt te werk gaan.

1 PREVALENTIE VAN GEWELD

1.1 VERBAAL GEWELD

Tabel 157. Bent u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats door iemand beledigd of uitgescholden?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	87,1%	87,6%	87,1%
Slachtoffer	12,9%	12,4%	12,9%

We zien in tabel 157 dat ongeveer 13% van de respondenten in de loop van het afgelopen jaar te maken kreeg met beledigingen of scheldpartijen in de openbare ruimte. Er is geen significant verschil tussen mannelijke en vrouwelijke slachtoffers. De prevalentie van deze vorm van geweld is van dezelfde grootorde als die in de familiale sfeer (zie hoofdstuk 5), maar in dit laatste geval omvatte de vraag ook kritiek en kleinering.

Tabel 158. Frequentie van beledigingen of scheldpartijen in de openbare ruimte gedurende de afgelopen 12 maanden (N=254), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
1 keer	41,4%	34,4%	37,9%
2 of 3 keer	39,1%	42,4%	40,7%
4 tot 10 keer	7,0%	11,2%	9,1%
Meer dan 10 keer	4,7%	7,2%	5,9%
(Bijna) alle dagen	7,8%	4,0%	5,9%

Hoewel de prevalentie, zoals weergegeven in tabel 157, hoog lijkt, wordt dit genuanceerd als we de frequentie onderzoeken (tabel 158): voor nagenoeg vier op tien slachtoffers is het feit slechts één keer voorgevallen in de loop van het afgelopen jaar; de totale frequentie is voor acht op tien respondenten maximaal drie keer.

91 Jaspard et al., *Les violences envers les femmes en France*.

1.2 WORDEN GEVOLGD OP STRAAT

Tabel 159. Is iemand u de afgelopen 12 maanden, te voet, met de motor, met de fiets, of met de auto gevolgd?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	96,0%	97,9%	97,0%
Slachtoffer	4,0%	2,1%	3,0%

Tabel 159 toont aan dat 4% van de vrouwen en 2,1% van de mannen de afgelopen 12 maanden werd gevolgd op straat. Het verschil tussen vrouwen en mannen is significant ($p=0,010$). Hoewel we niet weten hoe deze situatie is afgelopen, zouden deze vrouwen slachtoffer kunnen worden genoemd van psychologisch geweld in de openbare ruimte.

Tabel 160. Frequentie van het achtervolgen in de openbare ruimte gedurende de afgelopen 12 maanden (N=60), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
1 keer	53,8%	52,4%	53,3%
2 of 3 keer	38,5%	38,1%	38,3%
4 tot 10 keer	7,7%	,0%	5,0%
Meer dan 10 keer	,0%	9,5%	3,3%

Zoals blijkt uit tabel 160 was dit achtervolgen of "schaduwen" slechts in de helft van de gevallen een eenmalige ervaring; 18 vrouwen werden gedurende de laatste 12 maanden minstens twee keer achtervolgd of geschaduwd.

1.3 FYSIEK GEWELD

1.3.1 (Poging tot) diefstal met geweld

Tabel 161. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats, met geweld of dreiging van geweld iets afgenomen of dit geprobeerd (handtas, juwelen ...)?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	97,5%	96,2%	96,8%
Slachtoffer	2,5%	3,8%	3,2%

Diefstal of poging tot diefstal met geweld (ontvreemding, ...) heeft volgens onze raming (tabel 161) betrekking op iets meer dan 3% van de populatie. Het lichte overwicht van mannelijke slachtoffers is statistisch niet significant ($p=0,100$).

Tabel 162. Frequentie van diefstal of poging tot diefstal gedurende de afgelopen 12 maanden (N=63), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
1 keer	84,0%	81,6%	82,5%
2 of 3 keer	16,0%	18,4%	17,5%

In de grote meerderheid van de gevallen gaat het om geïsoleerde gebeurtenissen, maar enkele personen kregen hiermee twee of drie keer te maken in de loop van het afgelopen jaar (tabel 162). Geen enkele respondent was meer dan drie keer slachtoffer van deze vorm van geweld tijdens de laatste 12 maanden.

1.3.2 Fysieke agressie

Tabel 163. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats een kaakslag gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	98,8%	97,5%	98,2%
Slachtoffer	1,2%	2,5%	1,8%

Fysieke agressie zonder motief van diefstal komt iets minder voor dan geweld dat is gericht op het ontvreemden van een voorwerp (tabel 163). Onze cijfers bevestigen ander criminologisch onderzoek ter zake: mannen ervaren vaker fysieke agressie buiten de huiselijke sfeer dan vrouwen ($p=0,038$); ze worden met name dubbel zo vaak slachtoffer hiervan dan vrouwen.

Tabel 164. Frequentie van fysieke agressie in de openbare ruimte gedurende de afgelopen 12 maanden (N=37), in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
1 keer	83,3%	76,0%	78,4%
2 of 3 keer	8,3%	24,0%	18,9%
4 tot 10 keer	8,3%	,0%	2,7%

Fysieke agressie in de openbare ruimte betreft meestal eenmalige feiten (tabel 164), maar één vrouw uit de steekproef werd het afgelopen jaar meer dan drie keer slachtoffer hiervan. De lage absolute aantallen maken het verschil tussen mannen en vrouwen niet significant.

1.3.3 Gewapende bedreiging en moordpoging

Tabel 165. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te doden, te wurgen?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	99,1%	98,6%	98,9%
Slachtoffer	,9%	1,4%	1,1%

Bedreigingen met een wapen of moordpogingen zijn uiterst zeldzaam (tabel 165): één procent van de respondenten werd gedurende het afgelopen jaar slachtoffer van deze extreme vorm van geweld. Eén persoon, een man, heeft deze situatie meer dan één keer ervaren.

Als alle fysiek geweld in de openbare ruimte wordt gegroepeerd, dan merken we dat meer mannen dan vrouwen slachtoffer zijn, d.i. 5,8% van de mannen, tegenover 3,9% van de vrouwen.

1.4 SEKSUEEL GEWELD

1.4.1 Exhibitionisme en ongewenste seksuele aanrakingen

Tabel 166. Heeft iemand de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats zich voor u uitgetkleed of tegen uw wil een lichaamsdeel aangeraakt (borsten, billen)?, in %

	Vrouwen (N=987)	Mannen (N=1.027)	Totaal (N=2.014)
Geen slachtoffer	99,5%	99,7%	99,6%
Slachtoffer	,5%	,3%	,4%

Tabel 166 toont dat ook seksueel geweld in de openbare ruimte zeer zeldzaam blijkt te zijn, en we merken bovendien dat mannen er bijna evenveel mee te maken krijgen als vrouwen. De absolute aantallen (respectievelijk vijf vrouwen en drie mannen) lenen zich echter nauwelijks tot een kwantitatieve veralgemening. Op één uitzondering na betreft het geïsoleerde feiten.

1.4.2 Gedwongen/ongewenste seksuele aanrakingen of betrekkingen

Slechts één respondent rapporteerde de afgelopen 12 maanden in de openbare ruimte te zijn gedwongen tot seksuele aanrakingen of te maken te hebben gehad met ongewenste seksuele betrekkingen. Het betreft een vrouw; zij vertegenwoordigt 0,1% van de vrouwelijke steekproef.

1.5 KARAKTERISERING VAN DE SLACHTOFFERS

In een poging om de slachtoffers in de openbare ruimte te karakteriseren, hebben we een indicator gevormd van alle respondenten die één van de bovenstaande feiten hadden gemeld, met uitzondering van verbaal geweld dat maximaal drie keer werd ervaren. Deze indicator "slachtoffers in de openbare ruimte" omvat 8,9% van de totale steekproef.

Door deze feiten op die manier te veralgemenen, vinden we geen enkel significant verschil tussen mannen en vrouwen. De woonplaats (stad of platteland) is evenmin een significante variabele. De enige grote relevante sociodemografische variabele is leeftijd ($p=0,001$) (tabel 167).

Tabel 167. Slachtofferschap in de openbare ruimte gedurende de afgelopen 12 maanden in functie van de leeftijd, in %

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar
Geen slachtoffer	84,0%	91,4%	90,9%	92,8%	93,8%	92,0%
Slachtoffer	16,0%	8,6%	9,1%	7,2%	6,2%	8,0%

Zoals kon worden verwacht, worden jongeren meer blootgesteld aan geweld in de openbare ruimte dan ouderen. De categorie 18-24-jarigen is dubbel zo vaak slachtoffer dan alle andere leeftijdscategorieën, bij wie de prevalentie schommelt tussen 6% en 9%.

2 VERKENNING VAN HET BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FEIT

Ook voor geweld ervaren in de openbare ruimte werd gevraagd wat het ergste of het belangrijkste feit was (tabel 168).

Tabel 168. Van deze feiten, welk is voor u het belangrijkste of ergst?, in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Verbaal geweld	60,5%	59,3%	59,9%
Worden gevolgd op straat	17,8%	6,7%	12,5%
(Poging tot) diefstal met geweld	10,5%	14,1%	12,2%
Fysieke agressie	4,6%	11,1%	7,7%
Gewapende bedreiging en moordpoging	4,6%	8,9%	6,6%
Seksueel geweld	2,0%	,0%	1,0%

De identificatie van het ergste feit toont een significant, maar weinig consequent verschil tussen mannen en vrouwen ($p=0,006$): vrouwen geven iets meer dan mannen "worden achtervolgd" aan als ergste feit, terwijl mannen meer dan vrouwen fysieke agressie als ergste feit benoemen. Slechts enkele vrouwen vermelden seksueel geweld als ergste feit.

2.1 DE DADER(S)

Tabel 169. Was de dader(s) van dit feit u totaal onbekend?, in %

Onbekende dader	45,5%
Bekende dader	54,1%
Weet het niet	,4%

Met betrekking tot dit belangrijkste of ergste feit gingen we na of het slachtoffer al dan niet bekend was met de dader (tabel 169). Er is geen significant verschil tussen mannen en vrouwen, dus we geven de totaalresultaten: in meer dan de helft van de gevallen kende het slachtoffer de dader. Deze vraag hangt statistisch gezien niet af van het soort geïdentificeerde feit ($p=0,160$), ook al merken we dat "worden achtervolgd" iets minder vaak gebeurt door daders die het slachtoffer kennen.

Tabel 170. De dader was ..., in %

Een man	48,0%
Een vrouw	6,9%
Een jonge man	13,1%
Een jonge vrouw	1,5%
Een groep mannen	9,2%
Een groep vrouwen	1,1%
Een groep jongeren	7,7%
Een groep mannen en vrouwen	3,5%
Weet het niet	8,7%
Geen antwoord	,2%

Zoals blijkt uit tabel 170 was in bijna de helft van de gevallen de dader een man alleen, ongeacht het geslacht van het slachtoffer. Iets meer dan 20% van het geïdentificeerde geweld werd gepleegd door een groep (mannen/vrouwen/jongeren/mannen en vrouwen).

Tabel 171. De dader was ..., in %

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Mannelijk	86,1%	92,7%	89,2%
Vrouwelijk	13,9%	7,3%	10,8%

Als de categorieën van daders worden gegroepeerd in functie van geslacht (tabel 171), dan stellen we vast dat bijna negen op tien gewelddaden in de openbare ruimte worden gepleegd door een man. Dit resultaat verschilt licht in functie van het geslacht van het slachtoffer, maar is niet significant ($p=0,071$).

2.2 GEWELDERVARINGEN TOEVERTROUWEN AAN DERDEN

Tabel 172. Hebt u met iemand over dit feit gesproken?, in %

Ja	79,3%
Neen	19,5%
Weet het niet	1,0%
Geen antwoord	,2%

In acht op tien gevallen werd dit feit gerapporteerd aan iemand uit de omgeving (tabel 172). Slachtoffers praten hierover dus iets vaker dan over geweld ervaren in de familiesfeer of door naasten (zie tabel 155). Vrouwen onderscheiden zich niet van mannen op dit punt, maar we zien in tabel 173 dat de verschillende soorten feiten niet in dezelfde mate worden toevertrouwd: beledigingen en scheldpartijen worden opvallend minder vaak gerapporteerd.

Tabel 173. Toevertrouwing naar het soort feit, in %

Verbaal geweld	67,4%
Worden gevolgd op straat	94,4%
(Poging tot) diefstal met geweld	94,1%
Fysieke agressie	95,5%
Gewapende bedreiging en moordpoging	94,7%
Seksueel geweld	100,0%

We zien ook dat, in tegenstelling tot wat er gebeurt in huiselijke sfeer (familie en partnergeweld), alle feiten van seksueel geweld worden gerapporteerd.

2.3 AANGIFTES BIJ DE POLITIE

Tabel 174. Hebt u een ondertekende aangifte gedaan bij de politie of klacht neergelegd?, in %

Ja, ik heb het zelf gedaan	16,9%
Ja, maar iemand anders heeft het gedaan	,9%
Neen	80,6%
Weet het niet	1,3%
Geen antwoord	,3%

Hoewel de meeste slachtoffers met iemand uit hun omgeving hebben gesproken over wat er was gebeurd, blijkt uit tabel 174 dat slechts een minderheid (20%) klacht heeft neergelegd bij de politie. Deze verhouding verschilt in functie van de vorm van geweld (tabel 175).

Tabel 175. Klachten aangegeven naar het soort feit, in %

Verbaal geweld	7,0%
Worden gevolgd op straat	8,1%
(Poging tot) diefstal met geweld	62,9%
Fysieke agressie	28,6%
Gewapende bedreiging en moordpoging	42,1%
Seksueel geweld	50,0%

Verbale agressie wordt heel zelden aangegeven bij de politie, net zoals worden achtervolgd. Geweld met diefstal wordt, niet verwonderlijk, het meest aangegeven, en is daarmee de enige vorm van geweld waarvoor meer dan de helft van de feiten werd aangegeven.

GEWELD IN DE OPENBARE RUIMTE: SAMENVATTING

- Mannen en vrouwen zijn in vergelijkbare verhoudingen slachtoffer van verbaal geweld in de openbare ruimte (12,9%), maar het betreft meestal geïsoleerde feiten.
- Mannen worden twee keer meer blootgesteld aan fysieke agressie (2,5%) dan vrouwen, terwijl voor (poging tot) diefstal met dreiging of gebruik van geweld het verschil in slachtofferschap tussen mannen en vrouwen verkleint.
- Vrouwen hebben meer te maken met het worden achtervolgd op straat (4%) en met seksueel geweld, dat echter uitzonderlijk blijft (0,5% van de vrouwen is slachtoffer van exhibitionisme of ongewenste aanrakingen).
- Jongeren worden het meest blootgesteld aan geweld in de openbare ruimte, in het bijzonder in de leeftijdscategorie jonger dan 25 jaar, waar het slachtofferschap dubbel zo groot is als in de andere leeftijdscategorieën.
- De ergste feiten waarvan vrouwen en mannen slachtoffer werden, werden in de helft van de gevallen gepleegd door iemand die hij/zij kent; de dader is negen op tien keer een man.
- Geweld in de openbare ruimte wordt vaak toevertrouwd aan derden (acht op tien keer), en er wordt relatief gezien ook vaak klacht neergelegd bij de politie (bijna twee keer op tien). Wanneer het diefstal met geweld betreft, wordt in meer dan 60% van de gevallen klacht neergelegd bij de politie.

HOOFDSTUK 7. GETUIGEN VAN GEWELD

- 1 GETUIGEN VAN PARTNERGEWELD
- 2 GETUIGEN VAN GEWELD IN DE LOOP VAN HET LEVEN

Voor het getuige zijn van geweld werden twee soorten van vragen gesteld: ten eerste vragen met betrekking tot de aanwezigheid van getuigen in situaties van partnergeweld waarvan de respondent slachtoffer was, en ten tweede vragen met betrekking tot de ervaring van de respondent als getuige van geweld.

1 GETUIGEN VAN PARTNERGEWELD

We analyseren eerst de aanwezigheid van getuigen in het kader van partnergeweld dat door de respondent werd ervaren gedurende de laatste 12 maanden. Tabel 176 geeft het aandeel geweldsituaties weer waarbij een kind, iemand uit de naaste omgeving of een andere persoon aanwezig was.

Tabel 176. Getuigen van situaties van partnergeweld waarvan de respondent slachtoffer was, in absolute cijfers en in %

	N	%
Kinderen	52	40,8%
Naaste omgeving	33	23,3%
Andere personen	23	15,3%

We zien dat in meer dan 40% van de situaties van partnergeweld minstens één kind getuige was van de gewelddaden, gepleegd op een van zijn/haar ouders. In 23,3% van de gevallen was een persoon uit de naaste omgeving getuige, en in 15,3% van de gevallen een andere persoon. De aanwezigheid van getuigen is niet gecorreleerd met geslacht noch met de vorm van ervaren geweld. Dit betekent dat, ongeacht het geslacht van het slachtoffer of de vorm van ervaren geweld, de aanwezigheid van derden, hetzij kinderen, iemand uit de naaste omgeving of andere personen, identiek blijft. We merken ook op dat in ongeveer 60% van de situaties (59,1%) niemand getuige was van de geweldfeiten.

Tabel 177 toont dat in situaties van ernstig geweld kinderen het vaakst getuige blijken te zijn (48,8%). Daarnaast zijn kinderen getuige van 43,2% van de situaties van partnergeweld die door het slachtoffer als heel ernstig werden geïdentificeerd.

Tabel 177. Aanwezigheid van kind(eren) als getuige naar de ernst van het ervaren geweld, in absolute cijfers en in %

	Aanwezigheid van kinderen	Geen aanwezigheid van kinderen	Totaal
Matig geweld	13	29	42
	31,0%	69,0%	100,0%
Ernstig geweld	21	22	43
	48,8%	51,2%	100,0%
Heel ernstig geweld	19	25	44
	43,2%	56,8%	100,0%

$p=0,04$

Niet enkel de ernst van het ervaren geweld, maar ook de partnersituatie dient in acht te worden genomen als de aanwezigheid van getuigen bij geweld tussen partners of ex-partners wordt bestudeerd. Uit tabel 178 kunnen we vaststellen dat de aanwezigheid van een

kind of kinderen bij geweld sterk is gerelateerd aan de partnersituatie. Meer dan de helft van de geweldsituaties tussen ex-partners wordt gehoord of gezien door de kinderen. Dit aandeel vermindert tot 38,4% voor geweldsituaties tussen partners die een relatie hebben (en al dan niet samenwonen). De partnersituatie heeft daarentegen geen significante invloed op de al dan niet aanwezigheid van iemand uit de naaste omgeving.

Tabel 178. Aanwezigheid van kind(eren) als getuige naar de situatie van het koppel, in absolute cijfers en in %

	Aanwezigheid van kinderen	Geen aanwezigheid van kinderen	Totaal
Met een relatie	33	53	86
	38,4%	61,6%	100,0%
Gescheiden in de afgelopen 12 maanden	2	10	12
	16,7%	83,3%	100,0%
Ex-partner	17	13	30
	56,7%	43,3%	100,0%
Totaal	52	76	128
	40,6%	59,4%	100,0%

$p=0,003$

2 GETUIGEN VAN GEWELD IN DE LOOP VAN HET LEVEN

Aan alle respondenten werd gevraagd of ze in de loop van hun leven ooit getuige waren geweest of ooit hadden gehoord dat een persoon iemand anders uitschold, bekritiseerde of kleineerde (verbaal en psychologisch geweld), een kaakslag gaf, sloeg of zich op een andere manier agressief gedroeg (fysiek geweld), of seksueel heeft aangerand (seksueel geweld). Meer dan 43% van de respondenten was getuige van fysiek geweld, en 7,5% van seksueel geweld (tabel 179). 53% van de respondenten verklaarde reeds getuige te zijn geweest van verbaal geweld; van deze vorm van geweld zijn de respondenten dan ook het vaakst getuige. We zouden echter kunnen verwachten dat het getuigenschap voor verbaal geweld, bijvoorbeeld in de openbare ruimte, veel hoger ligt. Misschien is er onderrapportage, omdat dergelijke feiten door de respondenten niet als voldoende erg of belangrijk worden geacht om te rapporteren.

Tabel 179. Percentage mannelijke en vrouwelijke getuigen in functie van de vorm van geweld, in absolute cijfers en in %

	Vrouw		Man		Totaal	
	Neen	Ja	Neen	Ja	Neen	Ja
Getuige van verbaal of psychologisch geweld	496	491	451	579	947	1.067
	50,6%	49,4%	43,5%	56,5%	47,0%	53,0%
Getuige van fysiek geweld	622	365	520	507	1.142	872
	63,2%	36,8%	50,3%	49,7%	56,7%	43,3%
Getuige van seksueel geweld	900	87	964	63	1.864	150
	91,2%	8,8%	93,8%	6,2%	92,5%	7,5%

$p=0,014$

$p=0,009$

$p=0,067$

Voor fysiek of verbaal geweld is er een significant verschil tussen mannen en vrouwen: mannen zijn vaker dan vrouwen getuige van deze vormen van geweld.

Uit tabel 180 blijkt dat de leeftijd een bepalende factor is: hoe jonger men is, hoe vaker men getuige is van fysiek, verbaal of seksueel geweld. Deze trend kan niet worden verklaard door een plotse stijging van geweldsituaties waarmee jongeren te maken zouden krijgen, maar wordt wellicht beïnvloed door het geheugen. De tijd die is verlopen tussen de situatie als getuige en de afname van de enquête speelt hier een grote rol.

Tabel 180. Vormen van geweld waarvan men getuige was naar de leeftijd van de respondent, in absolute cijfers en in %

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-75 jaar	Totaal
Verbaal of psychologisch geweld	152	235	251	199	142	89	1.068
	61,0%	57,9%	60,0%	55,3%	46,4%	32,5%	53,1%
Fysiek geweld	151	184	201	166	100	71	873
	60,4%	45,4%	48,1%	46,1%	32,6%	25,9%	43,3%
Seksueel geweld	23	17	40	27	27	15	149
	9,2%	4,2%	9,6%	7,5%	8,8%	5,5%	7,4%

Voor het ergste feit, van de drie hiervoor genoemde, kunnen we analyseren wie het slachtoffer en de dader waren van de feiten waarvan de respondent getuige is geweest.

Tabel 181. Categorie van slachtoffer naar de vorm van geweld waarvan men getuige was, in absolute cijfers en in %

	Slachtoffer van geweld					Totaal
	Partner	Familie	Naaste omgeving	Collega/Overste	Onbekende	
Verbaal of psychologisch geweld	24	156	218	143	432	973
	2,5%	16,0%	22,4%	14,7%	44,4%	100,0%
Fysiek geweld	21	117	183	79	417	817
	2,6%	14,3%	22,4%	9,7%	51,0%	100,0%
Seksueel geweld	8	28	37	21	45	139
	5,8%	20,1%	26,6%	15,1%	32,4%	100,0%
Totaal	53	301	438	243	894	1.929
	2,7%	15,6%	22,7%	12,6%	46,3%	100,0%

Als we de vorm van geweld en de categorieën slachtoffers kruisen (tabel 181), blijkt dat het slachtoffer in meer dan 46% van de situaties waarvan de respondenten getuige waren, een onbekende is, gevolgd door iemand uit de naaste omgeving (22,7%) en een familielid (15,6%). Deze tendens is terug te vinden voor elke afzonderlijke vorm van geweld.

De dader is in ongeveer 55% van de situaties een onbekende (tabel 182). Dit kan erop wijzen dat de meerderheid van het geweld waarvan men getuige was, gebeurde in de openbare ruimte.

Tabel 182. Categorie van dader naar de vorm van geweld waarvan men getuige was, in absolute cijfers en in %

	Dader van geweld					Totaal
	Partner	Familie	Naaste omgeving	Collega / Overste	Onbekende	
Verbaal of psychologisch geweld	48 5,0%	144 14,9%	161 16,6%	104 10,7%	512 52,8%	969 100,0%
Fysiek geweld	40 4,9%	100 12,3%	124 15,2%	55 6,7%	496 60,9%	815 100,0%
Seksueel geweld	2 1,5%	22 16,4%	25 18,7%	9 6,7%	76 56,7%	134 100,0%
Totaal	90 4,7%	266 13,9%	310 16,2%	168 8,7%	1.084 56,5%	1.918 100,0%

GETUIGEN VAN GEWELD: SAMENVATTING

- In meer dan 40% van de situaties van partnergeweld is minstens één kind getuige geweest van de gewelddaden, gepleegd op een van zijn of haar ouders. Personen uit de naaste omgeving en andere personen zijn getuige van respectievelijk 23,3% en 15,3% van de situaties van partnergeweld.
- 48,8% van de geweldsituaties tussen partners die als ernstig worden omschreven, wordt gehoord of gezien door een of meerdere kinderen. Voor de als heel ernstig omschreven situaties van partnergeweld betreft het 43,2%.
- De aanwezigheid van kinderen als getuige van geweld is sterk verbonden met de partnersituatie: meer dan de helft van de geweldsituaties tussen ex-partners wordt gehoord of gezien door een of meerdere kinderen. Voor de geweldsituaties van partners met een relatie (die al dan niet samenwonen), betreft het 38,4%.
- Als alle vormen van geweld in aanmerking worden genomen en dat in alle levenssferen (partnerrelatie, familie/naaste omgeving, openbare ruimte), dan blijkt dat mannen vaker getuige zijn van verbaal en fysiek geweld dan vrouwen.

HOOFDSTUK 8. AANBEVELINGEN VOOR DE PREVENTIE EN DE OPVANG VAN GEWELD

- 1 VORMING VAN DE FOCUSGROEPEN
- 2 VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN

De statistische analyse van de gegevens over de prevalentie van gendergerelateerd geweld in België werd aangevuld met een reeks beleidsaanbevelingen. Daartoe hebben we de standpunten en visie van de professionals uit de sector in aanmerking willen nemen, waarbij we zoveel mogelijk de diversiteit, de complexiteit en het typische karakter van elk van deze standpunten wilden respecteren. We baseren ons in dit hoofdstuk dus vooral op de aanbevelingen die naar voren kwamen uit de focusgroepen en zullen ze toetsen aan de prevalentiecijfers van deze enquête.

We benadrukken dat een dergelijke bevraging op geen enkele manier enige representativiteit beoogt. Het gaat dus niet om een "representatieve steekproef" van professionals, maar om een doordachte keuze van personen en groepen die, door hun diversiteit, een maximale verscheidenheid aan typesituaties en ervaringen zullen aanbrengen om het veld van concrete situaties "af te tasten" en een totaalbeeld te geven van de realiteit.

1 VORMING VAN DE FOCUSGROEPEN

1.1 SELECTIECRITERIA EN REKRUTERING

Er werden twee focusgroepen ingericht: een met Franstalige en een met Nederlandstalige experts. Om het veld optimaal te bestrijken, werden deze twee focusgroepen samengesteld uit terreinactoren die bekend zijn met de problematiek van partner- en intrafamiliaal geweld. De deelnemers werden geselecteerd op basis van volgende criteria:

- de interventiesfeer: het medische en het psychosociale terrein, evenals de juridische en politionele sector;
- de vorm van aangeboden interventie: eerstelijns medische zorgen, psychologische begeleiding (opvolging, ondersteuning, raadpleging), maatschappelijke hulp en opvang. Ook alle diensten die bestaan op juridisch en gerechtelijk niveau worden in beschouwing genomen, gaande van advies bij de interventie tot het indienen van een klacht. Ook een dienst die het gemeenschapsnetwerk coördineert is opgenomen;
- de geografische verdeling: in de mate van het mogelijke werd het hele Belgische grondgebied bestreken;
- het soort doelgroep: de voorrang werd gegeven aan de slachtoffergerichte benadering. Maar ook de interventie bij daders van geweld, evenals bij senioren en zwangere vrouwen werd in aanmerking genomen bij de samenstelling van de focusgroepen.

Er werd in eerste instantie telefonisch of per e-mail contact opgenomen met de geselecteerde personen om hen het project en de doelstellingen ervan voor te leggen. In dit stadium wilden we hun principeakkoord voor deelname aan de focusgroep verkrijgen. Vervolgens werden zij officieel uitgenodigd per brief.

In totaal hebben 14 personen deelgenomen aan de Franstalige focusgroep; acht personen namen deel aan de Nederlandstalige focusgroep.

Ter illustratie geeft tabel 183 een overzicht van het type actoren dat heeft deelgenomen aan de focusgroepen.

Tabel 183. Lijst van de aanwezige actoren

Fransstalige focusgroep	Nederlandstalige focusgroep
Provinciale coördinatie geweld	Gynaecoloog (specialist in geweld tegen zwangere vrouwen)
Centrum voor geestelijke gezondheidszorg	Seksuoloog (partnergeweld)
Planningcentrum	Hulpcentrum voor senioren
Ziekenhuisraadpleging	Hulpcentrum voor slachtoffers
Huisarts	Gerechtelijk geneeskundige
Vlucht- en opvangtehuis	Referentiemagistraat
Hulpcentrum voor senioren	Dienst voor justitieel welzijnswerk
Hulpcentrum voor daders	
Dienst voor justitieel welzijnswerk	
Juridische raadpleging	
Zonechef - Politie	
Gerechtelijk geneeskundige	
Referentiemagistraat	
Rechter (Hof van Beroep)	

1.2 BEGELEIDINGSPROTOCOL

De begeleiding van de focusgroepen gebeurde met het oog op het verzamelen van ervaringselementen bij professionals die dagelijks in contact komen met intrafamiliaal geweld, vooral partnergeweld. Daaruit wilden we bruikbare aanbevelingen puur voor de preventie en de opvang van dit geweld. Het begeleidingsprotocol was nagenoeg gelijkaardig voor beide groepsgesprekken.

We hebben drie soorten gegevens geïdentificeerd die we wilden verzamelen bij deze professionals. We kunnen deze situeren op een as, gaande van vóór tot na het optreden van geweld.

Deze drie soorten gegevens waren:

- de vorm van geweld en de doelgroep waarmee de deelnemers vooral te maken krijgen in hun praktijk, in functie van hun specifieke rol, de dienst waarin ze werken en hun opdrachten;
- de moeilijkheden die de deelnemers in deze context ervaren om hun opdrachten doeltreffend tot een goed einde te brengen;
- de aanbevelingen die de deelnemers kunnen formuleren inzake organisatie- en informatiemaatregelen, of wenselijke acties om intrafamiliaal geweld te voorkomen en/of doeltreffend op te vangen, op basis van hun ervaring enerzijds en de interpretatie van de onderzoeksresultaten anderzijds.

Met dat doel werden twee sessies van drie uur georganiseerd, volgens de volgende agenda:

- rondetafel van de deelnemers, waarbij ieder inging op de doelgroep en de vormen van geweld waarmee zij in hun dagelijkse praktijk te maken krijgen;

- uiteenzetting, volgens hetzelfde principe, van de belangrijkste moeilijkheden die de deelnemers ondervinden. Er werd een kleine variant ingevoerd bij de Nederlandstalige focusgroep. Om het tweede deel op gang te brengen, heeft de begeleider de volgende vraag gesteld: “Wat zou u in uw praktijk willen doen met een miljoen euro?”

In de praktijk zijn de deelnemers meteen ingegaan op situaties over soorten slachtoffers en de moeilijkheden die dat met zich meebrengt, zodat fasen 1 en 2 vanzelf versmolten, ook wat betreft de bemiddelingspistes.

- Beknopte en vertrouwelijke voorstelling van de onderzoeksresultaten met betrekking tot intrafamiliaal geweld, waarbij de percentages van slachtofferschap binnen de bevolking en de waargenomen gevolgen ervan in het licht werden gesteld.
- Algemene bespreking van de aanbevelingen die werden geformuleerd zowel op basis van de onderzoeksresultaten als op basis van de moeilijkheden of knelpunten inzake opvang die door iedereen worden ervaren in hun werk.

2 VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN

De vaststellingen, moeilijkheden en aanbevelingen die naar voren werden geschoven door de deelnemers overlappen sterk. Een samenvatting ervan kan daarom enkel in een enigszins gemengde vorm worden weergegeven, waarbij de thema's afwisselend handelen over de problematiek van de organisationele aspecten van de diensten, de specifieke doelgroepen en de vormen van geweld. Uit de analyse van de gesprekken blijkt dat de meerderheid van de thema's die werden aangereikt door de Franstaligen en de Nederlandstaligen elkaar overlappen. De hieropvolgende samenvatting brengt dus de vaststellingen en aanbevelingen van beide focusgroepen, desgevallend met vermelding van regionale eigenheden.

2.1 PUBLIEK EN ERNST VAN GEWELD

De deelnemers aan de focusgroepen vinden dat ze te maken hebben met slachtoffers van ernstig, zelfs heel ernstig geweld. Slachtoffers vragen pas hulp, dus komen pas bij hen, als de situatie heel vergevorderd is.

De meeste diensten die in de focusgroepen waren vertegenwoordigd werken rond psychologische opvang; daarnaast waren politie en gerecht vertegenwoordigd. Deze komen allemaal tamelijk goed tussen na geweldsituaties, als de problemen reeds zijn ontaard. Ze werken dus niet rond preventie, laat staan rond vroegtijdige opsporing.

De slachtoffers zijn vooral vrouwen, maar er is geen specifieke sociale karakterisering. Ruw geschat betreft het 20% slachtoffers uit sociaal minder bevoorrechte milieus, 20% uit goeie kringen en 60% uit de middenklasse.

2.1.1 *Psychologisch geweld*

De deelnemers vestigen vooral de aandacht op het grote aandeel psychologisch geweld, naast de gevallen van duidelijk fysiek of seksueel geweld, wat als heel ernstig wordt beschouwd, maar waarvoor reeds instrumenten bestaan. Het belang van psychologisch geweld wordt bevestigd in de prevalentiecijfers zoals die naar voren komen uit de enquête; in het bijzonder deze vorm van geweld wordt onderschat.

De slachtoffers van psychologisch geweld waarmee de deelnemers te maken krijgen, bevinden zich vaak in een gevorderde toestand van psychologische ontredde, zodat de bestaande instrumenten ondoeltreffend blijken. Dit resulteert uit het feit dat deze situaties te laat aan het licht komen, als de schade al is gebeurd. Een langdurige blootstelling aan psychologisch geweld kan onomkeerbare gevolgen hebben voor het slachtoffer. Slachtoffers doen er vaak heel lang over om te beseffen dat ze psychologisch geweld ervaren, wat ruimte laat voor ernstige gevolgen.

Het gebeurt niet zelden dat deze situaties pas aan het licht komen via de omweg van klachten voor fysiek geweld, waaruit vaak psychologisch geweld volgt, en dat zo een soort toegangspoort vormt voor de diagnose van zwaar ontaarde situaties.

De deelnemers zijn het ermee eens dat mannen minder gemakkelijk spreken over het geweld dat ze ervaren, en dat ze, zoals blijkt uit de onderzoeksresultaten, vaker slachtoffer zijn van geweld dan de bezoekerpercentages aan hun diensten laten uitschijnen.

Een grote moeilijkheid, zowel voor de diagnose als voor de interventie, is de opsporing en de afbakening van manipulatie en overwicht, basismechanismen van psychologisch geweld. De grenzen van de ernst van dit gedrag zijn moeilijk te bepalen. Het is een uitdaging op het vlak van sensibilisatie van de professionals, maar ook een probleem van juridische categorieën voor zover de rechtbanken de neiging hebben deze feiten niet te erkennen omdat ze niet voorzien zijn in de wetgeving. Psychologisch geweld wordt vaak niet vroeg genoeg in aanmerking genomen vanwege de moeilijkheid om het te objectiveren. De dader kan vaak een "pervers" en/of "verleiders"profiel hebben, waardoor zelfs de steun van de familie aan het slachtoffer ontbreekt.

Vanuit het standpunt van de politie of de gerechtelijke geneeskunde, bemoeilijken deze dimensies van geweld de taak om verslagen of certificaten die getuigen van fysiek of seksueel geweld door te geven, voor zover het de patiënt is die de gegevens zelf doorgeeft. De arts kan dus voor een gewetenskwestie staan als hij/zij de bewijselementen van geweld heeft, maar het slachtoffer onder de invloed is van de dader en geen klacht wil neerleggen.

We moeten echter opmerken dat deze stelling mogelijk tegenstrijdig is met de aanbeveling dat het slachtoffer een actieve rol moet krijgen om zo zijn/haar herstel te bevorderen. De mate van gevaar en de gevorderde staat in de bewustwording met het oog op een herstel zijn misschien de scheidingslijnen tussen deze twee standpunten.

De aanbevelingen die we hierover kunnen formuleren, zijn dus:

- Het nut van een sensibilisatie van professionals voor fenomenen van manipulatie en overwicht.
- Verspreiding van informatie over de gewelddadige aard van dit soort gedrag.
- Bezinning over de mogelijkheden voor de arts om aan het parket inlichtingen door te geven over situaties van ernstig geweld, in het bijzonder op psychologisch vlak. De professionals benadrukken de noodzaak van een afspraak tussen de medische en gerechtelijke ordes om een kader te vinden voor dergelijke acties die niet op initiatief van het slachtoffer zelf zouden worden ondernomen. Met name het morele en filosofische probleem stelt zich van de mogelijkheid om "het slachtoffer te bevrijden tegen zijn of haar wil".
- Meer aandacht voor geweld ervaren door mannen, in zoverre het nog vaker verborgen blijft. Dit kan zowel richting geven voor preventiecampagnes als voor de sensibilisatie van eerstelijns hulpverlening voor een vroegtijdige opsporing.

2.1.2 Risicocategorieën

Hoewel wordt vastgesteld dat geweld is verspreid in alle maatschappelijke lagen van de bevolking, vestigen professionals de aandacht op ontwikkelingen in de raadpleging van hun diensten, zoals categorieën van personen die meer moeite hebben om een beroep te doen op hulpdiensten. Ze wijzen op de stijging van raadplegingen van slachtoffers van buitenlandse origine, alsook op moeilijkheden van economische aard.

Voor de ernstige situaties van vrouwen zonder papieren die slachtoffer zijn van verkrachting worden vermeld. Als ze klacht indienen, riskeren ze, voor zichzelf, hun kinderen en/of andere familieleden, te worden uitgezet naar het land van origine waar de bescherming van de vrouw veel minder gegarandeerd is dan in België, wat hun situatie verergert. In bepaalde gevallen kunnen de wet, de zeden of de familiegebruiken van hun land van oorsprong hen zelfs uit de maatschappij verstoten precies door het geweld dat ze hebben ervaren en hebben gerapporteerd.

Een andere belemmering van de mogelijkheid om een beroep te doen op de beschikbare gerechtelijke hulpdiensten, is de toegang tot pro deo advocaten. Als het inkomen van het slachtoffer iets hoger is dan het vastgelegde plafond voor toegang tot pro deo diensten (1.300 euro/maand), dan is het mogelijk dat ze een procedure niet kunnen bekostigen. Voor zo'n procedure is er immers geen kostenraming, en die kan gemakkelijk zo'n 2.500 euro per jaar kosten.

De aanbevelingen voor deze problemen zijn dus:

- Een mogelijkheid van toekenning van vluchtelingenstatuut aan de buitenlandse vrouwen die geweld rapporteren, om nog meer dramatische gevolgen te vermijden.
- Een grotere mogelijkheid om de toegangsvoorwaarden tot pro deo diensten aan te passen voor de gerechtelijke acties die betrekking hebben op geweld.

2.2 PREVENTIE

We benadrukken het belang om te investeren in preventie op het vlak van gezondheid. Artsen hebben een verantwoordelijkheid die niet mag worden onderschat. Onder de deelnemers aan de focusgroepen, zijn huisartsen het best geplaatst voor een mogelijke preventie of vroegtijdige opsporing. Het ontbreekt hen echter vaak aan middelen, aan opleiding voor het opsporen van tekenen van intrafamiliaal geweld, evenals aan aanwijzingen over relevante acties.

Een andere piste om geweld tegen vrouwen op te sporen, is de invoering bij zwangere vrouwen van een "standaard screening". Maar ook hier stellen we verschillende hindernissen vast. Professionals voelen zich machteloos en weigeren vaak de vragen te stellen uit angst te moeten tussenkomen in deze problematiek waarvoor ze niet zijn opgeleid.

Daarbij komt een reactie van wantrouwen van de huisarts, die het gevoel heeft zijn patiënt "te verliezen" als hij/zij de "verantwoordelijkheid" doorgeeft aan andere professionals, zelfs als ze in een netwerk werken. Ze vinden vaak dat ze onvoldoende feedback krijgen, informatie die ze zouden kunnen bespreken met hun patiënt of die de opvang zou kunnen sturen in het kader van de huisartsenpraktijk.

Er wordt bovendien vermeld dat advocaten, die eventueel worden geraadpleegd voor verwante problemen, vaak onvoldoende gevoeligheid tonen voor de tekenen van intrafamiliaal geweld die uit de situatie van hun klant blijken.

In termen van doelgroepen voor een sensibilisatie, in samenhang met wat eerder werd gezegd over psychologisch geweld, is men in het bijzonder waakzaam voor de verspreiding van handelingen die als "normaal" worden beschouwd bij bepaalde jongeren, zoals de controle van GSM's. Dit vindt plaats in een algemenere context waarbij de maatschappij in haar geheel een toenemende tolerantie toont tegenover gebanaliseerde vormen van geweld, die evenwel niet kunnen worden verwaarloosd.

Nog steeds in datzelfde kader wordt het Nationaal Actieplan inzake het partnergeweld streng beoordeeld, in die zin dat het "onleesbaar" is en "enkel algemeenheden bevat". Verschillende deelnemers stellen de doeltreffendheid van dit plan in vraag: Wat zijn de gevolgen ervan? Welke plaats verleent het aan de samenwerking tussen de diensten? Is het zelfs mogelijk om het te beoordelen?

We formuleren op basis hiervan volgende aanbevelingen:

- De noodzaak, in de basisopleiding en de voortgezette opleiding van huisartsen en advocaten, om de instrumenten in te voeren die worden gebruikt om intrafamiliaal geweld vroegtijdig op te sporen en te weten hoe te reageren op de signalen ervan.
- De huisartsenpraktijk toevoegen aan de netwerken die geweld opvangen om de informatie, zowel de generieke als de patiëntspecifieke, te laten circuleren.
- Sensibilisatieacties voor lichte vormen van geweld richten op jongeren, om de escalatie te stoppen, hen te helpen negatieve emoties zoals frustratie, kwaadheid, enzovoort die kunnen uitmonden in geweld, onder woorden te brengen, en sensibiliseren over het verschil tussen gewelddadig gedrag en conflict.
- De noodzaak om te investeren in onderzoek op het vlak van preventie en op het vlak van hulpverlening om aan te tonen welke interventies het meest doeltreffend zijn.

2.3 CONTEXTEN VAN BREUK OF SCHEIDING EN DE KINDEREN

De contexten van breuk en scheiding zijn zowel geprivilegieerde momenten van onthulling van geweld als momenten waarop dit geweld kan voortduren en verergeren. We moeten echter, bij wijze van nuancering, opmerken dat de onthulling van partnergeweld niet noodzakelijk leidt tot een scheiding, en dat men ook koppels moet kunnen helpen om deze situatie te overstijgen door eventueel samen te blijven. Anderzijds ziet men ook dat er in het geval van de vorming van een nieuw koppel, binnen dit koppel vaak een dynamiek kan worden ontwikkeld van stigmatisering van de ex-partner door de nieuwe partner om het gewicht van de ervaren mislukking te dragen.

Een grote inzet in dit soort omstandigheden is het frequente gebruik van de kinderen in het kader van geweld gericht op de (ex-) partner. Er wordt benadrukt dat de kinderen specifieke aandacht nodig hebben met het oog op hun bescherming als men te maken heeft met geweld tussen (ex-) partners. De nieuwe wet op de echtscheiding, waarvan de rechters gebruik maken om standaard co-ouderschap toe te kennen, heeft tot gevolg dat deze formule in het geval van geweld de gevaarlijkste is voor het kind, voor zover het kind in deze omstandigheden kan blijven worden gebruikt als gewelddoel. Deze precare positie van kinderen als getuige van geweld tussen partners wordt weinig erkend door de rechtbanken.

Met betrekking hiertoe benadrukken verschillende professionals de verschillen in beoordeling tussen de gerechtelijke diensten en de hulpdienst voor jongeren. Deze wordt ervan beschuldigd de risico's voor het kind te onderschatten ten voordele van een prioriteit van behoud in het gezin, en een slechte communicatie te hebben met de andere betrokken diensten.

De aanbevelingen voor deze punten zijn:

- "Utopisch" gezien dient een preventieve ouderbemiddeling te worden gecreëerd in het geval van scheiding, die de risico's voor het kind kan opsporen en beheren. In elk geval zou er specifiek aandacht moeten worden besteed aan de psychologische gevolgen voor de kinderen die getuige zijn van geweld tussen partners.
- Een evaluatie van de wet op de echtscheiding die de standaardkeuze voor co-ouderschap opnieuw onderzoekt en die toestaat de risico's ervan op te sporen, teneinde co-ouderschap uit te sluiten in het geval van partnergeweld.
- Werk maken van de intentie om een familierechtbank te creëren die toelaat de tegenstrijdigheden tussen strafrechtelijke en burgerlijke vonnissen op te lossen.

2.4 VERBETERING VAN DE ORGANISATIE VAN DIENSTEN

De verschillende soorten deelnemers binnen de focusgroepen hebben in het algemeen met grote belangstelling bijgedragen tot de uitwisseling van informatie en ideeën die hen werden voorgesteld in het kader van voorliggend onderzoek. Deze vraag, zelfs behoefte, met betrekking tot uitwisseling over de praktijken van de deelnemers met verschillende achtergronden, is ook terug te vinden in de vaststellingen en aanbevelingen over de verbetering van de opvang van de slachtoffers. Het betreft hier dus de situatie na de geweldfeiten.

Er wordt vastgesteld dat, hoewel de meeste spelers al in een netwerk werken, deze netwerken relatief beperkt zijn per soort professionals, en weinig transversaal communiceren. Zo vindt men psychosociale, gerechtelijke, medische, ... netwerken die naast elkaar opereren. De noodzaak om de samenwerking tussen de diensten te verbeteren werd langdurig besproken in de Nederlandstalige focusgroep. Volgens de deelnemers zijn er te veel initiatieven die gebeuren zonder overleg. Men moet in de eerste plaats een structureringinspanning doen op alle niveaus: van het beleid tot de spelers op het terrein. Er wordt benadrukt hoe nadelig het gebrek aan communicatie van gegevens tussen deze sferen kan zijn. Een voorbeeld daarvan is dat de beslissing tot vrijlating van een gedetineerde dader van geweld niet wordt meegedeeld aan het slachtoffer noch aan de diensten die hem opvolgen, waardoor de kans bestaat dat het slachtoffer hem (haar) tegen het lijf loopt. Men vindt het nuttig dat het slachtoffer op de hoogte wordt gehouden van de gevolgen die aan de klacht worden gegeven. Men ziet in het bijzonder in het geval van seksueel geweld op minderjarigen dat klacht indienen meer nadelig dan nuttig kan blijken voor het slachtoffer als zijn/haar woord in twijfel wordt getrokken, als er geen vervolg is of als de periode van behandeling van de klacht te lang is.

Professionals in dit domein rapporteren ook de moeilijkheden om de situaties waarmee ze in aanraking komen te dragen, en vragen een versterking van de hulpdiensten inzake toezicht of verdeling.

Op medisch vlak wordt opgemerkt dat het beheer van dossiers door andere actoren (politie, parket) zou worden vergemakkelijkt door een standaardisering van de medische certificaten tot vaststelling van geweld.

Hoewel er consensus blijkt wat betreft het nut van een netwerk voor gegevensuitwisseling en coördinatie, is deze unanimiteit niet terug te vinden voor de gewenste mate van integratie. Door sommigen wordt benadrukt dat het belangrijk is om er niet naar te streven alle diensten in eenzelfde vorm te gieten, en dat het integendeel noodzakelijk is een duidelijke afbakening van ieders rol te behouden. De interventie in termen van hulpverlening en steun aan slachtoffers heeft niet dezelfde samenhang, hetzelfde tijdsaspect, dezelfde mandaten, dezelfde cultuur als de juridische sfeer. Het is gepast om de verschillende interpretaties die gebeuren van eenzelfde situatie, te behouden en na te leven.

In verband met deze kwestie werden de relaties met de hulpdienst voor jongeren reeds vermeld met betrekking tot de bescherming van kinderen. Algemeener betreuren de professionals het grote aantal toezichthoudende overheden volgens de aard van de interventie.

Een andere hinderpaal voor een adequate opvang van de slachtoffers van ernstige feiten is de moeilijkheid om een verblijf te vinden. Er is een nijpend gebrek aan noodopvangoplossingen, wat grote problemen voor de bescherming van slachtoffers geeft, grotendeels omdat verblijfsmogelijkheden na de noodsituatie ontbreken. Het is onmogelijk plaats te maken voor nieuwe gevallen bij gebrek aan een duurzame oplossing voor de slachtoffers die er tijdelijk zijn ondergebracht.

De beslissingen van Justitie wat betreft de bescherming van het slachtoffer zijn ook vaak tegenstrijdig met de wet, die de verwijdering van de dader voorziet. In de praktijk is het vaak gemakkelijker het slachtoffer te verwijderen en de dader in zijn (of haar) woning te laten, wat voor het slachtoffer het extra nadeel veroorzaakt te worden ontheemd en "berooft" van haar (of zijn) bindingen en/of comfortelementen van de eigen woning.

Men moet ook benadrukken dat, zelfs als de wet wordt toegepast bij de vaststelling van de geweldfeiten, het heel moeilijk is voor de politie om de naleving ervan te controleren op middellange termijn. Temeer omdat het slachtoffer niet zelden zelf weer contact opneemt met de dader van de feiten.

De aanbevelingen in termen van organisatie van de hulpdiensten kunnen dus zijn:

- Een vorm van netwerkverbinding creëren tussen de medische, psychosociale, politio-nale en gerechtelijke sferen, door eerstelijnsactoren als huisartsen of paramedici in te lassen. Volgens de Franstalige deelnemers wordt deze integratie meer gestimuleerd in Vlaanderen dan in de Franse Gemeenschap. De Nederlandstalige experts delen deze visie echter niet of vinden minstens dat de integratie en de samenwerking tussen de diensten in Vlaanderen nog beduidend onvoldoende is. Ze maken er zelfs hun eerste aanbeveling van om het aantal gevallen van partnergeweld te verminderen en de opvang van slachtoffers te verbeteren.
- Plaatsen voor de uitwisseling van goede praktijken inrichten om positieve ervaringen ingevoerd in bepaalde regio's of steden bekend te maken en uit te breiden naar andere zones.
- Het toezicht van de verschillende professionals vereenvoudigen of op elkaar afstemmen.
- Een gestandaardiseerd medisch certificaat tot vaststelling van geweld ontwikkelen.
- De beschikbaarheid van verblijfsoplossingen voor noodgevallen vergroten door vooruit te handelen, om gemakkelijker de integratie toe te laten van andere verblijfplaatsen na de urgentie en zo de bestaande plaatsen sneller vrij te maken.

HOOFDSTUK 9. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Deze enquête heeft bij een vrij grote steekproef van de Belgische bevolking de verschillende vormen van geweld onderzocht die personen van 18 jaar en ouder hebben ervaren in de loop van hun leven. Hierbij werden de verschillende levenssferen bevroegd, met uitzondering van de professionele sfeer, die niet expliciet werd opgenomen. De feiten die als het ergste werden ervaren, werden verder uitgediept. De aandacht is in de eerste plaats uitgegaan naar partnergeweld, waarbij niet alleen de huidige relatie in aanmerking werd genomen, maar ook eventuele relaties met ex-partners.

De opzet van de studie was de prevalentie van gendergerealeerd geweld zo breed mogelijk te bestuderen. Hierbij dienden er enkele methodologische beslissingen te worden genomen, die vanzelfsprekend consequenties hadden. Zo liet de grote diversiteit in de onderzoeksgroep niet steeds toe om zeer gedetailleerde statistische analyses uit te voeren van bijvoorbeeld de kenmerken van slachtoffers, of de risicofactoren. Dit had kunnen worden verholpen door bijvoorbeeld enkel vrouwen te ondervragen, zoals in de Franse ENVEFF-enquête, maar dan zouden we geen informatie hebben gehad over de mannelijke slachtoffers. Indien we het onderzoek enkel hadden toegespitst op partnergeweld, dan zouden we eveneens meer details hebben kunnen bestuderen op dit vlak, maar dan zouden we geen informatie hebben verzameld over de andere levenssferen waarin geweld, eenmalig of herhaald, kan worden ervaren. Wellicht hadden andere methodologische opties ook makkelijker een vergelijking met de Belgische prevalentiecijfers van 1998 toegelaten.

De keuzes die het onderzoeksgebied en de steekproef hebben bepaald, hebben echter de beoogde resultaten opgeleverd. Het is vooral ook gelukt om geweld dat niet in de officiële statistieken voorkomt aan het licht te brengen, met name het bijzonder lage percentage aangiften bij de politie voor alle soorten feiten, maar nog het meest in de familiale sfeer, en ook het aantal feiten dat werd vermeld in de enquête die het slachtoffer nog aan niemand had toevertrouwd. Hieruit leiden we af dat we een deel van het verzwegen geweld aan het licht hebben gebracht. Het blijft echter illusoir te denken dat elke vorm van geweld werd gerapporteerd in het onderzoek. Een telefonische enquête mag dan laagdrempelig zijn, de schaamte, de sociale onwenselijkheid blijft toch een rol spelen.

Dankzij de brede invalshoek van het onderzoek, wordt het bestaande beeld van de geweldervaringen van vrouwen en mannen ook genuanceerd. Hoewel het vrij bekend is bij criminologen dat mannen vaker betrokken zijn bij geweld in de openbare ruimte (als dader en als slachtoffer), geeft het bestaande beeld van de "geslagen vrouw" geen rekenschap van de totaliteit van het partnergeweld. Psychologisch geweld blijkt in partnerrelaties veel vaker voor te komen dan fysiek geweld en bij deze vorm van geweld is er niet zo'n groot onderscheid naar geslacht. Mannen zijn ook slachtoffer, vrouwen zijn ook dader. Dit neemt echter niet weg dat slachtoffers van ernstige of heel ernstige feiten in de privésfeer hoofdzakelijk vrouwen zijn. Op de steekproef van 2.000 personen vertegenwoordigt dit "typebeeld" van fysiek geweld binnen het koppel 22 gevallen (met andere woorden 1 op 100), waarvan twee derde vrouwen. Onderrapportering blijft echter een probleem. De werkelijke aantallen zullen hoger liggen. We stellen ook vast dat mannen nog minder vaak spreken over geweld waarvan ze slachtoffer zijn en het minder vaak aangeven, zodat de onderschatting voor mannen nog groter zou kunnen zijn. Deze onderrapportering proberen te omzeilen door de definitie te verruimen, of door "mildere" vormen van geweld op te nemen in de analyse, draagt op een andere manier echter veeleer bij tot onderschatting dan tot onthulling: voor zover vrouwen meer zijn vertegenwoordigd in de meest ernstige categorieën, zou men zo de specificiteit van het geslacht voor deze dramatische gevallen kunnen afzwakken, door ze te doen opgaan in een bredere, vagere categorie. Op dit vlak zijn ook de gevolgen van dit geweld in termen van geestelijke en lichamelijke gezondheid belangrijk: ook hier bestaat

het gevaar dat een verruiming van de definities het verband met de gevolgen afzwakt en de risicoprofielen minder duidelijk maakt. Nochtans hebben we zelf niet steeds dit soort vervaging kunnen vermijden. Omwille van de steekproefomvang moesten verschillende vormen van geweld en een verschillende mate van ernst samen worden geanalyseerd. Een opzienbarend resultaat is evenwel de schijnbaar dramatische gevolgen bij de slachtoffers van seksueel geweld vóór 18 jaar, die beduidend meer uitgesproken zijn dan voor geweld op volwassen leeftijd.

Op het einde van elk hoofdstuk werd telkens een samenvatting opgenomen van de meest opmerkelijke feiten. Hier hernemen we er enkele van. Verbaal geweld komt veruit het meest voor (41,5%), gevolgd door intimidaties (22%), en door slagen of klappen (15%). Seksueel geweld treft vooral vrouwen (5,6%, tegenover 0,8% mannen), en zij worden ook het meest opgesloten of aan de deur gezet (5,9%, tegenover 2,7% mannen). Mannen zijn iets vaker slachtoffer van verbaal geweld en van slagen en klappen dan vrouwen en worden ongeveer even vaak geconfronteerd met intimidaties. Bij vrouwelijke slachtoffers gaat het echter vaker over partnergeweld en herhaalde geweldsituaties, terwijl mannelijke slachtoffers vaker getuigen van eenmalige gebeurtenissen met een onbekende dader.

Slechts in een minderheid van de gevallen wordt klacht ingediend door slachtoffers van geweld: 13,9% van de vrouwelijke slachtoffers en 9,8% van de mannelijke slachtoffers doet aangifte bij de politie. Dat aandeel ligt nog lager als de dader een ouder is (6,2%), hoger als het om een partner gaat (17,9%) en het hoogst als de dader een onbekende is (21,1%).

De psychische gezondheidstoestand van slachtoffers is gemiddeld genomen slechter dan die van niet-slachtoffers. Vrouwelijke slachtoffers van fysiek en seksueel geweld ondernemen vaker een zelfmoordpoging.

8,9% van de vrouwen en 3,2% van de mannen heeft gedwongen aanrakingen of seksuele betrekkingen ervaren vóór de leeftijd van 18 jaar. Meestal is de dader een familielid of iemand uit de naaste omgeving, zeker bij vrouwelijke slachtoffers. 40% van de mannelijke slachtoffers en 23% van de vrouwelijke slachtoffers, heeft nooit met iemand over deze feiten gesproken.

12,5% van de respondenten verklaarde minimum één daad van geweld te hebben ervaren door hun partner of hun ex-partner gedurende de afgelopen 12 maanden (14,9% van de vrouwen en 10,5% van de mannen). Vrouwen zijn vaker slachtoffer van ernstiger, frequenter en andere vormen van partnergeweld. Tussen ex-partners, of aan het einde van een relatie, komt er in verhouding meer geweld voor. Bij jongeren is er eveneens een hoger aantal vermeldingen van partnergeweld.

Vrouwen praten makkelijker over hun ervaringen met partnergeweld dan mannen, jongeren vaker dan ouderen, en Vlamingen meer dan Walen. Bovendien praat men makkelijker over partnergeweld nadat de relatie is beëindigd. Professionele hulpverlening blijkt toegankelijker voor vrouwen: vrouwen wendden zich opvallend vaker tot een arts, een psycholoog of een hulpverleningsdienst (23,6%) dan mannen (6,8%). Mannelijke slachtoffers die zich toch tot professionele hulpverlening wendden, zijn daarover significant minder tevreden dan vrouwen.

De lichamelijke en psychische gevolgen van seksueel geweld zijn veel groter dan die van fysiek geweld, en fysiek geweld heeft meer gevolgen dan psychologisch of verbaal geweld. Vrouwen rapporteren ook veel meer gevolgen van partnergeweld dan mannen.

Hoge risicofactoren voor ernstige vormen van partnergeweld zijn sociaal isolement, het feit dat de partner buitenshuis gewelddadig gedrag vertoont en een lage relatiekwaliteit.

Voor wat geweld in de openbare ruimte betreft, zijn vrouwen en mannen ongeveer even vaak slachtoffer van verbaal geweld; mannen worden twee keer meer blootgesteld aan fysieke agressie (2,5%) dan vrouwen. Bij (poging tot) diefstal met dreiging of gebruik van geweld is het verschil in slachtofferschap tussen mannen en vrouwen minder groot. Seksueel geweld op straat treft vooral vrouwen, maar blijft uitzonderlijk (0,5% van de vrouwen is slachtoffer van exhibitionisme of ongewenste aanrakingen). De ergste feiten waarvan vrouwen en mannen slachtoffer werden in de openbare ruimte, werd in de helft van de gevallen gepleegd door iemand die het slachtoffer kent; de dader is negen op tien keer een man.

In meer dan 40% van de situaties van partnergeweld is minstens één kind getuige geweest van de gewelddaden, gepleegd op een van zijn of haar ouders. Bij ernstige of heel ernstige geweldsituaties ligt dat percentage zelfs nog hoger. Personen uit de naaste omgeving en andere personen zijn getuige van respectievelijk 23,3% en 15,3% van de situaties van partnergeweld.

De enquête biedt een fotografische opname van een situatie, in veeleer epidemiologische termen, een vaststelling van prevalenties in verschillende domeinen. We hebben de taak om aanbevelingen te bieden toevertrouwd aan experts, verzameld in twee focusgroepen, die substantiële voorstellen hebben verstrekt. Deze worden behandeld in hoofdstuk 8. We kunnen, op basis van het onderzoek, vrij weinig zeggen over de omstandigheden voor de opvang van slachtoffers. We hebben in het algemeen gezien dat de slachtoffers meer psychosociale hulpdiensten raadplegen dan de niet-slachtoffers. Als er een gegeven is van het onderzoek dat we hier kunnen benadrukken, is het dat mannen, behalve dat ze hun verhaal minder doen, ook minder derden raadplegen dan vrouwen en minder tevreden blijken over de gekregen steun. Dit vormt misschien een eerste aanbeveling, voor het curatieve gedeelte, met name een specifieke opvang voor mannen te ontwikkelen. Experts vermelden trouwens dat ze heel weinig mannen zien in hun praktijk. De "geslagen vrouwen" zijn, zoals we hebben gezegd, een groep waar ernstig geweld ravages aanricht; de gevolgen die ze ervaren beklemtonen de noodzaak van opvang, maar de diensten bestaan, de kenmerken ervan zijn gekend, en de voorwaarden tot verbetering van deze opvang worden het best uitgedrukt door de professionals. We verwijzen de lezer naar dit hoofdstuk.

Wat de thema's betreft, vestigt het onderzoek onze aandacht, meer dan op slagen en fysieke agressie, op psychologisch geweld enerzijds, en op seksueel geweld anderzijds. Deze twee thema's zouden zeker centraal moeten staan in preventie-initiatieven. Psychologisch geweld, omdat dit het minst zichtbaar is, minder wordt herkend door de slachtoffers en door de hulpverleners, vaak het logische gevolg is van andere vormen van geweld, maar ook veel frequenter is dan fysiek geweld. Het lijkt nuttig hierover te communiceren zodat de hulpverleners het opsporen en de slachtoffers het herkennen als geweld en het niet als normaal gedrag beschouwen. Voor zover het zowel mannen als vrouwen treft, zou het nuttig zijn de communicatie over dat onderwerp niet uitsluitend tot vrouwen of mannen te richten. Er zouden materiaal en campagnes kunnen worden ontwikkeld, zowel voor het grote publiek als voor de medische en juridische hulpverleners.

Zoals ook de experts hebben vermeld, zouden de (publieksgerichte) initiatieven op dat vlak zich in het bijzonder moeten richten tot jongeren. Het is zeker gepast te sensibiliseren voor gewelddadige handelingen die als normaal zouden kunnen worden beschouwd, zowel door de slachtoffers als door de potentiële daders. De moeilijkheid, maar ook de inzet, is uiteraard te bepalen vanaf welke grens een min of meer onschuldig gedrag psychologisch geweld wordt.

BIBLIOGRAFIE

- 1 NATIONALE STUDIES MET BETREKKING TOT GEWELD
- 2 ANDERE PUBLICATIES

1 NATIONALE STUDIES MET BETREKKING TOT GEWELD

Bruynooghe, R., S. Noelanders en S. Opdebeeck (1998). *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen*, Hasselt/Brussel: Universitair Centrum Limburg/Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijkekansenbeleid.

Garcia-Moreno, C., H.A.F.M. Jansen, M. Ellsberg, L. Heise en C. Watts (2005). *Multi-country study on women's health and domestic violence against women*, Genève: Wereldgezondheidsorganisatie.

International violence against women survey (2003). Helsinki: HEUNI, United Nations Office on Drugs and Crime, United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute en Statistics Canada.

Istituto nazionale di statistica (2006). *Violence and abuses against women inside and outside family*, Rome: Istituto nazionale di statistica.

Istituto nazionale di statistica (2006). *Vragenlijst "Indagine sulla sicurezza delle donne"*, Rome: Istituto nazionale di statistica.

Jaspard, M., E. Brown, S. Condon en D. Fougeyrollas (2003). *Les violences envers les femmes en France, une enquête nationale*, Parijs: La documentation française.

Jungnitz, L., H.J. Lenz, R. Puchert, H. Puhe en W. Walter (2004). *Men's experiences of interpersonal violence in Germany - results of a pilot study*, Berlijn: Federal Ministry for family affairs, senior citizens, women and youth.

Laroche D. (2004). *Contexte et conséquences de la violence conjugale envers les hommes et les femmes au Canada* (herziene versie), Québec: Institut de la Statistique du Québec.

Müller, U. en M. Schröttle (2003). *Health, well-being and personal safety of women in Germany: a representative study of violence against women in Germany*, Berlijn: Federal Ministry for family affairs, senior citizens, women and youth.

Statistics Canada (2004 / december 2008). *General social survey - Victimization*, Ottawa: Statistics Canada.

Vandenberk, A., S. Opdebeeck en F. Lammertyn (1998). *Geweld en gevoelens van onveiligheid bij ouderen: prevalentie en gevolgen*, Leuven/Brussel: K.U.Leuven/Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijkekansenbeleid.

Vandewege, R., R. Bruynooghe en S. Opdebeeck. (1988). *Ervaringen van vrouwen met fysiek en seksueel geweld - preventie en gevolgen*. Rapport bestemd voor de Staatssecretaris voor Leefmilieu en Maatschappelijke emancipatie, Brussel: INBEL.

Watson, D. en S. Parsons (2005). *Domestic abuse of women and men in Ireland: report on the national study of domestic abuse*, Dublin: National crime council, in association with the economic and social research institute.

Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (2007). *Gezondheidsenquête door interview - luik geweld*, Brussel: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid.

2 ANDERE PUBLICATIES

Antoine, P., V. Christophe en J.-L. Nandrino (2008). 'Echelle d'ajustement dyadique: intérêts cliniques d'une révision et validation d'une version abrégée', *L'Encéphale* 34(1), pp. 38-46.

Archer, J.A. (1999). 'Assessment of the reliability of the conflict tactics scales: a meta-analytic review', *Journal of interpersonal violence* 14(12), pp. 1263-1289.

Basile, K.C. en L.E. Saltzman (2002). *Sexual violence surveillance. Uniform definitions and recommended data elements*. Version 1.0, Atlanta, Georgia: Centres for disease control and prevention, National centre for injury prevention and control.

Bayingana, K., S. Demarest, L. Gisle, E. Hesse, P.-J. Miermans, J. Tafforeau en J. Van der Heyden (2006). *Gezondheidsenquête door interview België 2004*. Boek VI, Brussel: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (IPH/EPI REPORTS N° 2006 – 034).

Bouchard, M. en D. Tremblay (2002). *Validation des concepts relatifs à l'estimation de la sévérité d'une dynamique de domination conjugale*. Rapport de recherche (phase 1), Québec: La Séjournelle.

Brownridge, D.A. (2006). 'Violence against women post separation', *Aggression and violent behaviour* 11, pp. 514-530.

Cockx, R. (2009). *Miet Smet: drie decennia gelijkheidsbeleid*, Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Crick, N.R. en M.A. Bigbee (1998). 'Relational and overt forms of peer victimization: a multi-informant approach', *Journal of consulting and clinical psychology* 66(2), pp. 337-347.

Dinh-Zarr, T., C. Diguseppi, E. Heitman en I. Roberts (1999). 'Preventing injuries through interventions for problem drinking: a systematic review of randomized controlled trials', *Alcohol and alcoholism* 34, pp. 609-621.

Dutton, D.G., K. Saunders, A.J. Starzomski en K. Bartholomew (1994). 'Intimacy-anger and insecure attachment as precursors of abuse in intimate relationships', *Journal of applied social psychology* 15, pp. 1367-1386.

Federale overheidsdienst Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu (te verschijnen). *Partnergeweld - aanbeveling van goede praktijken* (literatuuroverzicht - antwoord op de onderzoeksvragen), Brussel: Federale overheidsdienst Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu.

Frasier P.Y., L. Slatt, V. Kowlowitz en P.T. Glowa (2001). 'Using the stages of change model to counsel victims of intimate partner violence', *Patient education and counselling* 43(2), pp. 211-217.

Fleury, R.E., C.M. Sullivan en D.I. Bybee (2000). 'When ending the relationship does not end the violence: women's experiences of violence by former partners', *Violence against women* 6(12), pp. 1363-1383.

Feder G.S., M. Hutson, J. Ramsay en A.R. Taket (2006). 'Women exposed to intimate partner violence: expectations and experiences when they encounter health care professionals: a meta-analysis of qualitative studies', *Archives of internal medicine* 21(166), pp. 22-37.

Feder G., G. Hague, C. Arsene, D. Dunne en S. Kuntze (2009). *How far does screening women for domestic (partner) violence in different health care settings meet criteria for a screening programme? Systematic reviews of nine UK National Screening Committee criteria*, Health Technology Assessment 13(16).

Gil-González, D., C. Vives-Cases, C. Álvarez-Dardet en J. Latour-Pérez (2006). 'Alcohol and intimate partner violence: do we have enough information to act?', *European journal of public health* 16, pp. 278-284.

Goldberg, D.P. (1972). *The detection of psychiatric illness by questionnaire*, Londen: Oxford University Press.

Graham, J.M., Y.J. Liu en J.L. Jeziorski (2006). 'The dyadic adjustment scale: a reliability generalization meta-analysis', *Journal of marriage and family* 68(3), pp. 701-717.

Holtzworth-Munroe, A. en J.C. Meehan (2004). 'Typologies of men who are maritally violent. Scientific and clinical implications', *Journal of interpersonal violence* 19(12), pp. 1369-1389.

Hotton, T. (2004). 'Spousal violence after marital separation', *Juristat* 21(7), p. 19.

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2004). *Nationaal Actieplan partnergeweld: 2004-2007*, Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Jaspard, M. (2005). *Les violences contre les femmes*, Parijs: La découverte.

Johnson, M.P. (1999). *Two types of violence against women in the American family: identifying patriarchal terrorism and common couple violence*, Paper presented at the annual meetings of the National Council on Family Relations, Irvine, CA, pp. 2-3.

Krug, E.G., L.L. Dahlberg, J.A. Mercy, A. Zwi en R. Lozano-Ascencio (red.) (2002). *Rapport mondial sur la violence et la santé*, Genève: Wereldgezondheidsorganisatie.

Lacroix, S. en A.-M. Offermans (2003). *Violences intrafamiliales chez les partenaires* (deel 2- samenvatting), in samenwerking met de Université Catholique de Louvain en de Wetenschappelijke Vereniging van Vlaamse huisartsen (WVWH) – bijdrage van de minister van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu.

Lenz, H.J., L. Jungnitz, R. Puchert, H. Puhe en W. Willi (2004). *Violence against men - men's experiences of interpersonal violence in Germany*, Berlijn: Federal Ministry for family affairs, senior citizens, women and youth.

Lenz, H.J. en R. Puchert (2005). *Violence within the family: men as victims*. Introductory report. Conferentie van de Raad van Europa over huiselijk geweld: de plaats en de rol van mannen, Straatsburg: Raad van Europa, p. 17.

Murphy, C.M. en S.A. Hoover (2001). 'Measuring emotional abuse in dating relationships as a multifactorial construct', in: K.D. O'Leary en R.D. Maiuro (red.), *Psychological abuse in violent domestic relations*, New York: Springer, pp. 29-46.

Mynard, H. en S. Joseph (2000). 'Development of the multidimensional peer-victimization scale', *Aggressive behaviour* 26, pp. 169-178.

Puchert, R. en M. Busche (2006). *Protective environmental factors securing human rights: structured map of literature*, Berlijn: Co-ordination Action on Human Rights Violations.

Raad van Europa (1987). Rapport van de Commissie "Violence au sein de la famille", Straatsburg: Raad van Europa.

Riggs, D.S., M.B. Caufield en A.E. Street (2000). 'Risk for domestic violence: factors associated with perpetration and victimization', *Journal of clinical psychology* 56, pp. 1289-1316.

Riou, D.A. en M. Rinfret-Raynor (2003). *La violence envers les conjointes dans les couples québécois*, Québec: Institut de la Statistique Québec.

Ristock, J.L. (2002). *No more secrets: violence in lesbian relationships*, New York: Routledge Press.

Römkens, R. (1989). *Geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties: een landelijk onderzoek naar de omvang, de aard, de gevolgen en de achtergronden*, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Römkens, R. en R.M. Letschert (2007). *Feasibility study for a convention on domestic violence*, Straatsburg: Raad van Europa (Report CDPC 2007, 09 rev.).

Römkens, R. en J. Van Poppel (2006). *Geweld onder intimi: vooronderzoek over methodiek en resultaten van onderzoek over prevalentie, determinanten, gevolgen en hulpzoekend gedrag bij huiselijk geweld*, Tilburg: Universiteit van Tilburg, IVA Beleidsonderzoek en Advies.

Savenije, A., M.J. van Lawick en E.T.M. Reijmers (2008). *Handboek systeemtherapie*, Utrecht: De Tijdstroom.

Schrötle, M. et al. (red.) (2006). *Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe – obstacles and possible solutions. Testing a comparative approach on selected studies*. Online rapport, Osnabrück: Co-ordination Action on Human Rights Violations.

Schumacher, J.A., A.M.S. Slep en R.E. Heyman (2001). 'Risk factors for male-to-female partner physical abuse', *Aggression and violent behaviour* 6, pp. 281-352.

Schwartz, S.H. (1992). 'Universals in the content and structure of values: theory and empirical tests in 20 countries', in: M. Zanna (red.), *Advances in experimental social psychology*, vol. 25, New York: Academic Press, pp. 1-65.

Spanier, B. (1976). 'Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads', *Journal of marriage and the family* 38(1), pp. 15-28.

Statistics Canada (2006). *Measuring violence against women: statistical trends*, Ottawa: Statistics Canada.

Stith, S.M., D.B. Smith, C.E. Penn, D.B. Ward en D. Tritt (2003). 'Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: a meta-analytic review', *Aggression and violent behaviour* 10(1), pp. 65-98.

Straus, M.A. (1990). 'The conflict tactics scales and its critics: an evaluation and new data on validity and reliability', in: Murray A. Straus en Richard J. Gelles, *Physical violence in American families: risk factors and adaptations to violence in 8145 families*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Van Parys, A.S., K. Van Egmond, K. Roelens en M. Temmerman (2009). 'Zwangerschap en geweld', *Tijdschrift voor vroedvrouwen* 15(1), pp. 6-9.

Walby, S. (2006) 'Towards international standards for data collection and statistics on violence against women', in: *Proceedings of the United Nation Economic Commission for Europe meeting on gender statistics*. Online publication.

Walby, S. (2007). *Indicators to measure violence against women*, Genève: United Nations Statistical commission and economic commission for Europe. Working paper.

Walby, S. en J. Allen (2004). *Domestic violence, sexual assault and stalking: findings from the British Crime Survey*, Londen: Home office research, development and statistics directorate.

Walby, S. (2007). *Developing indicators on violence against women*, Lancaster: Department of Sociology, Lancaster University.

Walby, S. en A. Myhill (2001). 'New survey methodologies in researching violence against women', *British journal of criminology* 41, pp. 502-522.

Watson, D. en S. Parsons (2005). *Domestic abuse of women and men in Ireland*. Report on the national study of domestic abuse, Dublin: Stationary Office.

Whitaker, D.J. (2007). 'Differences in frequency of violence and reported injury between relationships with reciprocal and non reciprocal intimate partner violence', *American journal of public health* 97(5), pp. 941-947.

BIJLAGEN

- BIJLAGE 1. DE DYADISCHE AANPASSINGSSCHAAL DAS-16
- BIJLAGE 2. GEDETAILLEERDE OPBOUW VAN DE VRAGENLIJST
- BIJLAGE 3. OVERZICHT VAN DE ERVAREN GEWELDDADEN IN
FUNCTIE VAN HUN VORMEN
- BIJLAGE 4. ONDERZOEKPLAN VAN DE VERSCHILLENDE VORMEN
VAN GEWELD IN FUNCTIE VAN HET AANTAL DADEN
EN ITEMS
- BIJLAGE 5. VERGELIJKINGEN VAN GEWELDDADEN TUSSEN DE
VERSCHILLENDE LEVENSSFEREN EN -PERIODES
- BIJLAGE 6. ONTWIKKELING VAN HET MODEL VAN
RISICOFACTOREN VOOR PARTNERGEWELD
- BIJLAGE 7. ENQUÊTE OVER GEZONDHEID, VEILIGHEID
EN ALGEMENE LEVENSSOMSTANDIGHEDEN

BIJLAGE 1. DE DYADISCHE AANPASSINGSSCHAAL DAS-16

Omdat in de vragenlijst sterk wordt gefocust op geweld binnen (ex-) partnerrelaties is het zinvol om een algemeen beeld te krijgen van de relatiekwaliteit en -tevredenheid van een koppel. Dat de kwaliteit van een partnerrelatie een grote impact heeft op de levenskwaliteit van beide partners blijkt uit verschillende studies. Een te veel aan stress binnen een partnerrelatie is gerelateerd aan angst, depressie of andere gezondheidsproblemen.⁹²

Gezien het belang van de kwaliteit van een partnerrelatie in verschillende contexten hebben onderzoekers gepoogd om deze kwaliteit op een objectieve manier te meten.⁹³ Een van de ontwikkelde instrumenten is de Dyadische aanpassingsschaal (Dyadic Adjustment Scale, DAS) van Graham B. Spanier (1976). De DAS is binnen de sociale en gedragswetenschappen het meest gebruikte instrument om de relatiekwaliteit te meten. De originele schaal bestaat uit 32 items. De scores op deze items worden opgeteld en variëren van 0 tot 151. Een hogere score veronderstelt een betere relatiekwaliteit. De DAS is in verschillende talen vertaald en er zijn de laatste jaren verkorte versies van ontwikkeld.⁹⁴

In deze vragenlijst is een verkorte versie⁹⁵ van de DAS opgenomen. Deze schaal bestaat uit vier subschalen, namelijk (1) consensus, (2) satisfactie, (3) cohesie en (4) affectieve expressie. Samen meten ze de relatiekwaliteit van een koppel. Men gaat er van uit dat dit geen vaststaande toestand is, maar veeleer een proces waarbij koppels op een bepaald moment in de tijd al dan niet goed op elkaar zijn ingespeeld.⁹⁶

⁹² Graham, J.M., Y.J. Liu en J.L. Jeziorski (2006). 'The dyadic adjustment scale: a reliability generalization meta-analysis', *Journal of marriage and family* 68(3), pp. 701-717.

⁹³ Idem.

⁹⁴ Idem.

⁹⁵ Antoine, Christophe en Nandrino, 'Echelle d'ajustement dyadique', pp. 38-46.

⁹⁶ Spanier, B. (1976). 'Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads', *Journal of marriage and the family* 38(1), pp. 15-28.

BIJLAGE 2. GEDETAILLEERDE OPBOUW VAN DE VRAGENLIJST

	Aantal Q
ONDERZOEKER/STER FICHE 1: CONTACTNAME	
VRAGENLIJST	
Inleiding: Voorstelling van de enquête	
Module 1: Identificatie van de respondent	13
Module 2: Sociaal netwerk	5
Module 3: Gezondheid	20
Module 4: Overtuigingen (1^e deel)	8
Module 5: Gezinsleven	30
Module 6: Geweld ervaren gedurende de afgelopen 12 maanden	
<i>Context 1: Openbare ruimte</i>	
1. Identificatie	14
2. Verkenning van de belangrijkste of ergste vorm van geweld	5
<i>Context 2: Het koppel</i>	
1. Identificatie huidige partner of partners in de afgelopen 12 maanden	28
2. Identificatie in periode van zwangerschap/in de context van de scheiding	2
3. Identificatie laatste partner voor personen die hun relatie hebben beëindigd tijdens de afgelopen 12 maanden en die nog contact hebben gehad met deze laatste in diezelfde periode	14
4. Verkenning van de ervaren gewelddaad/daden	
A Perceptie van de feiten en strategie	4
B Lichamelijke en andere gevolgen	15
C Vertrouwen en zoektocht naar hulp	31
D Kenmerken van de partner of laatste partner	7
5. Identificatie laatste partner voor personen die momenteel een relatie hebben	[14]
<i>Context 3: Familie en naaste omgeving</i>	
1. Identificatie	18
2. Verkenning van de belangrijkste of ergste vorm van geweld	4
Module 7: Geweld ervaren gedurende de levensloop	
<i>Deel 1: Ervaringen als slachtoffer van geweld vanaf de leeftijd van 18 jaar</i>	
1. Identificatie	6
2. Verkenning van de belangrijkste of ergste vorm van geweld	5
<i>Deel 2: Ervaringen als slachtoffer van geweld vóór de leeftijd van 18 jaar</i>	
1. Identificatie	2
2. Verkenning van de belangrijkste of ergste vorm van geweld	4
<i>Deel 3: Ervaringen als getuige van geweld</i>	
1. Identificatie	3
2. Verkenning van de belangrijkste of ergste vorm van geweld	7
Module 8: Overtuigingen (2^e deel)	9
Module 9: Andere identificatievragen	14
Module 10: Tevredenheid van de respondent	1
ONDERZOEKER/STER FICHE 2: EVALUATIE VAN HET GESPREK	
TOTAAL	269

BIJLAGE 3. OVERZICHT VAN DE ERVAREN GEWELDDADEN IN FUNCTIE VAN HUN VORMEN

PREVALENTIE GEDURENDE DE AFGELOPEN 12 MAANDEN			
Openbare ruimte	Koppel Huidige partner of laatste partner in de afgelopen 12 maanden		Familie en naaste omgeving
VERBAAL EN PSYCHOLOGISCH GEWELD			
Beledigingen, schelden	Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden
Te voet, met de wagen ... worden gevolgd	Controle van relaties	Worden gevolgd, gestalkt, doodsb bedreiging	
	Poging om contacten met de familie en vrienden te beperken		
	Weigeren te praten of te overleggen		
	Intimidaties		
	Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen	Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen	Mishandeling van kinderen, scheiding van kinderen of dreiging om dit te doen
ECONOMISCH GEWELD			
	Inpalmen van inkomsten, van spaarcenten of in schulden brengen		Inpalmen van inkomsten, van spaarcenten of in schulden brengen
FYSIEK GEWELD			
Agressie voor diefstal of poging tot diefstal	Gooien met een voorwerp, duwen, brutaal aanpakken		
	Krabben, hardhandig beetpakken, bijten, aan de haren trekken		
Klappen geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen	Een kaakslag geven, een vuistslag of een schop, met een voorwerp slaan dat verwondt	Klappen geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen	Klappen geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging
	De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten, achterlaten langs de weg		De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten, achterlaten langs de weg
SEKSUEEL GEWELD			
Exhibitionisme of aanrakingen	Onterende of vernederende seksuele voorstellen doen		

Seksuele aanrakingen, poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen	Seksuele aanrakingen, poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen	Seksuele aanrakingen, poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen	Seksuele aanrakingen, poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen
VERWAARLOZING (UITSLUITEND VOOR OUDEREN (65+-ERS))			
			Verwaarlozing inzake verzorging
			Verwaarlozing inzake dagelijkse hulp

PREVALENTIE GEDURENDE DE LEVENSLLOOP	
Sinds de leeftijd van 18 jaar	Vóór de leeftijd van 18 jaar
VERBAAL EN PSYCHOLOGISCH GEWELD	
Beledigingen, kritiek, kleinering om daden en woorden	
Intimidaties	
FYSIEK GEWELD	
Klappen geven, slaan of andere fysieke agressie uitoefenen	
Bedreigingen met een wapen, poging tot moord of wurging	
De toegang tot de woning verhinderen, opsluiten, aan de deur zetten	
SEKSUEEL GEWELD	
	Seksuele aanrakingen (ondergaan of gedaan onder dwang)
Seksuele aanrakingen, poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen	Poging tot gedwongen seksuele betrekkingen of gedwongen seksuele betrekkingen

BIJLAGE 4. ONDERZOEKPLAN VAN DE VERSCHILLENDE VORMEN VAN GEWELD IN FUNCTIE VAN HET AANTAL DADEN EN ITEMS

	ERVARINGEN ALS SLACHTOFFER				ERVARINGEN ALS GETUIGE		
	VOORKOMEN (gedurende de afgelopen 12 maanden) Module 6				VOORKOMEN (gedurende de levensloop) Module 7		
	Openbare ruimte	Huidige partner of in de afgelopen 12 maanden	Laatste partner	Familie en naaste omgeving	Sinds de leeftijd van 18 jaar	Vóór de leeftijd van 18 jaar	Gedurende de levensloop
VERBAAL EN PSYCHOLOGISCH GEWELD							
Aantal items	2	6	3	2	2	0	1
Aantal daden	2	11	9	6	4	0	3
ECONOMISCH GEWELD							
Aantal items	0	1	0	1	0	0	0
Aantal daden	0	2	0	2	0	0	0
FYSIEK GEWELD							
Aantal items	3	5	2	3	3	0	1
Aantal daden	7	17	6	9	9	0	3
SEKSUEEL GEWELD							
Aantal items	2	2	1	1	1	2	1
Aantal daden	5	4	3	3	3	4	1
VERWAARLOZING (UITSLUITEND VOOR OUDEREN (65+-ERS))							
Aantal items	0	0	0	2	0	0	0
Aantal daden	0	0	0	3	0	0	0
TOTAAL							
Aantal items	7	14	6	9	6	2	3
Aantal daden	15	35	18	24	16	4	7

BIJLAGE 6. ONTWIKKELING VAN HET MODEL VAN RISICOFACTOREN VOOR PARTNERGEWELD

De afhankelijke variabele in het model is de indicator van het ervaren van heel ernstig partnergeweld. Het geringe aantal observaties hield uiteraard beperkingen in voor de analyse. De verdere opdeling in kleinere categorieën diende zoveel mogelijk te worden vermeden, zodat we telkens, waar mogelijk, de kwalitatieve variabelen (met een eindig aantal mogelijke antwoorden)⁹⁷ tot twee categorieën herleidden (dichotomiseerden). Zodoende werd een dichotome "respons"-variabele gevormd om de slachtoffers van heel ernstig geweld⁹⁸ te onderscheiden van de andere respondenten. Zo hebben we 57 slachtoffers van heel ernstig geweld gedurende de laatste 12 maanden geïdentificeerd op de 2.011 geldige vragenlijsten. Aangezien we in het kader van partnergeweld werken, zal dit aantal waarnemingen echter nog worden beperkt tot de respondenten met een partner of degenen die nog contact hebben met hun ex-partner, namelijk 39 gevallen.

De meest geschikte statistische toets bij dit soort dichotome responsvariabelen is de logistische regressie. Onze eerste analyse zal betrekking hebben op de slachtoffers van heel ernstig geweld.

Gegevens over het model

Onafhankelijke variabele	Indicator van heel ernstig geweld
Probabiliteitsverdeling	Binomiaal
Functie	Logit

Proceduremodellen met 1 als antwoord, 0 als referentiemodaliteit

In het theoretische kader van de veralgemeende lineaire modelvorming, hebben we hier een lineair model toegepast met een binomiale verdeling en een Logit functie. Aangezien de referentievariabele de afwezigheid van geweld is, zullen de parameters de invloed weergeven van de verklarende variabele op het "risico" slachtoffer te zijn van geweld.

Gegevens over de categoriale variabelen, in absolute cijfers en in %

		N	%	
Onafhankelijke variabele	Indicator van heel ernstig geweld	Neen	1.439	97,4%
		Ja	39	2,6%
		Totaal	1.478	100,0%
Factor	Partner gewelddadig buitenshuis	Neen	1.452	98,2%
		Ja	26	1,8%
		Totaal	1.478	100,0%
	Vindt voldoende interacties te hebben met andere personen	Neen	191	12,9%
		Ja	1.287	87,1%
		Totaal	1.478	100,0%

⁹⁷ Een andere mogelijke benadering zou zijn een kwalitatieve indicator van ervaren geweld te vormen.

⁹⁸ De constructie van de categorie "heel ernstig" werd verklaard in hoofdstuk 3.

Gegevens over de continue variabelen

		N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaardafwijking
Covariabele	Dyadische Aanpassings-schaal (DAS)	1.478	22,00	59,00	41,8884	4,93304

We hebben gekozen de DAS-indicator (Dyadische aanpassingsschaal) in te voeren in kwantitatieve vorm om het risico gekoppeld aan de vermeerdering van de combinaties van de verklarende factoren te beperken.

De verklarende variabelen die werden weerhouden (zie verder), hebben betrekking op het feit dat de partner buitenshuis gewelddadig is gebleken (herrieschopper) tijdens de periode van de relatie (CONJVIOLENT), dat de respondent vindt dat hij/zij al dan niet voldoende contacten heeft met naaste vrienden of familie (SATRESSOCIAL), alsook de score verkregen bij de vragenreeks met betrekking tot de interacties binnen het koppel (DAS_total).

Chi-kwadraattest

Chi-kwadraat	df	Sig.
101,839	3	,000

Afhankelijke variabele: indicator van heel ernstig geweld

Model: (Ordinaat aan de oorsprong), CONJVIOLENT, SATRESSOCIAL, DAS_total

Het aangepaste model vergeleken met het model met alleen een constante

De chi-kwadraattest die het aangepaste model vergelijkt met de nulhypothese toont aan dat de hypothese van onafhankelijkheid kan worden verworpen. Met andere woorden, het algemeen verklarende gewicht van het model kan niet te wijten zijn aan toeval.

Associatiemaat

Entropie	,217
Concentratie	,192

De entropiemaat wijst hier op het "verklarende vermogen" van het aangepaste model. Hoewel het deel van de variantie verklaard door het model nog relatief beperkt is, zullen we zien dat de factoren die hebben "weerstaan" aan deze modelbenadering, het mogelijk maken om heel sterk verschillende risicoprofielen voor partnergeweld te onderscheiden.

Tests van de effecten van het model

Bron	Type I			Type III		
	Chi-kwadraat Waldwaarde	df	Sig.	Chi-kwadraat Waldwaarde	df	Sig.
intercept	276,800	1	,000	18,752	1	,000
CONJVIOLENT	67,207	1	,000	40,399	1	,000
SATRESSOCIAL	14,960	1	,000	12,597	1	,000
DAS_total	30,913	1	,000	30,913	1	,000

Afhankelijke variabele: indicator van heel ernstig geweld

Model: (intercept), CONJVIOLENT, SATRESSOCIAL, DAS_total

Bovenstaande tabel illustreert het best verkregen model in termen van de verklaarde delen van de variatie en de significantie. We zien dat de drie weerhouden verklarende variabelen al hun voorspellend vermogen behouden als ze worden opgenomen in een model. Hun interacties (hier niet weergegeven) zijn op hun beurt niet significant.

Alle andere potentieel verklarende variabelen die werden onderzocht, bleken de onafhankelijkheidstest niet te doorstaan: bij opname in het model daalde hun verklarende vermogen aanzienlijk. Ze werden bijgevolg niet weerhouden. De variabelen die werden onderzocht waren geslacht, inkomensniveau, diplomaniveau van de respondent en van de partner, de burgerlijke staat, de indicatoren van geweld van de partner buiten het koppel, het sociale netwerk van de respondenten en het slachtofferschap van de partner of van de respondent vóór 18 jaar. Het verklarende vermogen van het geslacht werd volledig opgeslorpt door de variabele die de gewelddadige houdingen van de partner buiten het koppel weergeeft. Dit betekent niet dat het geslacht op zich geen relevante variabele zou zijn, maar dat het in termen van preventie "volstaat" te weten dat de partner "gewelddaden" pleegt buiten het koppel.

Andere modellen zouden de hier verwijderde variabelen uiteraard kunnen integreren in een andere volgorde en combinatie. Aangezien het hier echter onze ambitie is verklarende en preventieve pistes te ontwikkelen, hebben we het model weerhouden waarvan het verklarend gewicht het meest significant was met behoud van een beperkt aantal factoren.

BIJLAGE 7. ENQUÊTE OVER GEZONDHEID, VEILIGHEID EN ALGEMENE LEVENSONSTANDIGHEDEN

INLEIDING

Goedendag, mijn naam is en ik bel in opdracht van de Universiteit van Luik/Universiteit Gent.

Kan ik mijnheer/mevrouw even spreken?

Ja, dat ben ik zelf.

Zo niet, kunt u mij haar/hem even doorgeven?

Hij/zij is momenteel niet aanwezig. Wanneer kan ik hem/haar opnieuw bellen?

Ik neem contact met u op in verband met een studie die wij momenteel uitvoeren met betrekking tot gezondheid, veiligheid en algemene levensomstandigheden. Wij stuurden u reeds een brief hieromtrent. Hebt u die brief goed ontvangen?

■ JA, ik heb die brief goed ontvangen

Zoals u hebt kunnen lezen, werd u geselecteerd om deel te nemen aan deze nationale studie die wordt uitgevoerd in opdracht van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. Deze studie moet ons toelaten een beleid uit te werken rond preventie en hulpverlening met betrekking tot gezondheid en veiligheid. De bevraging per telefoon neemt ongeveer 15 tot 20 minuten in beslag en omvat vragen die peilen naar uw welzijn, uw gezondheid, gebeurtenissen in uw leven als koppel en binnen uw gezin. Er is geen bijzondere kennis vereist om deze vragen te kunnen beantwoorden. Uiteraard worden uw antwoorden anoniem en vertrouwelijk behandeld.

Bent u bereid aan deze studie deel te nemen?

■ NEE, ik heb die brief niet ontvangen

Mag ik u hierover wat uitleg verschaffen?

Het gaat om een nationale studie die wordt uitgevoerd in opdracht van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. De studie wordt uitgevoerd bij 3.900 personen tussen 18 en 75 jaar oud en moet ons helpen een beleid uit te werken rond preventie en hulpverlening met betrekking tot gezondheid en veiligheid. Deze studie wordt telefonisch uitgevoerd. Het gesprek neemt niet meer dan 15 tot 20 minuten in beslag en omvat vragen die peilen naar uw welzijn, uw gezondheid, gebeurtenissen in uw leven als koppel en binnen uw gezin. Er is geen bijzondere kennis vereist om de vragen te kunnen beantwoorden. Uiteraard worden uw antwoorden anoniem en vertrouwelijk behandeld.

U werd geselecteerd om aan deze studie deel te nemen.

Bent u bereid aan deze studie deel te nemen?

■ NEE, ik wens niet deel te nemen

Indien u dat verkiest, kunt u de vragen ook online beantwoorden.

- Ja.
Onderzoeker(ster): een persoonlijke code toekennen en dit vermelden op de fiche 1, blad 2 "Online vragenlijst"
- Nee
Zou u me de reden willen geven waarom u niet wenst deel te nemen aan deze studie?
Voor ons is het belangrijk uw beweegredenen te kennen.
Onderzoeker(ster): fiche 1, blad 3 Module "WEIGERING" invullen.

■ JA, Ik wens deel te nemen

Het is belangrijk dat u zich op uw gemak voelt tijdens het gesprek. Het is daarom aan te bevelen dat u niet wordt afgeleid. Past het voor u om onze vragen nu te beantwoorden?

■ NEE, niet nu

Kunnen we een afspraak maken om deze vragenlijst door te nemen op een tijdstip dat u beter uitkomt?

Onderzoeker(ster): maak een concrete afspraak en noteer dit op de fiche 1, "Rooster voor telefonisch contact".

■ JA

Voor we starten, wil ik u verzekeren dat al uw antwoorden strikt anoniem en vertrouwelijk blijven. Deze informatie wordt uitsluitend gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en alle resultaten worden gevat in cijfers en tabellen. Het is dus onmogelijk om een antwoord te linken aan een bepaalde persoon. Hebt u nog andere vragen?

MODULE 1: IDENTIFICATIE VAN DE RESPONDENT

1. Geslacht van de respondent:

- 1 Vrouw
2 Man

Startvragen:

2. Hoe oud bent u?

... jaar

3. Wat is uw huidige burgerlijke staat?

- 1 Alleenstaand
2 Gehuwd
3 Samenwonend
4 Feitelijk gescheiden
5 Gescheiden
6 Weduwe/weduwnaar

Met wie woont u meestal samen (mensen die slechts één week op twee, of slechts enkele dagen per maand aanwezig zijn inbegrepen)?

Onderzoeker/ster: indien niet spontaan een antwoord wordt gegeven, lees de items voor. Vink de vakjes af bij de persoon/personen met wie de respondent meestal samenwoont.

	JA	NEEN
4. Niemand	1	2
5. Uw partner (echtgenote/echtgenoot, vriendin/vriend)	1	2
6. Uw kinderen (dochter of zoon)	1	2
7. De kinderen van uw partner	1	2
8. Uw ouders of schoonouders	1	2
9. Uw schoondochter of schoonzoon	1	2
10. Uw kleinkinderen	1	2
11. Een ander familielid (zus, broer, schoonzus, schoonbroer)	1	2
12. Iemand anders die geen familie is	1	2

13. Met hoeveel mensen woont u in totaal onder één dak?

... mensen

MODULE 2: SOCIAAL NETWERK

Ik ga u nu enkele vragen stellen over de omgeving waarin u woont en de verschillende relaties die u hebt.

14. Welke aanduiding beschrijft het beste uw leefomgeving?

- 1 Een grote stad
- 2 De rand van een grote stad
- 3 Een kleine stad
- 4 Een landelijke gemeente
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

15. Kennen de buren in uw wijk elkaar over het algemeen goed?

- 1 Ja
- 2 Min of meer
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

16. Hoe vaak neemt u in uw vrije tijd deel aan een activiteit buitenshuis zoals een sportactiviteit, een hobby, een cultureel of muziekevenement?

- 1 Alle dagen of bijna alle dagen
- 2 Eén of twee keer per week
- 3 Eén of twee keer per maand
- 4 Minder dan één keer per maand
- 5 Nooit
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

17. Hoe vaak ziet of spreekt u uw vrienden/vriendinnen of familieleden die niet bij u inwonen?

- 1 Alle dagen of bijna alle dagen
- 2 Eén of twee keer per week
- 3 Eén of twee keer per maand
- 4 Minder dan één keer per maand
- 5 Nooit
- 6 Ik heb geen familie of vrienden/vriendinnen (OND. NIET LEZEN)
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Filter:

Als vraag 17=6, ga naar module 3 "Gezondheid", vraag 19

Zo niet, ga verder

18. Vindt u persoonlijk dat u voldoende contact hebt met deze personen?

- 1 Ja, voldoende
- 2 Nee, niet voldoende
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 3: GEZONDHEID

Met de volgende vragen peilen we naar uw gezondheid.

19. Hoe zou u uw algemene gezondheid beschrijven?

- 1 Zeer goed
- 2 Goed
- 3 Middelmatig
- 4 Slecht
- 5 Zeer slecht
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

20. Lijdt u of leed u de afgelopen 12 maanden aan een of meer slepende ziekte(n), handicap(s) of chronische gezondheidsproblemen (allergieën, astma, migraine, rugpijn, hoge bloeddruk)?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 22
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

21. Ervaart u op een of andere manier hinder bij het uitoefenen van uw dagdagelijkse activiteiten omwille van deze langdurige ziekte(n), handicap(s) of chronische ziekte(n)?

- 1 Nee, helemaal niet
- 2 Ja, ik ervaar hinder
- 3 Ja, ik ervaar grote hinder
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

22. Rekening houdend met het algemene stressniveau in uw leven, hoe zou u het merendeel van uw dagen omschrijven?

- 1 Helemaal niet stresserend
- 2 Niet al te stresserend
- 3 Een beetje stresserend
- 4 Redelijk stresserend
- 5 Zeer stresserend
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

23. Leed u de afgelopen 12 maanden aan een ernstige depressie (depressie van minstens twee weken) of chronische angst?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

24. Hoe vaak had u de afgelopen 12 maanden problemen om in slaap te geraken of door te slapen?

- 1 Nooit
- 2 Zelden
- 3 Soms
- 4 Meestal
- 5 Altijd
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

25. Hebt u de afgelopen 12 maanden een breuk of kwetsuur opgelopen die moest worden gehecht?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

26. Was dit het gevolg van een ruzie, gevecht of agressie?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Filter:

Indien de respondent een man is (vraag 1 = 2) of een vrouw (vraag 1 = 1) en ouder dan 45 jaar is, ga verder met vraag 28

Indien dit niet het geval is, ga verder

27. Bent u de afgelopen 12 maanden zwanger geweest?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Hoe vaak raadpleegde u de afgelopen 12 maanden een van de volgende gezondheidsprofessionals:

	KEER	NOOIT
28. Een arts?	2
29. Een psychotherapeut(e), psycholoog, psychiater?	2
30. Een specialist (gynaecoloog, dermatoloog, tandarts)?	2

31. Werd u de afgelopen 12 maanden opgenomen in het ziekenhuis?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

32. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

33. Hebt u de afgelopen 12 maanden slaapmiddelen, kalmeermiddelen, antidepressiva of angstwerende geneesmiddelen genomen?

- 1 Nooit
- 2 Af en toe
- 3 Regelmatig, maar nu niet meer
- 4 Regelmatig en ook nu nog
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

34. Hoe vaak drinkt u alcohol?

- 1 Alle dagen of bijna alle dagen
- 2 Eén of twee keer per week
- 3 Eén tot drie keer per maand
- 4 Af en toe, maar minder dan één keer per maand
- 5 Nooit
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

35. Hebt u de afgelopen 12 maanden drugs gebruikt zoals cannabis, amfetamines, ecstasy of cocaïne?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

36. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

37. Hebt u al eens een zelfmoordpoging ondernomen?

- 1 Ja, één keer, ga verder met vraag 38 (A)
- 2 Ja, meermaals, ga verder met vraag 38 (B)
- 3 Nee nooit
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

38 (A). Wanneer hebt u een zelfmoordpoging ondernomen?**(B). Wanneer was de laatste poging?**

- 1 Tijdens de afgelopen 12 maanden
- 2 1 tot 5 jaar geleden
- 3 6 tot 10 jaar geleden
- 4 Meer dan 10 jaar geleden
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 4: OVERTUIGINGEN (DEEL 1)

De volgende vragen peilen naar uw overtuigingen.

Voor iedere stelling geeft u aan of u hiermee helemaal akkoord, eerder akkoord, eerder niet akkoord of helemaal niet akkoord gaat:

ITEMS	Hele- maal ak- koord	Eer- der ak- koord	Eerder niet ak- koord	Hele- maal niet ak- koord	Weet het niet	Geen ant- woord
39. Familiale problemen zouden enkel binnen de familie moeten worden besproken	1	2	3	4	5	6
40. Een vrouw moet zich schikken naar de mening van haar partner, zelfs als zij hiermee niet akkoord gaat	1	2	3	4	5	6
41. Voor een vrouw is het belangrijker haar partner te steunen in zijn carrière dan zelf carrière te maken	1	2	3	4	5	6
42. Het is de taak van de man om geld te verdienen om zijn gezin te onderhouden	1	2	3	4	5	6
43. Een vrouw moet zich meer bezighouden met de kinderen dan haar partner	1	2	3	4	5	6
44. Een vrouw is verplicht seksuele betrekkingen te hebben met haar partner, ook als zij daar geen zin in heeft	1	2	3	4	5	6
45. Een persoon kan iemand anders zo verdrijven dat die andere niet anders kan dan hem/haar slaan	1	2	3	4	5	6
46. Indien iemand zijn/haar partner mishandelt, moeten buitenstaanders tussenkomen	1	2	3	4	5	6

MODULE 5: GEZINSLEVEN

We gaan nu dieper in op uw gezinsleven.

Filter:

Indien "Partner" werd aangeduid bij vraag 5, ga verder met vraag 49 (A)

47. Hebt u op dit ogenblik een relatie met iemand (hiermee bedoelen we een vaste partner), met wie u al dan niet samenwoont?

- 1 Ja, ga verder met vraag 49 (A)
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

48. Hebt u de afgelopen 12 maanden een relatie gehad met iemand met wie u al dan niet samenwoonde?

- 1 Ja, ga verder met vraag 49 (B)
- 2 Nee, ga verder met vraag 53
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Antwoorden op vragen 49 (A) t.e.m. 51 (A), ENKEL:

- diegenen die op dit ogenblik een relatie hebben met iemand met wie ze al dan niet samenwonen.

49 (A). Wat is het geslacht van uw partner?

- 1 Vrouwelijk
- 2 Mannelijk
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

50 (A). Wat is de leeftijd van uw partner?

... jaar

51 (A). Hoelang hebben jullie al een relatie?

... jaar. Ga verder met vraag 53

Antwoorden op vragen 49 (B) t.e.m. 52, ENKEL:

- diegenen die een relatie hebben gehad met iemand met wie ze de afgelopen 12 maanden al dan niet samenwoonden.

49 (B). Wat is het geslacht van uw laatste partner?

- 1 Vrouwelijk
- 2 Mannelijk
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

50 (B). Wat was de leeftijd van uw laatste partner op het ogenblik dat de relatie is beëindigd?

... jaar

51 (B). Hoelang heeft deze relatie geduurd?

... jaar ... maanden

52. Sinds wanneer is deze relatie beëindigd?

... maanden

53. Hebt u kinderen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 57
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

54. Met uw huidige partner? (kind(eren) die overleden zijn inbegrepen)

Onderzoeker(ster): hier ook de kinderen encoderen die de respondent had met zijn/haar overleden partner.

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

55. Uit een of meerdere vorige relaties? (kind(eren) die overleden zijn inbegrepen)

Onderzoeker(ster): hier ook de kinderen encoderen die de respondent had met een vroegere overleden partner.

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

56. Zijn er kinderen bij die jonger zijn dan 7 jaar?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Filter:

**Indien JA op vraag 47 of 48 of "Partner" aangeduid bij vraag 5, ga verder
Indien NEE op vraag 47 of 48, ga verder met vraag 76**

Antwoorden op vragen 57 tot 75, ENKEL:

- diegenen die op dit ogenblik een relatie hebben, al dan niet samenwonend
- diegenen die de afgelopen 12 maanden een relatie hadden, al dan niet samenwonend

Ik lees nu enkele stellingen voor. Zou u me kunnen zeggen in welke mate u en uw (laatste) partner het hierover eens of oneens (waren) zijn?

- 1 Nooit eens
- 2 Zelden eens
- 3 Soms eens
- 4 Veelal eens
- 5 Meestal eens
- 6 Altijd eens
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

ITEMS	Nooit eens	Zelden eens	Soms eens	Veelal eens	Meestal eens	Altijd eens	Weet het niet	Geen antwoord
57. Doelstellingen en dingen in het leven die u belangrijk vindt	1	2	3	4	5	6	7	8
58. Het nemen van belangrijke beslissingen	1	2	3	4	5	6	7	8
59. Tonen van genegeheid	1	2	3	4	5	6	7	8
60. Vrienden	1	2	3	4	5	6	7	8
61. Seksuele betrekkingen	1	2	3	4	5	6	7	8
62. Levensfilosofie	1	2	3	4	5	6	7	8
63. Manier van omgaan met ouders of schoonouders	1	2	3	4	5	6	7	8

Ik beschrijf nu enkele situaties. Geef voor elke situatie aan hoe vaak u hiermee te maken krijgt:

ITEMS	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Zeer vaak	Altijd	Weet het niet	Geen antwoord
64. Het overkomt me wel eens dat ik een scheiding overweeg of mijn relatie wil beëindigen	1	2	3	4	5	6	7	8
65. We werken elkaar op de zenuwen	1	2	3	4	5	6	7	8
66. Er is tussen ons een stimulerende uitwisseling van gedachten en ideeën	1	2	3	4	5	6	7	8
67. We bespreken problemen kalm en beheerst	1	2	3	4	5	6	7	8
68. Ik neem mijn partner in vertrouwen	1	2	3	4	5	6	7	8
69. We hebben gemeenschappelijke interesses buitenshuis	1	2	3	4	5	6	7	8
70. We lachen samen	1	2	3	4	5	6	7	8
71. We zetten samen onze schouders onder een project	1	2	3	4	5	6	7	8

72. Hoe gelukkig bent u over het algemeen met uw relatie? Bent u:

- 1 Zeer ongelukkig
- 2 Tamelijk ongelukkig
- 3 Een beetje ongelukkig
- 4 Gelukkig
- 5 Zeer gelukkig
- 6 Uitermate gelukkig
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

73. Na een discussie met uw partner, slagen jullie erin oplossingen te vinden?

- 1 Nooit
- 2 Zelden
- 3 Soms
- 4 Vaak
- 5 Zeer vaak
- 6 Altijd
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

74. Vindt u dat de afgelopen 12 maanden, wat betreft de dagelijkse taken als koppel (boodschappen, huishouden, vaat, was, koken, ... met uitzondering van herstelklussen en tuinwerken):

- 1 U verantwoordelijk was voor het merendeel van deze taken
- 2 Deze taken zijn verdeeld tussen u en uw partner
- 3 Uw partner verantwoordelijk is voor het merendeel van deze taken
- 4 Een andere persoon uit het gezin het merendeel van deze taken op zich neemt
- 5 Een persoon die geen deel uitmaakt van het gezin deze taken op zich neemt
- 6 Niet van toepassing (OND. NIET LEZEN)
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

75. Vindt u dat de afgelopen 12 maanden, wat betreft de kinderen en hun opvoeding:

- 1 U verantwoordelijk was voor het merendeel van de taken
- 2 De taken verdeeld zijn met uw partner
- 3 Uw partner verantwoordelijk is voor het merendeel van deze taken
- 4 Een andere persoon uit het gezin deze taken op zich neemt
- 5 Niet van toepassing (OND. NIET LEZEN)
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

76. Gebeurt het dat u voor het uitvoeren van dagelijkse taken hulp krijgt van familieleden (kinderen inbegrepen)?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 6: GEWELD ERVAREN GEDURENDE DE AFGELOPEN 12 MAANDEN**CONTEXT 1: OPENBARE RUIMTE****1. IDENTIFICATIE**

Ik ga u nu enkele vragen stellen over situaties waarmee u de afgelopen 12 maanden mogelijk te maken kreeg op straat, op de bus, in de tram of trein, op openbare plaatsen (winkels, bureaus, cafés, nachtclubs, ...).

Deze feiten zouden zich kunnen hebben voorgedaan met personen die u nauwelijks of zelfs helemaal niet kent. Het gaat dus niet over uw naaste omgeving of collega's.

Onderzoeker/ster: een buur die ook een vriend(in) is, komt ter sprake in de module "Familie en naaste omgeving"

Ik ga u zeven korte vragen stellen.

77. Bent u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats door iemand beledigd of uitgescholden?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 79
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

78. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

79. Is iemand u de afgelopen 12 maanden, te voet, met de motor, met de fiets, of met de auto gevolgd?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 81
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

80. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

81. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats, met geweld of dreiging van geweld iets afgenomen of dit geprobeerd (handtas, juwelen, ...)?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 83
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

82. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

83. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats een kaakslag gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 85
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

84. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

85. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te doden, te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 87
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

86. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

87. Heeft iemand de afgelopen 12 maanden nog steeds op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats zich voor u uitgetkleed of tegen uw wil een lichaamsdeel aangeraakt (borsten, billen)?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 89
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

88. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

89. Heeft iemand u de afgelopen 12 maanden op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats gedwongen tot seksuele aanrakingen, geprobeerd of is erin geslaagd met geweld en tegen uw zin seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga naar context 2 "Koppel", vraag 96
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

90. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

CONTEXT 1: OPENBARE RUIMTE

2. VERKENNING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE VORM VAN GEWELD

Filter:

Indien JA op ten minste vragen 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, ga verder

Indien JA op vraag 77 of 79 of 81 of 83 of 85 of 87 of 89, ga verder met vraag 92

Indien NEE op vragen 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, ga verder met vraag 96

Bij de feiten die zich de afgelopen 12 maanden hebben voorgedaan en die we zonet hebben besproken, verklaarde u dat iemand u op straat, op de bus, in de tram of trein of op een andere openbare plaats:

- 1 heeft uitgescholden of beledigd
- 2 te voet, met de auto, fiets of motor heeft achtervolgd
- 3 iets heeft afgenomen dat u toebehoort of het ten minste heeft geprobeerd
- 4 een kaakslag heeft gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u heeft gedragen

- 5 heeft bedreigd met een wapen of een ander gevaarlijk voorwerp of heeft getracht u te doden of te wurgen
- 6 zich voor u heeft uitgetkleed of u tegen uw wil heeft aangeraakt
- 7 u heeft gedwongen tot seksuele aanrakingen, geprobeerd of erin geslaagd is met geweld en tegen uw zin seksuele betrekkingen met u te hebben

91. Welke van deze feiten vindt u het ergst of het belangrijkste?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord selecteren

Ik ga u over dit feit nog vier korte vragen stellen.

Kunt me zeggen, voor wat betreft het belangrijkste of ergste feit:

92. Of de dader(s) van dit feit u totaal onbekend is (zijn)?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

93. Of het ging om:

- 1 een man
- 2 een vrouw
- 3 een jonge man
- 4 een jonge vrouw
- 5 een groep mannen
- 6 een groep vrouwen
- 7 een groep jongeren
- 8 een groep mannen en vrouwen

94. Of u hierover met iemand hebt gesproken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

95. Of u dit voorval hebt gemeld bij de politie of klacht hebt neergelegd?

- 1 Ja, en u hebt dit zelf gedaan
- 2 Ja, maar iemand anders heeft dat gedaan
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

CONTEXT 2: KOPPEL**1. IDENTIFICATIE PARTNER**

Filter:

Indien JA op vraag 47 of 48 of "Partner" aangeduid bij vraag 5, ga verder

Indien NEE op vragen 47 en 48, ga naar Context 3 "Familie en naaste omgeving" vraag 196

Antwoorden op DEEL 1:

- diegenen die op dit ogenblik een relatie hebben, al dan niet samenwonend
- diegenen die de afgelopen 12 maanden een relatie hadden, die nu is beëindigd

Inleiding: We overlopen nu enkele situaties die kunnen voorkomen bij sommige koppels. Ik herinner u er graag aan dat al uw antwoorden anoniem en vertrouwelijk worden behandeld.

Indien u nadenkt over uw huidige partner of uw laatste partner, heeft hij/zij de afgelopen 12 maanden:

96. Geprobeerd om uw contacten met vrienden of familie te beperken?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 98
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

97. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

98. Aangedrongen te weten met wie en waar u bent?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 100
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

99. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

100. U beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u doet of zegt?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 102
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

101. Hoe vaak is dit de afgelopen 12 maanden voorgevallen?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

102. Gestopt met tegen u te praten of volledig geweigerd met u te overleggen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 104
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

103. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

104. Iets gedaan om u te intimideren (bijvoorbeeld schreeuwen, voorwerpen breken, u met de dood bedreigd of bedreigd met zelfmoord)?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 106
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

105. Hoe vaak is dit de afgelopen 12 maanden voorgevallen?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

106. De kinderen gekwetst, u van hen afgeschermd of bedreigd dit te doen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 108
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

107. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

108. Tegen uw wil uw loon (uw pensioen) of spaarcenten ingepalmd of schulden in uw naam gemaakt?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 110
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

109. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

Er volgen nu nog zeven korte vragen.

Heeft uw partner of laatste partner de afgelopen 12 maanden:

110. Een voorwerp naar u gegoid, u geduwd of u brutaal aangepakt?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 112
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

111. Hoe vaak is dit de afgelopen 12 maanden voorgevallen?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

112. U gekrabd, hardhandig beetgepakt, gebeten of aan de haren getrokken?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 114
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

113. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

114. U een kaakslag, een vuistslag, een schop gegeven of u geslagen met een voorwerp waardoor u verwondingen opliep?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 116
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

115. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

116. U bedreigd met een wapen of een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te vermoorden of te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 118
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

117. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

118. U verboden thuis binnen te komen, u opgesloten, u aan de deur gezet of u achtergelaten langs de weg?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 120
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

119. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

120. U seksuele voorstellen gedaan die u ontarend en vernederend vond?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 122
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

121. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

122. U gedwongen tot seksuele aanrakingen, geprobeerd of is er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

123. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

CONTEXT 2: KOPPEL**2. IDENTIFICATIE ZWANGERE VROUWEN**

Filter:

Indien JA op vraag 27, ga verder

Indien NEE op vraag 27, ga naar deel 3 "Identificatie laatste partner"

Antwoorden op DEEL 2, diegenen die de afgelopen 12 maanden zwanger waren.

Wij hebben zonet enkele mogelijke gedragingen besproken van uw (laatste) partner.

124. Is dit gedrag begonnen op het ogenblik van de zwangerschap, is dit gedrag veranderd (meer of minder frequent geworden) of is het niet veranderd?

Onderzoeker/ster: niet de vooropgestelde antwoorden voorlezen, maar naar het antwoord luisteren en dan coderen

- 1 Het is begonnen op het ogenblik van de zwangerschap
- 2 Het komt vaker voor nu
- 3 Het komt minder vaak voor nu
- 4 Het is niet veranderd
- 5 Hij weet niet dat ik zwanger ben
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

CONTEXT 2: KOPPEL

3. IDENTIFICATIE LAATSTE PARTNER

Voor die personen die hun relatie hebben beëindigd tijdens de afgelopen 12 maanden en tijdens die periode nog contact hebben gehad met deze partner

Filter:

Indien JA op vraag 47 of "Partner" aangeduid bij vraag 5, ga naar context 2, deel 4 "Verkenning van de ervaren geweldsdaaden", vraag 139

Indien JA of NEE op vraag 48, ga verder

Antwoorden op vraag 125 (A) en 126 (A):

- diegenen die hun relatie hebben beëindigd tijdens de afgelopen 12 maanden
- diegenen die de afgelopen 12 maanden geen relatie hadden

125 (A). Hebt u de afgelopen 12 maanden nog contact gehad met uw laatste partner?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga naar context 3 "Familie en naaste omgeving", vraag 196
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

126 (A). Hebben de contacten met uw laatste partner plaatsgehad in functie van de hoede over de kinderen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Antwoorden op vraag 127 (A) tot 138 (A):

- diegenen die een relatie hebben gehad die is beëindigd tijdens de afgelopen 12 maanden
- diegenen die nog contact hebben gehad met hun laatste partner tijdens de afgelopen 12 maanden

Op het ogenblik dat u en uw partner de relatie hebben beëindigd, of erna, heeft hij/zij:

127 (A). U beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 129
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

128 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

129 (A). U op straat gevolgd, gestalkt of met de dood bedreigd?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 131
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

130 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

131 (A). De kinderen gekwetst, u belet hen te zien of bedreigd dit te doen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 133
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

132 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

Op het ogenblik dat u en uw partner de relatie hebben beëindigd, of erna, heeft hij/zij:

133 (A). U een kaakslag gegeven, u geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 135
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

134 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

135 (A). U bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te vermoorden of te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 137
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

136 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

137 (A). U gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of is er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 139
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

138 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

CONTEXT 2: KOPPEL**4. VERKENNING VAN DE ERVAREN GEWELDDADEN***Filter:*

Indien JA op ten minste een van de vragen 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 120, 122, ga verder

Indien JA op ten minste een van de vragen 127, 129, 131, 133, 135, 137, ga verder

Indien NEE, ga naar context 3 "Familie en naaste omgeving", vraag 196

Antwoorden op DEEL 4:

- diegenen die momenteel een relatie hebben
- diegenen die een relatie hadden die is beëindigd tijdens de afgelopen 12 maanden
- diegenen die de afgelopen 12 maanden contact hebben gehad met hun laatste partner

EN wanneer de respondent heeft verklaard het slachtoffer te zijn geweest van op zijn minst één gewelddadig feit gepleegd door zijn/haar laatste partner

A. Perceptie van de feiten en strategie

Ik ga u nu enkele vragen stellen over de manier waarop u het gedrag dat we zonet besproken hebben, ervaart.

139. Meent u dat dit gedrag:

- 1 is gestopt, ga verder met vraag 140 (A)
- 2 is gestopt, maar opnieuw zou kunnen opduiken, ga verder met vraag 140 (A)
- 3 zich nog steeds voordoet, ga verder met vraag 140 (B)
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN), stel vraag 140 (A)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN), stel vraag 140 (A)

Filter:

Indien vraag 139 = 1 of 2 "is gestopt" of "is gestopt, maar zou opnieuw kunnen opduiken", ga verder met vraag 140 (A)

Indien vraag 139 = 3 "doet zich nog steeds voor", stel vraag 140 (B)

140 (A). Hoelang heeft dit gedrag geduurd?**140 (B). Hoelang duurt dit gedrag al?**

Onderzoeker/ster: de duur aanduiden vanaf het ogenblik dat het gedrag is begonnen, zelfs als dit na verloop van tijd erger is geworden

- 1 Minder dan 1 jaar
- 2 1 tot 5 jaar
- 3 5 tot 10 jaar
- 4 Meer dan 10 jaar
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

141. Hoe ervaart u de situatie waarin u verkeert/verkeerde?

- 1 Helemaal niet erg
- 2 Niet zo erg
- 3 Eerder erg
- 4 Zeer erg
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Filter:

Indien JA op ten minste vraag 47, ga verder

Indien NEE, ga verder naar deel B "Lichamelijke en andere gevolgen", vraag 143

142. Men kan op verschillende manieren met dergelijke situaties omgaan. Welke van volgende manieren stemt het meeste overeen met uw aanpak?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord selecteren.

- 1 Ik vind het niet erg en denk dat het er zo aan toe gaat bij de meeste koppels
- 2 Ik denk dat ik niet genoeg doe om hem/haar voldoening te geven
- 3 Als het niet gaat, ga ik naar mijn ouders, mijn vrienden, op hotel
- 4 Ik heb erover gesproken met buitenstaanders die mijn partner zouden kunnen helpen
- 5 Als hij/zij roept, roep ik terug, als hij/zij dreigt, dreig ik ook, zelfs als het niets oplevert
- 6 Om een eind aan deze situatie te maken, zal ik zelf stappen moeten ondernemen.
Onderzoeker/ster: te zetten stappen = werk vinden, zelf in therapie gaan
- 7 Er is niets aan te doen, ik tracht te overleven

B. Lichamelijke en andere gevolgen

We peilen nu naar de gevolgen van het gedrag van uw (laatste) partner waarover we het daarnet hadden, vanaf het ogenblik dat dit gedrag is begonnen.

143. Met betrekking tot de situatie waarin u verkeerde, is het voorgevallen dat u op een of andere manier lichamenlijk gekwetst bent geraakt?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

144. Kreeg u als gevolg van deze feiten reeds medische zorgen toegediend?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

145. Hebt u als gevolg van deze feiten uw dagelijkse activiteiten en/of uw beroepsactiviteiten moeten veranderen of onderbreken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Nog andere gevolgen

Onderzoeker/ster: de respondent kan ook "ja" antwoorden op meerdere van de volgende items.

Nog steeds met betrekking tot deze feiten,

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)
- 5 Niet van toepassing

ITEMS	Ja	Nee	Weet het niet	Geen antwoord	NVT
146. U hebt minder vertrouwen gekregen	1	2	3	4	☐
147. U bent agressiever geworden	1	2	3	4	☐
148. U voelt zich schuldig, u voelt zich beschaamd	1	2	3	4	☐
149. U hebt schrik van de persoon waarmee u samenleeft/leefde	1	2	3	4	☐
150. U hebt gebroken met uw naaste omgeving, sommigen hebben zich van u afgekeerd	1	2	3	4	☐
151. U hebt problemen zoals depressie, angst, slapeloosheid	1	2	3	4	☐
152. Uw kinderen zijn verward door de situatie	1	2	3	4	☐
153. U hebt maatregelen genomen om u te beschermen (een buur verwittigen, ...)	1	2	3	4	☐
154. U hebt de persoon met wie u samenleeft/leefde verlaten	1	2	3	4	☐
155. U probeert het te vergeten, er niet meer aan te denken	1	2	3	4	☐
156. U bent sterker geworden	1	2	3	4	☐
157. U hebt meer begrip gekregen voor anderen	1	2	3	4	☐

C. Vertrouwen en zoektocht naar hulp

Ik ga u nu enkele vragen stellen over de personen die u eventueel in vertrouwen hebt genomen en over de stappen die u mogelijk hebt ondernomen.

158. Hebt u met iemand over deze feiten gesproken?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 168
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN), ga verder met vraag 168
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN), ga verder met vraag 168

Indien JA,

159. Na hoeveel tijd hebt u er voor het eerst over gesproken?

- 1 Onmiddellijk
- 2 Later (... jaren ... maanden ... dagen)

Hebt u met een van volgende personen over deze feiten gesproken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

ITEMS	Ja	Nee	Weet het niet	Geen antwoord
160. Een of meer familieleden	1	2	3	4
161. Een vriend/in of een buur	1	2	3	4
162. Een collega	1	2	3	4
163. Een arts, verpleegkundige	1	2	3	4
164. Een maatschappelijk werker, psycholoog, psychiater (centrum geestelijke gezondheidszorg, privé)	1	2	3	4
165. Een advocaat	1	2	3	4
166. Een dienst voor slachtofferhulp, vluchthuis, teleonthaal	1	2	3	4
167. Politie	1	2	3	4

Filter:

Indien JA op vraag 166 en NEE op vraag 167, ga verder met vraag 169 (A)

Indien JA op vraag 166 en JA op vraag 167, ga verder met vraag 169 (B)

Indien NEE op vraag 166, ga verder

168. Kent u een of meer hulpdiensten die nuttig zouden kunnen zijn voor u?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 185 als vraag 158 = 2 (NEE) of ga verder met vraag 169 als 158 = 1 (JA)
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

(A). Hoe heeft deze persoon of hebben deze personen gereageerd?

(B). Met uitzondering van de politie, hoe heeft deze persoon, of hebben deze personen gereageerd?

Onderzoeker/ster: laat de respondent de reactie(s) formuleren en selecteer nadien het (de) corresponderende antwoord(en)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

ITEMS	Ja	Nee	NVT	Geen antwoord
169. Luisteren, begrip tonen	1	2	3	4
170. Raad geven	1	2	3	4
171. Hulp bieden	1	2	3	4
172. U naar een professional doorverwijzen	1	2	3	4
173. U aanzetten om naar de politie te gaan	1	2	3	4
174. Naar de politie gaan	1	2	3	4
175. U een medisch attest bezorgen	1	2	3	4
176. U een attest van werkonbekwaamheid bezorgen	1	2	3	4

177. Bent u, over het algemeen, tevreden over de verkregen hulp?

Bent u:

- 1 Helemaal niet tevreden
- 2 Eerder niet tevreden
- 3 Eerder tevreden
- 4 Zeer tevreden
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

178. Heeft het feit dat u er met iemand over gesproken hebt u geholpen, geen verschil gemaakt of de situatie verslechterd?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord geven.

- 1 Het heeft geholpen
- 2 Het heeft geen verschil gemaakt
- 3 Het is verslechterd

Filter:

Indien JA op vraag 167, ga verder

Indien NEE op vraag 167, ga verder met vraag 185

U hebt met de politie over deze feiten gesproken:

179. Na hoeveel tijd hebt u met de politie gesproken?

- 1 Onmiddellijk
- 2 Later (... jaren ... maanden ... dagen)

180. Hebt u een verklaring getekend of klacht ingediend?

- 1 Ja, u hebt het zelf gedaan
- 2 Ja, iemand anders heeft dit gedaan
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

181. Hoe werd u onthaald?

- 1 Zeer slecht
- 2 Eerder slecht
- 3 Eerder goed
- 4 Zeer goed
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

182. Is aan uw verklaring of klacht gevolg gegeven door het gerecht, zoals het openen van een dossier, bemiddeling, proces, verbodsbepalingen of zorgen toegediend aan uw partner?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

183. Bent u tevreden over de ondernomen actie van de politie?

Bent u:

- 1 Helemaal niet tevreden
- 2 Eerder niet tevreden
- 3 Eerder tevreden
- 4 Zeer tevreden
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

184. Is het gewelddadige gedrag van uw (laatste) partner na de tussenkomst van de politie gestopt, verbeterd, verergerd of onveranderd gebleven?

- 1 Verergerd
- 2 Verbeterd/gestopt
- 3 Onveranderd
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

U hebt niet met de politie over deze feiten gesproken:

185. Wat is de voornaamste reden dat u geen beroep deed op de politie?

Onderzoeker/ster: de respondent zou meerdere redenen kunnen opsommen. In dat geval vraagt u hem/haar de voornaamste reden te verwoorden en als hij/zij hier geen beslissing kan nemen, noteert u de eerst genoemde reden (noteer en onthoud dus goed de eerst uitgesproken reden).

- 1 Omdat alles op een andere manier is afgehandeld
Onderzoeker/ster: bijvoorbeeld u hebt uw laatste partner verlaten, hebt het misdrijf aan een andere officiële instantie gemeld, of hij/zij heeft het probleem zelf opgelost
- 2 Uit angst voor uw (laatste) partner
- 3 Omdat u liever niet met de politie in aanraking komt
- 4 Omdat de politie niets zou kunnen doen of niet zou willen tussenkomen
- 5 Omdat u niet wilde dat uw (laatste) partner zou worden aangehouden of in de gevangenis zou terecht komen
- 6 Omdat u niet wilde dat iemand ervan op de hoogte zou zijn, zelfs niet de politie
- 7 Omdat u weinig of geen vertrouwen hebt in het rechtssysteem
- 8 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 9 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Was er iemand aanwezig tijdens deze incidenten, of heeft iemand gehoord wat er gebeurde?
Is dit het geval voor:

186. Uw kinderen?

- 1 Ja, ik denk van wel
- 2 Nee, ik denk van niet
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

187. Iemand uit uw naaste omgeving?

- 1 Ja, ik denk van wel
- 2 Nee, ik denk van niet
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

188. Andere personen?

- 1 Ja, ik denk van wel
- 2 Nee, ik denk van niet
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

D. Kenmerken van de partner of laatste partner

Er volgen nu nog enkele vragen over uw (laatste) partner.

189. Lijdt uw (laatste) partner aan een slepende ziekte, handicap of chronisch gezondheidsprobleem (allergie, astma, migraine, rugpijn, hoge bloeddruk, ...) sinds u hem/haar kent?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

190. Heeft het alcoholgebruik van uw (laatste) partner, sinds u hem/haar kent, geleid tot familiale of relatieproblemen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

191. Heeft uw (laatste) partner, sinds u hem/haar kent, ooit gevochten met iemand van buiten het gezin?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

192. Heeft uw (laatste) partner, sinds u hem/haar kent, ooit iemand uit de familie geslagen of seksueel aangerand?

Onderzoeker/ster: de familie betreft die personen die deel uitmaken van het gezin maar ook die van de respondent of die van de (laatste) partner

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

193. Heeft uw (laatste) partner, sinds u hem/haar kent, ooit problemen gehad met de politie wegens agressief gedrag?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

194. Is uw (laatste) partner bij uw weten vóór de leeftijd van 18 jaar ooit geslagen of seksueel aangerand door een familielid?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

195. Is uw (laatste) partner bij uw weten vóór de leeftijd van 18 jaar ooit getuige geweest van gewelddadige incidenten tussen zijn/haar ouders (was aanwezig of heeft het gehoord)?

Onderzoeker/ster: getuige verwijst naar het aanwezig zijn OF het gehoord hebben van wat zich afspeelde

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

CONTEXT 2: KOPPEL

5. IDENTIFICATIE LAATSTE PARTNER VOOR PERSONEN DIE MOMENTEEL EEN RELATIE HEBBEN

Filter:

Indien JA op vraag 47, ga verder

Indien JA of NEE op vraag 48, ga naar context 3 "Familie en naaste omgeving"

Antwoorden op vraag 125 B en vraag 126 B:
- diegenen die momenteel een relatie hebben

Om dit deel af te ronden:

125 (B). Hebt u de afgelopen 12 maanden contact gehad met uw laatste partner?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga naar context 3 "Familie en naaste omgeving", vraag 196
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

126 (B). Hebben de contacten met uw laatste partner plaatsgehad in functie van de hoede over de kinderen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Op het ogenblik dat u en uw laatste partner de relatie hebben beëindigd, of erna, heeft hij/zij:

127 (B). U beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 129
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

128 (B). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

129 (B). U op straat gevolgd, gestalkt of met de dood bedreigd?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 131
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

130 (B). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

131 (B). De kinderen gekwetst, u belet hen te zien of bedreigd dit te doen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 133
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

132 (B). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

Op het ogenblik dat u en uw laatste partner de relatie hebben beëindigd, of erna, heeft hij/zij:

133 (B). U een kaakslag gegeven, u geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 135
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

134 (B). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

135 (A). U bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te vermoorden of te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 137
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

136 (A). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

137 (B). U gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of is er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 196
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

138 (B). Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

CONTEXT 3: FAMILIE EN NAASTE OMGEVING**1. IDENTIFICATIE**

De volgende vragen gaan over situaties met familieleden waarmee u mogelijk te maken kreeg.

Ik herinner u er graag aan dat alle antwoorden anoniem en strikt vertrouwelijk worden behandeld.

Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving (behalve uw partner) u de afgelopen 12 maanden:

196. Beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 198
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

197. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

198. De kinderen gekwetst, u belet hen te zien of bedreigd dit te doen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 200
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

199. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

200. Tegen uw wil uw loon (uw pensioen) of spaarcenten ingepalmd of schulden in uw naam gemaakt?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 202
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

201. Hoe vaak?

- 1 Zelden
- 2 Soms
- 3 Dikwijls
- 4 Systematisch

Nog vier korte vragen:

Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving u de afgelopen 12 maanden:

202. Een kaakslag gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 204
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

203. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

204. Bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te vermoorden of te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 206
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

205. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

206. Verboden het huis te verlaten, u opgesloten, u aan de deur gezet of u achtergelaten langs de weg?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 208
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

207. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

208. Gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of is er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 210
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

209. Hoe vaak?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

Filter:

Indien vraag 2 ouder dan 65 jaar, ga verder

Indien vraag 2 jonger dan 65 jaar en indien JA op ten minste vragen 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, ga verder met vraag 214

Indien vraag 2 jonger dan 65 jaar en indien NEE op de vragen 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, ga naar MODULE 7, vraag 218

Antwoorden op vraag 210 en vraag 212, personen ouder dan 65 jaar.

210. Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving u de afgelopen 12 maanden in de steek gelaten toen u ziek was of verzorging nodig had?

- 1 Ja
- 2 Nee, ga verder met vraag 212
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

211. Hoe dikwijls is dit de afgelopen 12 maanden voorgevallen?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

212. Heeft iemand van uw familie of uit uw naaste omgeving de afgelopen 12 maanden geweigerd om boodschappen te doen voor u of om u ergens naartoe te brengen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA,

213. Hoe dikwijls is dit de afgelopen 12 maanden voorgevallen?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

CONTEXT 3: FAMILIE EN NAASTE OMGEVING

2. VERKENNING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE VORM VAN GEWELD

Filter:

Indien JA op ten minste vraag 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, ga verder

Indien JA op vraag 196 of 198 of 200 of 202 of 204 of 206 of 208, ga naar vraag 215

Indien NEE op vragen 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, ga naar module 7 "Geweld ondergaan gedurende de levensloop"

Bij de feiten van de afgelopen 12 maanden die we zonet hebben besproken, hebt u verklaard dat een familielid of iemand uit uw naaste omgeving:

- 1 U heeft beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei
- 2 De kinderen heeft gekwetst, u heeft belet hen te zien of heeft gedreigd dit te doen
- 3 Tegen uw wil uw loon (uw pensioen) of spaarcenten heeft ingepalmd of in uw naam schulden heeft gemaakt
- 4 U een kaakslag heeft gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u heeft gedragen
- 5 U heeft bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of heeft geprobeerd u te vermoorden of te wurgen
- 6 U heeft verboden het huis te verlaten, u heeft opgesloten, u aan de deur heeft gezet of u heeft achtergelaten langs de weg
- 7 U heeft gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of er met geweld in geslaagd is om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben
- 8 U in de steek heeft gelaten toen u ziek was of verzorging nodig had
- 9 Weigerde boodschappen voor u te doen of u ergens naar toe te brengen

214. Welke van deze feiten is voor u het ergst of het belangrijkste?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord selecteren.

Met betrekking tot dit feit heb ik nog drie korte vragen voor u.

Kunt me zeggen, voor wat het belangrijkste of ergste feit betreft:

215. Wie de hoofddader was van dit feit?

Onderzoeker/ster: de antwoorden niet voorlezen maar de respondent laten antwoorden en achteraf coderen

- 1 Uw vader, schoonvader, partner van uw moeder
- 2 Uw moeder, schoonmoeder, partner van uw vader
- 3 Uw zoon, schoonzoon, zoon van uw partner
- 4 Uw dochter, schoondochter, dochter van uw partner
- 5 Uw broer, schoonbroer
- 6 Uw zus, schoonzus
- 7 Een van uw kleinzonen
- 8 Een van uw kleindochters
- 9 Een andere verwante man
- 10 Een andere verwante vrouw
- 11 Een man uit uw naaste omgeving
- 12 Een vrouw uit uw naaste omgeving

216. Of u met iemand over dit voorval hebt gesproken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

217. Of u dit voorval hebt gemeld bij de politie of klacht hebt neergelegd?

- 1 Ja, en u hebt dit zelf gedaan
- 2 Ja, maar iemand anders heeft dit gedaan
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 7: GEWELD ERVAREN GEDURENDE DE LEVENSLLOOP

We ronden dit deel af met enkele vragen over situaties waarmee u tijdens uw leven mogelijk te maken kreeg, zonder hier rekening te houden met de plaats waar deze situaties zich hebben voorgedaan en de personen die erbij betrokken waren. Het gaat hier niet over feiten waar we het reeds over hebben gehad, namelijk feiten die zich de afgelopen 12 maanden hebben voorgedaan.

Ik herinner u er graag aan dat uw antwoorden anoniem en strikt vertrouwelijk worden behandeld.

DEEL 1: ERVARINGEN ALS SLACHTOFFER VAN GEWELD SINDS DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR 1. IDENTIFICATIE

Sinds de leeftijd van 18 jaar, heeft iemand – een partner, een familielid, iemand uit uw naaste omgeving, een collega of een onbekende:

218. U beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

219. Iets gedaan om u te intimideren (bijvoorbeeld schreeuwen, voorwerpen breken, u met de dood bedreigd of gedreigd met zelfmoord)?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

220. U een kaakslag gegeven, geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u gedragen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

221. U bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of geprobeerd u te vermoorden of te wurgen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

222. U verboden het huis te verlaten, u opgesloten, u aan de deur gezet?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

223. U gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of is er met geweld in geslaagd om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

**DEEL 1: ERVARINGEN ALS SLACHTOFFER VAN GEWELD SINDS DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR
2. VERKENNING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE VORM VAN GEWELD**

Filter:

Indien JA op ten minste één vraag van 218 tot 223, ga verder

Indien JA op vraag 218 of 219 of 220 of 221 of 223, ga verder met vraag 225

Indien NEE op vragen 218 t.e.m. 223, ga naar deel 2 "Ervaringen als slachtoffer voor de leeftijd van 18 jaar", vraag 229

Bij de feiten die we zonet hebben besproken, hebt u verklaard dat iemand - een partner, een familielid, iemand uit uw naaste omgeving, een collega of een onbekende:

- 1 U heeft beledigd, bekritiseerd of gekleineerd om wat u deed of zei
- 2 iets heeft gedaan om u te intimideren (bijvoorbeeld schreeuwen, voorwerpen breken, u met de dood bedreigd of gedreigd met zelfmoord)
- 3 U een kaakslag heeft gegeven, u heeft geslagen of zich op een andere manier agressief tegenover u heeft gedragen
- 4 U heeft bedreigd met een wapen, een gevaarlijk voorwerp (mes, stok, ...) of heeft geprobeerd u te vermoorden of te wurgen
- 5 U heeft verboden het huis te verlaten, u heeft opgesloten, u aan de deur heeft gezet
- 6 U heeft gedwongen tot seksuele aanrakingen, heeft geprobeerd of er met geweld in geslaagd is om, tegen uw zin, seksuele betrekkingen met u te hebben

224. Welke van deze feiten is voor u het ergst of het belangrijkste?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord selecteren

Ik ga u nu nog vier korte vragen stellen over dit feit.

Kunt me zeggen, voor wat betreft het belangrijkste of ergste feit:

225. Wie de hoofddader was van dit feit?

Onderzoeker/ster: de antwoorden niet voorlezen maar de respondent laten antwoorden en achteraf coderen

- 1 Een mannelijke partner
- 2 Een vrouwelijke partner
- 3 Uw vader, schoonvader, partner van uw moeder
- 4 Uw moeder, schoonmoeder, partner van uw vader
- 5 Uw zoon, schoonzoon, zoon van uw partner
- 6 Uw dochter, schoondochter, dochter van uw partner
- 7 Uw broer, schoonbroer
- 8 Uw zus, schoonzus
- 9 Een van uw kleinzonen
- 10 Een van uw kleindochters
- 11 Een andere man uit uw familie
- 12 Een andere vrouw uit uw familie
- 13 Een man uit uw naaste omgeving
- 14 Een vrouw uit uw naaste omgeving
- 15 Een mannelijke collega
- 16 Een vrouwelijke collega
- 17 Een mannelijke overste
- 18 Een vrouwelijke overste
- 19 Een onbekende man
- 20 Een onbekende vrouw
- 21 Andere persoon

226. Hoe vaak dit is voorgevallen?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

227. Of u met iemand over dit voorval hebt gesproken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

228. Of u dit voorval hebt gemeld bij de politie of klacht hebt neergelegd?

- 1 Ja, u hebt dit zelf gedaan
- 2 Ja, maar iemand anders heeft dit gedaan
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

DEEL 2: ERVARINGEN ALS SLACHTOFFER VAN GEWELD VOOR DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR
1. IDENTIFICATIE

Ik ga u nu twee korte vragen stellen over wat u mogelijk voor de leeftijd van 18 jaar hebt meegemaakt met een familielid, iemand uit uw naaste omgeving, een partner (vriendje/vriendinnetje), collega (studiegenoot, werk), onbekende.

Voor de leeftijd van 18 jaar, heeft iemand – een familielid, iemand uit uw naaste omgeving, een vriendje/vriendinnetje, collega (studiegenoot, werk) of onbekende:

229. U gedwongen tot het stellen of ondergaan van seksuele aanrakingen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

230. Geprobeerd of is er met geweld in geslaagd tegen uw wil seksuele betrekkingen met u te hebben?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

DEEL 2: ERVARINGEN ALS SLACHTOFFER VAN GEWELD VOOR DE LEEFTIJD VAN 18 JAAR
2. VERKENNING

Filter:

Indien JA op ten minste vraag 229 of 230, ga verder

Indien NEE op vraag 229 of 230, ga naar deel 3 "Ervaringen als getuige", vraag 235

Met betrekking tot deze feiten heb ik nog vier korte vragen voor u.

231. Wie was de hoofddader van deze feiten?

- 1 Een partner (vriendje)
- 2 Een partner (vriendinnetje)
- 3 Uw vader, partner van uw moeder
- 4 Uw moeder, partner van uw vader
- 5 Uw broer, schoonbroer, zoon van de partner van uw vader of moeder
- 6 Uw zus, schoonzus, dochter van de partner van uw vader of moeder
- 7 Een andere man uit uw familie
- 8 Een andere vrouw uit uw familie
- 9 Een man uit uw naaste omgeving
- 10 Een vrouw uit uw naaste omgeving
- 11 Een mannelijke collega (klasgenoot)
- 12 Een vrouwelijke collega (klasgenoot)
- 13 Een onbekende man
- 14 Een onbekende vrouw
- 15 Andere persoon

232. Hoe vaak is dit voorgevallen?

- 1 1 keer
- 2 2 of 3 keer
- 3 4 tot 10 keer
- 4 Meer dan 10 keer
- 5 Alle dagen of bijna alle dagen

233. Hoe ervaart u wat u hebt meegemaakt?

- 1 Helemaal niet erg
- 2 Eerder niet erg
- 3 Eerder erg
- 4 Zeer erg
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

234. Hebt u met iemand over dit voorval gesproken?

- 1 Met een van uw ouders
- 2 Met een ander familielid
- 3 Met andere personen op school (vrienden, leerkrachten, ...)
- 4 Met iemand anders
- 5 Met de politie
- 6 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 7 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

DEEL 3: ERVARINGEN ALS GETUIGE VAN GEWELD**1. IDENTIFICATIE**

In het leven kan men bepaalde dingen meemaken zonder daar een actieve rol in te spelen. Het is over dit soort ervaringen dat ik nu graag enkele vragen zou stellen.

235. Bent u er ooit getuige van geweest of hebt u ooit gehoord dat een persoon iemand anders uitschold, bekritiseerde of kleineerde om wat die deed of zei?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

236. Bent u er ooit getuige van geweest of hebt u ooit gehoord dat een persoon iemand anders een kaakslag gaf, sloeg of zich op een andere manier agressief gedroeg?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

237. Bent u er ooit getuige van geweest of hebt u ooit gehoord dat een persoon iemand anders seksueel heeft aangerand?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

DEEL 3: ERVARINGEN ALS GETUIGE VAN GEWELD

2. VERKENNING VAN DE BELANGRIJKSTE OF ERGSTE FORM VAN GEWELD

Filter:

Indien JA op ten minste vraag 235, 236 of 237, ga verder

Indien JA op vraag 235, 236 of 237, ga verder met vraag 239

Indien NEE op vraag 235, 236 of 237, ga naar module 8 "Overtuigingen (deel 2)", vraag 245

Bij de feiten die we zonet besproken hebben, hebt u verklaard er getuige van te zijn geweest dat iemand:

- 1 iemand anders uitschold, bekritiseerde of kleineerde om wat die deed of zei
- 2 iemand anders een kaakslag gaf, sloeg of zich op een andere manier agressief gedroeg
- 3 iemand anders seksueel heeft aangerand

238. Welke van deze feiten is voor u het ergst of het belangrijkste?

Onderzoeker/ster: de respondent moet één enkel antwoord selecteren

Ik heb nog zeven korte vragen voor u met betrekking tot deze feiten.

Kunt me zeggen, voor wat betreft het belangrijkste of ergste feit:

239. Of er op het ogenblik van de feiten één of meerdere personen aanwezig waren:

- 1 Eén persoon
- 2 Meerdere personen
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

240. Wie op het ogenblik van de feiten het belangrijkste slachtoffer was:

- 1 Een mannelijke partner
- 2 Een vrouwelijke partner
- 3 Uw vader, schoonvader, partner van uw moeder
- 4 Uw moeder, schoonmoeder, partner van uw moeder
- 5 Uw zoon, schoonzoon, zoon van uw partner
- 6 Uw dochter, schoondochter, dochter van uw partner
- 7 Uw broer, schoonbroer
- 8 Uw zus, schoonzus
- 9 Een van uw kleinzonen
- 10 Een van uw kleindochters
- 11 Een andere man uit uw familie
- 12 Een andere vrouw uit uw familie
- 13 Een man uit uw naaste omgeving
- 14 Een vrouw uit uw naaste omgeving
- 15 Een mannelijke collega
- 16 Een vrouwelijke collega
- 17 Een mannelijke overste
- 18 Een vrouwelijke overste
- 19 Een mannelijke onbekende
- 20 Een vrouwelijke onbekende
- 21 Andere persoon

241. Wie op het ogenblik van de feiten de hoofddader was:

- 1 Een mannelijke partner
- 2 Een vrouwelijke partner
- 3 Uw vader, schoonvader, partner van uw moeder
- 4 Uw moeder, schoonmoeder, partner van uw vader
- 5 Uw zoon, schoonzoon, zoon van uw partner
- 6 Uw dochter, schoondochter, dochter van uw partner
- 7 Uw broer, schoonbroer
- 8 Uw zus, schoonzus
- 9 Een van uw kleinzonen
- 10 Een van uw kleindochters
- 11 Een andere man uit uw familie
- 12 Een andere vrouw uit uw familie
- 13 Een man uit uw naaste omgeving
- 14 Een vrouw uit uw naaste omgeving
- 15 Een mannelijke collega
- 16 Een vrouwelijke collega
- 17 Een mannelijke overste
- 18 Een vrouwelijke overste
- 19 Een mannelijke onbekende
- 20 Een vrouwelijke onbekende
- 21 Andere persoon

242. Hoe vaak dit is gebeurd?

- 1 Zelden
- 2 Af en toe
- 3 Dikwijls
- 4 Heel dikwijls

243. Of u met iemand over dit voorval hebt gesproken?

- 5 Ja
- 6 Nee
- 7 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 8 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

244. Of u dit hebt gemeld bij de politie of klacht hebt neergelegd?

- 1 Ja, u hebt dit zelf gedaan
- 2 Ja, maar iemand anders heeft dit gedaan
- 3 Nee
- 4 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 5 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 8: OVERTUIGINGEN (DEEL 2)

Nog enkele vragen ter afronding van dit gesprek.

245. Hebt u reeds gehoord over de "Wittelintjescampagne" (wit lint tegen geweld)?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

246. Kent u hulpdiensten voor slachtoffers of geweldplegers?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Indien JA, welke?

Onderzoeker/ster: laat de respondent zelf antwoorden en selecteer achteraf de overeenkomstige opgenoemde diensten

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

ITEMS	Ja	Nee	Geen antwoord
247. Dienst voor slachtofferhulp bij de politie	1	2	3
248. Dienst voor slachtofferonthaal bij het parket	1	2	3
249. Dienst voor justitieel welzijnswerk	1	2	3
250. Een justitiehuis	1	2	3
251. Een vlucht- en opvangtehuis	1	2	3
252. Een hulpcentrum voor senioren	1	2	3
253. Een hulpcentrum voor ouders	1	2	3

MODULE 9: ANDERE IDENTIFICATIEVRAGEN

254. Welke nationaliteit hebt u?

.....

255. Bent u gelovig?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 4 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

Filter:

Indien JA op vraag 47, ga verder met de vragen van deze module voor de partner, vorm A
Indien JA of NEE op vraag 48, ga verder met de vragen in deze module voor de laatste partner, vorm B

Wat is het hoogste diploma

256. dat u zelf behaalde?

257 (A). dat uw partner behaalde?

257 (B). dat uw laatste partner behaalde?

ITEMS	Respondent	Partner	Laatste partner
1. Geen enkel			
2. Lager onderwijs			
3. Lager secundair, technisch of beroeps			
4. Algemeen lager secundair			
5. Hoger secundair, beroeps (A3)			
6. Hoger secundair, technisch (A2)			
7. Algemeen hoger secundair			
8. Hoger onderwijs van het korte type (A1)			
9. Hoger onderwijs van het lange type			
10. Universitair			
11. Doctoraat of postdoctoraat			
12. Andere			
13. Weet het niet (OND. NIET LEZEN)			
14. Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)			

258. Hebt u de afgelopen 12 maanden een beroepsactiviteit uitgeoefend?*Filter:**Indien JA op vraag 258 en NEE op vraag 48, ga verder met vraag 260**Indien NEE op vraag 258 en NEE op vraag 48, ga verder met vraag 264**Indien JA op vraag 258 en JA op vraag 47, ga verder met de vragen voor de partner, vorm A**Indien JA op vraag 258 en JA op vraag 48, ga verder met de vragen voor de laatste partner, vorm B***259 (A). Heeft uw partner de afgelopen 12 maanden een beroepsactiviteit uitgeoefend?****259 (B). Heeft uw laatste partner de afgelopen 12 maanden een beroepsactiviteit uitgeoefend?**

Onderzoeker/ster: indien de laatste partner tijdelijk heeft gewerkt, codeer 'JA'

ITEMS	Respondent	Partner	Laatste partner
1. Ja			
2. Nee			
3. Weet het niet (OND. NIET LEZEN)			
4. Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)			

*Filter:**Indien JA op vraag 258 en 259, ga verder**Indien JA op vraag 258 en NEE op 259, ga verder met vraag 260 en nadien 264**Indien NEE op vraag 258 en JA op vraag 259, ga verder met vraag 261 en nadien 264**Indien NEE op vraag 258 en NEE op vraag 259, ga verder met vraag 264***260. Wat is de functietitel van uw hoofdberoep?****261 (A). Wat is de functietitel van het hoofdberoep van uw partner?****261 (B). Wat is de functietitel van het hoofdberoep van uw laatste partner?**

Onderzoeker/ster: zo veel mogelijk details noteren. Aandringen op wat het statuut (type contract) is en de sector

	FUNCTIETITEL
Respondent	
Partner	
Laatste partner	

262. Wat voor soort werk houdt uw hoofdberoep in?**263 (A). Wat voor soort werk doet uw partner?****263 (A). Wat voor soort werk doet uw laatste partner?**

Onderzoeker/ster: zo veel mogelijk details noteren

	SOORT WERK
Respondent	
Partner	
Laatste partner	

264. Welke van volgende situaties komt overeen met uw situatie?*Filter:**Indien JA op vraag 258 en NEE op vraag 48, ga verder met vraag 267**Indien NEE op vraag 258 en NEE op vraag 48, ga verder met vraag 267***265 (A). Welke situatie komt overeen met die van uw partner?****265 (B). Welke situatie komt overeen met die van uw laatste partner toen jullie nog een relatie hadden?**

ITEMS	Respondent	Partner	Laatste partner
1. Gepensioneerd			
2. Op rust			
3. Op zoek naar een nieuwe job			
4. Op zoek naar een eerste job			
5. Huisvrouw/huisman			
6. Student			
7. Werkonbekwaam			
8. In een andere situatie			
9. Weet het niet (OND. NIET LEZEN)			
10. Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)			

*Filter:**Indien JA op vraag 47 of 48, ga verder**Indien NEE op vraag 47 of 48, ga verder met vraag 267***266. Zou u stellen dat de som die u bijdraagt voor het gezin groter, kleiner of ongeveer gelijk is aan die van uw (laatste) partner?**

- 1 Groter
- 2 Kleiner
- 3 Ongeveer gelijk
- 4 Niet van toepassing (geen inkomen)
- 5 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 6 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

267. Kunt u me een schatting geven van de maandelijkse totale gezinsinkomsten (netto inkomen, kinderbijslag inbegrepen)?

Onderzoeker/ster: de inbreng van alle gezinsleden die geld verdienen

- 1 Minder dan 600 euro
- 2 Tussen 600 en 999 euro
- 3 Tussen 1.000 en 1.499 euro
- 4 Tussen 1.500 en 1.999 euro
- 5 Tussen 2.000 en 2.499 euro
- 6 Tussen 2.500 en 2.999 euro
- 7 Tussen 3.000 en 3.499 euro
- 8 Tussen 3.500 en 4.000 euro
- 9 Meer dan 4.000 euro
- 10 Weet het niet (OND. NIET LEZEN)
- 11 Geen antwoord (OND. NIET LEZEN)

MODULE 10: TEVREDENHEID VAN DE RESPONDENT

268. Ik heb u vragen gesteld over delicate en soms moeilijke onderwerpen. Hoe voelt u zich op dit moment?

- 1 Beter dan voor het interview
- 2 Slechter dan voor het interview
- 3 Weinig verschil

Onderzoeker/ster: commentaar respondent noteren

.....

.....

.....

.....

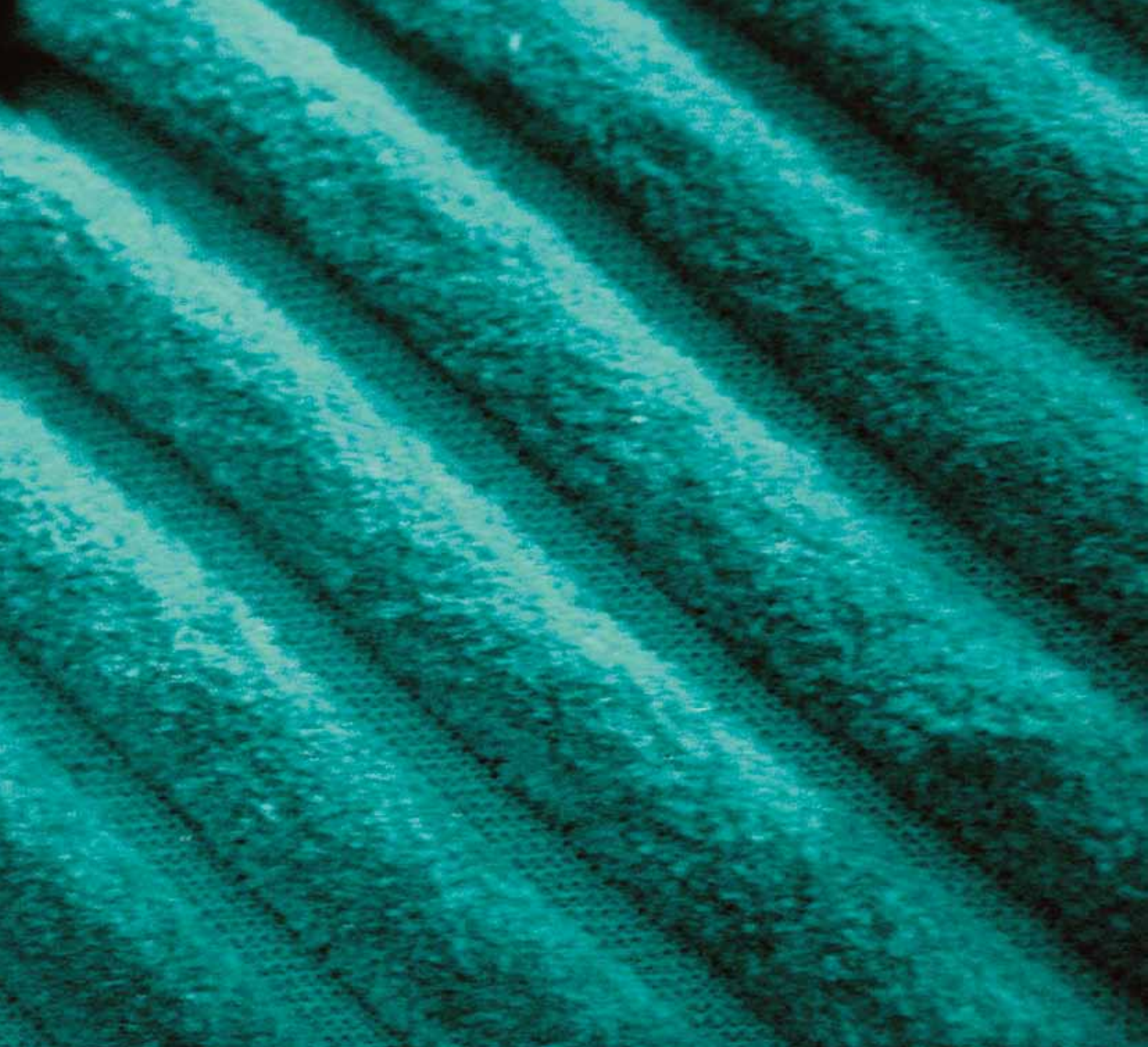
.....

Onderzoeker/ster: als er sprake is van geweld

Mag ik u een telefoonnummer geven waar u steeds terecht kan in geval van nood?

Einde van het gesprek

Ik dank u hartelijk voor uw deelname aan dit onderzoek.

INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN EN MANNEN